

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İhsan KURAR

KÜLTÜR, REKREASYONEL DENEYİM TERCİHLERİ VE MEMNUNİYET
ARASINDAKİ İLİŞKİ: ALANYA ÖRNEĞİ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İhsan KURAR

KÜLTÜR, REKREASYONEL DENEYİM TERCİHLERİ VE MEMNUNİYET
ARASINDAKİ İLİŞKİ: ALANYA ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Beykan ÇİZEL

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İhsan KURAR'ın bu çalışması jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Zafer ÖTER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Beykan ÇİZEL (İmza)

Üye : Doç. Dr. Yıldırım YILMAZ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Güney ÇETİNKAYA (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aydın ÇEVİRGEN (İmza)

Tez Başlığı: Kültür, Rekreatyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki: Alanya Örneği
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/12/2018

Mezuniyet Tarihi : 10/01/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kültür, Rekreatyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki: Alanya Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İhsan KURAR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İhsan KURAR
Öğrenci Numarası	20128610103
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	Doktora
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Beykan ÇİZEL
Tez Başlığı	Kültür, Rekreasyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki: Alanya Örneği
Turnitin Ödev Numarası	1062464073

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 303 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 09/01/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 13

alıntılar dahil % 20 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

09/01/2019

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Beykan ÇİZEL

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
ÖNSÖZ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR KAVRAMI VE KÜLTÜREL FARKLILIKLAR

1.1. Kültür Kavramı	5
1.1.1. Kültürün Özellikleri.....	8
1.1.2. Kültürü Oluşturan Öğeler/Unsurlar	14
1.1.3. Kültürel Farklılaşma ve Geert Hendrik Hofstede'nin Kültürel Boyutları	22

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞ ZAMAN, REKREASYON, MOTİVASYON VE MEMNUNİYET KAVRAMLARI

2.1. Zaman Kavramı	62
2.1.1. Zamanla İlgili Yönelimler	64
2.1.2. Zaman Yönetimi Yaklaşımı	66
2.1.3. Zaman Çeşitleri	69
2.1.4. Zamanın Kullanım Bölümleri.....	71
2.1.5. Boş Zamanla İlgili Yaklaşımlar.....	84
2.1.6. Boş Zaman Katılım Kısıtları.....	92
2.1.7. Boş Zaman Katılım Model ve Kategorileri	96
2.1.8. Boş Zaman Çeşitleri	98
2.1.9. Boş Zaman Alanlarının İşlevleri.....	98
2.1.10. Boş Zamanın Özellikleri.....	100
2.2. Rekreasyon Kavramı.....	101
2.2.1. Rekreasyonun Özellikleri	103
2.2.2. Rekreasyon Talebi	104
2.2.3. Rekreasyon Teorileri	106
2.2.4. Rekreasyonel Katılım	107
2.2.4.1. Rekreasyonel Davranış Modeli.....	109

2.2.4.2. Rekreatyonel Katılımdaki Çeşitlilik	111
2.2.4.3. Rekreatyonel Katılım Alanlarının Planlanmasındaki Öncelikler	113
2.2.4.4. Rekreatyonel Katılım Alanlarının Yönetilmesi	117
2.2.5. Rekreatyonel Aktivitelere Katılımın Kısıtlanması	117
2.2.6. Rekreatyonun Faydaları	123
2.2.7. Rekreatyon Aktivitelerinin Sınıflandırılması	141
2.2.7.1. Mekânsal Açıdan Rekreatyon	141
2.2.7.2. Demografik Özelliklere Göre Rekreatyonun Sınıflandırılması	144
2.2.7.3. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreatyon	148
2.2.7.4. Fonksiyonel Açıdan Rekreatyon	149
2.2.7.5. Zamansal Açıdan Rekreatyon	150
2.2.7.6. Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreatyon Faaliyetleri	150
2.2.8. Kültür ve Rekreatyon Arasındaki İlişki	151
2.2.9. Boş Zaman ve Rekreatyon Arasındaki İlişki	155
2.2.10. Rekreatyon ve Turizm Arasındaki İlişki	157
2.3. Motivasyon	160
2.3.1. Motivasyon ve Boş Zaman İhtiyacı	160
2.3.2. Boş Zaman ve Turizm Motivasyon Araştırmaları	163
2.4. Memnuniyet	168

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR, REKREASYONEL DENEYİM TERCİHLERİ VE MEMNUNİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ: ALANYA ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	170
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	171
3.3. Araştırmanın Yöntemi	172
3.3.1. Araştırmanın Örnekleme	173
3.3.2. Veri Toplama Araçlarının Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri	173
3.3.2.1. Güvenilirlik Analizleri	174
3.3.2.2. Geçerlilik Analizleri	183
3.4. Kültür, Rekreatyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişkilere Ait Yapısal Denklem Modeli	206
3.5. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları	211
3.5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	211
3.5.2. Çoklu Cevaplara İlişkin Bulgular	213

3.5.3. T-Testi Sonuçları	218
3.5.4. Varyans Analizi (ANOVA veya F Testi) Sonuçları.....	219
SONUÇ	232
KAYNAKÇA.....	240
EK 1- Araştırma Anketi – Türkçe	267
EK 2- Araştırma Anketi – İngilizce	271
EK 3- Araştırma Anketi – Almanca	275
EK 4- Araştırma Anketi – Rusça	279
ÖZGEÇMİŞ	283

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 İnsan Aklının Programlanmasının Üç Seviyesi.....	8
Şekil 1.2 Belirsizlikten Kaçınma ve Güç Mesafesi Açısından Ülke Skorları	37
Şekil 1.3 Bireyci-Toplumsalıcı ve Güç Mesafesi Açısından Ülke Skorları	44
Şekil 1.4 Belirsizlikten Kaçınma ve Erillik-Dişillik Açısından Ülke Skorları.....	51
Şekil 2.1 ABD Haftalık Çalışma Sürelerindeki Değişim (Saat Bazında).....	84
Şekil 2.2 Rekreatif Davranışları Etkileyen veya Tanımlayan Faktörlerin Gruplandırılması .	110
Şekil 2.3 Rekreasyon ve Boş Zaman Deneyimlerinin Karmaşıklığının Basit Gösterimi.....	113
Şekil 3.1 Kültür Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli	191
Şekil 3.2 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli.....	198
Şekil 3.3 Memnuniyet Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli	204
Şekil 3.4 Kültür, Rekreasyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki Modeline İlişkin Standardize Edilmiş Değerlerin Diyagram Gösterimi	208
Şekil 3.5 Kültür, Rekreasyon ve Memnuniyet İlişki Modeline İlişkin t Değerlerin Diyagram Gösterimi	209

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Çeşitli Kültür Kavramları ve Anlamları.....	7
Tablo 1.2 Güç Mesafesinin Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri).....	26
Tablo 1.3 Güç Mesafesinin Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler).....	27
Tablo 1.4 Güç Mesafesi İndeksi.....	28
Tablo 1.5 Belirsizlikten Kaçınmanın Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri) ..	32
Tablo 1.6 Belirsizlikten Kaçınmanın Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)	33
Tablo 1.7 Belirsizlikten Kaçınma İndeksleri.....	34
Tablo 1.8 Bireyselci-Toplumsalçı Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul, İşyeri).....	39
Tablo 1.9 Bireyselci-Toplumsalçı Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)	40
Tablo 1.10 Bireysellik İndeksi.....	41
Tablo 1.11 Eril-Dışıl Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri).....	46
Tablo 1.12 Eril-Dışıl Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler).....	48
Tablo 1.13 Erillik İndeksi.....	49
Tablo 1.14 Uzun Dönem Oryantasyonun Öne Çıkardığı Değerler	55
Tablo 1.15 Uzun Dönem Oryantasyon İndeksi	56
Tablo 1.16 Müsamaha ve Dizginleme Öne Çıkardığı Değerler	59
Tablo 1.17 Müsamaha İndeksi.....	59
Tablo 2.1 Kent Parklarının Tipolojisi, 1850-1965	99
Tablo 3.1 Kültür Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Test Sonuçları	174
Tablo 3.2 Kültür Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar	176
Tablo 3.3 Kültür Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri.....	177
Tablo 3.4 Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Test Sonuçları	178
Tablo 3.5 Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar	180
Tablo 3.6 Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri	181
Tablo 3.7 Memnuniyet Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Test Sonuçları	182
Tablo 3.8 Memnuniyet Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar	182
Tablo 3.9 Memnuniyet Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri.....	183
Tablo 3.10 Kültür Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi.....	188
Tablo 3.11 Kültür Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndexleri	192
Tablo 3.12 Kültür Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE Değerleri	193
Tablo 3.13 Kültür Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon Değerleri.....	194

Tablo 3.14 Kùltür Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon ve AOV Değerleri	194
Tablo 3.15 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları..	196
Tablo 3.16 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndeksleri	200
Tablo 3.17 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE/AOV Değerleri	201
Tablo 3.18 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon Değerleri	201
Tablo 3.19 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon ve AOV Değerleri	202
Tablo 3.20 Memnuniyet Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi	203
Tablo 3.21 Memnuniyet Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndeksleri.....	205
Tablo 3.22 Memnuniyet Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE/AOV Değerleri	206
Tablo 3.23 Katılımcılara İlişkin Araştırma Modeli Uyum İndeksleri	209
Tablo 3.24 Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	212
Tablo 3.25 Rekreasyon Kelimesinin Anlamına İlişkin Çoklu Cevaplar	214
Tablo 3.26 Rekreasyonel Faaliyetlere Katılım Yerlerine İlişkin Çoklu Cevaplar	214
Tablo 3.27 Rekreasyonel Faaliyetlere Katılım Durumuna İlişkin Çoklu Cevaplar	215
Tablo 3.28 Rekreasyonel Faaliyetlere İlişkin Çoklu Cevaplar.....	215
Tablo 3.29 Rekreasyonel Faaliyetlere Katılımı Kısıtlayıcılara İlişkin Çoklu Cevaplar.....	216
Tablo 3.30 Yerel Yönetimlerden Beklentilere İlişkin Çoklu Cevaplar.....	217
Tablo 3.31 Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Göre t-testi Sonuçları	218
Tablo 3.32 Gelir Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları	219
Tablo 3.33 Yaş Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları	220
Tablo 3.34 Meslek Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları	222
Tablo 3.35 Eğitim Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları	224
Tablo 3.36 Milliyet Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları	226
Tablo 3.37 İkamet Durumu Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları.....	229

KISALTMALAR LİSTESİ

Abg	: Aile Bağlarını Güçlendirme
ACHPER	: Australian Council for Health, Physical Education and Recreation (Avusturya Rekreasyon, Sağlık ve Fizik Eğitim Konseyi)
AGFI	: Adjusted Goodness of Fit Index (Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi)
AHA	: American Heart Association
AHS	: American Hiking Society
ARC	: American Recreation Coalition (Amerikan Rekreasyon Koalisyonu)
AVE/AOV	: Average Variance Extracted/Ortalama Açıklanan Varyans
Bht	: Başarma Hissini Tatma
Bk	: Belirsizlikten Kaçınma
CFI	: Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
CEO	: Chief Executive Officer (İcra Kurulu Başkanı/Genel Müdür)
CORP	: California Outdoor Recreation Planning Program
CRRAG	: Countryside Recreation Research Advisory Group
Ed	: Eril-Dişil
GFI	: Goodness of Fit Index (İyilik Uyum İndeksi)
Gm	: Güç Mesafesi
HHS	: Health and Human Services
IDV	: Individualism Versus Collectivism (Bireyci-Toplulukçu)
IN/RES	: Indulgence Versus Restraint (Müsamaha/Dizginleme)
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin (Örnekleme Yeterliliği Ölçütü)
Kult	: Kültür
LAB/BAŞ	: Boş Zaman Aktiviteleri Şablonu
LTO/STO	: Long-Versus Short-Term Orientation (Uzun/Kısa Dönem Oryantasyon)
MAS	: Masculinity Versus Femininity (Eril-Dişil)
Mem	: Memnuniyet
Md	: Müsamaha-Dizginleme
NFNPA	: New Forest National Park Authority
Öd	: Özgürlük Duygusu
ör.	: Örneğin
PDI	: Power Distance (Güç Mesafesi)
CPRA	: The Canadian Parks & Recreation Association

RAIPR	: Royal Australian Institute of Parks and Recreation Avusturya Park ve Rekreasyon Enstitüsü
REP/RDT	: Recreation Experience Preferences/Rekreasyonel Deneyim Tercihleri
RMR	: Root Mean Square Residual (Ortalama Hataların Karakökü)
RMSEA	: Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşık Hataların Ortalama Karakökü)
SES	: Social Economic Status (Sosyo-Ekonomik Statü)
SEM	: Structural Equation Modeling (Yapısal Eşitlik Modeli)
SRMR	: Standardize Root Mean Square Residual (Standardize Edilmiş Kök Ortalama Kare Artık)
Tb	: Bireyci-Toplulukçu
TCL/SKM	: Travel Career Ladder (Seyahat Kariyer Merdiveni)
MSD	: Ministry of Social Development
Tg	: Toplumdan Kabul Görme
UAI	: Uncertainty Avoidance (Belirsizlikten Kaçınma)
vd.	: Ve Diğerleri
YEM	: Yapısal Eşitlik Modeli
Yg	: Yetenek Geliştirme
Zo	: Zaman Oryantasyonu (Uzun/Kısa Dönem Oryantasyon)

ÖZET

Toplumların temel kültürel yapıları rekreasyonel deneyimler üzerinde son derece etkilidir. İnsanların rekreasyonel ve turistik deneyimlerde bulunabilmesi ise her şeyden önce onların yeterli zamana sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Çünkü kişisel bir performans geliştirme tekniği olan zaman yönetimi; amaçlara ulaşmak, yapılan işleri denetlemek ve kişisel motivasyonun geliştirilmesi açısından son derece önemlidir (Güven ve Yeşil, 2015: 79). Ancak zamanı iyi düzenleyemeyenler kaçınılmaz olarak stres altındadır (Sabuncuoğlu vd., 2010: 4). Stres ise uyumsuz kişilik ve iş ortamında anlaşmazlıklar gibi küçük sorunların büyümesine yol açmaktadır. Ayrıca stres; depresyon, obezite, diyabet ve intihar gibi ciddi sosyal ve sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Bununla ilgili olarak birçok çalışmada rekreasyonel deneyimlerin zihinsel olarak hem aktif hem de inaktif rekreasyon fırsatlarından kaynaklanan sağlık faydalarını içerdiği tespit edilmiştir. Ayrıca egzersiz üzerine yapılan araştırmalar, fiziksel hareketlilik ve açık hava rekreasyon aktivitelerinin tekrar zihinden geçirilmesinin depresyon ve stresi azalttığını, özgüven üzerinde ise olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir (CORP, 2005: 11).

Zaman bir iş veya oluşun farklı bir ifadeyle bir eylemin geçtiği, geçeceği, geçmekte olduğu süre veya vakittir (Hazar, 2014: 5). Para kazanarak harcanan zaman çalışma zamanıdır. Evde aile ile eğlenceli işler yapılarak keyifle geçirilen veya zorunlu işler yapmaktan geriye kalan zaman ise özgür zaman veya artık zaman olarak adlandırılır. Ancak, özgür zaman aslında her zaman özgür/boş olmadığı için, bu ayrımı yapabilmek için artık zaman ifadesi kullanılmaktadır. Artık zamanda kişisel bakım, egzersiz, aile ile ilgilenme, rekreasyon, kendini geliştirme ve buna benzer birçok şey yapılır. Boş zaman ise rekreasyon aktivitelerinin yapıldığı ve zihinsel bir durumu ifade eden özgür zamandır (Shores, 2005: 2). Boş zamanı bireyin deneyimlerine dayanarak ölçmeye çalışan öznel ölçüt, kişi-merkezli olarak, nesnel ölçüt ise yer-merkezli bakış açısı ile özdeşleştirilmiştir. Yer merkezli nesnel ölçütler; şehir parkları, spor tesisleri, yüzme havuzları, bisiklet ve yürüyüş yolları, göletler ve şehir kulüpleri gibi tüm yaştaki sakinlere hitap eden boş zaman etkinliği kaynaklarının bulunmasıdır (Lloyd ve Auld, 2002: 43-47).

Bu çalışmada kültürün rekreasyonel deneyim tercihleri üzerindeki etkisi; Hofstede (2001: 27, 2010: 4-21)'in Kültür ölçeği ve Driver (1983: 1-10)'in Rekreasyonel Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeği aracılığıyla tespit edilmiştir. Yer merkezli memnuniyet ölçeği ise Lloyd ve Auld (2002: 43-47), Baker ve Palmer (2006: 396) ve Iwasaki (2007: 234)'nin çalışmalarından esinlenerek oluşturulmuştur.

Kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki yapısal eşitlik modeli aracılığıyla test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yazın taraması sonucunda oluşturulan modelin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri üzerinde %56'lık bir etkiye sahiptir. Ayrıca alanlardan duyulan memnuniyet deđiŐkenini, rekreasyonel deneyim tercihleri %29 civarında etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Kültür, Leisure, Motivasyon, Rekreasyon, RDT

SUMMARY

**THE RELATIONSHIP BETWEEN CULTURE, RECREATION EXPERIENCE
PREFERENCE AND SATISFACTION: THE SAMPLE OF ALANYA**

Cultural structures of societies have a great impact on recreational experiences. While recreation is regarded as ethnic noise in some societies, it is viewed as a source of an activity or personal pleasure in others. For individuals, to be able to have touristic or recreational experiences requires them to have free time above all. It is because time management, which is a technique for improving personal performance, is crucial for attaining goals, monitoring what is being done, and boosting personal motivation (Güven ve Yeşil, 2015: 79). However, those who fail to manage their time inevitably get stressed (Sabuncuoğlu vd., 2010: 4). Stress cause trivial problems such as misfit characters and disagreements in workplace to become more serious ones. Also, stress leads to severe social and health problems like depression, obesity, diabetes, and suicides. A number of studies on this subject revealed that recreational experiences have health benefits resulting from both active and inactive recreation opportunities; and that thinking over past experiences like exercise, physical activity, and outdoor recreation have positive effect on depression, stress and self-confidence (CORP, 2005: 11).

Time is the period when/during which an activity happens, is happening, happened or will happen (Hazar, 2014: 5). Time spent to earn money is work time. The remaining time left for all other obligatory tasks and enjoyable pursuits at home, with family, and having fun is all called free time or residual time. However, because free time is not always actually free, the term “residual time” has been chosen to differentiate this concept of time. Personal care, exercise, family care, recreation, improvements and more can be taken care of during residual time. Leisure has been described as free time for recreation activities, and is a state of mind (Shores, 2005: 2). Subjective criteria that attempts to measure free time relying on individual’s experiences is equated with person-centered perspective, and objective criteria with location-centered perspective. Place-centered objective criterion include availability of leisure sources and facilities such as urban parks, sporting facilities, swimming pools, cycling and hiking trails, lakes, and community centers to residents of all ages (Lloyd ve Auld, 2002: 43-47).

In this study, the effect of Cultura on recreational experiences have been identified through Hofstede’s (2001: 27, 2010: 4-21) Culture Scale, and Driver’s (1983: 1-10) Recreation Experience Preference (REP) Scale. The items of the scales used for the study have been

created through review of literature and expert opinions. Place-centered Satisfaction Scale has been inspired from the studies of Lloyd and Auld, (2002: 43-47), Baker and Palmer (2006: 396) and Iwasaki (2007: 234).

The relationship between culture, recreation experience preference and satisfaction levels in recreational areas was tested via the structural equation model. Culture have an impact on recreational experiences preference by 56%. In addition, recreational experiences preference affect the satisfaction of the areas by around 29%.

Keywords: Free Time, Culture, Leisure, Motivation, Recreation, REP

ÖNSÖZ

Çalışma süresince sabır, anlayış ve mükemmel rehberliğiyle, bilgisini, hoşgörüsünü, desteğini ve zamanını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Beykan ÇİZEL'e teşekkür ederim. Bilgileri ve tecrübelerini paylaşarak bana yol gösteren, ilgi ve yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim, gerek insanlık gerekse de akademik anlamda kendisinden çok şey öğrendiğim değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sayın Aydın ÇEVİRGEN'e, tez izleme komitelerinde fikirleri ile bana yol gösteren değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Zafer ÖTER'e, Sayın Doç. Dr. Yıldırım YILMAZ'a ve Sayın Doç. Dr. Güney ÇETİNKAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Her türlü imkânı sağlayan, sevgileri ve desteklerini her zaman yanımda hissettiğim çok değerli, sevgili anneme ve babama teşekkür ederim.

İhsan KURAR

Antalya, 2019

GİRİŞ

Zaman, olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini takip ettiği, bireyin kontrolü dışında kesintisiz olarak devam eden bir süreçtir. Dolayısıyla zamanı kontrol altına alarak, bu yönde bir tasarruf sağlamak neredeyse imkânsızdır. Ancak zaman tasarruflu ve planlı bir şekilde kullanılarak miktarı ve niceliği arttırılabilir. Yunanca kronolojik zaman anlamına gelen kronos zaman, doğrusal ve ardışık niteliktedir. Buna göre hiçbir saniye, herhangi bir diğer saniyeden daha değerli değildir ve yaşantı ritmini temelde saat belirlemektedir. Bununla birlikte farklı kültürlerde kairos yani uygun zaman ya da kaliteli zaman yaklaşımı vardır. Kairos zaman ne kadar değer elde edildiğini, kronos zaman ise harcanan zaman miktarını dikkate almaktadır. Ancak zaman harcayan hemen her şey insanları yeterince zamanı olmadığı stresine itmektedir. Stres ise bireyde uyumsuz kişilik, iş ortamında anlaşmazlıklar ve küçük sorunların büyümesine yol açarak tüm ekibin çalışmasının bozulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla günümüzde insanların birçoğu strese bağlı olarak depresyon, obezite, diyabet ve intihar gibi ciddi sağlık ve sosyal problemler ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunların büyük bir kısmının ana kaynağı ise hareketsiz bir yaşam tarzına yönelim olarak gösterilmektedir.

Toplum sağlığı uzmanlarına göre sağlıktaki bu endişe verici gidişatı durdurmak için fiziksel aktiviteler eğlenceli, güvenli ve erişilebilir olmalıdır. Bu yönüyle rekreasyonel faaliyetler sağlık ve ruhsal durum üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Ayrıca rekreasyonel faaliyetler yalnızlaşmanın üstesinden gelmeye ve stresin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olarak, insanların yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla rekreasyonel aktivitelere katılım sırasında hissedilen olumlu duygular yaşam kalitesini doğrudan ve pozitif yönde etkilemektedir. Bu nedenle rekreasyonel deneyimlerin faydalarına günümüzde depresyon yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmak da eklenmiştir.

Rekreasyon, toplulukların güçlendirilmesi, sosyal bağların ve gençliğin desteklenmesi gibi sosyal faydalar içermektedir. Bu bağlamda Alanya farklı kültürlere ve dillere sahip oldukça zengin bir turizm bölgesidir. Dolayısıyla her geçen gün bölgedeki kültürel anlayış ve uyum ihtiyacı artmaktadır. Bu yönüyle rekreasyon farklı etnik gruplar arasında olumlu ilişkiler kurarak uygun atmosferlerde iletişim imkanı sunmaktadır. Böylece rekreasyon yabancılık, korku ve izolasyon engellerini ortadan kaldıran sosyal bir iletişim aracı konumuna yükselir. Alanya'daki etnik farklılıklar rekreatif alanlara olan talebi ise her geçen

arttırmaktadır. Bu nedenle Alanya turizm destinasyon yöneticilerinin giderek artan talepleri karşılamak için çeşitli yollar bulması gerekir.

İnsanın biyolojik, psikolojik ve toplumsal (kültürel) olmak üzere üç farklı varlık alanı bulunmaktadır (Güvenç, 1996: 25-26). Biyolojik varlık alanı güdüler, gereksinimler ve dürtülerden, psikolojik varlık alanı; davranışlar, eğilimler, bunalım ve hastalıklar, toplumsal varlık alanı yani kültür ise kurumlar, yasalar ve engellemelerden oluşmaktadır (Engin, 1990: 165). Kültür teorisinde söylenenler, yapılanlar, üretilenler ve görünenlerin ardındaki sembolik anlamlar önem taşımaktadır (Ersöz ve Çınarlı, 2012: 16). Felsefeden psikolojiye, antropolojiden sosyolojiye kadar farklı bilim dalları tarafından kullanılan bu disiplinler arası kavram, Hofstede (1984: 21)'e göre grup ya da topluluk üyelerini başka bir grubun üyelerinden ayıran kolektif zihinsel programlamalardır.

Kültür; yeme-içme, giyim, ikamet yeri, seyahat edilecek yerler ve konaklanacak tesisler gibi birçok konuda turistlerin satın alma davranışını etkilemektedir (Çakıcı, 1999: 32). İnsanların seyahat etmelerinde psikolojik huzur, mutluluk, insanın ruhunu ve bedenini dinlendirmesi, farklı bir kültürü tanıma ihtiyacı ve bunun insana verdiği heyecan arayışı temel neden olarak gösterilmektedir (İyem, 2012: 76-77). Dolayısıyla turizm ve rekreasyonel deneyimlerin kişilerin boş zamanlarında hoşça vakit geçirmelerini sağladığı söylenebilir (Demir ve Çevirgen, 2006: 3). İnsanların rekreasyonel ve turistik deneyimlerde bulunabilmesi ise her şeyden önce onların yeterli zamana sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Çünkü kişisel bir performans geliştirme tekniği olan zaman yönetimi; amaçlara ulaşmak, yapılan işleri denetlemek ve kişisel motivasyonun geliştirilmesi açısından son derece önemlidir (Güven ve Yeşil, 2015: 79).

Günümüzde birçok aktivite iş ve boş zamanın pek çok özelliğini içinde barındırmaktadır. Bu nedenle herhangi bir aktivite birileri için çalışma zamanı iken başkaları tarafından boş zaman değerlendirme faaliyeti olarak görülebilir (Torkildsen, 2005: 46). Farklı bir ifadeyle kimisi için boş zamanı değerlendirme uğraşı olan bir etkinlik, bir başkası için iş veya zevksiz bir uğraş olarak görülmektedir (Kılbaş, 2010: 20). Rekreasyon ise zamanın planlı ve iyi kullanılması sonucu ortaya çıkan ve zaman kullanım bölümü olan boş zamanın birey tarafından özgürce seçilen etkinliklerle değerlendirilmesidir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 16). Bu alanda yapılan araştırmalar rekreasyonel aktivitelerin hem toplum sağlığını hem de yaşam kalitesini arttırdığını ortaya koymaktadır (CORP, 2005: 12).

İyi ve verimli bir çalışma boş ve kesintisiz bir zaman dilimini gerektirmektedir. Boş zaman, Yunancada boş zaman anlamında kullanılan "schole" kelimesinden türemiştir. Bu bağlamda rekreasyon boş zamanı değerlendirme, bireyin yeniden yaratılması veya

yenilenmesi sürecidir. Dolayısıyla boş zamanı değerlendirme ile boş zaman eş anlamlı değildir. Farklı bir ifadeyle boş zaman kavramında esas etken zaman, rekreasyonda ise boş zamanın nasıl değerlendirileceğidir. Bu nedenle rekreasyon (boş zamanı değerlendirme); kişinin bireysel ya da grup olarak, özgür zamanında bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için gönüllü olarak katıldığı herhangi bir etkinlik olarak gelişen deneyimlerdir (Driver, 1983: 1-10).

Rekreasyon; kişinin kendine faydalı, zorunlu olmayan boş bir zamanda yapılan ve özgürce bir seçimin sonucu olan psikolojik bir deneyimdir (Manfredo, 1996: 189). Rekreatif deneyimler sonucunda çalışmanın ve yeniden üretimin sağlanması için gerekli olan bu haz amaçlı sınırlı zaman dilimlerinde farklı tipte deneyimler yaşanmaktadır. Fiziksel sağlığı iyileştirme, serin ortamlarda bulunma, zihinsel olarak rahatlama, aile bağlarını güçlendirme, başarıya duygusunu tatma, günlük hayatın yükümlülüklerinden kısa süreliğine uzaklaşma, toplumdaki kabul görme, yetenek geliştirme, geçici olarak aile ortamından uzaklaşma, özerklik duygusu kazanma gibi bireysel ve sosyal temsile hizmet eden bir zaman dilimi olarak görülmektedir.

Bugün ekonomik bir endüstri haline gelen turizm, tarım toplumundan endüstri toplumuna geçen Batı Avrupa toplumlarının boş zaman ve gelir artışının başladığı 1800'lü yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Dolayısıyla bir boş zaman faaliyeti olarak turizmin insanların normal çalışma sürelerinden artı kalan zamanlarını değerlendirmek istemeleriyle ortaya çıktığı ve geliştiği söylenebilir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2012: 4-7). Bu yönüyle boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri toplum üyelerinin yaşam kalitesini artırmada önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Ancak bu etkinliklerin veya deneyimlerin gerçekleştirilmesinde kişisel tercihler dışında yerel yönetimlerinde etkisinin olduğu söylenebilir (Aytaç, 2005: 3). Bu faydalardan daha yüksek seviyelerde yararlanmak için yerel yönetimlerin bu tür hizmetleri artırması ve insanların katılımını en üst seviyede sağlamak için gerekli bütün düzenlemeleri yapması gerekir (Arslan ve Türkmen, 2012: 51).

Bu çalışmanın birinci bölümünde kültür kavramının tanımına, özelliklerine, öğelerine ve çeşitlerine yer verilmektedir. Kültürel farklılıklar ise kültürlerarası iletişim alanında önde gelen bir sosyolog ve örgütsel sosyoloji uzmanı olan Hofstede (1984: 60)'in, toplum üyelerinin nasıl ve niçin oldukları gibi davrandıklarını açıklamak amacıyla ilk olarak 40 ülkede yaklaşık olarak 120.000 kişi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmanın ulusal kültür boyutları temel alınarak ortaya koyulmuştur. Günümüzde ise bu çalışmalar 101 ülke üzerinde ve altı boyutta halen devam etmektedir. Sosyolog ulusal kültürü ilk olarak güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, erillik-dişillik ve bireyselci-toplumsalcı olmak üzere dört boyutta

incelemiştir. Hofstede (2010: 4-21) sonraki yıllarda ulusal kültür boyutlarına zaman oryantasyonu daha sonra ise müsamaha-dizginleme (serbestliğe karşı sınırlama) boyutunu eklemiştir.

Araştırmanın ikinci bölümüne zaman kavramının incelenmesi ile başlanmaktadır. Zamanın kullanım bölümlerden biri olan boş zaman kavramı üzerinde ise ayrıntılı bir şekilde durulmaktadır. Boş zaman ile rekreasyon ilişkisinin anlatıldığı ikinci bölümde öne çıkan başlıklarından biri rekreasyonun faydaları bir diğeri ise rekreasyonun sınıflandırılmasıdır. Ayrıca turizm ve rekreasyonun boş zaman motivasyonunun bir parçası olduğundan hareketle, bölüm sonunda boş zaman, rekreasyon ve turizm ilişkisine yer verilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde çalışmanın amacı ve önemi, örneklem, veri toplama yöntemi ve araçları, analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Ayrıca kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet arasındaki ilişki yapısal eşitlik modeli aracılığıyla ortaya koyulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR KAVRAMI VE KÜLTÜREL FARKLILIKLAR

1.1. Kültür Kavramı

Sanayileşmeyle birlikte iletişim ve bilgi teknolojisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan küreselleşme, bir etki alanı gibi görülen yenedünya düzenidir (Nar, 2015: 942). Küreselleşmeyle birlikte uluslararasılaşmanın gelişmesi ve işgücü hareketliliği ise kültür kavramına yeni boyutlar kazandırmış ve tanım içinde hangi özelliklerin vurgulanması gerektiği konusunda görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 161). Kültür; geleneksel fikirler ve bunlara bağlı olan değerler, paylaşılan semboller ve anlamlar, belirli farklılıklara yol açan deneyimler, davranışları bir sisteme oturtan fikirler, uygulama, norm ve anlamlar bütünü olma, bilişsel programlama veya yazılım gibi hemen her şeyi içeren karmaşık bir yapıya sahiptir (Macit, 2010: 5).

Kültür, etimolojik köken olarak, Latince 'deki "Culture" ya da "Colere" sözcüğünden türediği belirtilmektedir (Mendenhall vd., 1995: 70). 18. Yüzyıldan önce "Cultura" sözcüğü zirai bir terim olan ekip-biçmek yani "Cultivate" anlamına gelmektedir. Ancak zaman içerisinde kavrama yüklenen anlam farklılaşmış ve insanlık tarihinde insanın hayat biçimine bağlanmıştır (Bingöl, 2010: 37). Örneğin kültür, bir toplumun manevi değerlerini, geleneklerini, yaşantı ve düşünce biçimlerini, sanat ve varlıklarını kapsamına alan değerler bütünüdür (Tunç ve Saç, 1998: 31). Bu tanıma göre tarihi eserler ve turistik hareketler, kültürel değerleri oluşturan başlıca unsurlardır (Hazar, 2014: 187-189).

Kültürel farklılıkların ortaya çıkmasında, düzenli olarak tekrar edilen davranışlar, bunların altında yatan değer ve düşünce yapıları gibi önemli unsurlar bulunmaktadır. Örneğin; Asya, Afrika, Orta ve Güney Amerika ülkeleri kolektif kültür tanımına uymaktadır. Dolayısıyla batılı kişilik psikologlarının incelediği kavramlar, kolektif kültürden gelen insanlar söz konusu olduğunda çok farklı anlamlar ifade eder. Özellikle, kültürle kişilik arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunduğu için çeşitli yazarlarca bu ilişki farklı şekillerde belirtilmiştir (Demirel ve Kışman, 2014: 698). Buna göre insanların, kültürleme biçimlerine bağlı olarak farklı kişiliklere sahip olabileceği söylenebilir (Köse vd., 2001: 220).

Kültür, belli bir kategorideki insan grubunu diğerlerinden ayıran düşünce programlarıdır (Hofstede, 1980: 225). Bununla birlikte kavrama ilişkin tanımlamalar yapılırken; değer, sembol, karakter, program, davranış, bilgi, inanç, ahlak, örf ve adet gibi terimler kullanıldığı görülmektedir. Baligh (1998: 40)'e göre kültür, bireyin toplumun bir üyesi olarak iletişim kurmasına, belirli davranışları ve olayları yorumlamasına ve bu olayları

değerlendirmesine yardımcı olan değerler, fikirler ve sembollerdir. Griffith (2000: 304) kültürü, bir grubu diğerlerinden ayıran karakterler, Brooks (2009: 241) ise paylaşılan bir değerler sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamalara göre kültür, birey ve grupların davranışlarını yönlendiren normal davranış kalıpları, inançlar, tutumlar ve alışkanlıklar sistemidir (Emre, 2007: 53).

Toplum üyeleri, kendi kültürel programlamalarından farklı davranabilir (Swaidan ve Hayes, 2005: 10). Başka bir anlatımla toplum üyeleri her zaman ait oldukları kültürün özelliklerini göstermeyebilir (Lee vd., 2014: 16). Çünkü kültür aileden başlamakta, okul, arkadaş grupları, çalışma ortamı ve içinde bulunulan toplumda devam etmektedir (Köse ve Ünal, 2000: 3). Bu nedenle Giddens (1998: 26) kültürü, bir davranış olarak görmekte ve somut davranışların bir soyutlaması olarak ifade etmektedir. Wells (1971: 37)'e göre kültür ya da uygarlık; ilim, bilgi, inanç, kanun, ahlak, görenek, yetenek, alışkanlıklar, sanat, hukuk, örf ve adetlerden oluşan karmaşık bir yapıdır.

Kültür, bireyin tutum ve davranışlarını yönlendiren toplumsal kurallar, davranış biçimleri, dini değerler, tutum ve alışkanlıklar sistemidir (Dursun, 2013: 44). Buna göre Gökalp kültürü, bir topluma ait sanat, din, gelenekler ve adetler olarak tanımlamış ve kültürün milli olduğunu ileri sürmüştür (Şimşek vd., 2001: 27-28). Linton ise kültürü bir yaşam tarzı olarak tanımlamaktadır (Erkenekli, 2013: 153). Bu yönüyle kültür öğrenilmiş davranışlar ile belirli bir grubun üyelerince birbirlerine aktarılan davranışlar olarak tanımlamaktadır (Erdoğan, 1994: 111).

Kroeber ve Kluckhohn (1961: 4)'a göre davranışı biçimleyen değerlerin aktarılması, Herkowitz'e göre insanların yaşam tarzını şekillendiren her şey (Cüceloğlu, 1994: 344), Hall ve Geer'a göre ise bilgiyi yaratma, gönderme, muhafaza etme ve işleme sistemidir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 162). Kültür, bir insan topluluğunun yetenek, beceri, sanat ve gelenekleri ile yaşama stili, insan zekâsının oluşumu, gelişimi ve geliştirilmesi, ideoloji, din ve edebiyat gibi toplumsal yaşamın belirtilerini kapsamaktadır (Şimşek vd., 2001: 27-28).

Davranışlar üzerinde son derece etkili olan kavramın tanımlanması akademisyenler arasında çok ihtilafli bir konudur (Lindridge ve Dibb, 2002: 272). Kültürle ilgili 160'a yakın tanım yapılması (Emre, 2007: 53) ise insan hayatının ayrılmaz bir parçası olan kültürle yaşamdaki birçok sürecin karşılıklı etkileşim halinde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kavramın farklı alanlara ilişkin değişik tanımları bulunmaktadır. Şöyle ki kültür, estetik alanda "güzel sanatlar" (Göçer, 2012: 50), beşeri alanda ve günlük dilde "eğitim" (Güvenç, 1996: 96), teknolojik ve biyolojik alanda "üretme, tarım ve yetiştirme" (Koç, 2011: 104), bilim, teknik ve ekonomide "uygarlık" (Özlem, 2012: 151) olmak üzere dört farklı anlama gelmektedir.

Tablo 1.1 Çeşitli Kültür Kavramları ve Anlamları

Kavramlar	Anlamlar		Nitelik ve Görevler
	Kullanma Alanına Göre	Genel	
Bilimsel anlamda	Uygarlık	Çin, Hint, Fransız, Batı ve İslam kültürü vb.	Tarihsel, Bütünsel ve Evrimsel
Beşeri alanda ve günlük dilde	Eğitim	Genel, mesleki ve teknik eğitim; tıp, hukuk, din, sanat ve fen eğitimi vb.	Değerlendirici, eleştirici, geliştirici, öğretici ve yayıcı
Estetik anlamda	Güzel Sanatlar	Gotik, Barok, Rönesans, Modern sanat vb.	Eleştirici, eğitici, güzelleştirici, estetik
Maddi (teknolojik) ve Biyolojik alanda kültür	Üretim	Avcılık, tarım, ekin ve endüstri kültürü, mikrop kültür gibi.	Günlük toplumsal yaşamı destekleyici; üretici ve deneyici vb.

Kaynak: Güvenç, 1996: 3.

Tablo 1.1’de görüldüğü gibi kültür bilimsel anlamda, beşeri ve günlük dilde, estetik anlamda, maddi ve biyolojik alanda farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Buna göre kültür kavramı bilimsel anlamda kullanıldığında uygarlık sözcüğüne karşılık gelmektedir. Uygarlık batı dillerinde “civilisation”, İslam dünyasında ise “medeniyet” kelimesi ile ifade edilmektedir. Medeniyet sözcüğü ile de kent hayatındakilerin yaşam düzeyleri ve hayat biçimleri anlatılmaktadır. Böylece kültür kelimesi bilimsel anlamda; tarihsel, bütünsel ve evrimsel bir nitelik kazanmaktadır (Koç, 2011: 107).

Kavram eğitim alanında kullanıldığında; değerlendirici, eleştirici, geliştirici, öğretici ve yayıcı anlamlarla nitelendirilmektedir. Sanat alanında kullanıldığında ise eğitici, güzelleştirici ve estetik kavramlarıyla ifade edilmektedir. Ayrıca üretim alanında yetiştirme, avcılık, tarım, ekin, çoğaltma ve endüstri kültürü gibi günlük hayatı destekleyen anlamlara gelmektedir (Güvenç, 1996: 96).

Belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar kültürü oluşturmaktadır. Buna göre kültür, bir toplumun kendisidir, bir insan ve toplum teorisidir, bir dizi sosyal süreçlerin toplamıdır ve toplumların geçmişten geleceğe taşıdıkları uygarlıktır (Koç, 2011: 105). Bütün kültürler, eğitim ve öğrenme süreçlerinin bir sonucu olarak görülebilir. Ayrıca genlerden bağımsız olarak sosyal çevrenin etkileriyle doğar, gelişir ve yine aynı etkilerle değişebilir (Emre, 2007: 54).

Şekil 1.1 İnsan Aklının Programlanmasının Üç Seviyesi

Kaynak: Hofstede, 1984: 25.

Hofstede (1984: 21-25)'ye göre kültür grup ya da topluluk üyelerini başka bir grubun üyelerinden ayıran kolektif zihinsel programlamaları olarak tanımlamaktadır. Şekil 1.1'de görüldüğü gibi insan aklının ortaklaşa programlanması sonucu yani insan doğası, kültür ve kişilik olmak üzere üç aşamada oluşmakta ve varlığını bu programlama çerçevesinde devam ettirmektedir.

1.1.1. Kültürün Özellikleri

Toplum bilimciler toplumsal değişmeyi; kurum ve öğelerin değişmesi olarak ifade etmektedir. İlkel toplumları inceleyen antropologlar ise toplumsal değişmeyi; değerler, tutumlar ve inançlardaki değişmeleri yani kültürlerin ve yapıların değişmesi olarak anlatmaktadır (Kılbaş, 2010: 90). Buna göre kültür; bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, töre ve insanın bir toplum üyesi olarak sahip olduğu özellikler ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün olarak tanımlanmaktadır (Phatak, 2000: 12-13). Benzer bir ifadeyle kültür, bir grup insan tarafından paylaşılan davranışsal kurallar, tutumlar, inançlar ve temel varsayımlar kümesi olup, her üyenin davranışlarına yönelik yorumlarını etkileyen bir bütündür (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 162).

Öğrenilmiş davranışlar kümesi olan kültür, toplum üyelerince paylaşılır ve sosyal yapıyla ilgili bilgiler aktarmaktadır (Köse vd., 2001: 222-223). Çünkü kültür toplumlara özgüdür ve ait olduğu toplumun insanlarını birbirine kenetleme özelliği ile birleştirici ve bütünleştiricidir. Dolayısıyla kültürün önemini ve işlevini daha kolay anlayabilmek için farklı kültürlerin paylaştığı temel özelliklerin incelenmesi gerekir (Göçer, 2012: 52-53). Bir toplumu diğerlerinden ayıran marka olması, toplum değerlerini bir bütün haline getirerek bunları sistematik bir biçimde taşıması, toplum üyelerince paylaşılması, dayanışmanın en önemli temellerinden birisi olması, öğrenilmiş davranışlardan oluşması ve sosyal yapının bir

kopyasını vermesi kültürün ortak özellikleridir (Dönmezer, 1994: 106). Kültürün temel özellikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır: Kültür öğrenilir, görelidir, toplulukçudur, duygu yüklüdür, arasyoneldir, tarihi ve süreklidir, değişir, semboliktir, paylaşılan bir sistemi işaret eder, kuşaklar arası geçiş yapar, uyarlanabilir ve sınırlayıcıdır (Güvenç, 1996: 101-104; Kaya ve Sepetçi, 2015: 260; Yeşil, 2013: 55).

- ***Kültür Öğrenilir***

Kültür insanların davranış biçimlerini ve o kültürdeki temel kişilik yapılarını etkilemektedir. Bu nedenle kültür ile davranış ve kişilik arasındaki ilişkilere kısaca değinmekte yarar vardır. Kişilik, insanların tutum ve davranışlarıyla ilgili birçok özeliği barındırdığı için farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Merdan, 2013: 142). Kavramın köken olarak Latince 'de kişi anlamına gelen persona kelimesinden türetildiği görülmektedir (Uluçmar Türkel, 1992: 27). Kişilik niteliklerine bakıldığında ise zaman içinde değişmeyen istikrarlı özellikler olarak tarif edilmektedir. Dolayısıyla kişilik, bireylerin zaman içinde kalıcı hale gelen duygusal, davranışsal ve bilişsel yapılarının nedenlerini belirlemede bir araya gelmiş, psikolojik özelliklerinin izlerini taşıyan ve bireylerin kim olduğunu gösteren özelliklerdir (Barrick ve Mount, 1991: 448-449).

Davranış bilimleri açısından kişilik, bireyin zihinsel, bedensel ve ruhsal farklılıklarının hayata yansımalarıdır (Wortman, 1988: 345). Benzer olarak kişiliği, Buchanan ve Huczynski (1997: 132), bir insanı diğerinden ayıran ve nispeten kalıcı duygu, düşünce ve davranış kalıbı olarak tanımlamaktadır. Kavrama kültür açısından bakıldığında ise; toplumun üyelerinin dil, kanun (hukuk), akrabalık düzeni, eğitim gibi aynı kurumlar ve ekolojik çevrenin etkisi altında olduğu için onların benzer kişilik özelliklerine sahip oldukları söylenebilir (Özgür, 2007: 9).

Bu yaklaşıma göre kültür toplum içinde aktarılmaktadır. Dolayısıyla kültürel değerler, gözlenerek, dinleyerek, konuşarak ve farklı kültürlerle veya topluluklarla etkileşim içine girilerek öğrenilir. Paylaşılan kültürel beklentiler, anılar, değerler, inançlar, düşünme ve hareket biçimleri insanlar arasındaki farklılıkları ortadan kaldırır. Böylece kültürlenme yoluyla ortak deneyimler sağlanarak farklı kültür gruplarındaki insanlar birleştirilebilir (Kottak, 2001: 52). Başka bir deyişle kültürel özellikler doğuştan kazanılmaz, yani kültürlenme yoluyla öğrenilir. Kültürlenme ise bireyin yaşadığı kültürdeki özellikleri kazanması ve ait olduğu kültüre uyum sağlamasıdır (Engin, 1990: 167).

Kültürlenme, toplum üyelerinin içinde büyüyerek öğrendiği kültürü, kendilerinden sonraki nesillere aktarılması sürecidir. Tüm insanlar bir kültür çevresi içinde doğar, büyür ve yetişir. Dolayısıyla bireyin ait olduğu kültür çevresine uyumu söz konusudur. Bu uyum ise bireye kültür tarafından kazandırılmaktadır (Engin, 1990: 167). Şöyle ki, insanoğlu doğa ile

baş edebilme sürecinde çevresi ve diğer insanlarla uyum içinde yaşamasını sağlayan ortak bilgi beceri ve alışkanlıklar edinme arzusundadır. Bu beceri ve alışkanlıklar öğrenme ilkelerine uygun olarak kazanılmaktadır. Aynı kültürden gelen bireylerin duygu, düşünce ve davranış kalıplarının referans noktalarını oluşturan bu yapıyı Hofstede (1984: 21), grup ya da topluluk üyelerini başka bir grubun üyelerinden ayıran kolektif zihinsel programlamaları olarak tanımlamaktadır. Törenlerde ve dini etkinliklerdeki işbirliği, paylaşma, yiyecek-içecek verme ve alma gibi ilişkileri geliştirmek ve duygu bağı kurmak bu davranışın en bilinen örnekleridir (Haviland vd., 2008: 114).

Kültür semboller sayesinde öğrenilebilir, öğretilbilir veya gelecek nesillere aktarılabilir (Ersöz ve Çınarlı, 2012: 16). Geçmişteki ilişkiler sonucunda öğrenilen kültürel özellikler ise toplumun diğer üyeleriyle olan karşılıklı ilişkilerin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynar (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 162). Benzer bir ifadeyle kültür, toplumun sahip olduğu değerlerin bir nesilden diğerine aktarılması ve bireylerin toplumun üyesi haline dönüşmesi sürecidir (Haviland vd., 2008: 113). Burada dikkat edilmesi gereken kültürel değişim süreci yaşanırken, esas kültürde yabancı etkilerle oluşan bir akültürasyona yani yozlaşmaya uğramamaktır (Wells, 1971: 52).

- ***Kültür Toplulukçudur***

Toplum; ortak bir yaşam alanını, dili ve kültürü paylaşan, hayatta kalmak için ortaklaşa çaba gösteren insan grubudur (Tezcan, 2008: 7). Kültür ise birden fazla bireyin toplu halde yaşamasının bir ürünüdür (Lewis, 2000: 140). Bu yönüyle kültür, bir toplumun ya da toplumsal grubun temel özelliğidir. Çünkü kültüre özgü öğretiler örgütlenmiş birliklerde, gruplarda ya da toplumlarda yaşayan insanlarca oluşturulmaktadır. Bu yönüyle kültür, bir toplumun tüm yaşam biçimi olarak ifade edilebilir (Fırat, 2007: 14). Çünkü kültüre ait paylaşılan değerler, tutum ve davranışlar, kültür üyeleri arasında iyi ya da kötü, eksik ya da fazla sorgulaması yapılmaksızın doğru kabul edilir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001: 29-30). Dolayısıyla kültür inançlar, dil, ayin (ritüel), bilgi, gelenekler ve görgü kuralları aracılığıyla yaşama anlam katar. Böylece ait olduğu toplum üyeleri arasında birleştirici ve bütünleştirici bir rol oynar (Haviland vd., 2008: 103).

İnsanların birbirlerine bağımlılık şekli aile ilişkilerinde, ekonomik hayatlarında, iletişim ve savunma sistemlerinde görülebilir (Tezcan, 2008: 7). Örneğin, farklı ülkelerin farklı ekonomik refah düzeyi olabileceği gibi belirli bir ülkedeki toplum üyeleri de farklı ekonomik düzeyler sergileyebilir (Özgür, 2007: 9). Buna göre kültür, bir toplumun ortaklaşa sahip olduğu ve üyelerine yaydığı, davranışa yansıyan, o davranışı yaratan ve yorumlamada kullanılan görüşler, değerler ve algılar bütünü olarak tanımlanabilir (Haviland vd., 2008: 103).

Benzer bir şekilde kültürel değerler toplum üyelerine özgürlük, refah ve güvenlik gibi farklı durumlar karşısında uyulması gereken davranışlara temel oluşturmaktadır. Dolayısıyla toplum üyelerinin ait oldukları kültüre özgü giyinme, yemek yeme ve konuşma tarzları vardır. Ayrıca toplumlar sözcükler, betimlemeler ve jestler gibi ortak simgesel eylemler çerçevesinde tanımlanırlar. Bununla birlikte saygı gösterme, dinsel ve ulusal törenleri, kurucular ve yol göstericiler gibi ortak değerleri ve figürleri vardır (Fırat, 2007: 16).

- ***Kültür Duygu Yüklüdür***

Kültür, bir toplumun paylaştığı ve üyelerine yaydığı görüşler, değerler ve algılardır (Haviland vd., 2008: 103). Bu görüşe göre değer ve algılar, kültür üyelerinin davranışlarının yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır (Sezgin ve Bulut, 2013: 185). Kültürel öğeler ise duyguların toplumsal açıdan kabul görebilecek kanallara aktarılmasıdır. Bu nedenle kültürel öğelerin oluşumunda toplum üyeleri arasındaki duygulaşımın önemli bir rol oynaması (Fırat, 2007: 21), kültürel değişkenlerin duygu yüklü olduğunu göstermektedir (Ekşi, 2009: 167). Bu nedenle kültür grubu üyelerinin ait oldukları topluma ilişkin geçerli olan temel inanç ve değer sistemlerini nadiren sorgulamaya cesaret ettiği görülür (Trice ve Beyer, 1993: 529).

Kültür, insan topluluklarının doğa ve çevresi ile mücadelesi sonucunda ortaya çıkan varoluş kaygılarının ifadesi olması yönüyle duygu yüklüdür. Dolayısıyla kültür öğeleri başkaları tarafından sorgulandığında duygusal tepkiler gösterilir (Trice ve Beyer, 1993: 528). Böylece topluluk üyeleri geçmişin uygulama ve ideolojilerine bağlı kalarak gelecek kaygılarını ortadan kaldırmak isterler (Trice ve Beyer, 1993: 529).

- ***Kültür Tarihi ve Süreklidir***

Kültürün öğrenilebildiği ulusun ya da toplumun karakterini ve kültürünü şekillendiren, tanımlayan güçlü faktörler olarak bilinen; tarih, eğitim ve din vasıtasıyla açıkça kendini belli ettiği düşünülmektedir (Pressey ve Selassie, 2002: 355). Bu bağlamda kültürler belli bir mekân ve zaman diliminde etkileşim içinde olan bireylerin, ortak yaşam problemlerine getirdikleri çözüm alternatiflerinin, öğrenme yolu ile nesilden nesile aktarılmasından oluşmaktadır (Güvenç, 1996: 101). Benzer bir ifadeyle kültür, bir milletin tarihte var olduğu günden başlayarak bugüne kadar uzanan ve yavaş yavaş gelişerek yol alan değerler bütünü olduğundan tarihi ve sürekli olma özelliği taşımaktadır (Tezcan, 2008: 9).

Kültür incelemelerinde her bir kültürel nitelik ya da öğeyi kendi bağlamı içinde görmeye ve işlevini o kültürün bütüncül çerçevesi içinde anlamaya çalışmak kültürel görelilik ilkesini işaret etmektedir (Wells, 1971: 31). Buna göre hemen her toplumu birbirinden ayıran gelenek ve görenekler, toplumları farklı kılan bu değerler bütünü tarihi ve süreklilik gösterir.

Bu durum ise kültürel değerlerin geçmişten etkilendiği anlamına gelmektedir (Güvenç, 1996: 123).

- ***Kültür Değişir (Devingen)***

Kültür evrensel bir olgudur ve toplumdan topluma farklılık gösterir. Her toplum kendi geleneklerini, adetlerini, değerlerini ve kültürünü oluşturmaktadır. Bu nedenle toplumlar birbirinden ayrılmaktadır (Çelik, 1993: 135). Bugünün kültürü, geçmiş nesillerin çabalarının ve deneyimlerinin ürünüdür. Halen yaşayan insanların deneyimlerine göre değişir ve zenginleşir (Kaya ve Sepetçi, 2015: 259). Kültürler sahip oldukları bu devingen özellikleri aracılığıyla sistemi oluşturan bireylerin biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde değişim gösterirler. Kültürlerin sahip olduğu bu değişimlerin nesillere aktarılması ve benimsenmesi ise genellikle bilinçaltı düzeyde gerçekleşmektedir (Erdoğan, 1997: 123).

Kültürler değişen çevrede ortaya çıkan yeni talep ve fırsatlarla baş edebilmek için yeni gruplar ve davranışlar geliştirmek zorunda kalabilirler. Bu nedenle kültürler değişen ekolojik (çevreyle ilgili), sosyolojik ve psikolojik koşullara uymadığında çürümeye başlar (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 163). Dolayısıyla kültür ulaşılabilen, dokunulabilen, duyulabilen ya da görülebilen bir varlık değildir (Kaya ve Sepetçi, 2015: 259).

Goodwin (1999: 7)'e göre kültür bireylerin davranışlarından çıkarsayabileceğimiz, bir topluma ait üretilen ve sürdürülebilen bir olgudur. Bu nedenle kültürlerin değişen koşullara uyum gösterebilme esnekliğine sahip olmalıdır (Tezcan, 2008: 10). Teknolojik gelişmeler sonucu iletişim konusundaki yenilikler, kültürel değişimi ve uyumu hızlandıran önemli etmenlerdendir (Kubat, 2013: 7). Ancak kitle iletişim araçlarının kültürü bozulmadan ve gelişmiş olarak gelecek nesillere aktarması gerekir (Çavdarıcı, 2002: 21-23).

- ***Kültür Semboliktir***

Her kültür insan davranışlarının ifade boyutu ile ilgili sembolik birikimler içermektedir. Çünkü insan davranışlarının çoğu işaretler, sesler, logolar ve simgeler aracılığıyla ortaya koyulmaktadır (Haviland vd., 2008: 115). Dolayısıyla kültür teorisinde söylenenler, yapılanlar, üretilenler ve görünenlerin ardındaki semgesel anlamlar önem taşımaktadır (Ersöz, 2012: 16). Benzer bir yaklaşımla sosyal grupların birliği, semboller aracılığı ile ifade edilmektedir. Çünkü kültürlerin farklı olması semgesel farklılıkları beraberinde getirmektedir (Köse vd., 2001: 226). Bu yönüyle kültürün sembolik özelliği, görünenin ardındaki, yalnızca o toplum ya da grup üyelerince paylaşılan anlamlarla ifade edilir (Altay, 2004: 303).

Simgeler, insanların sembolik iletişim içindeki kullanımları konusunda hemfikir olduğu zaman anlam kazanmaktadır (Haviland vd., 2008: 115). Örneğin toplumun simgesel sistemi dildir. Buna göre dil, nesilden nesile kültürel unsurların aktarılmasına yardımcı olan bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Altay, 2004: 303). Çünkü dilin bir kelimesi dahi değiştirilemez, bir sözcük yerine başka bir kelime koyulamaz ve kuralları değiştirilemez. Dolayısıyla dil, insanları birbirine bağlayan bir öge olduğu kadar, kültürün gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önemlidir (Koç, 2011: 110).

Dil olmadan kişiler; olaylar, duygular ve yaşadıkları deneyimler hakkında başkalarına bilgi aktarımında bulunamazlar. Bu bağlamda dil; kültürün bütün unsurlarının, nesilden nesile aktarılmasına, kişiler arası iletişime ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesine aracılık etmektedir (Erdoğan, 1994: 115). Benzer bir ifadeyle dil; toplumsal değerlerin saklandığı, gelecek kuşaklara aktarılacağı, bilgi ve iletişim teknoloji imkânları ile insanların gelişeceği, başka kültürlerle iletişim kuracağı çok önemli bir araçtır (Özgür, 2007: 8). Ayrıca dil ve etkileşimin, kültürün öğrenilmesine, manaların simgelenmesine yardımcı olması yönüyle de son derece önemli olduğu söylenebilir (Haviland vd., 2008: 115).

- ***Kültür Paylaşılan Bir Sistemi İşaret Eder***

Kültür, bireyin eylemlerini gruplar için anlaşılır kılan değerler, görüşler ve davranışların ortak belirleyicisidir. Farklı bir ifadeyle kültür, toplumdaki insanların paylaştıkları düşünceler, anlamlar ve değerler bütünüdür (Haviland vd., 2008: 104). Doğaldır ki paylaşma kavramı bir kültürün üyelerinin farklı biçimlerde davranma, düşünme ve yaşama gerçeğini değiştirmez. Çünkü değerler aynı zamanda paylaşılan duyguları ve idealleri yansıtmaktadır (Dursun, 2013: 45).

Aslında bu özellikler toplum kavramının tanımıyla da örtüşmektedir. Şöyle ki, toplum, ortak bir yaşam alanı, dil ve kültüre sahip ve hayatta kalmak için ortak çaba gösteren örgütlenmiş bir grup ya da birbirine bağımlı insanlar olarak tanımlanmaktadır (Haviland vd., 2008: 104). Böylece insanlar ortak değerler etrafında toplanarak belirli davranışları sergilemektedir (Dursun, 2013: 45). Daha açık bir ifadeyle, toplum olmadan kültür olamayacağı gibi kültürsüz bir insan toplumu da olamaz (Haviland vd., 2008: 104).

- ***Kültür Tümüleşiktir***

Toplumun kültürel özellikleri; toplumsal yapı, alt yapı ve üst yapı olarak üç sınıfa ayrılabilir. Buna göre toplumsal yapı, toplumun üyelerini bir arada tutan, kurullarla yönetilen ilişkilerle ve bu üyelerin hakları ve yükümlülükleriyle ilgilidir. Örneğin ev halkı, aileler, kurumlar, güç ilişkileri ve politika; toplumsal yapının bir parçasıdır. İnsanların gruba

bağlılığın benimsenmesi için çalışarak kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için yiyecek ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılayabilmelerini sağlar. Bu yönüyle grubun toplumsal yapısı ve kullanılan geçim yöntemlerini, araçlarını ve bütün diğer maddi donatımları gibi ekonomik temelleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Alt yapı, toplumun temel gereksinimlerini karşılamak için var olan kaynaklarıdır. Üst yapı ise bir grup insanın dünyayı şeklini, sorunlarını ve olanaklarını, görüşler, inançlar ve değerler bütünüdür. Görüldüğü gibi ekonomik temellerin yanı sıra, paylaşılan bir kimlik bilinci ve dünya görüşü toplumu bir arada tutmaya yardımcı olmaktadır (Haviland vd., 2008: 104).

1.1.2. Kültürü Oluşturan Ögeler/Unsurlar

Kültür bir toplumun yaşama biçimidir (Köse vd., 2001: 224). Kültürel ögeler benzer olmadığı için kültürel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kültür, bir toplumu diğerlerinden ayıran ve toplumlararası farklılıkları açıklayan temel unsurdur (Erdoğan, 1987: 10). Farklı inanç, eğilim, düşünce, anlayış, kullanım ve davranış tarzları ise bir milletin kültür unsurlarını oluşturmaktadır (Koç, 2011: 107). Benzer bir yaklaşımla kültür bileşenleri; dil, tarih, edebiyat, sanat, müzik, coğrafya, eğitim, tutum, estetik, semboller, değerler, inançlar, ekonomik hayat, değer sistemleri, maddi ve manevi unsurları kapsamaktadır (Göçer, 2012: 50; Altay, 2004: 303).

Kültürün görünen kısımları; davranış, normlar, adetler, dil ve sembollerden oluşmaktadır. Kültürün asıl köklerini yani değerler, inançlar ve varsayımlar ise görünmeyen kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle toplum üyeleri görünmeyen kültürel değerler sonucunda farklı şekillerde davranmaktadır (Yeşil, 2013: 56). Böylece bireyler o topluma ait olan değerlere, davranışlara ve normlara göre yaşarlar (Ersöz ve Çınarlı, 2012: 2).

- ***Değer Sistemleri***

Uluslararasılaşmayla birlikte kültürler arasındaki farklılıkları anlama, değer ve kuralların bilinmesi, farklı kültürleri anlama açısından zorunlu hale gelmiştir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 164). Çünkü davranışsal açıdan farklı olmayı gerektiren değer sistemleri, kişileri, grupları ve toplumları birbirinden ayıran en önemli özelliktir. Bu bağlamda değerler, hangi toplumsal davranışın iyi, doğru, önemli ve arzulanan nitelikte olduğunu belirten ortak ölçüt veya fikirler olarak tanımlanmaktadır. Benzer bir biçimde toplum için neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirleyen normlar değerlere dayanmaktadır (Özgür, 2007: 11). Çünkü değerler toplum üyeleri tarafından arzu edilen veya edilmeyen unsurların tespiti için önemli bir ölçüttür. Böylece toplum üyelerinin uymaları gereken kurallar, emirler ve bu ölçütlere ilişkin temel değerler belirlenmiş olur (Kozlu, 1986: 143).

Toplumları birbirinden ayıran kendine özgü farklı değerler sistemi bulunmaktadır. Değerlerin kişi veya toplum için hangi değerlerin doğru hangilerinin yanlış olduğunu içermesi ise değerlerin ulusal kültür unsurları arasında ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 164). Bu yönüyle insan yaşamında önemli bir yer tutan değerler, ulaşılmak ve gerçekleştirilmek istenen anlamları ifade ederler. Değerler aynı zamanda iyi kötü ayırımına temel oluşturarak insanlara ait oldukları topluma özgü davranışlar kazandırır. Böylece toplum üyeleri arasındaki iletişim, görev dağılımı ve bağlılık duygusu oluştururlar (Şişman, 2007: 93).

- ***Din ve İnanç***

Din, insanların ortak duygu ve inançlarıyla ilgili algıların ve tanımların meydana getirdiği sürekli duygulardır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 166). Başka bir ifadeyle bireylerin kendi dünyalarıyla ilgili ortak duygu ve inançların gelişmesinde önemli toplumsal bir kurumdur (Özgür, 2007: 10). Bu yönüyle kaynağı ilahi değerler sistemi olan dinin (Zeybek, 1999: 134), sosyal dayanışmayı ve bütünleşmeyi sağladığı söylenebilir (Çavdarıcı, 2002: 46). Burada dinin sosyal hayatın tamamını kapsayan bir değerler sistemi olduğu ifade edilmektedir. Şöyle ki, sosyal ve ekonomik kalkınmayı kapsamaması, sosyal bütünleşmeyi sağlamaması, ailevi değerlerin korunması ve çocuk eğitiminde önemli bir rol üstlenerek ulusal kültürün oluşmasında dinin etkisi son derece yüksektir (Türkdoğan, 1988: 47).

Din, inanç ve ibadetler yoluyla insanları birbirlerine yakınlaştırarak ahlak ve ideal anlayışını kazandırmaktadır (İşçi, 1998: 68). İnançlar ve değerler dizisi olarak ise milli kültür, milletleri birbirinden ayırır ve son derece istikrarlıdır. Bu istikrar kültür biçimlerini güçlendiren hâkim kültürel değerlerin kurumsallaştırılması sonucu oluşmaktadır (Hofstede, 2001: 27). Bu bağlamda Hofstede (2001: 27), insanların farklı kültür gruplarına ait olduğunu (millet, cinsiyet ve kuruluş gibi), fakat ekonomi açısından milli kültürün önemli bir yerinin olduğunu savunmuştur. Bununla birlikte din, sadece inanç ve ibadet esaslarını belirleyen manevi bir yapı değil, aynı zamanda değerleri, normları ve ahlak ölçülerini de içine alan sosyal bir yapıdır (Çavdarıcı, 2002: 46). Dolayısıyla dinin kültürü besleyen bir kaynak olduğu söylenebilir.

Kültürün asli unsurlarından birisi olarak ise din (Altay, 2004: 303), inançlar ve ibadetler mecmuasıdır. Ortak inanç ve değerleri paylaşan toplum fertleri, aynı ideallere yönelir, benzer düşünce ve davranışlara sahip olurlar (Kaplan, 1975: 15). Böylece dinin insanların ilişkilerini, toplumsal yapıyı, toplumun huzurunu, mutluluğunu birlik ve beraberliğini ve kültürünü yönlendirdiği söylenebilir (Çavdarıcı, 2002: 46). Bu yönüyle din, toplumun inançları ve tutumları arasında büyük bir etkiye sahiptir. Bireylerin kendi iç

dünyalarıyla ilgili olan tutumlar ise belirli değer yargılarına ve inançlara bağlı olarak ortaya çıkan coşku ve tanıma sürecidir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 166). Din, bireylerin kendi dünyalarıyla ilgili ortak duygu ve inançların gelişmesinde önemli toplumsal bir kurumdur. İnanç ise bireylerin bir yönüne ait algı ve bilgilerin devamlı bir organizasyonudur (Özgür, 2007: 10). Burada önemli olan din konusunun, toplumların ekonomik ve sosyal hayatlarına şekil veren temel güçlerden biri olduğu ve uluslararası faaliyetlerin seçimi ve düzenlenmesinde büyük bir role sahip olduğunun bilinmesidir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 167).

Dinlerde temel kavram inançtır (Çavdarıcı, 2002: 46). İnanç, bireyin dünyasının bir yönüne ait algı ve bilgilerin devamlı bir organizasyonudur (Özgür, 2007: 10). Bu bağlamda din ve inancın kültürün temel ögesini oluşturduğu söylenebilir (Özkalp, 1995: 41). Bir toplumdaki inançlar arasındaki benzerlikler ne kadar fazla ise o toplumun kültür inançları da o derece fazladır (Köse vd., 2001: 225). İnançlı toplum üyeleri açısından ise din, gerektiğinde uğruna malını ve canını feda edebileceği mukaddes ve manevi bir inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır (Çavdarıcı, 2002: 47). İnançlar arasındaki benzerlikler ne kadar çok ise o toplumun kültürel inançları da o derece kuvvetli olur (Özgür, 2007: 10-11). Bu yönüyle uluslararası işletme yöneticileri tarafından planlama faaliyetleri gerçekleştirilirken, ülkede yaşayanların inançları, toplum yaşantısının özellikleri ve gelenekleri hakkındaki bilgiler planlama çalışmaları sırasında göz önünde bulundurulmalıdır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 166).

- ***Dil, Eğitim ve Estetik***

Dil, bilgi ve fikirlerin üretilmesinde kullanılır. Aynı zamanda dil, bir toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin bir nesilden diğerine aktarılmasında aracılık rolü üstlenmektedir. Bu nedenle dil, kültürün önemli ve en temel parçasıdır (Köse vd., 2001: 224). İnsanlar arasındaki iletişimin en temel araçlarından biri olan dil, ait olduğu toplumun kültürel özelliklerini yansıtan önemli bir unsurdur (Özgür, 2007: 10). Dil bir kültürdeki kavramların aktarılması, sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ve kişiler arası iletişimi sağlamaktadır (Eroğlu, 1996: 115). Ancak çoğu zaman farklı bir kültürde kullanılan bir kelime, başka bir kültürde farklı bir manada kullanılabilir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 165). Dolayısıyla kişilerin birbirlerine olan yakınlık ve uzaklık mesafeleri de kültüre göre değişmektedir. Örneğin, Ortadoğu ve Akdeniz kültüründe insanlar birbirlerine dokunarak, yakın mesafede konuşmayı ve görüşmeyi tercih ederken, İskandinav ülkelerindeki durum bunun tam tersidir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 165).

Eğitim, kültürün diğer unsurlarının tamamıyla bir etkileşim içindedir. Toplum üyeleri farklı kültürlerle etkileşim içinde olmak için okullarda yeni diller öğrenme yoluna giderler. Bu durum aynı zamanda bireylerin alacağı eğitim düzeyi açısından belirleyici olmaktadır. Çünkü

kültür üyeleri aldığı eğitim sayesinde refah düzeyini yükseltebilir. Bu yönüyle refah düzeyi de toplum üyelerinin alacağı eğitimin belirleyicisi durumundadır (Özgür, 2007: 13). Farklı bir ifadeyle eğitim olanaklarının değişmesiyle daha fazla çocuk, genç ve yetişkin, artan eğitim olanaklarından yararlanmaktadır (Kılbaş, 2010: 91). Böylece eğitim, kültür içinde bilgi, yetenek ve fikirlerin doğmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca eğitim aracılığıyla bir kültür grubunun sahip olduğu değerler, bir nesilden diğerine aktarılmaktadır (Altay, 2004: 303). Bu durum milyonlarca insanın boş zamanı değerlendirme ve kültürel etkinliklerden yararlanacağı anlamına gelmektedir. Çünkü boş zaman değerlendirme toplumsal bütünleşmenin ve toplumsal değişimin önemli bir aracı olarak görülmektedir (Kılbaş, 2010: 91).

Estetik, güzellik ve kalite anlayışıdır. Bu nedenle uluslararası işletmeler, faaliyet gösterdikleri topluma hâkim olan zevkleri iyi bilmeli ve onlara göre politikalar belirlemelidir. Örneğin, Çin kültüründe mavi, ABD ve Avrupa ülkelerinde siyah, Japonya'da beyaz, ölümü temsil ederken, yeşil renk İslam ülkelerinde popüler inancı, Fransa, Hollanda ve İsveç'te kozmetik dünyasını temsil etmektedir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 166).

- ***Kültür Çeşitleri***

Toplumlar çeşitli kıstaslar aracılığıyla incelendiğinde; onları bir arada tutan değerler, tutumlar, davranışlar ve kurallardan oluşan kültürlerinin olduğu görülebilir (Köse vd., 2001: 223). Bu yönüyle kültürle ilgili yapılan araştırmalarda kültürlerdeki farklı özellik ve fonksiyonlara sahip değerler ve tutumlar incelenmektedir (Altay, 2004: 303). Bu çerçevede kültür, bir toplumun üyesi olan insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek, görenek, yetenek ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün olarak tanımlanmaktadır (Şimşek vd., 2001: 27-28). Kültüre ilişkin farklı alanlarda birçok tanım yapılmıştır. Bilim insanları ise farklı bakış açılarıyla çeşitli kültürel sınıflandırmalar yapmışlardır. Buna göre kültür tanımlamaları kategorilere ayrıldığında; betimleyici, tarihsel, normatif, yapısal, psikolojik ve genetik olmak üzere altı temada toplanmaktadır (Erkenekli, 2013: 149). Bir başka sınıflandırmada ise genel kültür ve alt kültür, maddi ve manevi kültür, karşı kültür ve öğrenme zamanına (postfigurative, pofigurative ve prefigurative) göre kültür olmak üzere dört kategoride toplanmaktadır.

Betimleyici tanımlar daha çok sosyal hayatla ilgili bilgi, inanç ve sanata ilişkin öğeleri içermektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında kültür, nesiller arası aktarılan bir miras olarak tanımlanmaktadır. Normatif tanımlamalarda ise kültür, yaşam tarzı, ortak kurallar veya değerler bütünü olarak ifade edilmektedir. Kültür tanımlamalarında yapısal (maddi) ve normatif (manevi) tanımlamalar birlikte verilmektedir. Kültüre ilişkin yapısal (maddi) tanımlamalarda üretim yöntemleri, otorite ve hiyerarşi, teknolojik ilerleme, araç ve gereçler

gibi niteliklere yer verilmektedir (Özkalp, 1995: 74). Farklı bir ifadeyle yapısal kültür teknolojiyi, üretim araçlarını ve kullanılan alet, edevat gibi somut her türlü insan eserine karşılık gelmektedir (Bostancı, 2002: 131-133). Psikolojik tanımlar ise kültürü, sosyal ve fiziksel sorunları çözmeye ortaya koyulan bir araç olarak görmektedir. Son olarak genetik tanımlamalarda kültürel süreçlerin oluşma ve değişime uğrama nitelikleri üzerinde durulmaktadır (Çukur, 2007: 37).

Araştırmacılar, genel kültür ve alt kültürü incelerken kültürün yaygınlık derecesini göz önünde bulundurmışlardır. Bir topluma ait kültürel öğeleri ise maddi ve manevi kültür ayırımına giderek incelemişlerdir. Toplum üyelerinin bir kısmının içinde buldukları kültürel değerleri benimsek yerine bir takım başka değerler benimsemesini ise karşıt kültür olarak değerlendirmişlerdir (Macit, 2010: 12-13). Kültürel yapıların insanın yaşam süresi ile sınırlı olmaması ya da belli bir tarih sürecinde gelişmiş olması her toplum açısından önceden oluşan kültür (prefigurative), birlikte-eş zamanlı oluşan kültür (pofigurative) ve sonradan oluşan kültür (postfigurative) olarak üç farklı zaman temelinde ayırıştırılmaktadır (Erdoğan, 1997: 123).

- ***Genel Kültür ve Alt Kültür***

Genel anlamda kültür insanların dünyaya bakış açıları, olayları ve kişileri algılama biçimlerini belirlemektedir. Dolayısıyla kültür herhangi bir toplulukça paylaşılan, tutum, davranış değerlendirme, inanç ve yaşam şekillerini belirlemeyi sağlayan bir olgu olarak tanımlanabilir (Berberoğlu, 1991: 39). Genel kültür ayırımı ise kültürün ait olduğu topluluğun büyüklüğü veya kültürün genellik derecesi yani bir ülke ya da ırkın kültürü esas alınarak yapılır. Bu çerçevede genel kültür, bir toplum ya da ülkenin her sosyal grubunda, her coğrafi bölgesinde geçerli olan, benimsenen ve yaşanan hâkim unsurlardan ibarettir. Farklı bir ifadeyle toplumdaki bütün bireysel davranışların azaldığı ve kurumsal yapının istediği davranışların var olduğu kültürdür (Eroğlu, 1996: 109). Genel kültürün parçaları; bir ülkenin ya da toplumun inançları, değerleri, hareket tarzları ve yaptırımların türleri olarak sıralanabilir (Köse vd., 2001: 223).

Genel kültür, çok sayıda alt sistemlerden meydana gelmiştir (Erdoğan, 1994: 123). Alt kültürler kendine özgü yaşama biçimlerini kendi grubunda içselleştirmiş ve onu benimsetmiş gruplardır (Doğan, 1994: 110). Farklı bir ifadeyle alt kültür daha geniş bir toplum içindeki bir grubun uyduğu, kendine özgü standartlar ve davranış kalıpları bütünüdür (Haviland vd., 2008: 106). Toplulukların içindeki konumu ile alt kültür olarak tanımlanan bu gruplar, ait oldukları toplumların geleneksel değerleri ve yaşama biçimlerinden farklı olan gruplardır ve söz konusu toplumların birer alt kültürünü temsil ederler (Doğan, 1994: 110). Başka bir deyişle alt kültür,

onu içine alan kültürle aynı temel değerlere dayanan, fakat daha çok ikinci derecede önemli olan değerler bütünüdür (Tezcan, 2007: 165). Bu çerçevede alt kültür kavramının zayıf noktası, pek çok kişilik farkına rağmen bir arada bulunan insan grupları içindeki etkileşmeyi daha zor anlaşılır hale getirmesidir (Wells, 1971: 47). Çünkü belirli bir toplumdaki alt gruplar hem kendi davranış standartlarına göre hareket ederler hem de toplumun geri kalanıyla bazı ortak standartları paylaşırlar (Haviland vd., 2008: 106). Dolayısıyla bir topluluğun alt kültür olarak anlamı onun belirli bir topluma göreliği ile açıklanabilir (Doğan, 1994: 110).

Alt kültür, genel kültürden ayrı değer, tutum ve davranışlar bakımından farklı kendine özgü bir kültürdür (Doğan, 1994: 110). Çünkü herhangi bir alt kültür belirli toplum içindeki konumu ile anlam kazanmaktadır (Tezcan, 2007: 169). Başka bir deyimle, ait oldukları toplumların geleneksel değerleri ve yaşama biçimlerinden farklı olan gruplar söz konusu toplumlarda birer alt kültür teşkil etmektedirler (Doğan, 1994: 110). Ancak alt kültürler psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak birçok etkiye maruz kalmaktadır (Tokmak, 2014: 139). Toplumun genel dokusu ile farklılık arz eden grupsal her hareketin bir çeşit alt kültür olarak tanımı mümkündür. Azınlıklar, çingeneler, göçmenler, dini cemaatler, örgütler ve kendilerine özgü yaşam biçimleri ile çeşitli gençlik kesimleri ilk planda gelen örneklerdir (Doğan, 1994: 110).

Görüldüğü gibi alt kültür üyeleri ait oldukları genel kültür içindeki giyim, eğitim, eğlence, yasal yükümlülükler, inanç ve yaşam tarzı gibi pek çok uygulamaya karşı çıkmaktadır. Bu durum alt kültür üyeleri ile ana akım kültürünün ölçütlerine uymamaları, onları sık sık devlet yetkilileriyle hem yasal hem de kişisel çatışmalar yaşamalarına neden olmaktadır (Haviland vd., 2008: 106-113). Hofstede (2011: 13), iş görenlerin ortak problemler karşısında sundukları çözüm önerilerinin farklı olmasını, insanların benimsedikleri değerlerin içinde bulunduğu toplumun kültüründen etkilenmesi olarak açıklamıştır. Böylece her ülkenin kendine özgü kültürünün, örgütleri ve yönetimi etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 71).

Benzer bir şekilde ulusal kültürün temel değerleri olan normlar ve davranış örüntüleri örgütleri bir alt kültür olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla işletme yöneticilerinin alacakları kararların ana akım kültürünün değerlerine uyması gerekir. Her kültürde çok sayıda alt kültür bulunabilir. Kent, köy, kasaba hatta mahalle ve etnik köken düzeyinde farklılıkların gözlenebileceği alt kültürler pek çok özellikleri ile birbirlerinden ayrılırlar (Haviland vd., 2008: 106-113).

- ***Maddi ve Manevi Kültür***

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklılaştıran, toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıları gibi her türlü maddi ve manevi ürünler olarak tanımlanmaktadır (Ana Britannica, 1989: 175). Farklı bir ifadeyle kültür; milleti bir arada tutan dil, din, sanat, edebiyat, gelenek, görenek ve anane gibi hem manevi hem de han, hamam, cami, kervansaray, giyim ve eşya gibi maddi değerler bütünüdür (Özgür, 2007: 8). Burada kültür maddi ve manevi değerlerin bir bütünü olarak ait olduğu toplumun kimliğini oluşturan kendine özgü, sanatı, gelenek ve görenekleri, anlayış ve davranışlarına ilişkin yaşayış ve düşünüş tarzı olarak ifade edilmektedir (Demirel ve Kışman, 2014: 691). Bu kapsamda kültürün, maddi ve manevi yönleriyle, kendisini oluşturan toplumların davranışlarını belirli kalıplar çerçevesinde etkilediği söylenebilir (Köse vd., 2001: 223).

Maddi kültür, bir toplumun sahip olduğu teknolojik değerleri, eserleri, aletleri ve kültürün üyelerinin davranışlarının birleştirilmesiyle oluşan özel bir durum olarak tanımlanmaktadır (Altay, 2004: 303). Başka bir tanımda ise maddi kültür, insan yaşamak için eliyle yapılan alet ve eserlerin ham maddeyi belirli bir biçimde işleyerek ona şekil verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bir toplumun sahip olduğu sanat eserleri, tiyatro, edebiyat, müzik, dil, kıyafet, gıda, tarih, iklim, coğrafya, mimari ve ev şekilleri maddi kültürü yansıtmaktadır (Köse vd., 2001: 223).

Maddi kültürün teknoloji ve ekonomi olmak üzere iki yönü vardır. Toplumun çevreyi şekillendiren teknolojik durumu, eserleri ve onun içerdiği tüm araç ve gereçleri maddi kültürün bir parçası konumundadır (Macit, 2010: 13). Bu nedenle iki toplumun birbiriyle karşılaştırılması bir anlamda maddi kültürün karşılaştırılması anlamına gelmektedir. Bu karşılaştırmada teknoloji ülkedeki teknik bilgi düzeyini, ekonomi ise bir kültürün yeteneklerinin kullanılması sonucu elde ettiği faydayı ifade etmektedir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 164).

Manevi kültür ise toplumun fikir, görüş tarzları, davranışlar, idealler, normlar, değerler, inançlar, dil, hukuk, alışkanlıklar, ahlak anlayışı, evlilik merasimleri ve cenaze törenlerine kadar oluşan örf ve adetlerden oluşur (Fındıkçı, 1996: 87-88). Örgüt kültürünün unsurlarından birisi olan törenler, manevi kültür açısından incelendiğinde, bir olay için düzenlenmiş faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Dursun, 2013: 46). Bu çerçevede manevi kültür öğeleri, toplumsal yaşamı düzenleyen değerler, kurallar, bilgiler, gelenekler, görenekler ve inançlardan oluşur (İçli, 2002: 83). Bütün dinler ve özellikle tek tanrılı dinler, bütünüyle bir anlamlar, değerler ve kurallar bütünüdür. Bu açıdan din ile manevi kültürün aynı olduğu

söylenbilir. Dini değerler bütün bireyler tarafından aynı ölçüde algılanıp, uygulanmasa bile manevi kültür alanında anlamlı bir bütünlük arz etmektedir (Çavdarıcı, 2002: 48).

- ***Karşı Kültür***

Karşı kültür, toplumda, ekonomik, sosyal, çevresel ve politik anlamda yerleşen aile, okul, sivil toplum kuruluşları ve diğer örgütleri reddetmek isteyenlerin meydana getirdiği oluşumlardır (Köse vd., 2001: 224). Farklı bir ifadeyle karşı kültür, genel kültürü bilen ancak bu temel kültürün tamamını veya bir kısmını zayıflatmak veya yıkmak için karşısında toplum değerleriyle ve sosyo-kültürel değerlerle çatışarak, sosyal hayat içindeki bazı alt kültür unsurları vasıtasıyla yapay bir kültür oluşturma isteğidir (Eroğlu, 1996: 113).

Gençlik alt kültürü, bazı yazarlar tarafından kendine ait kimliği olmayan bir karşı kültür olarak ele alınmaktadır (Tezcan, 2007: 169). Bu çerçevede alt kültür içinde bulunduğu baskın kültürü tamamıyla reddetmezken, karşıt kültür içinde bulunduğu toplumun genel kültürüne ait değerleri önemsemez, onlarla çatışır ve reddeder (Bahar, 2005: 69). Aslında sosyal sistem içerisindeki alt kültürün unsurları olan davranış, değer, tutum, inanç, eğlence ve yaşam biçimleri, karşıt kültür oluşumlarının en önemli kaynağını olarak gösterilmektedir (Köse vd., 2001: 224).

- ***Öğrenme Zamanına Göre Kültür***

Öğrenme zamanına göre kültür, cöfigurative, postfigurative ve prefigurative olmak üzere üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan postfigurative kültür biçimi daha çok ilkel toplumlarda geçerli olan, sonradan öğrenilen kültürdür. Cöfigurative kültürde ise yaşlılar yeni nesil için örnek davranışlar modelleri oluştururken, prefigurative kültür yaşlıların gençlerden öğrendiği kültür biçimidir (Penpeçe, 2006: 68). Bununla birlikte prefigurative kültür için yaşlıların, gençlerin yarattığı kültürel değerleri benimsemesi yani yeni ve eski kültürün birleşmesi olarak söylenbilir (Mutlu, 2000: 395).

Eşzamanlı oluşan (Cöfigurative) kültür, toplum üyelerinin çağdaşları ile birlikte geliştirip öğrendiklerini kapsar (Erdoğan, 1997: 123). Örneğin, geçmişten edinilen kültür öğeleri değişen ihtiyaçları karşılayamadığı zamanlarda ortak yaşama ilişkin yeni düzenekler üretilir ve bunlara uyma çabası gösterilir. Dolayısıyla her toplumda geçmiş ve çağdaş zaman dilimlerinin kültür öğeleri ile etkileşim halinde olduğu söylenbilir (Penpeçe, 2006: 68).

Sonradan öğrenilen (postfigurative) kültür uzun ve sürekli bir sürecin sonucudur, kökleri geçmiş ve geleceğe uzanmaktadır. Postfigurative kültür atalardan aktarılan, tarih boyunca yerleşmiş, yavaş yavaş öğrenilen kültürel birikimleri işaret etmektedir. Gelenekler, töreler, norm ve adetler o toplumda önceden var olan ve toplumsallaşma sürecinde öğrenilen

kültürel değerlerdir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 163). Çünkü norm veya kurallar bu süreç içerisinde topluluğun her bir üyesinin uymak zorunda olduğu ve topluluk içinde nasıl davranması gerektiğine ilişkin kuralları düzenlemektedir (Köse vd., 2001: 219-242).

Önceden oluşan (Prefigurative) kültür ise bireyin yaşamının sonraki evrelerinde öğrendikleridir. Yani kişilerin atalarından aldığı, tarihi boyunca yerleşmiş ve bireyin hayatında yavaş yavaş öğrendiği kültürdür. Anne ve babanın yetişkin çocuklarına davranışları, iş yerinde kazanılan alışkanlıklar ve değerler buna örnek olarak gösterilebilir (Erdoğan, 1997: 123).

1.1.3. Kültürel Farklılaşma ve Geert Hendrik Hofstede'nin Kültürel Boyutları

Kültür konusunda yapılan çalışmalar, kültürün değerler açısından ülkeler arasında farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır (Yeşil, 2013: 53). Bu farklılıklar bir ülkenin milli gelirinin nüfusa dağılımı, bir sosyal sınıftan diğerine geçiş, siyasal şiddet, işle ilgili anlaşmazlıklar, trafik kazaları veya intiharların sıklığı gibi kitlesel davranışlarla ilgili veriler aracılığıyla tespit edilmektedir. Bunların hemen hepsi bir ülkenin kültürü ile ilgili herhangi bir şey ifade edebilir. Fakat nasıl yorumlanmaları gerektiği her zaman belirgin olmayabilir (Hofstede ve Bond, 1988: 8). Toplum üyelerinin tamamının aynı davranışları göstermesi beklenemez. Çünkü kişilerin bazı davranışları belirginlik gösterirken diğerleri ise bastırılmaktadır. Ancak toplumda belirginleşen bazı davranış kalıpları kişilerin ait olduğu kültür grubu ile ilgili bilgi vermektedir (Sığı ve Tıgılı, 2006: 329).

Kültür, toplum üyeleri tarafından kazanılan alışkanlık, beceri, gelenek, ahlak, hukuk, sanat, inanış ve bilgiyi içeren karmaşık bir bütün olarak tanımlanabilir (Adler ve Gundersen, 2007: 14). Küreselleşmeyle birlikte kültürün, aile yapısı, eğitim, inanç, tarih ve coğrafya gibi birçok faktörden etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle Kluckhohn ve Strodtbeck (1961: 4), Hall (1976: 9), Hofstede (1980: 225), Hampden-Turner ve Trompenaars (1993: 102-116), kültürler arası farklılaşmaları ortaya koymaya çalışan çeşitli araştırmalar gerçekleştirmişlerdir.

Kluckhohn ve Strodtbeck (1961: 4)'e göre zaman içinde farklı toplumların başından geçen birçok olay bulunmaktadır. Bu evrensel konular ya da problemler, kültüre daha objektif bakılmasını sağlamaktadır. Tüm toplumların tarih boyunca karşılaştığı, fakat hepsinin farklı biçimde başa çıktığı çevreyle ilişkiler (relation to nature), insanlar arasındaki ilişkiler (relationships among people), insan faaliyetleri modu (activity orientation), temel insan doğası (basic human nature) hakkındaki inanışlar, zamanı baz alma (time orientation) ve mekan (space orientation) kullanımı olmak üzere altı temel konu ve problem belirlemiştir (İlban, 2008: 14). Bu kurama göre insanlığın ortak problemleri ancak: "Ben kimim?", "Dünyayı nasıl görüyorum?", "Zamanı ve mekânı nasıl kullanıyorum?" ve "Diğer insanlarla

nasıl ilişki kuruyorum?”. Sorularına cevap vermekle ve insanın insan doğasına, zamana, doğaya, etkinliğe ve insan ilişkilerine yönelik sorulara bütün kültürlerin cevap vermesiyle çözülebilir (Kluckhohn ve Strodtbeck, 1961: 4).

Hall (1976: 9)’a göre farklı kültürlerde yaşayan insanların enformasyon yükü kaldırmaları birbirinden farklıdır. Bu nedenle kültürlerarası farklılıkları anlayabilmek için kültür üyelerinin iletişim davranışlarının incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Buna göre kültürü geniş bağlamlıdan (high context), dar bağlamlıya (low context) doğru sıralamıştır. Geniş bağlamlı kültürlerde ilişki önceliklidir ve ne söylendiği değil nasıl söylendiği önemlidir. Dar bağlamlı kültürler ise iş önceliklidir ve iletişimde kelimeler yeterlidir.

Kültür, Hampden-Turner ve Trompenaars (2011: 102-116) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda yedi boyutta incelemektedir. Bunlar; bireycilik-toplumculuk (individualism versus communitarism), evrensellik-ayrıntıcılık (universalism versus particularism), çözümlenme-bütünleme (specific versus diffuse), içe yönelik-dışa yönelik (inner versus outer directed), bölümsel zaman-senkronize zaman (sequential time versus synchronic), ulaşılmış statü-ulaşılmak istenen statü (achievement versus ascription) ve eşitlik-hiyerarşi (affective versus neutral) şeklinde sıralanmaktadır.

Kültürlerarası iletişim alanında önde gelen bir sosyolog ve örgütsel sosyoloji uzmanı olan Geert Hofstede, kültürleri altı farklı boyutta incelemektedir. Bunlardan güç mesafesi, insanların eşitsizliğinin temel problemlerinin farklı çözümleri ile ilgilidir. Belirsizlikten kaçınma, toplumdaki bilinmeyen geleceğe dair stres seviyesi ile ilgilidir. Bireyselci ve Toplumsalçı, bireylerin temel gruplara entegre edilmesidir. Erillik ve Dişilik, kadınların ve erkeklerin duygusal rollerinin ayrılmasıdır. Zaman oryantasyonu, insanların çabalarının geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek açısından hangisi odaklı olduğu ile ilgilidir. Müsamaha ve dizginleme ise hayattan zevk alınmasıyla ilgili arzuların kontrol edilmesi veya haz duyulmasıyla ilgilidir (Hofstede, 2010: 4-21).

Toplumların sahip oldukları kültürel özellikler; semboller, kahramanlar, önderler, gelenekler, adetler ve değerlerden meydana gelmektedir (Hofstede, 2011: 13). Değerler ise kişileri, grupları ve toplumları birbirinden ayıran kavram ve fikirlerden oluşmaktadır (Erdoğan, 1994: 123). Değerler ve semboller aracılığıyla toplumların sahip olduğu temel kültürel yapılar incelenerek, kültürün farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde yorumlamalarda bulunulabilir (Demirel ve Kışman, 2014: 697). Ayrıca kültürlerde bölge, din, cinsiyet, nesil ve sosyal sınıfa ilişkin farklılıklar da görülebilmektedir. Bu nedenle sosyolog, Hofstede, kültürün farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde, toplum üyelerinin nasıl ve niçin oldukları gibi davrandıklarını belirlemeye çalışmıştır (Hofstede, 2011: 4). Bu çalışmalar günümüzde halen 101 ülke üzerinde ve altı boyutta devam etmektedir. Ancak Hofstede araştırmasını ilk defa IBM şirketinin akademik araştırmalar amacıyla 1967-1973 yılları

arasında 20 farklı dil konuşulan ve 72 ülke vatandaşından oluşan toplam 116.000 çalışandan elde edilen veriler aracılığıyla gerçekleştirmiştir (Hofstede ve Bond, 1988: 9). Sosyolog, toplumları örgüt kültürü ve ulusal kültür açısından iki farklı biçimde incelemektedir.

Örgütsel kültür boyutları araç/amaç yönelimlilik (means-oriented vs. goal-oriented), içeriden/dışarıdan yönlendirilen (internally driven vs. externally driven), esnek/katı iş disiplini (easygoing work discipline vs. strict work discipline), geleneksel/profesyonel tutum (local vs. professional), açık/kapalı sistemler (open system-closed system), çalışan/iş yönelimli (employee-oriented vs. work-oriented) olmak üzere altı boyutta incelenmektedir (Hofstede, 2018, <https://www.hofstede-insights.com/models/organisational-culture/>, erişim tarihi: 24.12.2018).

Toplum üyelerinin davranışları ulusal kültür boyutları açısından ise güç mesafesi (Power Distance-PDI), belirsizlikten kaçınma (Uncertainty Avoidance-UAI), bireyci – toplulukçu (Individualism versus collectivism-IDV) ve eril-dişil bakış açısı (Masculinity versus femininity-MAS) olarak dört boyutta incelemiştir (Hofstede, 2011: 8).

İnsanların eşitsizliğinin temel problemlerinin farklı çözümleri ile ilgili olan güç mesafesi, bir kültür içerisindeki etkilerin dağılımını işaret etmektedir. Belirsizlikten kaçınma ise toplumdaki bilinmeyen geleceğe dair stres seviyesi ile ilgilidir. Bir kültürün belirsizliğe olan tahammülünü ve risk kabulünü yansıtır. Bireyci-toplulukçu kültür boyutu, kültürleri gevşek yapıdan sıkıca birleştirilmiş kadar olan bir yelpazede tanımlamaktadır. Farklı bir ifadeyle bireylerin temel gruplara entegre edilmesidir. Eril-dişil bakış açısı ise kadınların ve erkeklerin duygusal rollerinin ayrılmasıdır. Böylece bir kültürdeki baskın değerlerin ne derece zorlayıcı ve korumacı olduğunu tespit edilmektedir (Jandt, 2013: 153).

Hofstede ve Bond (1988: 11) tarafından hayata karşı kısa dönem ve uzun dönem yönelim olarak adlandırıldığı bir Konfüçyüsçü dinamizmini beşinci boyut olarak tanımlamıştır. Konfüçyüsçü dinamizm boyutu kültürleri, gelenek ve sosyal ilişkilerdeki karşılıklı davranışlar açısından kısa dönemden, sebat gösterme ve ilişkileri statüye göre sıralama bakımından uzun döneme kadar değişen şekilde tanımlamaktadır (Hofstede vd., 2010: 4-21). 2000'lerde Bulgar bilim adamı Michael Minkov Dünya Değerler Anketi (Minkov, 2007: 10-20) kullandığı araştırmasında beşinci boyutun hesaplanmasına ve bir altıncısının eklenmesine olanak vermiştir (Hofstede vd., 2010: 4-21). Toplum üyelerinin nasıl ve niçin oldukları gibi davrandıklarına ilişkin olarak müsamaha ve dizginleme boyutu ise hayattan zevk alınmasıyla ilişkili insan arzularının kontrol edilmesi ve haz duyulması ile ilgilidir (Hofstede, 2011: 8).

Bu çalışmada katılımcıların kültürel özellikleri Hofstede (2011: 13)'in altı farklı ulusal kültür boyutu çerçevesinde ele alındığı için örgütsel kültür boyutlarının incelenmesi yoluna gidilmemiştir.

- **Güç Mesafesi (Aralığı)**

Güç mesafesi, kurum ve kuruluşlardaki daha az güce sahip üyelerin gücün eşitsiz bir şekilde dağıtılmasını ne derece kabul ettikleri ve beledikleridir (Hofstede, 2011: 9). Güç ve eşitsizlik elbette ki toplumların temel özellikleridir. Ancak uluslararası deneyime sahip herhangi biri bütün toplumların temelde eşit olmadığını ve bazılarının diğerlerinden daha eşitsiz olduğunu görebilir (Hofstede ve Bond, 1988: 10). Güç mesafesi boyutu, toplumun diğer üyelerine göre daha kuvvetsiz olanların gücün eşitsiz dağılmasını ne ölçüde beledikleri, bunu kabul etmeye ne ölçüde yatkın olduklarını ve böylece toplumun bireyelerine eşit davranıp davranmadığını ortaya koymaya çalışır (Hofstede, 2001: 225). Daha önce de belirtildiği gibi hemen her toplumda eşitsizlik görülmektedir. Ancak bazılarında eşitsizlik çok daha fazladır (Hofstede, 2011: 9). Güç mesafesi fazla karşısında azlığı yansıtarak, toplumdaki eşitsizlik seviyesinin liderler olduğu kadar toplum üyelerince ne derece kabul edildiğini öngörmektedir (Lažnjak, 2011: 1018).

Güç dengesinin dağılımı çeşitli nedenlere bağlı olarak değişmektedir. Güç mesafesi; örgüt üyeleri açısından statü, zenginlik, yakışıklılık, büyüklük ve saygınlıktan kaynaklanan gücün eşit olmayan dağılımını kabul etme derecesidir (Hofstede, 1994: 28). Toplum üyeleri arasında ise zayıfların güç sahibi olanlarla ilişkisi, eğitim, makam ve soy gibi faktörlerle tanımlanmaktadır (Gülmez, 2013: 37). Güç mesafesi boyutunun öne çıkan özellikleri daha çok bireyelerin yaşam biçimleri, gelir dağılımı arasındaki farklılıklar ve karar verme sürecine katılım gibi değişkenlerle açıklanmaktadır (Sığrı ve Tıgılı, 2006: 330). Dolayısıyla güç aralığı boyutuna göre toplumda bireyeler arasında güç mesafesi fazladır. Bu durum bazı toplumlarda gücü az olan insanlar ve gücün eşit olmadığı şeklinde kabul görmüştür (Sargut, 2001: 182). Bazı toplumlarda güç dağılımında tam bir eşitlik sağlanamazken, diğerlerinde ise daha büyük eşitsizlik söz konusudur. Hatta bazı toplum üyeleri gücün eşit olmayan dağılımını olağan karşılarlarken, diğerleri ise olağan karşılamamakta ve bu eşitsizliğin üstesinden gelmeye çabalamaktadır (Hatch, 1997: 207).

Güç mesafesi boyutu dar/düşük (eşitsizlik az) ve geniş/yüksek güç aralığı (eşitsizlik fazla) olarak incelenmektedir. Buna göre dar güç aralığının görüldüğü toplumlardaki zayıfların beklentisi daha demokratik ve eşitlikçi ilişkilerken geniş güç aralığı olan toplumlarda ise zayıf olanların otoriteyi kabul ettiği görülmektedir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 173). Dolayısıyla gücün eşit olmayan dağılımını olağan karşılayan toplum üyelerinin güç mesafesi yüksek iken bu durumun normal olmadığını düşünen toplum üyelerinin güç mesafesi düşük şeklinde ifade edilebilir (Uslu ve Ardiç, 2013: 316).

Güç mesafesi, kültürlerin eşitsizlikleri nasıl ele aldığıyla ilgilidir. Buna göre bir ülkenin kurum ve kuruluşlarındaki daha az güce sahip üyelerin gücün eşitsiz bir şekilde

dağıtılmasını ne derece bekledikleri veya kabul ettikleriyle ilgilidir (Jandt, 2013: 172). Güç mesafesi yüksek kültürlerde güç ve etki tüm topluma dağılmaktan ziyade sadece birkaç kişinin elinde toplanmıştır. Bu ülkeler daha çok otorite yanlısıdır, etkileşimi sınırlayacak ve insanlar arasındaki farkları destekleyecek şekilde iletişim kurarlar (Jandt, 2013: 172). Yüksek güç mesafesinin kültürlere göre öne çıkardığı başlıca değerler; güçlülerin ayrıcalıklarının belirgin olması, güçsüzlerin güçlülere bağımlı olması, güçlüler ile güçsüzlerin çatışma halinde olması, doğruyu ve yanlış güçlü olanların belirlemesi olarak sıralanabilir (Hofstede, 1984: 60).

Tablo 1.2 Güç Mesafesinin Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri)

Dar (Düşük) Güç Mesafesi	Geniş (Yüksek) Güç Mesafesi
İnsanlar arasındaki eşitsizlikler en aza indirilmelidir.	İnsanlar arasında eşitsizlikler beklenir ve istenir.
Daha güçlü ve güçsüz insanlar arasında birbirine bağımlılık olmalıdır ve bir dereceye kadar da vardır.	Güçsüz insanlar güçlülere bağımlı olmalıdır ve pratikte güçsüz insanlar bağımlı olma ve bağımlılık karşıtı olma şeklinde kutuplaşmıştır.
Ebeveynler çocuklarına eşit davranırlar. (Güçlüler ile güçsüzler eşit gibi davranırlar)	Ebeveynler çocuklarına itaat etmeyi öğretir. (Güçlüler ile güçsüzler çatışma halindedir)
Çocuklar da anne babalarına eşit davranırlar.	Çocuklar anne babalarına saygılı davranır.
Öğretmenler sınıftaki öğrencilerden inisiyatif beklerler.	Öğretmenler sınıfta bütün inisiyatifi ellerinde tutarlar.
Öğretmenler kişiler üstü gerçekleri aktaran uzmanlardır.	Öğretmenler kişisel bilgilerini aktaran üstatlardır.
Öğrenciler de öğretmenlere eşit davranırlar.	Öğrenciler öğretmenlere saygılıdır.
Daha eğitilmiş insanlar az eğitilmişlere göre daha az otoriter değer taşırlar.	Hem yüksek eğitilmiş hem de az eğitilmiş kimseler aynı otoriter değerlere sahiptir.
Kuruluşlardaki hiyerarşi rollerin eşitsizliği anlamına gelir ve kolaylık olması için oluşturulmuştur.	Kuruluşlardaki hiyerarşi üst kademedekiler ve aşağıdakiler arasında eşitsizlik olduğunu gösterir.
Görevlerin dağıtılması yaygındır.	Merkeziyetçilik yaygındır.
Kuruluşun en alt ve en üst kademe çalışanı arasındaki maaş farkı azdır.	Kuruluşun üst kademe ve alt kademe çalışanları arasında büyük maaş farkı vardır.
Altta çalışanlar danışılmak isterler.	Alt kademedekiler ne yapmaları gerektiğinin kendilerine söylenmesini bekler.
İdeal patron işini iyi bilen bir demokrattır.	İdeal patron insancıl bir otokrattır veya iyi bir babadır.
Ayrıcalık ve statü belirteçleri hoş karşılanmaz.	Yöneticilerin ayrıcalıklı oluşu ve statü belirteçlerinin olması beklenir ve yaygındır.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.2’de güç mesafesinin genel, aile, okul ve işyerine ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Güç mesafesi ile ilgili çalışmalarda da doğrulanan toplumlar arasındaki farklılıklar şunlardır: Gücün kullanımı meşru olmalıdır veya güç toplumun temel bir olgusu olduğundan meşruiyet söz konusu değildir. Anne ve babalar çocuklarına itaatkâr olmayı öğretir veya çocuklara eşit davranmaktadır. Alt kademelerde çalışanlar ne yapılması gerektiğinin kendilerine söylenmesini bekler veya danışılmak isterler. Gelir dağılımı çok

düzensizdir veya son derece eşittir. Hiyerarşi varoluşsal bir eşitsizliktir veya yozlaşma (nadirdir) yaygındır (Lažnjak, 2011: 1028).

Güç mesafesi bir ülkedeki kurum ve kuruluşlarda en az güce sahip üyelerin gücün eşitsizce dağıtıldığını ne derece beklediği ve kabul ettiği olarak tanımlanabilir. Buna göre kurumlar, aile ve okul toplumu oluşturan temel unsurlar iken, kuruluşlar insanların çalıştığı yerleri temsil etmektedir (Hofstede, 2011: 4). Hofstede güç mesafesi boyutunu “bir toplumun kurum ve kuruluşlarında daha az güce sahip üyeleri tarafından gücün eşitsiz bir biçimde dağıtıldığının ne derece beklendiği ve kabul edildiği” şeklinde açıklamaktadır (Lažnjak, 2011: 1028).

Tablo 1.3 Güç Mesafesinin Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)

Dar (Düşük) Güç Mesafesi	Geniş (Yüksek) Güç Mesafesi
Gücün kullanımı meşrudur (yasal): İyi ve kötü şekilde değerlendirilmeye tabidir.	Güç hakkın önündedir: Gücü elinde bulunduran haklıdır ve iyidir.
Beceri, varlık, güç ve statü beraber olmak zorunda değildir.	Beceri, varlık ve statü bir yerde bulunmalıdır.
Orta sınıf geniştir.	Orta sınıf küçüktür.
Herkes eşit haklara sahip olmalıdır.	Güçlüler ayrıcalıklıdır.
Güçlü insanlar olduklarından daha az güçlü görünmeye çalışırlar.	Güçlü insanlar mümkün olduğunca etkileyici görünmeye çalışırlar.
Güç, resmi görev, uzmanlık ve ödüllendirme yeteneğine dayanır.	Güç, aile veya arkadaşlara, karizmaya ve gücü kullanabilmeye dayanır.
Politik bir sistemi değiştirmenin yolu kuralları değiştirmektir (gelişme, tekâmül).	Politik bir sistemi değiştirmenin yolu tepedeki insanları değiştirmektir (devrim).
İç politikada şiddet kullanımı nadirdir.	İç siyasetle ilgili sorunlar sık sık şiddete neden olur.
Çoğulcu hükümetler çoğunluğun oyunu alarak kurulurlar.	Otokratik ve oligarşik hükümetler oybirliğiyle seçilir.
Politik yelpaze güçlü bir merkez ile zayıf sağ ve zayıf sol kanatlardan oluşur.	Siyasi yelpaze, açık edilmeye izin verildiği sürece, zayıf merkez ve güçlü kanatlardan oluşur.
Toplumda, daha sonra vergi sistemi ile kapanan küçük gelir farkları vardır.	Toplumda büyük gelir farkları vardır. Bu fark vergi sistemi yüzünden daha da açılır.
Hâkim din ve felsefi sistemler eşitliği vurgular.	Hâkim dinler ve felsefi sistemler hiyerarşi ve katmanlaşmayı öne çıkarır.
Yaygın olan politik ideolojiler gücün dağıtılmasına vurgu yapar ve uygular.	Hâkim siyasi ideolojiler güç çatışmasını önemser ve uygular.
Yerel yönetim teorileri çalışanların rollerine vurgu yapar.	Yerel yönetim teorileri yöneticilerin rollerine vurgu yapar.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.3’de güç mesafesinin politika ve fikirlere ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Güç mesafesinin fazla olması patron, rütbeli ve üst düzey yöneticiler gibi toplum üyelerinin söylediklerinin doğru olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir (Sargut, 2001: 183). Yüksek güç mesafeli kültürlerde çocukların anne babalarına karşı itaatkâr olmaları ve karşılığında da eşit davranılmaları beklenir. Yüksek güç mesafeli kültürlerde,

insanların kendilerinden daha yüksek statüdekilere saygı göstermeleri beklenmektedir (Jandt, 2013: 172). Düşük güç mesafesinin kültürlere göre öne çıkardığı başlıca değerler ise; güçlü ve güçsüzlerin birbirlerine bağımlılık seviyeleri eşit derecededir ve güçlüler, güçsüzlere eşitleri gibi davranırlar. Ayrıca, güçlüler ile güçsüzler uyum halindedir, ayrıcalıkları öne çıkarmazlar ve güçlüler güçsüzlerle işbirliği içindedirler (Hofstede, 1984: 60). Düşük güç aralığı olan ülkelerde çalışanlar üstleri ile daha rahat iletişim kurarlar ve alınan kararları daha rahat eleştirebilirler. Dolayısıyla güç mesafesi boyutu, uluslararası işletme yöneticileri için son derece önemlidir. Çünkü faaliyette bulunulan ülkelerin kültürlerine bağlı olarak farklılık gösteren güç mesafesi, işletmenin organizasyon yapısının oluşturulmasında ve yönetici seçiminde önemli rol oynamaktadır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 173).

Tablo 1.4 Güç Mesafesi İndeksi

Skor sırası	Ülke veya Bölge	PDI skor	Skor sırası	Ülke veya Bölge	PDI skor
1	Malezya	100	52	Hong Kong	68
2	Slovakya	100	53	Polonya	68
3	Guatemala	95	54	Kolombiya	67
4	Irak	95	55	El Salvador	66
5	Panama	95	56	Türkiye	66
6	Suudi Arabistan	95	57	Belçika	65
7	Butan	94	58	Dominik Cumhuriyeti	65
8	Filipinler	94	59	Namipya	65
9	Rusya	93	60	Nepal	65
10	Ukrayna	92	61	Peru	64
11	Arnavutluk	90	62	Tayland	64
12	Kuveyt	90	63	Şili	63
13	Romanya	90	64	Portekiz	63
14	Birleşik Arap Emirlikleri	90	65	Uruguay	61
15	Sırbistan	86	66	Yunanistan	60
16	Mozambik	85	67	Güney Kore	60
17	Surinam	85	68	Zambiya	60
18	Angola	83	69	İran	58
19	Meksika	81	70	Tayvan	58
20	Venezuela	81	71	Çek Cumhuriyeti	57

Skor sırası	Ülke veya Bölge	PDI skor	Skor sırası	Ülke veya Bölge	PDI skor
21	Bangladeş	80	72	İspanya	57
22	Çin	80	73	Malta	56
23	Gana	80	74	Pakistan	55
24	Honduras	80	75	Japonya	54
25	Libya	80	76	İtalya	50
26	Nijerya	80	77	Arjantin	49
27	Sri Lanka	80	78	Güney Afrika	49
28	Suriye	80	79	Trinidad&Tobago	47
29	Ekvador	78	80	Macaristan	46
30	Fiji	78	81	Jamaika	45
31	Endonezya	78	82	Letonya	44
32	Hindistan	77	83	Litvanya	42
33	Kape Verde	75	84	Estonya	40
34	Lübnan	75	85	Lüksemburg	40
35	Singapur	74	86	Abd	40
36	Hırvatistan	73	87	Kanada	39
37	Slovenya	71	88	Hollanda	38
38	Bulgaristan	70	89	Avustralya	36
39	Burkina Faso	70	90	Kosta Rika	35
40	Mısır	70	91	Almanya	35
41	Etiyopya	70	92	Birleşik Krallık	35
42	Ürdün	70	93	İsviçre	34
43	Kenya	70	94	Finlandiya	33
44	Malawi	70	95	Norveç	31
45	Fas	70	96	İsveç	31
46	Senegal	70	97	İzlanda	30
47	Sierra Leone	70	98	İrlanda	28
48	Tanzanya	70	99	Yeni Zelanda	22
49	Vietnam	70	100	Danimarka	18
50	Brezilya	69	101	İsrail	13
51	Fransa	68			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, erişim tarihi:22.02.2017

Güç mesafesi boyutu; değerleri ortak özellik gösteren bireyler arasında dahi kültürel olarak farklılık gösterebilir. Dolayısıyla güç mesafesi boyutu hem toplumsal hem de bireysel düzeyde değerlendirilir. Çünkü toplum üyelerinin önceki deneyimleri, gelir durumu ve aile yapıları farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle güç mesafesinin ailede öğrenildiğine inanılmaktadır (Zhang ve Begley, 2011: 3602). Geniş güç mesafesine sahip toplumlar da gücün dağılımında dengesizlikler görülür. Ancak güç mesafesi dar olan kültürlerde gücün dağılımı daha dengelidir. Geniş güç mesafesi olan toplumlarda kişilerin çalıştığı pozisyon ve unvan öne çıkarken, dar güç mesafesinin olduğu kültürlerde toplum üyelerinin karar almada katılım ve fikir sunmaları istenmektedir. Dolayısıyla düşük güç mesafesi olan toplumlarda insanların kendilerini daha az güçlü gösterme eğiliminde olduğu söylenebilir. Ancak güç mesafesi yüksek olan kültür üyelerinin kendilerine ait bir yeri vardır ve statüleri ile güç gösterisinde bulunurlar (Marieke ve Hofstede, 2002: 61-69).

Hofstede, güç mesafesi ile ilgili coğrafi konum, nüfus, varlık ve tarih olmak üzere dört ilginç ilişkiye dikkat çekmektedir. Buna göre yüksek enlemlerde düşük güç mesafesi görülmektedir (coğrafi enlem). Geniş nüfusa sahip olmak yüksek güç mesafesi anlamına gelmektedir (nüfus). Ulusal zenginlik düşük güç mesafesi demektir (varlık). Latin dil ailesinden dillerin (İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Fransızca) konuşulduğu ülkeler, Konfüçyüsçü kültürel mirasa sahip ülkeler gibi orta ve yüksek puanlara sahipken, Cermen dillerin (Almanca, İngilizce, Flemenkçe, Danimarkaca, Norveççe, İsveççe) konuşulduğu ülkeler düşük puanlıdır. Latin dillerinin konuşulduğu ülkeler ve Konfüçyüsçü kültürel mirasa sahip ülkelerin her ikisi de bir merkezden tek güç tarafından yönetilmektedir. Cermen dillerinin konuşulduğu ülkeler ise Roma döneminde “barbar” (tarih) olarak kalmıştır (Jandt, 2013: 174).

Tablo 1.4’de görüldüğü gibi Hofstede 101 ülkeye güç mesafesi puanları vermiştir. Buna göre puanlar Doğu Avrupa için yüksek çıkarken, Latin, Asya ve Afrika ülkelerinin; Almanca ve İngilizce konuşulan batı ülkelerinin altında kaldığı görülmüştür. Örneğin, Avusturya, Danimarka, İsrail, İrlanda, Norveç, Finlandiya, Yeni Zelanda, İngiltere, ABD ve Almanya gibi yukarıya doğru iletişimin yaygın olduğu yani güç dağılımında eşitsizliğin az olduğu ülkelerdir ve güç aralığı dardır (Hofstede, 1984: 123). Güç mesafesi indeksinden de anlaşılacağı üzere, Malezya, Guatemala, Panama Filipinler, Meksika, Venezuela, Arap ülkeleri, Ekvador, Endonezya, Hindistan, Batı Afrika, Brezilya ve Hong Kong gibi eşitsizliğin yaygın olduğu toplumlarda yukarıya doğru iletişim sınırlı olduğu için hiyerarşik mesafenin uzun olduğu yani güç aralığının geniş olduğu söylenebilir.

Hofstede (1984: 123)’in yaptığı çalışmada, Türkiye, geniş güç aralığına sahip yani güç mesafesinin yüksek olduğu ülkeler arasında görülmektedir (Dursun, 2013: 52). Farklı bir ifadeyle Türk toplumunun örgütsel güç mesafesi fazladır (Uzun ve Tamimi, 2007: 5). Dolayısıyla Türkiye güç mesafesinin geniş olduğu ülkeler kümesinde yer almaktadır (Demirel

ve Kışman, 2014: 698). Türk toplum üyelerinin büyüklerine itaatkâr; güçlü ve nüfuzlu insanlardan çekinen ve kendilerine ne yapılacaklarının söylenmesinden rahatsız olmayan davranışlar sergiledikleri söylenebilir (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 72). Benzer bir şekilde toplum üyeleri kime itaat edeceklerini kesin olarak bilmektedir (Demirel ve Kışman, 2014: 698).

Güç mesafesi aynı zamanda güç, saygınlık ve mal varlıklarının kültür içerisinde nasıl dağılım gösterdiğini de ifade etmektedir. Örneğin, Burma (Myanmar), Kamboçya, Laos ve Tayland gibi ülkelerde insanların keşişleri selamlarken ve yanlarından ayrılırken ritüele dayalı şekilde selamlayarak, onların olduğu yerde şapkalarını çıkararak, mütevazı kıyafetler giyerek, onları daha yüksek yerlere oturtturarak ve saygı ifade eden kelimeler kullanarak saygı göstermeleri beklenir (Jandt, 2013: 172).

ABD gittikçe güç mesafesi yüksek bir ülke haline gelmektedir. 2002 yılı Enron ve diğer kurumsal skandalların yılı olmuştu. Bu kurumların icra kurulu başkanları (CEO) yüksek miktarlarda tazminat almışlardır. 1980'de ABD de bir CEO'nun ortalama maaşı ortalama bir işçininkinden 42 kat fazlaydı. 1990'da bu fark 85 katın üzerine çıktı. 2000'de ise fark 531 katın üzerindeydi. CEO'ları bir fabrika işçisinden 8 kat kazanmaya başlayınca Japonlar endişelenmeye başlamıştı (Jandt, 2013: 172). 1977 yılında ABD'de en üstteki %1'lik dilimdekilerin en alttaki 49 milyon kişinin gelirine eşit net geliri vardı. 1999'da bu rakam 100 milyon kişininkine denk oldu. Brezilya, farkın en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Fakirler nüfusun yarısını oluşturmaktadır, ancak milli gelirin sadece %12'si kadar kazanmaktadırlar (Jandt, 2013: 172).

- ***Belirsizlikten Kaçınma***

Belirsizlikten kaçınma aynı toplum içindeki kişilerin, belirsizlik veya bilinmeyen durumları kendilerine karşı herhangi bir tehdit olarak görmeleri veya görmemeleridir (Hofstede, 2001: 161). Farklı bir ifadeyle belirsizlikten kaçınma bir toplumun belirsizlik ve muğlaklık karşısındaki tahammülü ile ilgilidir (Lažnjak, 2011: 1018). Dolayısıyla bu boyutun temeli aynı kültür içinde yaşayanların öğrendikleri kültür gereği belirsizlik karşısındaki toleransları ve tehlike sınırı olan bilinmezlik noktalarıdır (Gülmez, 2013: 39). Buna göre bir kültürün mensuplarını belirsiz durumlar karşısında rahat veya huzursuz olma yönünden, kendilerini ne derece hazırladığını göstermektedir (Lažnjak, 2011: 1018). Farklı bir ifadeyle toplum üyelerinin sosyalleşmesiyle yakından ilgili olan belirsizlikten kaçınma boyutu; bireylerin kendilerini rahat hissedip hissetmemeleri ve bilinmeyen durumları tehdit olarak algılayıp algılamadıklarıyla ilgilenmektedir (Altay, 2004: 305-306).

Belirsizlikten kaçınma, bir kültürdeki insanların belirsiz ve bilinmeyen durumlar karşısında kendilerini ne derece tehdit altında hissettikleridir. Hofstede, bu hissini sinirsel gerginlik, öngörülebilirlik ihtiyacı veya yazılı ve yazılı olmayan kurallara ihtiyaç duyma

şeklinde dışa vurulduğunu açıklamıştır (Jandt, 2013: 174). Bu bağlamda toplumlararası farklılıklardan bazıları şunlardır: Hayatın doğasında olan belirsizlik mücadele edilmesi gereken sürekli bir tehdittir; sıra dışı kişiler ve fikirlere müsamaha gösterilmez; açıklık ve yapılanmaya ihtiyaç vardır; hoş gitmese de iş değiştirilmez (Lažnjak, 2011: 1027).

Belirsizlikten kaçınan kültürler sıkı kanun ve kurallar uygulayarak, emniyet ve güvenlik önlemleri ile sadece bir gerçek olabilir ve biz ona sahibiz, şeklindeki mutlak gerçek inancıyla (felsefi ve dini düzeyde) bu tür durumların ortaya çıkma ihtimalini en aza indirmeye çalışmaktadır. Belirsizlikten kaçınan ülkelerdeki insanlar aynı zamanda daha duygusaldırlar ve gerginliğin eşlik ettiği içsel enerjiyle motive olmuş durumdadırlar (Hofstede ve Bond, 1988: 11).

Tablo 1.5 Belirsizlikten Kaçınmanın Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri)

Zayıf (düşük) Belirsizlikten Kaçınma	Güçlü (yüksek) Belirsizlikten Kaçınma
Belirsizlik hayatın normal özelliklerinden biridir ve her bir gün olduğu gibi kabul edilir.	Hayatın getirdiği belirsizlik, mücadele edilmesi gereken sürekli bir tehdittir.
Az stres, öznel iyilik hissi görülür.	Aşırı stres, öznel tedirginlik hissi görülür.
Saldırganlık ve duygular belli edilmemelidir.	Saldırganlık ve duygular yeri ve zamanı gelince aşığa vurulabilir.
Belirsiz durumlar ve bilinmeyen risklere karşı rahat davranılır.	Bilinen riskler alınır, belirsiz durumlar ve bilinmeyen risklerden korkulur.
Müstehcen ve tabu olan şeyler hakkında çocuklar için esnek kurallar vardır.	Müstehcen ve tabu olan şeyler hakkında çocuklar için sert kurallar vardır.
Farklı olan merak uyandırır.	Farklı olan şey tehlikelidir.
Öğrenciler açık uçlu öğrenme durumları hakkında rahattırlar.	Öğrenciler yapılandırılmış öğrenme durumlarında rahat olurlar.
Öğrenciler, kaliteli tartışmalara ilgi duyarlar.	Öğrenciler, doğru cevaplarla ilgilenirler.
Öğretmenler 'bilmiyorum' diyebilir.	Öğretmenlerin her şeyin cevabını bilmesi beklenir.
Gereğinden fazla katı kurallar olmamalıdır.	Hiçbir zaman işe yaramasa bile kurallara duygusal olarak ihtiyaç vardır.
Zaman, yönelimin temel yapısıdır.	Vakit nakittir.
Tembelliğe karşı rahat olunur.	Sürekli bir şeylerle meşgul olmaya duygusal olarak ihtiyaç duyulur.
Sadece gerektiği zaman çok çalışılır.	Çalışmak insanın içinden gelir.
Kesinlik ve dakiklik öğrenilmelidir.	Kesinlik ve dakiklik doğal olarak ortaya çıkar.
Sıra dışı ve yenilikçi fikir ve davranışlara açıktır.	Sıra dışı fikir ve davranışlar bastırılır, yeniliğe karşı direnç gösterilir.
Motivasyon, başarı ve özsaygı veya aidiyet ile sağlanır.	Motivasyon, güvenlik ve itibar veya aidiyet ile sağlanır.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.5' de belirsizlikten kaçınmanın genel, aile, okul ve işyerine ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Belirsizliği kabul eden kültürler kendilerinden farklı olan davranış ve fikirlere karşı daha hoşgörülüdürler. Mümkün olduğunca az kural koymaya,

felsefi ve dini anlamda birçok akımın yan yana bulunmasına izin verecek bir şekilde görececidirler. Bu kültürlerdeki insanlar daha soğukkanlıdır, uzun uzun düşünürler ve çevrelerindeki onlardan duygularını belli etmelerini beklemez (Hofstede ve Bond, 1988: 11).

Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürler, farklı düşünce ve davranışlara karşı çıkıp, değişmez doğruların peşine düşeceklerdir. Çünkü belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlara göre belirsizlik son derece tehlikelidir ve azaltılması yoluna gidilmelidir (Sığırı ve Tıgılı, 2006: 331). Benzer bir ifadeyle karmaşık durumlar önlenmeli ve riskten kaçınılması gerekir. Ayrıca toplum üyelerinde sürekli olarak meşgul olma isteği yaygındır. Kuralların çok katı olduğu bu toplumlarda doğru bir tanedir (Gülmez, 2013: 39).

Tablo 1.6 Belirsizlikten Kaçınmanın Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)

Düşük (zayıf) Belirsizlikten Kaçınma	Yüksek (güçlü) Belirsizlikten Kaçınma
Az sayıda genel yasa ve kural vardır.	Çok sayıda ve belirgin kanun ve kurallar vardır.
Eğer kurallara uyulamıyorsa değiştirilmelidir.	Eğer kurallara uyulamıyorsa, bizler günahkârız ve pişmanlık duyup tövbe etmeliyiz.
Vatandaşların yeterliliğinin karşısında yetkililer vardır.	Vatandaşların yetersizliğinin karşısında yetkililer vardır.
Vatandaşlar protesto edebilirler.	Vatandaşların protesto etmeleri bastırılmalıdır.
Vatandaşlar kurumlara karşı olumlu tavır içinde olur.	Vatandaşlar kurumlara karşı olumsuz tavır içindedir.
Memurlar siyasi sürece karşı olumludurlar.	Memurlar siyasi sürece karşı olumsuz tavır takınırlar.
Hoşgörü ve ılımlılık esastır.	Tutuculuk, aşırıcılık, kanun ve düzen vardır.
Gençlere karşı pozitif tutum sergilenir.	Gençlere karşı negatif tutum sergilenir.
Bölgecilik ve enternasyonalizm azınlıkların birleştirilmesine çalışır.	Milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı ile azınlıklar bastırılır.
Kültürlü kişilere ve sağduyuya inanılır.	Uzmanlara ve uzmanlaşmaya inanılır.
Çok sayıda hemşire, az sayıda doktor bulunur.	Çok sayıda doktor, az sayıda hemşire bulunur.
Bir grubun doğruları diğer gruplara dayatılmamalıdır.	Sadece bir gerçek vardır, o da elimizdedir.
İnsan hakları, hiç kimse inancından dolayı zulme maruz bırakılmamalıdır.	Dini, siyasi ve ideolojik köktencilik ve tahammülsüzlük vardır.
Felsefe ve bilimde görecelik ve deneyimciliğe eğilim vardır.	Felsefe ve bilimde büyük teorilere eğilim vardır.
Bilimsel rakipler kişinin arkadaşları olabilir.	Bilimsel rakipler kişisel arkadaşlar olamaz.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.6’ da belirsizlikten kaçınmanın politika ve fikirlere ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Belirsizlikten kaçınmanın zayıf olduğu kültürde ise risk alma eğilimi yüksektir ve kuralların esnek olması insanları fazla rahatsız etmez (Rodrigues, 1998: 31).

Toplum üyeleri düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilir. Böylece kural dışı uygulamalar karşısında insanlar daha az strese maruz kalırlar (Basım, 2000: 34). Düşük belirsizlikten kaçınma kültürlerinden gelen öğrenciler öğretmenlerinin her şeyin cevabını bilmemelerini kabul ederler. Bununla birlikte iş görenler sadece gerektiği zaman sıkı çalışırlar, gereğinden fazla kural yoktur, kesinlik ve dakiklik öğrenilmelidir (Jandt, 2013: 175).

Belirsizlikten kaçınmanın kuvvetli olduğu toplumlarda kişiler net ve açık kurallar isterken, zayıf olduğu toplumlarda ise kuralların esnek olması bireyleri rahatsız etmez (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 173). Belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksek olan bu toplumların güvenlik araçları ise teknoloji, hukuk ve dini değerlerdir (Altay, 2004: 306). Buna göre belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksek olan toplumlarda, üyeler yazılı kurallarla yaşamlarını garantiye almak isterler. Çünkü yazılı kurallar arttıkça belirsizlik azalacak ve bireyler daha fazla rahatlayacaktır (Gülmez, 2013: 39). Belirsizlikten kaçınmanın zayıf olduğu kültürlerdeki bireyler ise düşünceli, yumuşak, duygusuz, sakin, kişisel riskleri kabul eden ve son derece hoşgörülü kimselerdir (Jandt, 2013: 175).

Tablo 1.7 Belirsizlikten Kaçınma İndeksleri

Skor sırası	Ülke	IDV skor	Skor sırası	Ülke	IDV skor
1	Yunanistan	100	52	Letonya	63
2	Guatemala	99	53	Angola	60
3	Portekiz	99	54	Bangladeş	60
4	Uruguay	99	55	Estonya	60
5	Malta	96	56	Suriye	60
6	Rusya	95	57	Finlandiya	59
7	Ukrayna	95	58	İran	59
8	Belçika	94	59	İsviçre	58
9	El Salvador	94	60	Burkina Faso	55
10	Polonya	93	61	Etiyopya	55
11	Japonya	92	62	Nijerya	55
12	Sırbistan	92	63	Senegal	55
13	Surinam	92	64	Trinidad&Tobago	55
14	Romanya	90	65	Hollanda	53
15	Slovenya	88	66	Avustralya	51
16	Peru	87	67	Slovakya	51
17	Arjantin	86	68	Honduras	50
18	Şili	86	69	İzlanda	50
19	Kosta Rika	86	70	Kenya	50
20	Fransa	86	71	Lübnan	50

Skor sırası	Ülke	IDV skor	Skor sırası	Ülke	IDV skor
21	Panama	86	72	Malawi	50
22	İspanya	86	73	Norveç	50
23	Bulgaristan	85	74	Sierra Leone	50
24	Irak	85	75	Tanzanya	50
25	Güney Kore	85	76	Zambiya	50
26	Türkiye	85	77	Yeni Zelanda	49
27	Macaristan	82	78	Güney Afrika	49
28	Meksika	82	79	Kanada	48
29	İsrail	81	80	Fiji	48
30	Kolombiya	80	81	Endonezya	48
31	Hırvatistan	80	82	ABD	46
32	Mısır	80	83	Dominik Cumhuriyeti	45
33	Kuveyt	80	84	Namibya	45
34	Suudi Arabistan	80	85	Sri Lanka	45
35	Birleşik Arap Emirlikleri	80	86	Mozambik	44
36	Brezilya	76	87	Filipinler	44
37	Venezuela	76	88	Kape Verde	40
38	İtalya	75	89	Hindistan	40
39	Çek Cumhuriyeti	74	90	Nepal	40
40	Arnavutluk	70	91	Malezya	36
41	Lüksemburg	70	92	İrlanda	35
42	Pakistan	70	93	Birleşik Krallık	35
43	Tayvan	69	94	Çin	30
44	Libya	68	95	Vietnam	30
45	Fas	68	96	Hong Kong	29
46	Ekvador	67	97	İsveç	29
47	Almanya	65	98	Butan	28
48	Gana	65	99	Danimarka	23
49	Ürdün	65	100	Jamaika	13
50	Litvanya	65	101	Singapur	8
51	Tayland	64			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, erişim tarihi: 22.02.2017

Yüksek belirsizlikten kaçınma kültürlerindeki öğrenciler, öğretmenlerini her şeyin cevabını bilen uzmanlar olarak görürler. İşyerinde ise çok çalışmak içlerinden gelir ve kurallara, kesinliğe ve dakikliğe ihtiyaç duyulur (Jandt, 2013: 175). Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu toplumlar belirsizlikten korkmazlar, duygularını gizlemezler, kuralları esnekler ve farklılık arayışı vardır. Ancak kurallar toplumsal hayatı düzenleyecek seviyededir. Ayrıca

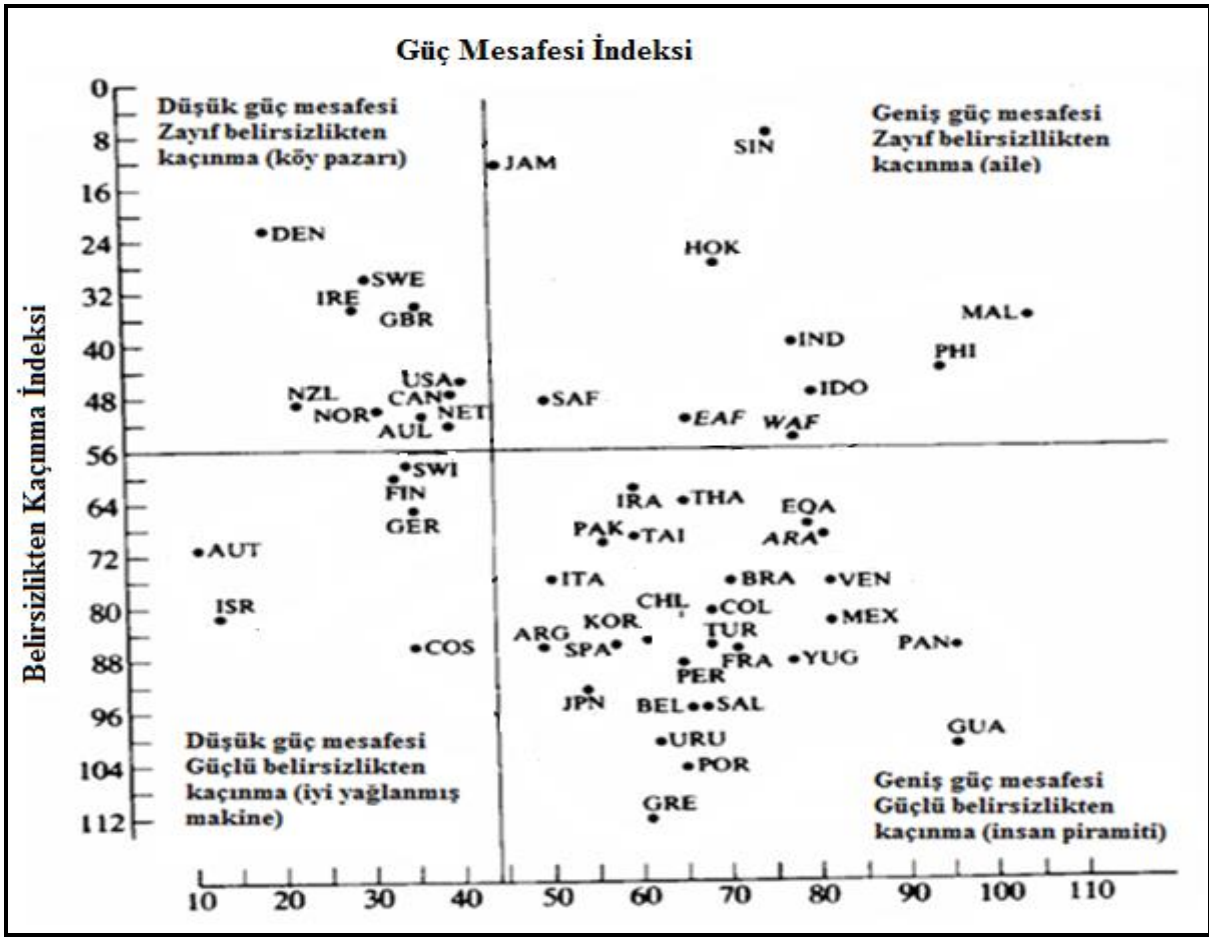
tartışma ve öğrenme isteği son derece yüksektir. Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu toplumlarda her ne kadar dakiklik ve titizlik sonradan öğrenilse de boyutun öne çıkan değerlerdir. Bununla birlikte tembellik rahatsız edici bulunmaz, toplum üyeleri birden çok doğru olduğunu kabul eder, gençlere yönelik tutumları olumdur ve törensel davranışlar çok azdır (Gülmez, 2013: 39).

Belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksek olan kültürlerde, toplum üyeleri hayatlarını daha güvenli hale getirmek için mutlak doğrulara ve yazılı kurallara ihtiyaç duymaktadır (Gülmez ve Bingöl, 2007: 72). Benzer olarak belirsizlikten kaçınmanın güçlü olduğu toplumlarda açık ve net kurallara ihtiyaç duyulur. Böylece toplum üyelerinin sürekli olarak meşgul olmaları ve yeniliklere karşı da son derece direnç göstermeleri beklenmektedir (Turan vd., 2005: 186). Dolayısıyla belirsizlikten kaçınmanın güçlü olduğu toplumlar kural merkezlidir, doğru tektir ve yöneticilere aittir (Rodrigues, 1998: 31).

Tablo 1.7’de görüldüğü gibi Hofstede tarafından 101 ülkeye belirsizlikten kaçınma indeksi puanları verilmiştir. Belirsizlikten kaçınma indekslerinden anlaşılacağı gibi Yunanistan, Guatemala, Portekiz, Uruguay, Malta, Rusya, Ukrayna, Belçika, El Salvador, Polonya, Japonya, Fransa, İspanya, Panama ve Arjantin gibi ülkelerde yüksek derecede belirsizlikten kaçınma eğilimi görülmektedir. Bununla birlikte Türk kültüründe belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksektir. Yani bilginin yetersiz olduğu, değişimin hızının ve boyutunun öngörülemediği ve duyulan tedirginlik düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir (Demirel ve Kışman, 2014: 700).

ABD, Kanada, Yeni Zelanda Norveç, Hindistan, Nepal, Malezya, İrlanda, Birleşik Krallık, Çin, Vietnam, Hong Kong, İsveç, Butan, Danimarka, Jamaika ve Singapur gibi ülkelerde belirsizlikten kaçınma eğilimi düşüktür. Dolayısıyla bu toplumlarda bireylerin bilgilerini paylaşma becerileri ve kendilerine olan güven son derece yüksektir. Ayrıca belirsizlikten kaçınma eğiliminin düşük olduğu bu toplumlar etrafındaki insanlara karşı daha duyarlıdırlar (Gülmez, 2013: 39). Başka bir deyişle kültür üyeleri risk almaktan kaçınmaz, farklı fikirlere ve davranışlara karşı daha fazla toleranslıdır (Altay, 2004: 39).

Bazı kültürlerde belirsizlik yüksek kaygı yaratırken tersi durumda ise bireyler risk alma eğilimlidir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 173). Şöyle ki, ters tarafta yani belirsizliğin kabul edildiği kültürler alışageldiklerinden farklı olan fikirlere karşı daha müsamahalıdırlar, daha az kuralları vardır, felsefi ve dini anlamda deneyimci ve görecidirler ve farklı akımların yan yana bulunmasında sakınca görmezler. Bu kültürdeki insanlar daha ağırkanlı olurlar, uzun uzun düşünmeyi severler ve çevrelerindeki onların duygularını belli etmelerini beklemez (Hofstede, 2011: 10-11).

Şekil 1.2 Belirsizlikten Kaçınma ve Güç Mesafesi Açısından Ülke Skorları

Kaynak: Hofstede, 2011: 26.

Şekil 1.2'de belirsizlikten kaçınma ve güç mesafesi açısından ülke skorları verilmektedir. Hofstede, belirsizlikten kaçınmanın ilişkili olduğu din ve tarih olmak üzere iki konudan söz etmektedir. Din: Ortodoks ve Roman Katolik Hıristiyan kültürlerin (Filipinler ve İrlanda hariç) puanları yüksektir. Yahudi ve Müslüman kültürlerin puanı orta düzeyde olurken, Protestan Hıristiyanların puanı düşüktür. Doğu dinlerinin puanları orta ile düşük arasındadır. Tarih: Latin dil ailesi dillerinin konuşulduğu ve tarihlerinde yazılı Roma kanunları olan kültürler yüksek belirsizlikten kaçınma puanlarına sahiptir. Çince konuşulan kültürler ve Konfüçyüsçü geleneğe sahip olanlar ise daha düşük puanlıdır (Jandt, 2013: 175).

Belirsizlikten kaçınma, riskten kaçınma ile aynı şey değildir. Belirsizlikten kaçınma toplumun belirsizliğe karşı tahammülü ile yakından ilgilidir. Bir kültürün mensuplarını yapılandırılmamış durumlar karşısında rahat veya huzursuz hissetmelerine ne derece hazırladığını gösterir. Yapılandırılmamış durumlar yeni, bilinmeyen, şaşırtıcı ve sıra dışıdır. Belirsizlikten kaçınan kültür katı davranış prensipleri, yasalar ve kurallar koyarak, sıra dışı fikirleri kabul etmeyerek ve Mutlak Gerçek'e karşı bir inanış sergileyerek – 'ki sadece bir

Gerçek vardır ve biz onu elimizde bulunduruyoruz²- bu tür durumların olasılığını en aza indirmeye çalışır (Hofstede, 2011: 10).

Hofstede (2011: 10-11) belirsizlikten kaçınmayı; kurum ve kuruluş üyelerinin belirsiz, bilinmeyen, muğlak ve yapılandırılmamış durumlar karşısında kendilerini ne derece tehdit altında hissettikleri şeklinde tanımlamıştır. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu kültürlerde, katı davranış kuralları uygulanarak ve bir mutlak gerçek inancı ile bu tür durumlardan kaçınılır. Belirsizlikten kaçınma seviyesi güçlü olan kültürler aktif, saldırgan, duygusal, zorlayıcı, güvenlik arayışı içerisinde ve müsamahasız olurlar (Jandt, 2013: 175). Araştırmalar, belirsizlikten kaçınılan ülkelerde insanların daha duygusal ve içsel gerginlik enerjisiyle motive olduklarını göstermiştir (Lažnjak, 2011: 1027).

- ***Bireyselci – Toplumsalçı***

Bireyselci ve toplumsalçı eğilim düzeyi, kültürlerin birbirinden farklı yönlerini ortaya çıkarabilmek için belirlenen ölçütlerden biridir (Robert ve Wasti, 2002: 544-566). Bu boyut kültür üyelerinin kendilerini nasıl tanımladıklarıyla veya kültürlerin birbirinden farklı yönlerini ortaya çıkarmayla ilgilidir (Hofstede, 2001: 151). Buna göre toplum üyelerinin bireyler olarak mı, yoksa bir grubun üyesi olarak mı ifade edildiği belirlenmeye çalışılır (Turan vd., 2005: 185). Böylece kişilerin tutumları, değerleri, davranışları, iletişim becerileri, sosyalleşme ve benlik algıları (Oyserman vd., 2002: 3), bireyselci “ben” ya da toplulukçu “biz” anlayışı ile tarif edilir (Sığırı ve Tıgılı, 2006: 330). Bir tarafta bireyselci, diğer tarafta bireyselci den ziyade toplumsalçı bir nitelik taşıyan toplulukçuluk, bir kültürdeki insanların gruplara ne derece entegre edildiğidir. Bireyselci tarafta bireyler arası bağların zayıf olduğu kültürler vardır. Burada her birey kendine ve birinci derece yakınlarına bakmakla sorumludur (Hofstede, 2011: 11).

Bireyselci kültürlerde çalışanların işin içsel unsurlarından daha çok doyum sağlayabilecekleri söylenebilir. Benzer bir ifadeyle bireyselcilik eğilimi yüksek olanlar işlerinde özerkliğe ve güçlüğe önem verirler (Hofstede, 2001: 359). Toplumsalçılar ise özerklik, güçlük ve kariyer ilerlemesinin olanaklı olduğu işlerden daha çok diğerlerine hizmet etme ve yardım etme fırsatları veren işleri tercih etmektedir (Hui ve Yee, 1994: 409-414). Benzer bir ifadeyle toplumsalçı kültürlerde kişiler arası ilişkilere önem verilmektedir. Çünkü toplumsalçılar bir gruba ait olma ve grup üyelerini düşünme eğilimine sahiptirler. Böylece kişiler arası uyumu muhafaza ederler (Cerit, 2014: 64). Bireyci olarak tarif edilenler kendilerini toplumun diğer üyelerinden bağımsız olarak tanımlarlar ve bağımsız davranma, kişisel çıkarlar ve kendini gerçekleştirme duygusu bireyselliği açıklamada öne çıkan özelliklerdir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 174-175).

Tablo 1.8 Bireyselci-Toplumsalçı Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul, İşyeri)

Bireyselci	Toplumsalçı
Her birey sadece kendisi veya birinci derece yakınlarının bakımıyla mükelleftir.	İnsanlar, sadakatleri karşılığında kendilerini koruyacak geniş aileler veya diğer toplumlarda dünyaya gelirler.
Kimlik bireye bağlıdır.	Kimlik, kişinin ait olduğu sosyal çevreye dayanır.
Çocuklar 'ben' açısından düşünmeyi öğrenirler.	Çocuklar 'biz' açısından düşünmeyi öğrenirler.
Ne düşündüğünü açıkça söylemek dürüst bir insanın yapacağı şeydir.	Her zaman uyum içinde olunmalıdır ve cepheleşmeden kaçınılmalıdır.
Düşük bağlamli iletişim vardır.	Yüksek bağlamli iletişim vardır.
Tecavüz, suça ve özsaygı kaybına neden olur.	Tecavüz, birey ve gruplar için ayıplanma ve itibar kaybına sebeptir.
Eğitimin amacı öğrenmeyi öğrenmektir.	Eğitimin amacı nasıl yapıldığını öğrenmektir.
Diplomalar ekonomik değeri ve/ya özsaygıyı artırır.	Diplomalar yüksek statü gruplarına girmeyi sağlar.
İşveren-işçi arasındaki ilişki karşılıklı çıkara dayanan bir sözleşmedir.	İşveren-çalışan ilişkisi aile bağı gibi ahlaki olarak kabul edilir.
İşe alma ve terfi kararlarının beceri bazlı ve kurallar çerçevesinde olması gerekir.	İşe alma ve terfi kararlarında içinde bulunulan grup göz önünde bulundurulur.
Yönetim, bireylerin yönetilmesidir.	Yönetim, grupların yönetimidir.
Görev ilişkiden önce gelir.	İlişki görevden önde gelir.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.8' de bireyselci-toplumsalçı kültür boyutunun genel, aile, okul ve işyerine ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Bu boyut aracılığıyla bireyselci ve toplumsalçı kişilerin ne derece gruplara entegre edildiği belirlenmeye çalışılır. Buna göre bireyselcilik, her bireyin kendisine bakmasının beklendiği anlamına gelirken, toplulukçuluk ise insanların sorgusuz şekilde sadık kalınması karşılığında onları koruyan güçlü ve birbirine bağlı gruplara entegre olduğu kültürleri işaret etmektedir (Lažnjak, 2011: 1018). Hofsete (2011: 11)'e göre toplumsalçı tarafta insanların doğumdan itibaren birbirine güçlü bir şekilde bağlı olduğu ve sorgusuz bir biçimde sadık kalınması karşılığında hayatları boyunca onları koruyan güçlü ve birbirine bağlı gruplara ki genellikle amca, hala, dayı, teyze, büyükanne, büyükbabadan oluşan geniş ailelerin entegre olduğu kültürler görülmektedir. Yine, bu boyutta ele alınan konular dünyadaki tüm toplumları ilgilendiren son derece esaslı konulardır.

Bir tarafta bireyselcilik, diğer tarafta onun karşısı toplulukçuluk. Bu, bireylerin gruplara ne derece entegre edildiğini gösterir. Bireyselci tarafta bireyler arası bağların sıkı olmadığı toplumlar görülür. Bu toplumlarda her birey sadece kendisine ve birinci derece yakınlarına bakmakla sorumludur. Toplumsalçı tarafta ise insanların sorgusuz şekilde sadık kalınması karşılığında doğdukları andan itibaren onları koruyan daha ve çok geniş aileleri olan güçlü ve birbirine bağlı gruplara entegre olduğu toplumlar yer almaktadır. Kolektivizm

(toplumsalci) kelimesinin siyasi herhangi bir anlamı yoktur. Devlete değil gruba işaret eder. Yine, bu boyutta ele alınan konu dünyadaki tüm toplumları kapsayan oldukça önemli bir konudur (Hofstede ve Bond, 1988: 10).

Tablo 1.9 Bireyselci-Toplumsalci Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)

Bireyselci	Toplumsalci
Bireysel çıkarlar topluluğun çıkarlarının önündedir.	Topluluğun çıkarları bireysel çıkarlarının önündedir.
Herkesin özel hayat hakkı vardır.	Özel hayat grup(lar) tarafından işgal edilmiştir.
Herkesin şahsi fikrinin olması beklenir.	Fikirler grup üyeliği ile önceden kararlaştırılmıştır.
Yasa ve hakların herkes için aynı olması gerekir.	Yasalar ve haklar gruplara göre değişir.
Kişi başına düşen gayri safi milli hâsıla yüksektir.	Kişi başına düşen gayri safi milli hâsıla düşüktür.
Ekonomik sistem üzerinde devletin rolü sınırlıdır.	Ekonomik sistem üzerinde devletin baskın rolü vardır.
Ekonomi, seçmenlerin yetkilendirdiği siyasi güç tarafından kişisel çıkarlara dayalı yürütülür.	Ekonomi toplumun çıkarları üzerine kuruludur ve siyasi güç ilgi grupları tarafından yürütülür.
Basın özgürlüğü vardır.	Basın devletin kontrolü altındadır.
Yerel ekonomik teoriler bireyin kişisel çıkarlarını gözetlemeye dayanır.	Harici ekonomi teorileri işlemez. Çünkü kolektif ve tekelci sorunlarla başa çıkamaz.
Bireysel özgürlük ideolojileri eşitlik ideolojilerinin önündedir.	Eşitlik ideolojisi bireysel özgürlükler ideolojilerinden önde gelir.
Kendini gerçekleştirme her birey için nihai hedeftir.	Toplumda uyum ve fikir birliği nihai hedeftir.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.9’ da bireyselci-toplumsalci kültür boyutunun politika ve fikirlere ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. Bireyselci-toplumsalci kültür arasındaki en önemli fark, amaçlar belirlerken kimin göz önünde bulundurulduğunda görülmektedir. Bireyselci kültürlerde amaçlar belirlenirken, birinci derece yakınlar dışında diğer gruplar en az düzeyde göz önünde bulundurulur. Toplumsalci kültürde ise amaçlar belirlenirken öncelikli olarak diğer gruplar göz önünde bulundurulur. Bireyselci kültürler çok gevşek şekilde entegre olurken toplumsalci kültürler birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır (Jandt, 2013: 127). Toplumsalci kültürlerde çalışanların aksine bireyselci ülkelerdeki çalışanlar daha çok öz saygı ve yüksek düzeyde kendini gerçekleştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Ancak bireyselci kültürler kendine güvenli, kendi kendine motive olmaları için kişileri sosyalleştirme eğilimindedir (Huang ve Van de Vliert, 2004: 329-348).

Bireyselciliğe karşı toplulukçuluk boyutu, insanların kendilerini başkalarıyla olan ilişkileri açısından nasıl tanımladıklarını ifade etmektedir. Bireyselci bir toplumda bireylerin çıkarları grubun çıkarlarından önde gelir. Bireyler arası bağlar gevşektir. İnsanlar kendilerine ve birinci derece yakınlarına bakarlar. Aslında modern bireyselcilik, içsel inanışları ve tek

tarafli benligini ortaya koymanın gerekçelerini açıklayan bir görüş ve aynı zamanda bunlara dayanan bir rekabet olarak tanımlanmaktadır (Jandt, 2013: 127). Bireyin grup ile aynı amaca sahip olduğu topluluklar, kurallara uyulması, görev ve sorumlulukların üstlenildiği ve koşulsuz ilişkilerin kurulması ise toplumsalçı kültür grubunun öne çıkan özellikleridir (Gülmez, 2013: 43). Örneğin, Anne babadan kalan mirasın kardeşler arasında eşit olarak bölünmesi yönünde kuralları olan kültürler toplulukçu olurken, mirasın eşit olmayacak şekilde bölüşülmesine dair kuralları olan ve tarihsel olarak ebeveynlerin miraslarını kime bırakacaklarına dair tamamen özgür bırakıldığı kültürler bireyselci olma eğilimindedirler (Jandt, 2013: 162).

Bireyci boyutun temel niteliklerinin bağımsızlık, özerklik, özgüven, eşsizlik, rekabet ve başarılı olma duygusu olduğu söylenebilir (Cerit, 2014: 56). Ayrıca bu kişiler gerçekleştirmiş oldukları davranışlara ilişkin sorumlulukları da üstlenirler (Green vd., 2005: 331-339). Çünkü bireyci kültürlerde merkez bireydir. Bireylerin varlıklarını kendileri ile tanımlamaları, kişisel amacın önemli olması, bireyin faydası üzerine kurulu ikili ilişkiler, bireysel kültür grubunun öne çıkan özellikleri olarak sıralanabilir (Gülmez, 2013: 43). Grup hedeflerinin vurgulandığı, dayanışma, görev ve sorumlulukları paylaşma, üyelerin birbirine olan bağlılığı gibi değerlerin öne çıktığı toplulukçuluk veya ortaklaşa davranış ise biz yönelimli olarak birinin bir grubun üyesi olması olarak ifade edilmektedir (Noordin ve Jusoff, 2010: 159-174). Toplumsalçı bir kültürde, grubun çıkarları bireyin çıkarlarından önce gelir. İnsanlar sorgusuz şekilde sadık kalınması karşılığında hayatları boyunca onları koruyan güçlü ve birbirine bağlı gruplara entegre olurlar (Jandt, 2013: 127).

Tablo 1.10 Bireyselcilik İndeksi

Skor sırası	Ülke	UAI skor	Skor sırası	Ülke	UAI skor
1	ABD	91	52	Irak	30
2	Avustralya	90	53	Ürdün	30
3	Birleşik Krallık	89	54	Malawi	30
4	Kanada	80	55	Meksika	30
5	Macaristan	80	56	Namibya	30
6	Hollanda	80	57	Nepal	30
7	Yeni Zelanda	79	58	Nijerya	30
8	İtalya	76	59	Romanya	30
9	Belçika	75	60	Portekiz	27
10	Danimarka	74	61	Slovenya	27

Skor sırası	Ülke	UAI skor	Skor sırası	Ülke	UAI skor
11	Fransa	71	62	Malezya	26
12	İsveç	71	63	Mısır	25
13	İrlanda	70	64	Hong Kong	25
14	Letonya	70	65	Kenya	25
15	Norveç	69	66	Kuveyt	25
16	İsviçre	68	67	Suudi Arabistan	25
17	Almanya	67	68	Senegal	25
18	Güney Afrika	65	69	Sırbistan	25
19	Finlandiya	63	70	Tanzanya	25
20	Estonya	60	71	Ukrayna	25
21	İzlanda	60	72	Birleşik Arap Emirlikleri	25
22	Litvanya	60	73	Şili	23
23	Lüksemburg	60	74	Arnavutluk	20
24	Polonya	60	75	Bangladeş	20
25	Malta	59	76	Kape Verde	20
26	Çek Cumhuriyeti	58	77	Çin	20
27	İsrail	54	78	Etiyopya	20
28	Butan	52	79	Honduras	20
29	Slovakya	52	80	Sierra Leone	20
30	İspanya	51	81	Singapur	20
31	Hindistan	48	82	Tayland	20
32	Surinam	47	83	Vietnam	20
33	Arjantin	46	84	El Salvador	19
34	Japonya	46	85	Angola	18
35	Fas	46	86	Güney Kore	18
36	İran	41	87	Tayvan	17
37	Lübnan	40	88	Peru	16
38	Jamaika	39	89	Trinidad&Tobago	16
39	Rusya	39	90	Burkina Faso	15
40	Brezilya	38	91	Kosta Rika	15
41	Libya	38	92	Gana	15
42	Türkiye	37	93	Mozambik	15

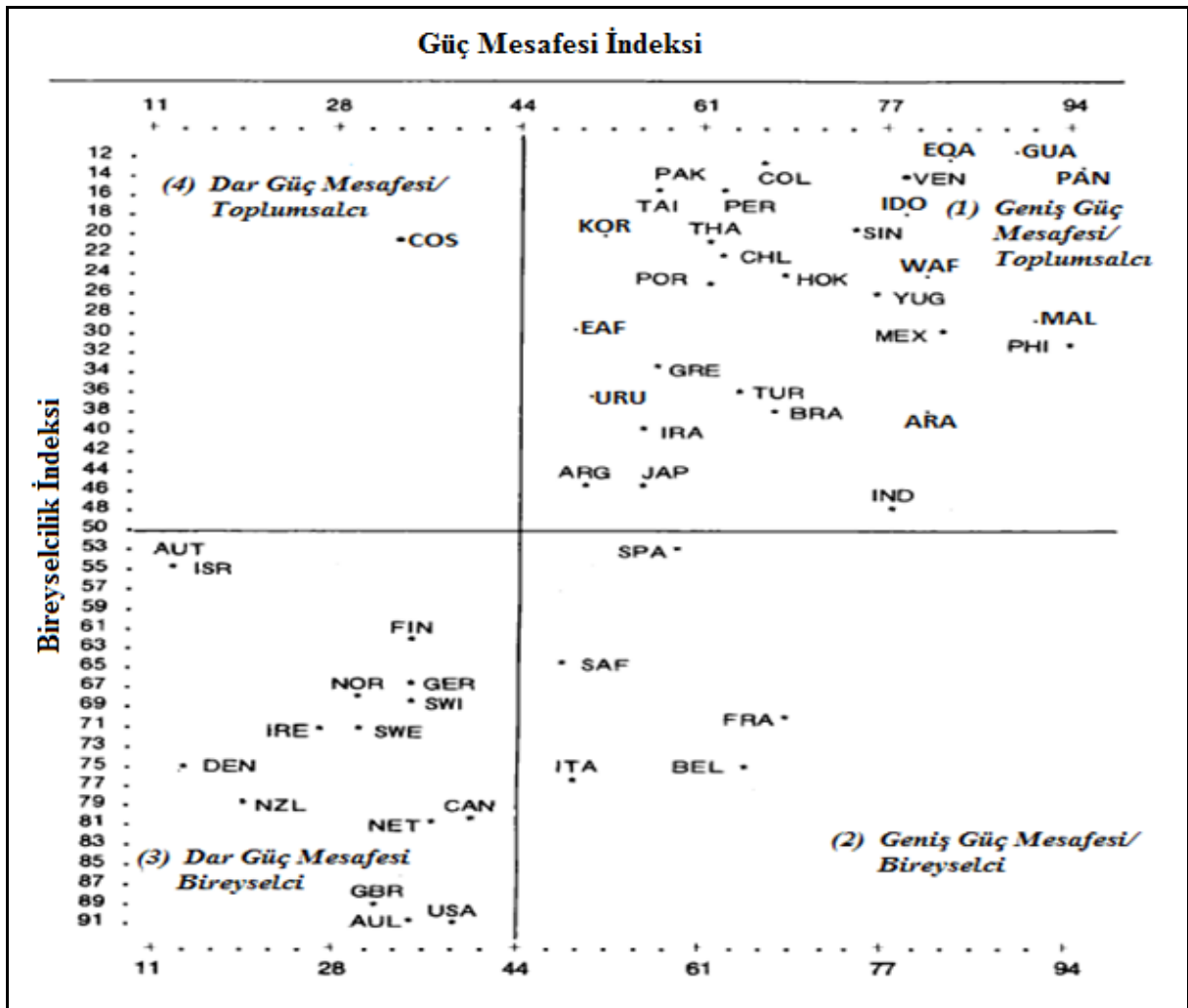
Skor sırası	Ülke	UAI skor	Skor sırası	Ülke	UAI skor
43	Uruguay	36	94	Fiji	14
44	Yunanistan	35	95	Endonezya	14
45	Sri Lanka	35	96	Pakistan	14
46	Suriye	35	97	Kolombiya	13
47	Zambiya	35	98	Venezuela	12
48	Hırvatistan	33	99	Panama	11
49	Filipinler	32	100	Ekvador	8
50	Bulgaristan	30	101	Guatemala	6
51	Dominik Cumhuriyeti	30			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, erişim tarihi: 22.02.2017

Tablo 1.10’da bireysellik boyutuna ilişkin ülke skorları görülmektedir. Bireysellik ve toplumsalcılık, konuşmacıların açık sözlü iletişim yoluyla niyetlerini ne derece açığa vurduğudur. Bu yönüyle bireysellik ve toplumsalcılık doğrudan ve dolaylı iletişim şekilleriyle ilişkilendirilebilir. Böylece bireysellelikle ilişkilendirilen doğrudan iletişimde konuşmacının istek, ihtiyaç ve arzuları sözlü mesaj ile dışa vurulur. Toplumsalcılık ile ilişkilendirilen dolaylı iletişimde ise sözlü mesajda konuşmacının istek, ihtiyaç ve arzuları belirgin değildir (Jandt, 2013: 163). Grup üyeleri, içinde buldukları topluluğun hedeflerine yüksek derecede bağlılık gösterirler ve sürekli olarak etkileşim içindedirler (Cerit, 2014: 57). Örneğin, Tay Dili’nde özel iletişim stratejileri belirlenmiştir. Taylandlılar negatif bir duygu ifade ederken belirgin isimler kullanmazlar. Daha çok “belki”, “muhtemelen”, “bazen”, “büyük ihtimalle” ve “öyle diyebilirim, ama emin değilim” gibi ihtimal belirten kelime ve ifadeler kullanmayı tercih ederler. Eğer duygularını belli etmeleri karşı tarafı üzcekse belli etmezler. Ayrıca daha az göz teması kurarak veya göz temasından kaçınarak ve kişisel mesafeyi daha uzun tutarak dolaylı sözsüz iletişim kullanırlar (Jandt, 2013: 163).

Hofstede’ye göre bireysellik, toplulukçuluğun karşıtıdır. Bireysellik, bireyler arası bağların güçlü olmadığı toplumlara işaret eder. Bu toplumlarda birey sadece kendisine veya birinci derece yakınlarına bakmakla yükümlüdür (Lažnjak, 2011: 1029). Toplulukçuluğa önem verilen kültürlerde ise insanlar kendilerini herhangi bir örgüte, aileye, kuruma bağlı hissetmekte ve bunların bir parçası gibi davranmaktadır (Dursun, 2013: 52). Toplulukçuluk, daha çok toplum içinde herhangi bir grubun üyesi olma ve o grubun çıkarlarını gözetme davranışı olarak tarif edilebilir. Toplulukçu değerlerin benimsendiği sosyal çevrelerde grubun başarısı veya hatası tüm gruba mal edilir (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 73). Dolayısıyla bu grup

üyeleri kendilerini ailelerin veya önemli hissettikleri toplulukların parçası olarak görürler ve topluluğun çıkarlarını kendi çıkarlarının önüne koyarlar (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 174).

Şekil 1.3 Bireyci-Toplumsalçı ve Güç Mesafesi Açısından Ülke Skorları

Kaynak: Hofstede, 2011: 32.

Şekil 1.3' de bireyci-toplumsalçı ve güç mesafesi açısından ülke skorları görülmektedir. Hofstede'nin refah, coğrafya, doğum oranları ve tarih gibi verileri bu boyutla ilgili bazı ilişkiler ortaya koymaktadır. Buna göre bir ulusun refahı ile bireysellik arasında sıkı bir ilişki vardır (refah). Ilıman ve soğuk iklimli ülkeler bireyselliğe daha fazla meyillidir (coğrafya). Doğum oranlarının yüksek olduğu ülkeler toplulukçu olmaya daha meyillidir (Doğum oranları). Konfüçyüsçü ülkeler toplumsalçı iken, Avrupa'dan Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya göç edip yerleşenler kendi ülkelerini terk edecek kadar bireyselci (tarih) (Jandt, 2013: 162).

Bu boyut gelir açısından değerlendirildiğinde, gayri safi milli hasılası yüksek olan ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, İsveç ve Danimarka gibi ülkeler bireyci bir yaklaşım sergilerken; Japonya, Türkiye, Yunanistan, Guatemala, Pakistan, Ekvador gibi gayri safi milli hasılası düşük olan ülkelere ortaklaşa davranışın yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir

deyişle, gelir düzeyi arttıkça bireyciliğe doğru ilerlendiği söylenebilir. Hofstede (2001: 151)'in ulusal kültür üzerine yaptığı bir çalışmada, Türk kültüründe ortaklaşa davranış eğilimi yüksek bulunurken, bireyci davranışların düşük olduğu tespit edilmiştir. Farklı bir ifadeyle Türk kültüründe ortaklaşa davranış bireyciliğin önünde tutulmaktadır (Uzun ve Tamimi, 2007: 5).

Toplumlar arası farklılıklardan bazıları şunlardır: “Biz” anlayışı ve “ben” anlayışı; aidiyete önem verilmesi; her zaman uyum içinde olunması; fikirler ve oyların önceden grup içerisinde belirlenmesi; diğer insanların grup içi ve grup dışı olarak sınıflandırılması (Lažnjak, 2011: 1029). Bireyci kültür, daha çok Kuzey Avrupa ülkelerinde ve ABD’de görülmektedir. Bu toplumlarda, bireysel gereksinim ve başarılar çok önem verilir (Demirel ve Kışman, 2014: 698). Başka bir deyişle bireyci toplumlarda daha çok ben düşüncesi hâkimdir. Dolayısıyla kişiler kararlarında kendi isteklerinin olması yönünde hareket ederler (Dursun, 2013: 52). Bireyci davranış sergileyen insanlar sosyal çevreden uzak, kendilerini veya sadece ailelerini düşünen kişiler olarak tarif edilen kültür boyutudur (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 73). Toplulukçuluk ise insanların sorgusuz şekilde sadık kalınması karşılığında doğdukları andan itibaren onları koruyan güçlü ve birbirine bağlı gruplara entegre olduğu toplum demektir (Lažnjak, 2011: 1029).

Bireyselci kültürlerde, işyerinde işveren-çalışan arasındaki ilişki sözleşmeyle belirlenmektedir. İşe alma ve terfi kararları yeteneklere ve kurallara göre alınır. Toplumsalçı kültürde ise işveren-çalışan ilişkisi ailede olduğu gibi ahlaki kurallara dayanmaktadır. İşe başlatma ve terfi kararları alınırken bireyin içinde bulunduğu grup göz önünde bulundurulmaktadır (Jandt, 2013: 162). Örneğin, ABD gibi bireyselci kültürlerde yeni birisiyle tanıştığınızda, o kişinin ne iş yaptığını öğrenmek istersiniz. İnsanları, ne yapmış olduklarıyla, neleri başardıklarıyla, nasıl bir arabaya sahip olduklarıyla veya nerede yaşadıklarıyla değerlendirmeye çalışırsınız. Bireyselci kültürler daha uzak ve yabancıdır (Jandt, 2013: 160).

- ***Eril Kültür - Dişil Kültür***

Toplumları insanlara verilen öneme göre eril (erkeksilik-masculine) ve dişil (kadınsılık-feminine) olarak iki grubu ayırmaktadır (Dursun, 2013: 53). Hemen her toplumda davranışlar kadınlara ya da erkeklere özgü olarak algılanmaktadır. Bu nedenle toplumlar sosyal ve kültürel roller içinde eril ve dişil olarak ayrılmaktadır (Çarıkçı ve Atilla, 2009: 54). Bazı toplumlarda kadın ve erkekler birçok rol üstlenirken, diğerlerinde ise kadın ve erkeklerin yapmaları gerekenler kesin olarak ayrılmaktadır. Bu yönüyle erillik ve dişilik duygusal rollerin cinsiyetler arasındaki dağılımına işarettir (Lažnjak, 2011: 1018). Farklı bir ifadeyle bir

toplumda kadınların ve erkeklerin üstlendikleri rollerin, ait oldukları kültürel doğruların ne oranda erkeğe veya kadına özgü olduğunu ifade etmektedir (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 72).

Rollerin cinsiyetler arasında dağılımı da bir toplumun birçok çözüm yolu olabilecek temel meselelerinden biridir. IBM verilerinin analizi, kadınların değerlerinin toplumlar arasında erkeklerin değerlerine göre daha az farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Dahası, eğer erkeklerin değerleriyle sınırlı kalırsak (ki bu ülkeden ülkeye daha fazla farklılık gösterir), bir tarafta kadınlarınkine göre çok daha iddialı ve rekabetçi olmasıyla son derece farklı, diğer yandan mütevazı ve korumacı yönüyle kadınlarınkine benzer bir boyut içerdiği görülmektedir. İddialı uca eril, korumacı uca ise dişil adı verilmektedir. Dişil ülkelerdeki kadınlar erkeklerle aynı korumacı değerlere sahipken, eril ülkelerde erkekler kadar olmasa da bir derece iddialı ve rekabetçidirler. Bu yüzden bu ülkelerde erkeklerle kadınların değerleri farklılık göstermektedir (Hofstede ve Bond, 1988: 11).

Tablo 1.11 Eril-Dişil Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Genel, Aile, Okul ve İşyeri)

Dişil	Eril
Toplumda baskın olan değerler başkalarına dikkat etme ve korumadır.	Toplumda baskın olan değerler somut başarı ve ilerlemedir.
İnsanlar ve sıcak ilişkiler önemlidir.	Para ve eşya önemlidir.
Herkesin mütevazı olması beklenir.	Erkeklerin iddialı, hırslı ve sert olmaları beklenir.
Hem kadının hem erkeğin yumuşak olmasına ve ilişkiyle ilgilenmesine izin verilir.	Kadınların yumuşak olmaları ve ilişkileri yürütmeleri beklenir.
Ailede hem anne hem baba olgularla ve duygularla ilgilenir.	Ailede baba olgularla, anne duygularla ilgilenir.
Erkeklerin ve kızların ağlamasına izin verilir ancak kavga edemezler.	Kızlar ağlar, erkekler ağlamaz; saldırıya uğrarsa erkekler karşılık verir, kızlar vermez.
Güçsüzlere ilgi gösterilir.	Güçlülere sempati duyulur.
Ortalama bir öğrenci ölçü kabul edilir.	En iyi öğrenci ölçüdür.
Okulda başarısız olmak küçük bir kazadır.	Okulda başarısızlık bir felakettir.
Öğretmenlerin arkadaş canlısı olanları makbuldür.	Zeki ve parlak öğretmenler beğenilir.
Erkekler ve kızlar aynı dersleri görürler.	Erkekler ve kızlar farklı dersler görürler.
Yaşamak için çalışılır.	En iyi öğrenci ölçüdür.
Yöneticiler sezgilerini kullanırlar ve mutabakat için çaba gösterirler.	Yöneticilerin kararlı ve iddialı olmaları beklenir.
Eşitlik, dayanışma ve nitelikli iş hayatına önem verilir.	Eşitlik, meslektaşlar arasında rekabet ve performansa önem verilir.
Çatışmalar anlaşarak ve uzlaşarak çözülür.	Çatışmalar onlarla savaşarak ortadan kaldırılır.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.11' de eril-dişil kültürün genel, aile, okul ve işyerine ilişkin öne çıkardığı değerler görülmektedir. IBM araştırmalarına göre; toplumlar arasında kadınların değerleri

erkeklerin değerlerinden daha az farklılık göstermektedir. Bununla birlikte erkeklerin değerleri bir tarafta çok iddialı, rekabetçi ve kadınların değerlerinden son derece farklı olabilirken, diğer tarafta mütevazı, şefkatli ve kadınlarınkine benzer değerler taşır bir boyutta ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. İddialı kutup eril olarak adlandırılırken, mütevazı ve şefkatli kutuba ise dişil denir. Dişil ülkelerdeki kadınlar, erkekler gibi aynı mütevazı ve şefkatli değerlere sahiptir. Eril ülkelerde ise bir dereceye kadar iddialı ve rekabetçidirler, ancak erkekler kadar değildir. Bu ülkelerde kadınların değerleri ile erkeklerin değerleri arasında bir fark görülür. Eril kültürlerde bu boyutta çoğunlukla tabular yer alır (Hofstede, 2011: 12).

Kültürler arasında kadınların sosyal rolü erkeklere oranla daha az farklılık göstermektedir. Kadınlar ve erkeklerin yapmaları beklenen şeyler arasındaki farkın en çok olduğu kültürler eril kültür olarak adlandırılmaktadır. Bunlar eril özelliklere büyük önem veren, kararlılık, rekabet ve somut başarıları önde tutan kültürlerdir. Dişil olarak nitelendirilen kültürler ise cinsiyetler arasında daha çok kesişen sosyal rollere izin veren kültürlerdir. Bunlar dişil özelliklere önem vermektedir. Yaşam kalitesi, kişilerarası ilişkiler ve güçsüzlere ilgi gösterilmesini ön planda tutmaktadır (Jandt, 2013: 171).

Hangi davranışın hangi cins tarafından yapılacağı her ne kadar toplumdan topluma farklılık gösterse de; kadın ve erkeklerin yapmaları gerekenlerin kesin olarak ayrıldığı toplumlarda erkeklerin egemen olduğu, kadınların ise daha çok hizmet ve bakıma yönelik rol üstlendiği söylenebilir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 175). Erillik boyutu, sosyal cinsiyet rollerinin açıkça belirgin olduğu; erkeklerin iddialı, sert ve somut başarı odaklı, kadınların mütevazı, yumuşak olduğu ve yaşam kalitesi ile ilgilendiği toplum anlamındadır (Hofstede, 2011: 12). Dişilik ise sosyal cinsiyet rollerinin kesiştiği; hem kadınların hem de erkeklerin mütevazı ve yumuşak huylu olduğu yaşam kalitesi ile ilgilendiği toplum demektir (Lažnjak, 2011: 1027).

Eğer bir toplumda yükselme, yüksek ücret, öğrenme, atılganlık, para elde etme ve materyalist eğilimler egemen değerler olarak öne çıkıyor ve insana verilen değer arka planda kalıyorsa, bu toplumlarda egemen değer erkek kültür demektir (Dursun, 2013: 53). Eril kültür sınıflandırmasında yarışmacı olma, saldırganlık, yükselme tutkusu, tavır koyucu davranışlar, kendine güven, bağımsızlık arayışı, aile ve toplum baskısı yoğun olarak görülmektedir (Sargut, 2001: 179).

Dişil kültürün hâkim olduğu toplumlarda ise insana önem verme ve yaşamın genel niteliğini önde tutmak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda dişil kültürün ağırlıklı olduğu toplumlarda iyi ilişkiler, dostça bir çalışma atmosferi ve işbirliği konuları öncelikli gelmektedir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 175). Erillik karşısında dişilik, yine bireysel olmaktan ziyade toplumsal bir niteliktir ve toplum için bir başka esaslı konu olan ve çeşitli çözüm yolları bulunabilen değerlerin cinsiyetler arasında dağıtılmasını ifade eder (Hofstede, 2011: 12).

Tablo 1.12 Eril-Dişil Kültürün Öne Çıkardığı Değerler (Politika ve Fikirler)

Dişil	Eril
Refah toplum ideali görülür.	Performans toplumu ideali görülür.
İhtiyaç sahiplerine yardım edilmelidir.	Güçlüler desteklenmelidir.
Müsamahakâr toplum.	Islah edici toplumdur.
Küçük ve yavaş olan şeyler güzeldir.	Büyük ve hızlı olanlar güzeldir.
Çevrenin korunması birinci öncelikli olmalıdır.	Ekonomik büyümenin sürdürülmesi birinci önceliklidir.
Hükümet fakir ülkelerin kalkınması için bütçeden oldukça büyük bir pay ayırır.	Hükümetler, fakir ülkelerin kalkınmasına yardım için bütçeden çok az bir pay harcar.
Hükümet silahlanmaya oldukça düşük bir bütçe ayırır.	Hükümet silahlanmaya bütçeden büyük pay ayırır.
Uluslararası çatışmalar anlaşma ve uzlaşma yoluyla çözülmelidir.	Uluslararası çatışmalar güç gösterisinde bulunarak ve savaşarak çözülmelidir.
Oldukça çok sayıda kadın siyasi kadrolara seçilir.	Oldukça az sayıda kadın siyasi pozisyonlara seçilir.
Hâkim dinler erkek ve kadının birbirini tamamlayıcı yönünü öne çıkarırlar.	Hâkim dinler, erkeklerin ayrıcalıklı olduğunu vurgular.
Kadınların liberalleşmesi kadınların ve erkeklerin evde ve işte eşit olmaları anlamına gelir.	Kadınların liberalleşmesi, şimdiye kadar erkeklerin bulunduğu pozisyonlara kadınların getirilmesi anlamına gelir.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.12’de görüldüğü gibi erkeksilik ve kadınsılık boyutunda performans, iddiacılık, rekabet, başarı, hırs, uyum, eşitlik, yaşamın kalitesi, sıcak ilişkiler, zayıfları kollama, anlaşma ve dayanışma gibi değerler temsil edilmektedir (Hofstede, 1991: 82). Buna göre dişil kültür gurubu üyelerinin, şefkat, işbirliği, iş güvenliği, kalite, merhamet, nezaket, sadakat, insan ilişkilerine önem verme, sevgi ve anlayışlı olma özellikleri belirgindir (Morden, 1999: 27). Eril kültür grubunun baskın özellikleri ise girişkenlik, başarı, ün, atılganlık, materyalist değerler, kendine güven, bağımsızlık duygusu, yükselme, rekabet, para elde etme ve baskıcı değerler gibi özellikler öne çıkmaktadır (Sığırı ve Tıgılı, 2006: 330-331).

Eril kültürün yoğun olarak görüldüğü toplumlarda insana verilen önem ikinci planda kalmaktadır (Çarıkçı ve Atilla, 2009: 54). Eril yaklaşıma sahip bir kültürde başarı ve para, başkalarını düşünmek ve yaşam kalitesine önem vermek ise dişil yaklaşıma sahip toplumlarda hâkim değerlerdir (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 176). Dişil kültür sınıflandırmasında şefkatli olma, merhamet ve sevgi takdir edilen değer arasındadır. Benzer şekilde nazik, sıcak ve sevgi dolu olmak takdir edilen değerler arasındadır. Aynı şekilde bu kültür grubunda sevgi dolu ve anlayışlı olmak öne çıkmaktadır (Gülmez, 2013: 41).

Bu özelliklerin hem erkekler hem kadınlar için geçerli olduğunu anlamak önemlidir; yani eril kültürlerde hem erkekler hem kadınlar hırslı ve rekabetçi olmayı öğrenirken, dişil kültürlerde erkekler de kadınlar da mütevazı olmayı öğrenirler (Jandt, 2013: 172).

Tablo 1.13 Erillik İndeksi

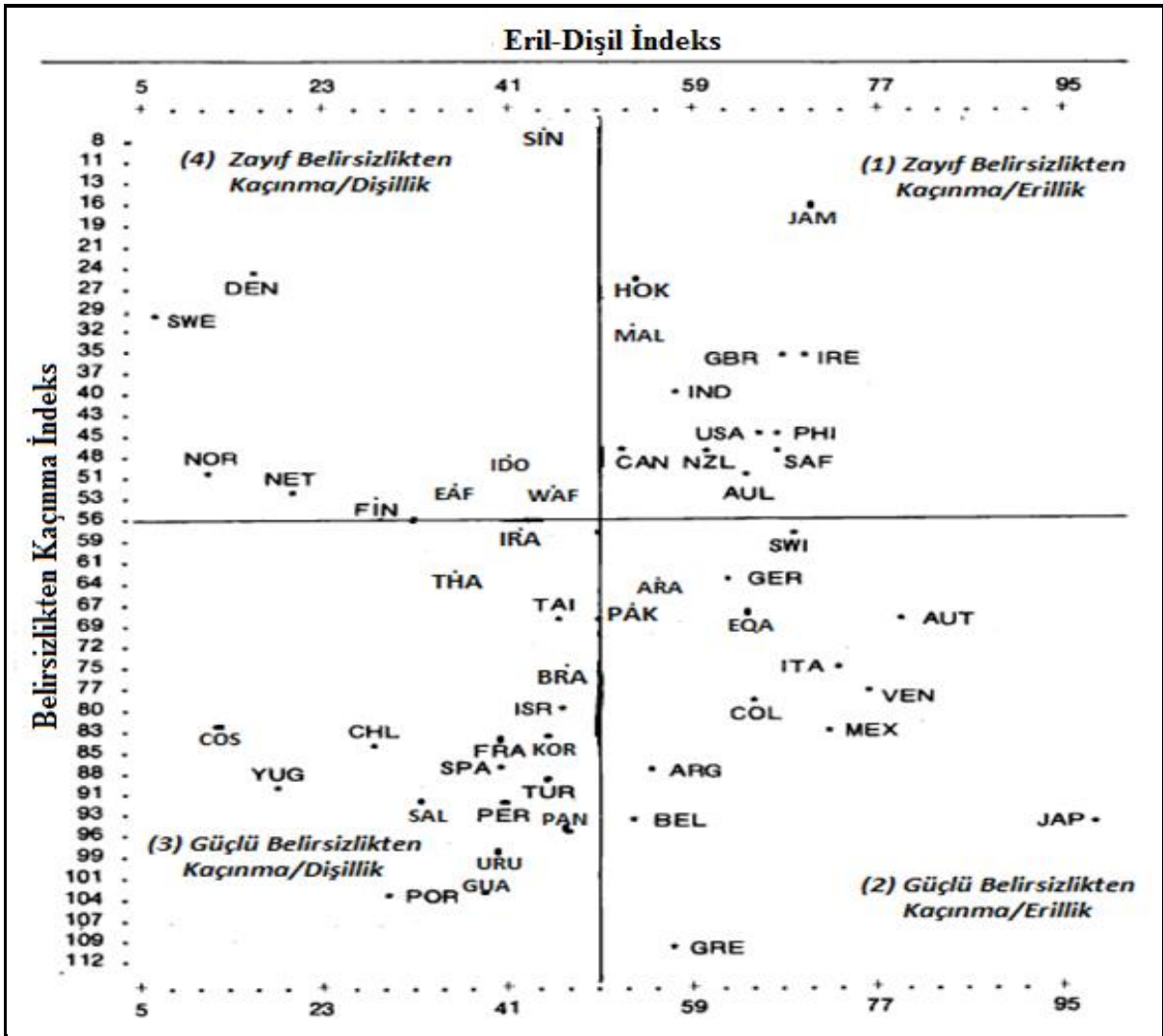
Skor sırası	Ülke	MAS skor	Skor sırası	Ülke	MAS skor
1	Slovakya	100	52	Mısır	45
2	Japonya	95	53	Ürdün	45
3	Macaristan	88	54	Senegal	45
4	Arnavutluk	80	55	Tayvan	45
5	Venezuela	73	56	Türkiye	45
6	Irak	70	57	Panama	44
7	İtalya	70	58	Fransa	43
8	İsviçre	70	59	İran	43
9	Meksika	69	60	Sırbistan	43
10	İrlanda	68	61	Peru	42
11	Jamaika	68	62	Romanya	42
12	Çin	66	63	İspanya	42
13	Almanya	66	64	Bulgaristan	40
14	Birleşik Krallık	66	65	Hırvatistan	40
15	Dominik Cumhuriyeti	65	66	El Salvador	40
16	Etiyopya	65	67	Gana	40
17	Lübnan	65	68	Honduras	40
18	Kolombiya	64	69	Kuveyt	40
19	Filipinler	64	70	Malawi	40
20	Polonya	64	71	Namibya	40
21	Ekvador	63	72	Nepal	40
22	Güney Afrika	63	73	Sierra Leone	40
23	Abd	62	74	Tanzanya	40
24	Avustralya	61	75	Vietnam	40
25	Kenya	60	76	Zambiya	40
26	Nijerya	60	77	Güney Kore	39
27	Suudi Arabistan	60	78	Mozambik	38
28	Yeni Zelanda	58	79	Uruguay	38
29	Trinidad&Tobago	58	80	Guatemala	37
30	Çek Cumhuriyeti	57	81	Surinam	37
31	Yunanistan	57	82	Rusya	36
32	Hong Kong	57	83	Tayland	34
33	Arjantin	56	84	Butan	32
34	Hindistan	56	85	Portekiz	31
35	Bangladeş	55	86	Estonya	30
36	Belçika	54	87	Şili	28
37	Fas	53	88	Ukrayna	27

Skor sırası	Ülke	MAS skor	Skor sırası	Ülke	MAS skor
38	Kanada	52	89	Finlandiya	26
39	Libya	52	90	Kosta Rika	21
40	Suriye	52	91	Angola	20
41	Burkina Faso	50	92	Litunya	19
42	Lüksemburg	50	93	Slovenya	19
43	Malezya	50	94	Danimarka	16
44	Pakistan	50	95	Kape Verde	15
45	Birleşik Arap Emirlikleri	50	96	Hollanda	14
46	Brezilya	49	97	İzlanda	10
47	Singapur	48	98	Sri Lanka	10
48	İsrail	47	99	Letonya	9
49	Malta	47	100	Norveç	8
50	Fiji	46	101	İsveç	5
51	Endonezya	46			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, Erişim Tarihi:22.02.2017

Tablo 1.13’de görüldüğü gibi Hofstede vd. (2010: 4-21) tarafından 101 ülkeye Dişilik İndeksi puanları verilmiştir: Erillik; Japonya, Almanca konuşulan ülkeler, İtalya ve Meksika gibi bazı Latin ülkelerinde yüksektir. İngilizce konuşulan batı ülkelerinde kısmen yüksek; İskandinav ülkeleri ve Hollanda’da düşük; bazı Latin ve Asya ülkeleri, Fransa, İspanya, Portekiz, Şili, Kore ve Tayland’da kısmen düşüktür. Benzer bir ifadeyle Japonya, Venezuela, İtalya, İsviçre, Çin, Almanya, Birleşik Krallık, ABD, Türkiye ve Fransa gibi ülkelerde dişillik yüksektir. Bununla birlikte İsveç, Norveç, Letonya, İzlanda, Hollanda, Danimarka, Finlandiya, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Belçika ve Yunanistan gibi ülkelerde erillik yüksektir.

Tabular derin kökleri olan değerlere dayanır. Bu tabu, bazı toplumlardaki erillik/dişilik boyutunun temel ve sıklıkla da farkında olunmayan değerlere dokunduğunu gösterir ve bu tartışılmayacak kadar acı verir. Aslında tabu, boyutun önemini doğrulamış olur (Hofstede, 1991: 82). Hofstede (2010: 4-21) toplumlar arası farklılıklardan bazılarını şu şekilde sıralamıştır: duygusal ve sosyal rol dağılımı maksimum/minimum düzeydedir; aile ve iş arasında denge gözetilir; babalar olgularla, anneler duygularla ilgilenir; güçlüye karşı hayranlık duyulur; cinsellikle ilgili ahlaki tutum sergilenir; cinsiyet ayrımı yapılır (Lažnjak, 2011: 1027).

Şekil 1.4 Belirsizlikten Kaçınma ve Erillik-Dişillik Açısından Ülke Skorları

Kaynak: Hofstede, 2011: 38.

Şekil 1.4’ de belirsizlikten kaçınma ve erillik-dişillik açısından ülke skorları görülmektedir. Meksika, Yunanistan, Japonya, İtalya, Avusturya ve İsveç gibi ülkelerde söz konusu ayırım çok güçlü olduğu için erkek nitelendirilmesi yapılır. İran, Tayland, Tayvan, Brezilya, İsrail, Fransa, Türkiye, Danimarka, Norveç ve Finlandiya gibi ayırımın daha az olduğu toplumlar dişi nitelendirilmesi yapılır (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 73).

Türk kültüründe geleneksel erkek değerlerinin egemen olmadığı görülmektedir. Her ne kadar Türk toplumunun dişi değerleri ve kültürü benimsediği konusunda ortaya konan araştırma sonuçları yadırgansa da, dişi kültür kavramları olumlu özellikler taşımaktadır (Sargut, 2001: 180). Türk kültüründe dişi değerlerin şefkat, merhamet, nezaket, çocukları çok sevmek ve sadakat gibi değerlerin egemen olduğu tespit edilmiştir (Çarıkcı ve Atilla, 2009: 53).

- **Zaman Oryantasyonu**

Kültür, bir grup veya toplumun bir şeylerin nasıl farklı görüldüğünü veya yapıldığını, aktivitelerin kurumsal olarak nasıl düzenlendiğini tanımlamaktadır. Çünkü kültür her zaman yereldir, tarihidir ve bir bağlama dayanmaktadır (Wieland, 2006: 15-17). Bu aynı zamanda kültürün ekonomi ve politikanın bir tür soyut ve biçimlendirilmiş kavramı olduğunu ve onların karşısında olmadığı anlamına gelmektedir (Rammert, 2002: 4). Diğer yandan, Hofstede kültürü daha net ve daha az esnek bir kavram olarak öne sürmüştür. Buna göre kültür, bir grup ya da kategorinin üyelerini diğerlerinden ayıran bütüncül bir zihinsel programlamadır (Hofstede, 1994: 5).

Uzun dönem yönelimli toplumlar geleceğe dönük ödüllere dair özellikle tasarruf, sebat ve değişen durumlara uyum sağlama gibi pragmatik değerleri teşvik eder. Kısa dönem yönelimli toplumlar ise geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili ulusal gurur, geleneğe saygı, onurunu koruma ve sosyal sorumlulukları yerine getirme gibi değerleri teşvik eder. Uzun dönem ve kısa dönem yönelimler veya konfüçyüsçü dinamizm, toplum üyelerinin yaşamlarındaki olayları görüş biçimi olarak tanımlanmaktadır (Testa, 2009: 79).

Asya kültürünün özelliklerini kapsayan uzun vadeli yönelim, toplumların uzun veya kısa dönemli bir yönelişe sahip olup olmadıklarını belirlemektedir (Altay, 2004: 306). Son zamanlardaki ekonomik büyümeyle yakından ilişkili olduğu tespit edilen uzun vadeli yönelim, ilk defa dünya çapında 23 ülke öğrencisinin katıldığı ve Çinli bilim adamları tarafından geliştirilen anket aracılığıyla tanımlanmıştır. Konfüçyüsçülük geçmişi olan bütün ülkelerde sıkı çalışma ile ilişkilendirilebilecek olan puanların bir uçta toplanmasından dolayı çalışmanın ilk yazarı Bond (1988: 8) tarafından boyuta Konfüçyüsçü Çalışma Dinamizmi adı verilmiştir (Hofstede, 2011: 13).

Hofstede (2011: 13)'in dört IBM boyutlarından hiçbirisi ekonomik büyümeyle bağlantılı olmadığı için Bond (1988: 8)'un Konfüçyüsçü dinamizm boyutunu izin alarak çalışmalarına beşinci boyut olarak eklemiştir (Hofstede, 2010: 4-21). Ancak araştırma 23 ülkede çoğunun Konfüçyüsçü adını hiç duymamış olan öğrenciler arasında yapılan bir çalışma sonucu gerçekleştirildiği için boyutun adı uzun dönem ve kısa dönem yönelimler olarak değiştirilmiştir (Hofstede, 2011: 13). Konfüçyüsçülük bir din değil, Konfüçyüs'ün Çin tarihinden dersler olarak gördüklerinden derlenmiş günlük hayata dair bir pragmatik (faydacı) kurallar dizisidir. Bu kurallar şu şekilde sıralanmaktadır (Hofstede ve Bond, 1988: 7-10) :

- Toplumun istikrarı insanlar arasındaki eşit olmayan ilişkilere dayanır. Temel beş ilişki hükümdar/halk, baba/oğul, ağabey/kardeş, karı/koca ve eski arkadaş/yeni arkadaşdır. Bu ilişkiler karşılıklı birbirini tamamlayıcı gerekliliklere dayanır. Küçük olan

büyüğüne saygı göstermeli ve itaat etmelidir. Büyük olan da küçüğü korumalı ve ona karşı anlayışlı olmalıdır.

- Aile, bütün sosyal kurumların prototipidir. Kişi, sıradan bir birey değil ailenin bir üyesidir. Çocuklar, ailedeki uyumu korumak adına (görünürde bile olsa) kendilerini sınırlamayı ve kendi bireyselliklerinin üstesinden gelmeyi öğrenmelidir. Ancak kişi fikirlerinde özgürdür. Uyum, haysiyet, öz saygı ve itibar demek olan kişinin onurunu korumasıyla mümkündür. Buradaki onur (face) kelimesi Çince'den alınmıştır. Çin geleneğinde kişinin onurunu kaybetmesi gözünü, burnunu ve ağzını kaybetmesine eşdeğerdir. Sosyal ilişkiler kişinin onurunu koruyacak şekilde sürdürülmelidir. Birisine saygı göstermek de onu onurlandırmak olarak adlandırılmaktadır.
- Başkalarına erdemli şekilde davranmak, kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa o şekilde davranmak anlamına gelmektedir. Ancak bu temel bir insani vasıftır ve Hristiyanlıktaki “düşmanını sev” emri kadar ileri gitmez. Konfüçyüs’ün dediği gibi eğer kişi düşmanlarını sevecekse, dostlarına ne kalır?
- Kişinin hayattaki görevleri açısından erdem, beceri kazanma ve eğitim alma, sıkı çalışma, gereğinden fazla harcamama, sabırlı olma ve azim göstermeyi içerir. Aşırı tüketim tabudur ve kişinin kendini kaybetmesi gibidir. Her şeyde ölçülü olunması gerekir.

Konfüçyüsçü dinamizm boyutu kültürleri, gelenek ve sosyal ilişkilerdeki karşılıklı davranışlar açısından kısa dönemden, sebat gösterme ve ilişkileri statüye göre sıralama bakımından uzun döneme kadar değişen şekilde tanımlamaktadır. Farklı bir ifadeyle uzun dönem ve kısa dönem yönelimi, insanların çabalarının geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek açısından hangisi odaklı olduğu ile ilgilidir (Hofstede vd., 2010: 4-21). Uzun dönem yönelimi olarak adlandırılacak bir uçta: Sebat (ısrar), statüye göre ilişkilerin sıralanması veya bu sıralamaya özen gösterilmesi ve utanma duygusuna sahip olma yer almaktadır. Kısa dönem yönelimi denen diğer uçta ise kişisel istikrar ve kararlılık, tavrını koruma, geleneğe saygı, selamlaşmalarda mukabelede bulunma, iyilikte bulunma ve hediye vardır (Hofstede, 2011: 13).

Bireylerin zamana bakış açısı onların tutum ve davranışlarını etkilemektedir (Boyd ve Zimbardo, 1997: 35-54). Araştırmalarda bireylerin geçmiş zamanla ilgili yönelimleri üzerinde az durulduğu görülmektedir. Ancak bireylerin gelecek ve şimdiki zaman yönelimleri, psikolojik etkenlerle ve onların toplum üyelerinin davranışları üzerindeki etkileriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Buna göre gelecek zaman perspektifi, gelecekteki olayları öngörme ve düzene koyma kapasitesi olarak tanımlanmıştır (Shores, 2005: 13). Genel olarak

bu zaman perspektifi batı toplumlarında birey açısından yüksek sosyo-ekonomik durum, daha yüksek akademik başarı, daha az heyecan arayışı ve daha az sağlığı riske sokan davranışlar gibi birçok olumlu sonuçları olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Shell ve Husman, 2001: 481-506).

Bununla birlikte gelecek zaman perspektifi ile başarı arasındaki ilişki ve batı kültürlerinde gelecek zaman bakış açısına sahip olmanın daha yüksek başarı yönelimi ile eşdeğer görüldüğüne ilişkin araştırmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında bir gelecek zaman bakış açısı tutumları, davranışsal niyetleri, sağlık ve başarıyla ilgili sonuçların tahmin edebileceğini göstermektedir (Shores, 2005: 9). Örneğin, Afro-Amerikalı kadınların sağlık tutumlarındaki belirleyici faktörler çalışmasında Lukwago vd. (2001: 63-71) zaman yöneliminin siyahi kadınların sağlıkları ile ilgili ne düşündükleri ve ne yaptıklarını etkileyen bir kilit faktör olduğunu belirtmiştir. Hall (2002: 5949) ise çalışmasında gelecek zaman perspektifinin yetişkinlerin sağlık ve fiziksel aktivite ile ilgili uzun vadeli düşünceleriyle ilişkilendirilebileceğini varsaymıştır.

Batı kültürlerinde gelecek zaman perspektifi yüceltilirken baskın bir şimdiki zaman hedonistik veya şimdiki zaman kadenci perspektifine sahip bireylerle ilgili risk alan ve hayata dair olumsuz sonuçlardan da söz edilmektedir. Özellikle gelecek zaman yönelimli toplum bağlamında bu sonuçlar akıl sağlığı sorunları, çocuk suçları, suç ve bağımlılık gibi sonuçlardır. Keough vd. (2001: 31-64) şimdiki zaman perspektifi ile sık alkol, uyuşturucu veya tütün mamulleri kullanımı arasında gözle görülür bağlantı olduğunu gözlemlemiştir. Bulgular arasında şimdiki zaman perspektifinin madde kullanımı ile ilgili kişilik özelliklerinin kontrol altına alınmasından sonra bile madde kullanılmasında önemli etken olduğunu göstermiştir. Diğer yandan Oner (2002: 420-424) şimdiki zaman perspektifini uyarlanabilir bir mekanizma olarak tanımlamıştır. Şimdiki zaman yönelimi olan bireylerin daha yüksek özizleme seviyelerine sahip oldukları bulgusundan hareketle, özizleme seviyesi yüksek bireylerin bukalemun gibi farklı ortamlara adapte olabildiklerini ve kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmiştir.

Geçmiş zaman yönelimi eğiliminde olan bireyler geçmiş deneyimlere bakarak kararlarını olumlu veya olumsuz bir çerçeveye oturtmaya meyilli olurlar. Geçmiş zaman perspektifinin ele alındığı birkaç çalışmada geçmiş yönelimlerle ilgili eğilimlerin çoğunlukla olumsuz olduğu görülmüştür (Shores, 2005: 11). Risk altındaki gençlerle ilgili gerçekleştirilen bir çalışma sonuçlarına göre 50 dirençli ve 50 direnci zayıf erkek yetişkinin ankete verdiği cevaplara göre, hayatın amacı ve iyimserlik yönünden her iki grubun sonuçları da benzer olmasına rağmen, direnci zayıf katılımcıların geçmişle ilgili daha çok olumsuz şeyler üzerinde durdukları belirlenmiştir (Covas, 2000: 5822).

Tablo 1.14 Uzun Dönem Oryantasyonun Öne Çıkardığı Değerler

Uzun Dönem	Kısa Dönem
Hayattaki en önemli olaylar gelecekte gerçekleşecektir.	Hayattaki en önemli olaylar geçmişte kalmıştır veya hali hazırda devam etmektedir.
İyi bir insan her tür duruma uyum sağlar.	Kişisel sebat ve kararlılık vardır, birey her zaman aynıdır.
Neyin iyi neyin kötü olduğu duruma bağlıdır.	İyi ve kötü ile ilgili evrensel belirteçler vardır.
Gelenekler, değişen durumlara göre uyarlanır.	Gelenekler dokunulmazdır.
Aile hayatı paylaşılmış görevlerle yürütülür.	Aile hayatı emirlerle şekillenir.
Diğer ülkelerden bir şeyler öğrenme gayreti içinde bulunulur.	Kişinin, ülkesiyle gurur duyması beklenir.
Tutumluluk ve sebat önemli hedeflerdir.	Başkalarına hizmet etmek önemli bir hedeftir.
Büyük miktarlarda tasarruf yapılır ve yatırım için fon bulunur.	Sosyal amaçlı harcama ve tüketim yapılır.
Öğrenciler başarıyı çaba gösterme, başarısızlığı da çaba göstermeme olarak nitelendirir.	Öğrenciler, başarıyı şans olarak nitelendirir.
Belli bir refah seviyesine gelinceye kadar ülkeler ekonomik olarak hızla kalkınır.	Fakir ülkelerde ekonomik kalkınma ya hiç olmaz ya da çok yavaştır.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.14’de uzun dönem oryantasyon öne çıkardığı değerler görülmektedir. Toplumlar arası farklılıklardan bazıları şunlardır: Neyin iyi neyin kötü olduğuna dair genel kurallar vardır; gelenekler dokunulmazdır; aile hayatı emirlerle yürütülür; çocuklar tutumlu olmayı öğrenmelidir; hayattaki en önemli olaylar geçmişte olmuştur veya gelecekte olacaktır (Lažnjak, 2011: 1029). Hofstede ve Bond (1988: 11) hayata karşı kısa dönem ve uzun dönem yönelim olarak adlandırdığı bir Konfüçyüsçü dinamizmini beşinci boyut olarak tanımlamıştır. Buna göre zaman oryantasyonu boyutu adanmış, motive olmuş, sorumlu, eğitilmiş ve bağlılık duygusu, kurumsal kimliği ve sadakati olan bireylere işaret etmektedir. Ayrıca bu boyut tutumluluk, sebat, utanma duygusuna sahip olma ve ilişkileri düzene koyma gibi değerleri de içermektedir.

Hofstede (2010: 4-21)’e göre uzun dönem yönelimi “geleceğe dönük ödüllere dair özellikle uyum sağlama, sebat ve tasarruf gibi değerleri teşvik eden topluma işaret etmektedir. Kısa dönem yönelimi ise geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili özellikle geleneğe saygı, onurunu koruma ve sosyal sorumlulukları yerine getirme gibi değerleri teşvik eden toplum için kullanılır” (Lažnjak, 2011: 1029). Geleneklere ve sosyal sorumluluklara karşı duyarlı olmayı gerektiren uzun yönelimli boyutta, toplum üyeleri arasındaki ilişkiler statülere göre belirlenmektedir (Altay, 2004: 307). Uzun döneme yönelen toplumlardaki kişiler daha çok stratejik planlara, ısrar, azim, ödül, tutumluluk, inanç, kararlılık, geleceğe yönelik hareket ve tavırlara yönelim gösterirler (Gürbüz ve Bingöl, 2007: 73).

Başka bir deyişle uzun dönem yönelimli toplumlar geleceğe dönük ödüllere dair özellikle tasarruf, sebat ve değişen durumlara uyum sağlama gibi pragmatik değerleri teşvik eder (Lažnjak, 2011: 1018). Uzun dönemde bulunan değerler sebat, tutumluluk, ilişkileri statüye göre sıralama ve utanma duygusuna sahip olma iken, kısa dönem olan karşı uça ise sosyal zorunlulukları karşılama, geleneğe saygı, kişinin onurunu koruması, kişisel sebat ve kararlılık bulunmaktadır (Hofstede, 2011: 13).

Kısa vadeli yönelim ise statik bir özelliğe sahip olup, geçmiş ya da şimdiki zamana odaklı dar bir görüş açısını kapsamaktadır (Testa, 2009: 79). Kısa dönem yönelimli toplumlar ise geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili ulusal gurur, geleneğe saygı, onurunu koruma ve sosyal sorumlulukları yerine getirme gibi değerleri teşvik eder (Lažnjak, 2011: 1018). Bununla birlikte kısa vadeli yönelimde daha çok kuralcı yaklaşımlar, geleneklere bağlılık, günü kurtarma, sosyal sorumlulukları koruma, değişime olan direnç ve hâlihazırdaki duruma odaklanma gibi kavramlar, toplumların geleceğe yönelik hareket ve tavırlardır (Aksu ve Ehtiyar, 2007: 176). Ancak kısa dönem yönelimli boyutta sonuçların hemen alınması isteği vardır (Altay, 2004: 307).

Tablo 1.15 Uzun Dönem Oryantasyon İndeksi

Skor sırası	Ülke	LTO Skor	Skor sırası	Ülke	LTO Skor
1	Güney Kore	100	52	Yeni Zelanda	33
2	Tayvan	93	53	Tayland	32
3	Japonya	88	54	Şili	31
4	Çin	87	55	Suriye	30
5	Almanya	83	56	Zambiya	30
6	Belçika	82	57	İzlanda	28
7	Estonya	82	58	Portekiz	28
8	Litvanya	82	59	Burkina Faso	27
9	Rusya	81	60	Filipinler	27
10	Slovakya	77	61	Abd	26
11	İsviçre	74	62	Uruguay	26
12	Singapur	72	63	Irak	25
13	Çek Cumhuriyeti	70	64	Peru	25
14	Bulgaristan	69	65	Senegal	25
15	Letonya	69	66	İrlanda	24
16	Hollanda	67	67	Meksika	24

Skor sırası	Ülke	LTO Skor	Skor sırası	Ülke	LTO Skor
17	Lüksemburg	64	68	Libya	23
18	Fransa	63	69	Avustralya	21
19	Endonezya	62	70	Arjantin	20
20	Arnavutluk	61	71	El Salvador	20
21	Hong Kong	61	72	Ürdün	16
22	İtalya	61	73	Venezuela	16
23	Hırvatistan	58	74	Angola	15
24	Macaristan	58	75	İran	14
25	Vietnam	57	76	Lübnan	14
26	Ukrayna	55	77	Fas	14
27	İsveç	53	78	Kolombiya	13
28	Romanya	52	79	Dominik Cumhuriyeti	13
29	Sırbistan	52	80	Nijerya	13
30	Hindistan	51	81	Trinidad&Tobago	13
31	Birleşik Krallık	51	82	Kape Verde	12
32	Pakistan	50	83	Mozambik	11
33	Slovenya	49	84	Mısır	7
34	İspanya	48	85	Gana	4
35	Bangladeş	47	86	Butan	
36	Malta	47	87	Kosta Rika	
37	Türkiye	46	88	Ekvador	
38	Yunanistan	45	89	Etiyopya	
39	Sri Lanka	45	90	Fiji	
40	Brezilya	44	91	Guatemala	
41	Malezya	41	92	Honduras	
42	Finlandiya	38	93	Jamaika	
43	İsrail	38	94	Kenya	
44	Polonya	38	95	Kuveyt	
45	Kanada	36	96	Malawi	
46	Suudi Arabistan	36	97	Nepal	
47	Danimarka	35	98	Panama	
48	Namibya	35	99	Sierra Leone	

Skor sırası	Ülke	LTO Skor	Skor sırası	Ülke	LTO Skor
49	Norveç	35	100	Surinam	
50	Güney Afrika	34	101	Birleşik Arap Emirlikleri	
51	Tanzanya	34			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, erişim tarihi: 22.02.2017

Tablo 1.15’de ülkelerin uzun dönem oryantasyon indeksi görülmektedir. Uzun dönem yönelimi tutumluluğu, tasarrufu, sonuçlara katlanmayı ve bir amaç doğrultusunda birisinin emrine girmeye istekli olmayı teşvik eder (Hofstede ve Bond, 1988: 11). Buna göre Konfüçyüsçü Çalışma Dinamizmi yüksek olan ülkeler – yaygın olarak Beş Ekonomik Ejderha denen- Hong Kong, Tayvan, Japonya, Güney Kore ve Singapur’dur. Farklı bir ifadeyle uzun dönem yönelimli ülkeler arasında Doğu Asya ülkeleri ve ardından Doğu ve Avrupa ülkeleri gelmektedir.

Güney ve Kuzey Avrupa ülkeleri ile Güney Asya ülkelerinde orta dönem yönelimi olduğu bulunmuştur. Kısa dönem yönelim ise sosyal baskıya ayak uydurmak için harcama yapmayı, daha az tasarruf etmeyi, daha hızlı olan sonuçları tercih etmeyi ve gösterişi salıklar (Hofstede ve Bond, 1988: 11). Kısa dönem yönelimli ülkeler ise ABD, Avustralya, Latin Amerika ülkeleri ve Müslüman ülkelerdir.

- ***Müsamaha ve Dizginleme***

Müsamaha, hayattan zevk alma ve eğlenme ile ilgili insanların temel ve doğal arzularının oldukça özgür bir şekilde doyuma ulaştırılmasına imkân veren bir toplum anlamına gelir. Dizginleme ise ihtiyaçların yerine getirilmesini kontrol eden ve katı sosyal normlarla bunları düzenleyen toplum demektir (Hofstede, 2010: 4-21). Müsamaha ve dizginleme hayattan zevk alınmasıyla, insan arzularının kontrol edilmesi ve haz duyulması ile ilgilidir (Hofstede, 2011: 8). Kültürel farklılıkların altıncı boyutu, Mirkov (2007)’un Müsamaha ve Dizginleme adını kullanır. Bu aynı zamanda Dünya Değerler Anketi (DDA) maddelerine de dayanır ve Uzun Dönem-Kısa Dönem yönelimi ile de az çok birbirini tamamlar mahiyettedir. Aslında birbiri arasında düşük negatif korelasyon vardır.

Güç mesafesi, erillik-dişillik, bireysellik-toplumsallık, zaman oryantasyonu ve belirsizlikten kaçınma boyutlarının kapsamadığı, mutluluk araştırması literatüründen bilinen diğer yönleri ele almaktadır. Müsamaha, hayattan zevk alma ve eğlenme ile ilgili insanların temel ve doğal arzularının oldukça özgür bir şekilde doyuma ulaştırılmasına imkân veren bir toplum anlamına gelmektedir. Dizginleme ise ihtiyaçların yerine getirilmesini kontrol eden ve katı sosyal normlarla bunları düzenleyen toplum demektir (Hofstede, 2011: 16).

Tablo 1.16 Müsamaha ve Dizginleme Öne Çıkardığı Değerler

Müsamaha	Dizginleme
Daha yüksek oranlarda insanlar çok mutlu olduklarını belirtir.	Daha az sayıda mutlu insan vardır.
Hayatın kişisel olarak kontrol altında tutulduğu algısı vardır.	'Benim başıma gelenler elimde olan şeyler değildir' şeklinde bir çaresizlik algısı yaygındır.
Konuşma özgürlüğü önemli görülür.	Konuşma özgürlüğü öncelikli bir mesele değildir.
Boş zamana daha çok önem verilir.	Boş zamana daha az önem verilir.
Pozitif duyguları hatırlamaya daha meyillidir.	Pozitif duyguları hatırlamaya daha az meyillidir.
Eğitilmiş nüfusun olduğu ülkelerde doğum oranları yüksektir.	Eğitilmiş insanların olduğu ülkelerde doğum oranı düşüktür.
Daha çok sayıda insan aktif sporla ilgilenir.	Daha az sayıda insan aktif sporla ilgilenir.
Yeterli gıdanın olduğu ülkelerde obezlerin oranı yüksektir.	Yeterince gıdanın olduğu ülkelerde daha az sayıda obez vardır.
Varlıklı ülkelerde cinsellikle ilgili kurallar yumuşaktır.	Varlıklı ülkelerde cinsellikle ilgili katı kurallar vardır.
Millette düzenin korunması çok öncelikli değildir.	100.000 kişilik bir nüfus için daha çok sayıda polis memuru görev yapar.

Kaynak: Hofstede, 2011: 3-26.

Tablo 1.16'da görüldüğü gibi müsamaha eğilimi yüksek olan kültürlerdeki mutlu toplum üyelerinin sayısı dizginleme boyutuna oranla daha yüksektir. Müsamaha boyutunda bireyler hayatlarını kontrol altında tuttukları, konuşma özgürlüğü, boş zaman daha çok önem verildiği ve olumlu duygular dizginleme boyutuna oranla daha fazla hatırlanmaktadır. Ayrıca müsamaha boyutu yüksek olan kültürlerde daha fazla toplum üyesi sporla ilgilenmekte ancak obez insan sayısı ise oldukça yüksektir. Son olarak müsamaha boyutunda toplumlarda düzenin korunması öncelikli gelirken, eğitilmiş nüfusun olduğu ülkelerde hem doğum oranı yüksek hem de varlıklı ülkelerde cinsellikle ilgili kuralların yumuşak olduğu söylenebilir. Dizginleme boyutunda ise çaresizlik algısı oldukça yüksektir. Bununla birlikte daha az sayıda toplum üyesi aktif bir şekilde sporla ilgilenmektedir. Bu tip toplumlarda konuşma öncelikli bir mesele değildir. Eğitilmiş insanların olduğu toplumlarda doğum oranı düşüktür, cinsellikle ilgili katı kurallar vardır. Ayrıca pozitif duygular daha az hatırlanmaktadır. Dolayısıyla daha az sayıda mutlu insan vardır.

Tablo 1.17 Müsamaha İndeksi

Skor sırası	Ülke	Skor	Skor sırası	Ülke	Skor
1	Venezuela	100	52	Vietnam	35
2	Meksika	97	53	Libya	34
3	El Salvador	89	54	Hırvatistan	33
4	Nijerya	84	55	Portekiz	33

Skor sırası	Ülke	Skor	Skor sırası	Ülke	Skor
5	Angola	83	56	Macaristan	31
6	Kape Verde	83	57	İtalya	30
7	Kolombiya	83	58	Çek Cumhuriyeti	29
8	Mozambik	80	59	Polonya	29
9	Trinidad&Tobago	80	60	Güney Kore	29
10	İsveç	78	61	Sırbistan	28
11	Yeni Zelanda	75	62	Slovakya	28
12	Gana	72	63	Hindistan	26
13	Avustralya	71	64	Lübnan	25
14	Danimarka	70	65	Fas	25
15	Birleşik Krallık	69	66	Çin	24
16	Kanada	68	67	Bangladeş	20
17	Şili	68	68	Romanya	20
18	Hollanda	68	69	Rusya	20
19	Abd	68	70	Burkina Faso	18
20	İzlanda	67	71	Ukrayna	18
21	Malta	66	72	Hong Kong	17
22	İsviçre	66	73	Irak	17
23	İrlanda	65	74	Bulgaristan	16
24	Güney Afrika	63	75	Estonya	16
25	Arjantin	62	76	Litvanya	16
26	Brezilya	59	77	Arnavutluk	15
27	Belçika	57	78	Letonya	13
28	Finlandiya	57	79	Mısır	4
29	Malezya	57	80	Butan	-
30	Lüksemburg	56	81	Kosta Rika	-
31	Norveç	55	82	Ekvador	-
32	Dominik Cumhuriyeti	54	83	Etiyopya	-
33	Uruguay	53	84	Fiji	-
34	Suudi Arabistan	52	85	Guatemala	-
35	Yunanistan	50	86	Honduras	-
36	Tayvan	49	87	İsrail	-
37	Türkiye	49	88	Jamaika	-
38	Fransa	48	89	Kenya	-
39	Slovenya	48	90	Kuveyt	-
40	Peru	46	91	Malawi	-
41	Singapur	46	92	Namibya	-
42	Tayland	45	93	Nepal	-

Skor sırası	Ülke	Skor	Skor sırası	Ülke	Skor
43	İspanya	44	94	Pakistan	-
44	Ürdün	43	95	Panama	-
45	Japonya	42	96	Senegal	-
46	Filipinler	42	97	Sierra Leone	-
47	Zambiya	42	98	Sri Lanka	-
48	Almanya	40	99	Surinam	-
49	İran	40	100	Suriye	-
50	Endonezya	38	101	Birleşik Arap Emirlikleri	-
51	Tanzanya	38			

Kaynak: Hofstede, 2017, <https://geert-hofstede.com/countries.html>, Erişim Tarihi:22.02.2017

Tablo 1.17’de müsamaha indeksine ilişkin ülke skorları görülmektedir. Hofstede (1991: 113)’in mevcut beş boyutunun yanına deneysel temelde Minkov (2007: 10-20)’un müsamaha ve dizginleme (serbestliğe karşı sınırlama) boyutları da eklemiştir. Bu boyut için 79 ülke ve bölgenin puanlarına da erişilebilir. Listede, doğrulama araştırmasının bu boyutla ilgili olduğunu gösterdiği toplumlar arasındaki farklardan bazıları yer almaktadır.

Müsamaha; Güney ve Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Sahra altı Afrika’nın bazı bölümlerinde öne çıkmaktadır. Dizginleme ise Doğu Avrupa, Asya ve İslam dünyasında hâkimdir. Akdeniz Avrupa’sı bu boyutta orta durumdadır (Hofstede, 2011: 16). Buna göre müsamaha eğilimi yüksek olan ülkeler arasında İsveç, Yeni Zelanda, Avustralya, Danimarka, Birleşik Krallık, Kanada, Hollanda, ABD, İzlanda, İsviçre, İrlanda, Finlandiya, Norveç ve ardından Yunanistan gelmektedir. Müsamaha eğilimi düşük olan ülkeler arasında Almanya, İran, Çin, Rusya, Ukrayna, Hong Kong ve ardından Letonya gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞ ZAMAN, REKREASYON, MOTİVASYON VE MEMNUNİYET KAVRAMLARI

2.1. Zaman Kavramı

Zaman kavramıyla ilgili yapılan araştırmalar, kültürel farklılıklar bağlamında rekreasyonel deneyimlerin önemine dair fikir verdiği için son derece önemlidir. Çünkü zamana ilişkin tutumların yaygınlığı veya sosyal kabul görmüştüğü, geçmişe özlem ve toplum üyelerinin ait olduğu kültürlerdeki iş ve başarıya verilen önemi göstermektedir (Shores, 2005: 52). İnsanların bilimsel bakış açılarına göre çok farklı zaman tanımları yapılmaktadır. Alan yazında yer alan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere zamanın, kavramsal olarak bir ifadeyle açıklanamayacak kadar geniş bir tanım skalasına sahip olmasından dolayı kesin hatları olan ortak bir tanım çerçevesinde bulunulamamıştır (Gül, 2014: 2).

Sözlük tanımına göre zaman, olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini takip ettiği kesintisiz bir süreçtir (Gün, 2008). Zaman kavramı en basit olarak saatler, günler ve haftalar olarak tanımlanabilir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 16). Zaman, insanın duyu organlarıyla algılayamadığı fiziksel, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir olgudur, gerçektir ve hayatın ta kendisidir (Güven ve Yeşil, 2015: 70). Zaman, önüne geçilmez şekilde sabit bir hızla akıp giden ve herkesin eşit şekilde sahip olduğu bir değerdir (Karadağ, 2013: 99). Belli sınırlar içinde, bir kaynağın yerine bir başkası koyulabilir ancak zamanın yerini alabilecek başka hiçbir kaynak yoktur (Sabuncuoğlu vd., 2010: 3). Tüm bu tanımlara göre zaman, insanların içinde buldukları an anlamında herkesin eşit imkânlarla sahip olduğu pek az şeylerden biridir (Küçük, 2010: 22).

Adair (2014: 11)'e göre zaman, az bulunan yerini hiçbir şeyin tutmadığı, geri döndürülemeyen başka bir şeyle değiştirilemeyen bir kaynaktır. Peter Drucker'a göre zaman en kıt ve en eşsiz (Akatay, 2003: 282), Mackenzie (1989: 14)'ye göre son derece değerli, eşsiz bir kaynak, Edison'a göre dünyanın en önemli şeyi (Küçük, 2010: 7) ve Lakien'e göre de temel bir kaynaktır (Can, 1994: 283). Zaman, kâinattaki tüm cisimlerin hareketleri esnasında, birbirlerine göre konum değişikliğinin olması için geçen süredir (Gürbüz ve Aydın (2012: 4). Zaman, eğlence ve işte yapılan ya da düşünülen her şeyin içinde vardır. Bu nedenle zaman, kişilerin özel hayatlarında veya meslek yaşantılarındaki amaçlarına etkili ve verimli bir biçimde hizmet edebilmeleri için son derece iyi planlanmalı, organize edilmeli, yönlendirilmeli, koordine edilmeli ve kontrol altına alınmalıdır (Erdem vd., 2005: 67). Çünkü zaman tüketmeden bir şey yapmak mümkün değildir.

Zamanı dikkate almayı ihmal eden üretkenlik (verimlilik), işkoliklik ve stres gibi üç önemli faktör bulunmaktadır (Küçük, 2010: 51). Üretkenlik (verimlilik), çıktının girdiye oranıdır. Buna göre zaman, her işin maliyet unsurlarından biri olarak kabul edilebilir ve sonuçları yarar olarak görülebilir. Bununla birlikte zamanı daha verimli bir şekilde kullanabilmek için vakit alan faktörleri bulmalı ve bunları hayatınızdan çıkarmaya çalışmalısınız (Küçük, 2010: 12). Bu nedenle zaman yönetimi kişisel bir beceri ve kararlılık gerektirmektedir. Başkalarına hoş görünmek için zamanı boşa geçirmek yerine işte verimlilik sağlamak için zamanı dolu dolu geçirmek farklı bir ifadeyle plan dâhilinde zamanı ekonomik bir biçimde kullanmak gerekir (Sabuncuoğlu vd., 2010: 7).

Etkili çalışmak zamanı belirlenmiş öncelikler doğrultusunda programlı olarak kullanmakla mümkündür (Tengilimoğlu vd., 2011: 46). Örneğin, toplantıların süresi yarıya indirilebilir ve öncelikle eşdeğer sonuçlar elde edilebilirse bu toplantı verimliliğinin ikiye katlandığı anlamına gelmektedir (Küçük, 2010: 51). Zor işler ise psikolojik ve fiziksel açıdan en dinç olduğu sabah saatlerinde yapılmalıdır. Böylece günün geri kalan kısmı daha zevkli ve verimli hale gelecektir (Mackenzie, 1989: 53). İşkolik, içsel olarak uzun ve zorlu çalışma eğiliminde olan, çalışma alışkanlıkları işin tanımını aşarak kendilerinden beklenenin çok üzerine çıkan kişilerdir. Değişime kapalı olan işkolikler daha sağlıklı ve mutlu bir şekilde uzun bir ömür yaşama eğilimi içindedir. Bu durum iş yaşamı ve kişisel yaşam arasında bir çatışma çıktığında farklı bir ifadeyle eğlenceye yönelik ya da ailenin zararına, ücretli ya da zevk için yapılıyor olsun daima işin önce gelmesi gibi sorunları da beraberinde getirmektedir (Küçük, 2010: 52).

Zamanı iyi düzenleyemeyen bir insan kaçınılmaz olarak stres altındadır (Sabuncuoğlu vd., 2010: 4). Çünkü zaman biriktirilip, depolanamaz, satın alınamaz, borçlanılamaz ve başlatılıp, durdurulamaz. Zaman sadece kullanılır ve kaybedilir (Tengilimoğlu vd., 2011: 46). Başka bir deyişle insanlar zamanı iyi planlamak ve kullanmak zorundadır. Çünkü zaman, ödünç alınamaz, kiralanamaz, satın alınamaz, çoğaltılamaz, depolanamaz, tasarruf edilemez ve iyi değerlendirilmediğinde stres yaratır (Hazar, 2014: 5). Bu nedenle yerini hiçbir şeyin dolduramadığı zaman kaynağı iyi yönetilmediğinde deri hastalıkları, ülser, hipertansiyon, migren, endişe ve depresyon gibi strese bağlı hastalıklar görülebilir. Bununla birlikte stres kişisel ve profesyonel hedeflere ulaşmayı engeller ve kontrolsüz bırakılırsa, toksik stres üretkenliği azaltır, enerjinizi bitirir ve ilişkilerinizi yıpratır (Karadağ, 2013: 99-103). Stres, bireyde uyumsuz kişilik, iş ortamında anlaşmazlıklar ve küçük sorunların büyümesine yol açarak tüm ekibin çalışmasının bozulmasına neden olabilir (Raffoni, 2006: 15-16). Strese bağlı olarak ortaya çıkan depresyon ve kaygı içsel-kişisel kısıtlara örnek olarak gösterilebilir.

Kişiler arası kısıtların örnekleri arasında ise birlikte faaliyet yapılacak bir partner bulunmaması sayılabilir (White ve Bustam, 2010: 3).

Zaman herkesin eşit olarak sahip olduğu, fakat aynı şekilde kullanamadığı son derece değerli ve eşsiz bir kaynaktır (Sabuncuoğlu vd., 2010: 3). Zamanın iyi kullanılabilmesi insanın kendisine, çalışma yaşamına, toplumsal yaşamına biyolojik ve fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasına ayırdığı zaman arasındaki dengeye bağlıdır (Köktaş, 2004: 15). Çünkü zaman alınıp satılamayan, başkalarıyla paylaşılabilen, ellerinden alınamayan, daha fazlasına ya da azına sahip olunamayan bir kaynaktır (Raffoni, 2006: 16). Buna göre zaman, ikame edilemeyen, geri döndürülemeyen, yeniden yaşanamayan, depolanması ve satın alınması mümkün olmayan bir kaynaktır (Tengilimoğlu vd., 2011: 17).

Zaman, beyinde anı olarak saklanan bir takım bilgiler, daha doğrusu görüntüler arasında kıyas yapılmasıyla var olmaktadır (Tengilimoğlu vd., 2011: 24-25). Bu nedenle zamanın yanlış ve verimsiz kullanılmasından dolayı ortaya çıkan rahatsızlıklar kişiyi ve bütün toplumu etkileyebilir. Bu konuda yapılan araştırmalar zamana bağlı deneyimlerin insan biliş ve davranışının merkezinde olduğunu benzer bir ifadeyle insanların durumu şekillendirinceye kadar nasıl davranacaklarını bilmediklerini belirtmiştir. Bu durumun şekillendirilmesi ise insanların geçmiş deneyimlerine bakma, mevcut durumlarını değerlendirmeleri ve gelecekle ilgili yönlerini göz önünde bulundurmalarına bağlıdır. Bunlardan hangisine daha çok ağırlık verdiği ise kişinin zamana bakış açısını (perspektif) ele vermektedir (Shores, 2005: 3).

Son zamanlarda zaman kişiliği ve boş zaman üzerine yapılan çalışmalarda; özgür zamanlardaki sosyal etkileşim ihtiyaçları (yalnız ve sosyal boyut), zamanla ilgili yönelimleri (geçmiş ve gelecek boyutu) ve zaman yönetimine yaklaşımlarına (bir iş ve çok iş boyutu) bağlı olarak bireylerin üç farklı grupta konumlandırılabilceği önerilmektedir. Bu nedenle kişinin bu üç zaman boyutunu bir araya getirmesi onun zaman tarzı olarak adlandırılmaktadır (Cotte ve Ratneshwar, 2001: 396-409).

2.1.1. Zamanla İlgili Yönelimler

Zaman geçmişten bugüne, bugünden geleceğe aktarılan olayların birbirini takip ettiği ancak asla ve asla insanlığın hiçbir tasarrufunda bulunmayan ve kesintisiz olarak devam eden bir süreçtir (Smith ve Moore, 2012: 24). Örneğin şimdiki zaman, geçmiş dikkate alarak geleceğe dair yorumlarda bulunmaktır. Buna göre geçmiş, şimdiki zamanla ilgili bir dizi olay ve olgu ile tanımlanmaktadır (Flaherty ve Fine, 2001: 147-161). Ancak, bu olguların etkilerinin arasına dikkat ve yorumlama girmektedir. Bu yüzden geçmiş olayların şimdiki zaman üzerindeki etkileri belirsiz kalmaktadır (Shores, 2005: 3).

Zamanı kontrol etmek, hayattaki olayları kontrol etmektir. Dolayısıyla zaman iki hareket arasındaki bir eylemin geçmişten bu güne gelip geçtiği kontrol dışı bir süreçtir (Güven ve Yeşil, 2015: 70). Birey ise geçmişten bazı olaylar seçtikten sonra onları yorumlamak ve daha sonra da tepkisini sorunsallaştırmak durumundadır. Bu süreçler geçmişin şimdiki zaman bakış açısıyla devamlı olarak yorumlanması şeklinde devam etmektedir (Shores, 2005: 3). Çünkü zaman, önüne geçilmez şekilde sabit bir hızla akıp giden ve herkesin eşit şekilde sahip olduğu bir değerdir (Karadağ, 2013: 99). Bu nedenle insanlar içinde bulunulan zamanı yaşarlar ve şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecekle ilgili yorumları o andaki söylem, eylem ve niyetleri için anahtar kelimelerdir (Shores, 2005: 4). Bu bağlamda zaman insanın duyu organlarıyla algılayamadığı fiziksel, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir olgudur, gerçektir ve hayatın ta kendisi olduğu söylenebilir (Tengilimoğlu vd., 2011: 17-19). Buna göre insanlar şimdiki zamanı, geçmişini ve geleceğini nasıl tanımladığı, insanların içinde buldukları durum, geçmiş deneyimler ve geleceğe dair beklentiler ışığında “şimdi” yi nasıl yorumladıklarına teorik bir anlayış getirmektedir.

- **Şimdiki Zaman Kadenci:** Şimdiki zamanı, harici kontrol noktasıyla ilgili olarak hayata karşı umutsuz ve çaresiz bir tutumla düşünme ve yorumlama eğilimini tarif etmektedir. Bu yaklaşıma göre şimdiki zaman kadenci bir perspektif ile geleceğe ve hayata karşı çaresiz ve ümitsiz bir tutum ortaya koymaktadır. Buna göre şimdiki zaman kadenci faktör maddelerinden bazıları şunlardır: “Hayatım benim etki edemediğim güçler tarafından kontrol edilmektedir”, “Her şey çok çabuk değiştiğinden gelecekle ilgili sağlıklı plan yapamazsınız” ve “Çoğu zaman şans çok çalışmadan daha fazla kazandırır” (Shores, 2005: 7).
- **Şimdiki Zaman Hedonistik:** Zamanın çoğunu hayata karşı hedonistik (hazcı), risk alan, ve umursamaz bir tutum içerisinde geçirerek şimdiki zamanı düşünme ve yorumlama eğilimidir. Buna göre şimdiki zaman kadenci perspektifin tersine hedonistik bakış hayata ve zamana karşı düşüncesizce ve çabuk hareket eden, risk alan, kaygısız bir tutum sergilenmektedir (Zimbardo ve Boyd, 1999: 1271-1288). Şimdiki zaman hedonistik maddelerinden bazıları şunlardır: “Birdenbire düşünmeden hareket ederim”, “Çoğu zaman aklımdan çok kalbimin sesini dinlerim” ve “En sevdiğim müziği dinlerken çoğunlukla zamanın nasıl geçtiğini anlamam” (Shores, 2005: 7).
- **Geçmiş Zaman Pozitif:** Şimdiki zamanı geçmişin genellikle içten ve duygusal tutumla düşünme eğilimidir. Şöyle ki, geçmiş pozitif dediğimiz bu perspektif geçmişe karşı içten ve duygusal yönlü pozitif bir tutum sergilenmektedir (Kazakina, 1999: 60).

Geçmiş pozitif faktör maddelerinden bazıları şöyledir: “Çocukluğuma özlem duyarım”, “Eski güzel zamanlarda, her şeyin ne kadar güzel olduğu ile ilgili hikâyeler dinlemeyi severim” ve “Düzenli bir şekilde yapılan aile ritüellerini ve gelenekleri severim” (Shores, 2005: 6). Aslında bu zaman perspektifi genel bir gelecek yönelimi göstermektedir. Böylece planlama ve dakikliğe önem vermektedir (Shell ve Husman, 2001: 481-506).

- **Gelecek Zaman Pozitif:** Şimdiki zamanı öngörülen hedefler ve elde edilecek olumlu sonuçlar ışığında düşünüp yorumlama eğilimidir. Gelecek faktörünün tipik maddelerinden bazıları: “Yapacak iş olduğu zaman beni ayartmak isteyecek şeylere karşı koyabilirim”, “Randevulara geç kalmak beni üzer”, “Her işi bir plan çerçevesinde yaparım”. Faktör maddelerinden anlaşılacağı üzere bir kere ortaya çıkarıldıktan sonra bir zamana bakış açısı; bireyin günlük hayatın çok sayıdaki seçeneklerine nasıl tepki vereceğinin belirleyici bir özelliği ve emaresi olan bir eğilim veya kişilik tarzı haline gelmektedir (Shores, 2005: 7).
- **Geçmiş Zaman Negatif:** Şimdiki zamanı geçmişin genellikle mutsuz ve itici bakış açısıyla düşünme eğilimidir. Geçmiş negatif zaman perspektif genellikle mutsuz ve itici bir geçmişi yansıtmaktadır. Geçmişe yönelik negatif tutumlar gerçek deneyimler ve travmatik olaylardan veya aslında kötü olmayan olayların olumsuz hatıralarından kaynaklanabilir (Zimbardo, 2002: 62). Geçmiş negatif kategoriyi oluşturan maddeler şunları içerir: “Geçmişte başıma gelen kötü olayları düşünürüm”, “Geçmişte elden kaçırdığım iyi şeyleri düşünürüm”, “Sık sık geçmişte neleri olduğundan farklı yapmış olmam gerektiğini düşünürüm” (Shores, 2005: 6).

2.1.2. Zaman Yönetimi Yaklaşımı

Zaman yönetimi boşa geçen anları kazandırmayı ve bu yoğun tempoya ayak uydurmayı sağlamayı amaçlamaktadır (Küçük, 2010: 12). Bu nedenle öncelikler ne olursa olsun zamanı iyi kullanmak o önceliği yerine getirmeyi sağlar. Çünkü zaman yönetimi, çoğu insanın okuduğu ya da işittiği ve aklındaki plana gerçekten disiplinli bir şekilde sadık kalmayla ilgili bir şeydir. Bununla birlikte zamanı iyi kullanmanın ilk adımının öncelikleri netleştirerek hedefe yaklaştıracak faaliyetleri akıllıca kullanma stratejisi olduğu söylenebilir (Raffoni, 2006: 18).

Kişisel bir performans geliştirme tekniği olan zaman yönetimi, amaçlara ulaşmak, yapılan işleri denetlemek ve kişinin kendi motivasyonunu geliştirmek açısından da son derece önemli görülmektedir (Güven ve Yeşil, 2015: 79). Bu nedenle zaman yönetimi, amaçlara ve

hedeflere ulaşmada önemli bir kaynak olan zamanı verimli kullanma çabası olarak tanımlanmaktadır. Zamanı verimli kullanma isteği ise çoğunlukla erişkin insanlarda görülen bir davranış biçimidir (Uğur, 2000: 18). Zaman yönetimi öz yönetim olarak da ifade edilmektedir. Buna göre başkalarına ve bireyin kendisine zarar veren duyguları kontrol altında tutabilme, devamlı güven ve dürüstlük örneği olabilme, sorumluluklarını ve kendini yönetebilme, değişen koşullara çabuk adapte olarak engelleri aşabilme, kendi iç mükemmellik standartlarını oluşturabilme ve fırsatları yakalamaya hazır olmayı gerektirmektedir (Ünlü Bayramlı, 2009: 16).

Zamanı iyi yönetebilmek için zaman yönetimine ilişkin kitaplar okunmalı, seminerlere katılmalı ve başarılı görülen insanlarla konuşulmalıdır (Scott, 1993: 20). Bununla birlikte zamanı iyi kullanmak, zamanı doğru yerlerde veya en fazla önem verilen şeylerde geçirildiğinden emin olmak demektir. Başka bir deyişle zamanı onu harcadığınız şey karşılığında en büyük getiriye elde etmenizi sağlayacak bir şekilde paylaşırmanız demektir. Farklı bir ifadeyle zamanı iyi yönetmek onu nasıl geçirdiğinize stratejik bir gözle bakmaktır (Raffoni, 2006: 19).

Birçok yönetici iş yerinde zamanı daha etkin kullanmayı, mevcut zamanda daha çok iş yapmayı, iş yerinde harcayacağı zaman ile ailesi ve kendisi için harcayacağı zaman arasında uygun bir düzenleme yapmayı ve zaman yönetimi konusunda kendisini daha rahat ve güvenli hissetmeyi planlamaktadır (Haynes, 1999: 69). Ancak zamanı israf etmek, önemli işleri yapmayı unutmak, belirlenen sürede işleri bitirememek, toplantılara geç katılmak ve kontrolünü kaybedip sinirlenmek ise yöneticilerin içine düştükleri yanlışlardır (Sabuncuoğlu vd., 2010: 8). Zamanı daha verimli bir şekilde kullanabilmek için, zamanınızı alan faktörleri bulmalı ve bunları hayatınızdan çıkarmaya çalışmalısınız (Küçük, 2010: 12).

Uygarlaşmanın en temel belirleyici unsurunun insanların zamanı kullanma yetenekleri ile ilişkili olduğu söylenebilir (Jensen, 1995: 5). Bu nedenle zaman yönetimi kişisel bir beceri ve kararlılık gerektirmektedir. Başkalarına hoş görünmek için zamanı boşa geçirmek yerine işte verimlilik sağlamak için zamanı dolu dolu geçirmek farklı bir ifadeyle plan dâhilinde zamanı ekonomik bir biçimde kullanmak gerekir (Sabuncuoğlu vd., 2010: 7). Bu doğrultuda etkili çalışmak ise zamanı belirlenmiş öncelikler doğrultusunda programlı olarak kullanmakla mümkündür (Tengilimoğlu vd., 2011: 46).

Görüldüğü gibi zaman, bireylerin çalışma hayatı, sosyal hayatı, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçları arasındaki hassas dengenin sağlanmasındaki en önemli faktördür (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 16). Bu nedenle zamanı etkili ve planlı bir biçimde kullanmak isteyen toplum üyelerinin temelde yapması gereken en önemli şey plan içerisinde programlanmanın iyi

yapılmasıdır. Burada önemli olan bireyin, çalışma yaşamına, toplumsal yaşamına, beşeri ihtiyaçların karşılanmasına, dinlenme ve eğlencesine ayıracağı zamanın dengesini iyi kurabilmesidir (Gül, 2014: 4). Çünkü herhangi bir toplumdaki bireylerin zamanlarını kullanım şekilleri diğer tüm bireylerin, toplulukların ve milletlerin genel sağlığını etkilemektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 16). Zamanı etkin bir şekilde yönetebilmek için ise şunlar yapılabilir:

- **Dokümanlarınızı Düzenleyin:** Çalışma masasının üzerindeki veya bilgisayar ortamında saklanan belgelerin belirli bir düzen içinde kolay erişilebilir bir yerde tutulması gerekir. Bununla birlikte zaman planlamasına ve iş planlamasına önem verilmelidir. Çünkü zamanı düşünülmeden hazırlanan “faaliyet listeleri” zaman kayıplarına ve işlerin birbirine karışmasına neden olabilir. Bu nedenle bir tek gündem ve takvim tutmak gerekir. Böylece işler ve faaliyetler uygun takvimlere ayrılabilir (Tengilimoğlu vd., 2011: 46).
- **Çalışma Ortamınızı Düzenleyin:** Çalışma masasının üzerindeki veya bilgisayar ortamında saklanan belgelerin çok olması, işlerin çoğunluğunu değil, dağınıklığını göstermektedir. Dolayısıyla zamanın önemli bir kısmı dikkat dağıtan nesnelere ve arananları bulmaya gitmektedir (Tengilimoğlu vd., 2011: 47). Bu nedenle fiziksel ortam, çalışılabilir bir hale getirilmelidir. Üst düzey yöneticilerin başarılı olmasının en önemli sebeplerinden birisi temiz bir masada çalışıyor olmalarıdır (Küçük, 2010: 13-14).
- **Yeterli Araç Gereç:** Ofis veya diğer işlerin yürütülmesi için gerekli araç-gerece sahip olmak kişiye zaman kazandırmaktadır (Tengilimoğlu vd., 2011: 47). Çünkü kalem, kâğıt, ataç, zarf ya da sürekli olarak kullandığımız ofis gereçleri aranarak vakit kaybedilmemelidir. Her zaman ihtiyaç duyulan gereçlerden yeterli sayıda bulundurulmalıdır (Küçük, 2010: 13-14).
- **Odak İsimler Listesi:** Bu kişilerin isimleri, adresleri ve telefon numaraları düzenlenerek gerektiği zaman onlara kolayca ulaşmayı sağlamaktadır (Tengilimoğlu vd., 2011: 47). Farklı bir ifadeyle gelecekte işinize yarayacağını düşündüğünüz isimlere ilişkin iletişim ağına önem verilmesi gerekir (Jones, 2000: 67). Görüşmelerin ise bir sekreter aracılığıyla yapılmasına önem verilmesi gerekir. Ancak bazı yöneticiler ulaşmak istediği kişinin numarasını kendisi çevirmekte, bu bir hatadır. Bu yöntem yöneticiye zaman bakımından pahalıya mal olabilir (Mackenzie, 1989: 123-124).
- **Yapılacak İşler Listesi:** Programların aksatılmaması, farklı bir ifadeyle bir yapılacaklar listesinin oluşturulması gerekir. Kişilerin gündelik hayatları birçok

gündemle doludur. Bunun için; bireyin kendisiyle, aracıyla ve eviyle ilgili kontrolleri ihmal etmemesi gerekir. Çünkü ertelenen sorunlar, daha sonra büyüyebilir (Tengilimoğlu vd., 2011: 47). Bu nedenle zamanı iyi kullanma planında yer alan kilit faaliyetler ya da gerçekleştirilmek istenenlerin planla birlikte liste haline gelmesi sağlanmalıdır (Raffoni, 2006: 42-43).

- **Fonksiyonel Bir Çanta:** Özellikle çok seyahat edenlerin, ya da sürekli ofis dışında olanların, çantasını özenle hazırlaması gerekmektedir. Gidilecek yerde ihtiyaç duyulabileceklerin (hesap makinesi, cep haritası, kalem, zarf, not kâğıtları vb.) yanında bulundurulmasında fayda vardır (Küçük, 2010: 13-14).

2.1.3. Zaman Çeşitleri

Zamanın insanlar tarafından algılanmasında görecelik söz konusudur. Bu nedenle zaman çeşitleri daha çok hissettirdikleri ile ifade edilmektedir. Şöyle ki, zaman etraftaki periyodik hareketlere göre subjektif zaman algısı, objektif (fiziksel) zaman algısı, biyolojik zaman algısı, sosyolojik zaman algısı, örgütsel zaman algısı, yönetsel zaman algısı ve iktisadi zaman algısı olmak üzere yedi farklı şekilde ifade edilmektedir. Bunlardan fiziksel zamanı yönetmek mümkün olmamakla birlikte, asıl yönetilmesi gereken zaman her canlı için farklı süreleri ifade eden öznel zaman ve içgüdüsel zamandır (Gürbüz ve Aygın, 2012: 3).

- **Subjektif Zaman:** Hissedilen ya da psikolojik zamandır (Güven ve Yeşil, 2015: 72). Öznel zaman, tecrübe edilen, kullanılan ve hayattaki değişikliklerin ayarlandığı göreceli bir kavramdır. Başka bir deyişle kişi, saatin neyi gösterdiğine değil, bir olayda geçen süreyi kısa veya uzun olarak hisseder ve buna göre kısa veya uzun süre kararı verir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001: 281). Öznel zaman olarak da ifade edilen psikolojik zaman kavramı, bireyin bulunduğu ortama, olaylara ve moral düzeyine göre algılanmaktadır (Karadağ, 2013: 99). Başka bir deyişle subjektif zaman, içinde bulunulan ortama göre farklı algılanan insanın moral değerlerine bağlı olarak hissedilen ve yaşanan zamandır (Akatay, 2003: 283). Bu bağlamda subjektif zaman algısı, yaşanan zamanı iyi ve hoş görmeye bağlıdır. Yaşanılan süre zevkli ise zaman kısa, sıkıcı ise uzun olarak algılanmaktadır (Tengilimoğlu vd., 2011: 24-25). Bireyin bu zaman biriminde katıldığı aktivite sonrasında zihinsel olarak tatmin olması veya rahatlmasını ifade etmektedir. (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 21).
- **Objektif Zaman:** Düzenli olarak değişim gösterebilen doğal olaylar veya yapay araçlar yardımıyla ölçülebilen dünyanın neresine gidilirse gidilsin her insan için aynı ve eşit olan bir kaynaktır. Objektif zaman algısı ise saatle ölçülebilen (Akatay, 2003:

282), kaynağını dünyanın güneş etrafındaki dönüş hareketlerinden alan ve herkes için aynı olan zaman algısıdır (Şimşek vd., 2003: 9). Örneğin gece, gündüz, 90 dakika vb. Objektif zaman izlenebilen, düzenli olarak değişen doğal olaylar ve yapay araçlarla ölçülebilen, saatin gösterdiği, herkes için aynı hızda akan ve eşit şekilde yararlanılan zamandır (Karadağ, 2013: 99). Bu bağlamda objektif zaman; belirli bir zamanda ve belirli bir alanda yapılan aktivite grubunu içine alan ve aktivite süresi veya aktivitenin özelliklerinin araştırmalarla ölçüldüğü bir olgu olarak tanımlanabilir (Mannell ve Kleiber, 1997: 72).

- **Biyolojik Zaman:** Bedendeki uyku düzeniyle birlikte birçok işlevin zamanlamasını yapan ve bedendeki kimyasal olayların günlük, aylık hatta mevsimsel değişmelerini düzenleyen sistemdir (Şenel, 2008: 58-59). Biyolojik (içgüdüsel) zaman, doğadaki tüm canlılarda var olan ve alışkanlıklara göre kurulan içgüdüsel bir saat olarak kabul edilmektedir (Güven ve Yeşil, 2015: 73). Biyolojik zaman sınırlı ve kıt bir kaynaktır. Bu nedenle önceliklerin belirlenerek, neyin ne kadar sürede yapılacağına karar verilmeli ve yapılacak işleri planlamak gerekmektedir. Böylece tüketilen zamanın en iyi şekilde değerlendirilmesi yani bireyin kendisini zaman içinde yönetebilmesi sağlanabilir (Gürbüz ve Aydın, 2012: 10).
- **İktisadi Zaman:** Ekonomide sıklıkla kullanılan bir ölçü birimidir. Zamanın ekonomik boyutu; tasarruf edilemeyen, ödünç alınamayan, kiralanamayan, çoğaltılamayan, sadece kullanılan ve kaybedilen bir varlık olarak ifade edilebilir (Güven ve Yeşil, 2015: 74-77).
- **Örgütsel Zaman:** İşletmelerin mal ve hizmet üretmek için girişilen eyleme harcanan süreler toplamıdır. Bu zaman algısı örgütteki objektif zaman ölçüleri içerisinde çalışan, subjektif zamanlı bireyler ve subjektif zamanlı makineler ile birlikte oluşturulmaktadır (Güven ve Yeşil, 2015: 73).
- **Yönetimsel Zaman:** Yöneticilerin operasyonel işlemler dışında yönetimsel çalışmalara ayırdıkları zaman olarak tanımlanmaktadır (Erdem ve Kaya, 1998: 101). Başka bir tanım ile yönetim açısından zaman; birden çok kişiyi bir araya getirebilecek nitelikteki bir amaç belirlemesi ile bu amaca ulaşmak için yerine getirilen planlama, örgütlenme, koordinasyon, yürütme, denetim ve yönetici eğitimi faaliyetlerinin gerektirdiği işgören ve makine zamanı toplamıdır (Güven ve Yeşil, 2015: 74).
- **Sosyolojik Zaman:** İnsanların takvime bağlı olarak yaptıkları bazı ortak eylemler için bir araçtır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001: 282). Bu durum insanlar da bir gruba ya da topluluğa ait olma, mutluluğu, üzüntüyü bir arada yaşama gibi birlik ve beraberlik

duygusunu güçlendirmektedir (Ünlü Bayramlı, 2009: 7). Örneğin, tören, bayram, yıldönümü ve anma günleri bireyleri bir araya getiren birer toplumsal eylemi ifade etmektedir (Güven ve Yeşil, 2015: 74).

Bireylerin birçok bağlamda zaman algısı ve tahsisine yön veren zaman kişiliklerine sahip oldukları varsayılmaktadır (Shores, 2005: 5). Bu nedenle zamanın kullanım bölümlerine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar; biyolojik zaman, çalışma zamanı ve çalışma dışı zaman (serbest zaman) gibi zamanı farklı parçalara ayırmaktadır (Jensen, 1995: 5). Bunlar aslında zaman kavramını var olma (biyolojik/fizyolojik) zamanı, zorunlu olarak yapılan işler (çalışma veya iş görme) için harcanan zaman ve boş (serbest) zaman olmak üzere üç bölümde incelemiştir (Hacıoğlu vd., 2015: 15).

2.1.4. Zamanın Kullanım Bölümleri

Günümüzde gelişmiş ülkelerde insanlar gazeteler, televizyonlar, makaleler ve kitaplar aracılığıyla iş ve iş dışı rollerini ve sorumluluklarını nasıl dengeleyebileceklerine dair bilgiler elde etmektedir. Bu nedenle insanların iş ve rekreasyon için ne kadar zaman ayıracakları konusunda bilinçlendikleri söylenebilir (Shores, 2005: 16). Mannell ve Reid (1999: 157)'e göre insanların yaşamları olduğu kadar tutum, ihtiyaç ve kişilikleri de iş ve boş zamanın nasıl tanzim edilip deneyimlendiğini etkilemektedir. Bu tanımla tutarlı olarak araştırmacılar insanların çalışma zamanı, artık zaman ve boş zaman meşguliyetlerini nasıl düzenlediklerini anlamak istemişlerdir (Shores, 2005: 14).

Zamanın iş ve rekreasyon için nasıl düzenlendiği sosyal bilimcilerin uzun süredir üzerinde durduğu önemli bir konudur. Bu nedenle birçok araştırmada zaman tanzimindeki değişiklikler ve bu değişikliklerin iş ve rekreasyon için ne anlama geldiğini incelemek için zaman planlaması çalışmaları kullanılmıştır. Buradaki zaman tanzimi ifadesi zamanın iş, rekreasyon ve günlük hayatın diğer yükümlülüklerine nasıl harcandığıyla ilgilidir (Shores, 2005: 20). Bu nedenle zaman yönetimiyle ilgili araştırmalar özellikle eşlerden ikisinin de çalıştığı ailelerin belirmesi ve cinsiyet eşitliği ile ilgili durumlarda ortaya çıkan değişimin kıyaslanması için önem arz etmektedir (Mattingly ve Bianchi, 2003: 999-1030).

Araştırmacılar bireysel zaman yönetim biçimlerinin sosyal roller, iş rolleri ve kişiliğin boyutlarını nasıl yansıttığını da açığa çıkarmak için çalışmışlardır (Shores, 2005: 14). İş ve artık zaman konularında sosyal bilimler araştırmacıları zamana farklı açılardan yaklaşmışlardır. Örneğin, Brislin ve Kim (2003: 363-382) kültürün zaman anlayışımızı nasıl etkilediğini özetleyen on kavram belirlemiştir. Kültürlerin zamanı nasıl yorumladığı, bireylerin işlerini tamamlamak için zamanı nasıl yönettiği, zamanın tüketici alışverişlerini

nasıl etkilediği, zamanın nasıl geçtiğinin algısı ve bireyin geçmiş zaman, içinde bulunulan zaman ve gelecekle ilgili yönelimleri bunlar arasındadır (Shores, 2005: 2).

Artık zaman, para kazanarak harcanan zaman olan iş zamanı dışında kalan; inanç, aile, eğlence veya başka birçok aktiviteye ayrılabilen zamandır. Rekreasyon genellikle artık zamanda yapılır (Shores, 2005: 2). Boş zaman, artık zaman (Broadhurst, 2001: 3) olarak tanımlanmaktadır. Boş zaman kelimesi bireyin iş, çalışma, uyku ve ev işlerinden sonra özgürce kullanabileceği zaman dilimidir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 21). Artık zaman insanların, ekonomik olgulardan, sosyal ve fiziksel kısıtlardan ve tüketimlerden uzakta kaldığı zaman dilimi olarak ta tanımlanmaktadır. Buna göre leisure veya artık zaman, insanların çalışma, uyku ve kişisel ihtiyaçlar için ayrılan zamandan geride kalan zamanıdır (Goodale ve Witt, 1980: 32-39).

Artık zaman, boş zaman ortaya çıkma ihtimalinin olduğu zaman dilimidir. Boş zaman için genel geçer bir tanım olmasa da boş zaman; özgür zaman, rekreasyon etkinlikleri ve ruh hali durumudur. Boş zamanı içerisinde keyif alma, kontrol altına alma veya bir konuda hüner sergileme hissini sağlama potansiyeline sahip, son derece özgürce seçilen bir etkinliğin özgür zaman içerisinde yapılması şeklinde tanımlamıştır. Boş zamanın kabul edilen özelliklerinden birinin algılanan özgürlük olduğu düşünülürse, artık zaman, boş zaman deneyimlerinin gerçekleştirilmesi için önemli bir zaman dilimidir (Shores, 2005: 14).

Artık zaman, hayatın en az zoraki alanıdır. Ancak artık zaman yine de aşırı iş yükü, okul, ev ve aile gibi hayatın diğer alanlarının getirdiği yükümlülüklerle maruz kalmaya açıktır. Bununla birlikte çalışma zamanı (iş zamanı), hayatın düzene konmasını sağlamasına rağmen sadece işin artık zaman miktarını ve türünü belirleyici olduğunu varsaymak fazla basit olacaktır. Toplam artık zaman miktarı ise bireyin her zaman perspektifinde teorik olarak en fazla yapabileceği rekreasyon zamanını ifade eder. Rekreasyonun ortaya çıkardığı ikinci ölçüm farklı zaman perspektiflerine sahip katılımcılar için rekreasyonun göreceli önemini göstermektedir (Shores, 2005: 2).

Özgür zaman, zamanın süresi demek olmakla birlikte; boş zaman, özgür zamanın kalitesini, nasıl geçirildiğini, başka bir deyişle çalışma saatleri dışındaki oyun ve dinlenme gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Kılbaş, 2010: 7). Mattingly ve Bianchi (2003: 999-1030), özgür zamanın ev işleri gibi boş zaman aktivitesi olmayan aktivitelerle bölünmesinin ölçülmesi de dâhil olmak üzere, özgür zamanın nicelik ve nitelik açısından cinsiyetlere göre farklarını ölçen çalışmalar ortaya koymuştur.

Boş zaman bir gün içinde iş, uyku ve diğer olağan gereksinimlere ayrılan zamandan arta kalan ve kişinin istediği gibi değerlendirebileceği ve kişiye göre değişen zaman dilimidir

(Kılbaş, 2010: 20). Serbest zaman ise hiçbir faaliyette bulunulmadan geçirilen zaman olarak, boş zaman ise özel sayılabilecek nitelikteki faaliyetlere katılarak geçirilen zaman şeklinde ifade edilmektedir (Mieczkowski, 1990: 9-10).

- **Çalışma Zamanı**

Endüstri devrimi ile birlikte iş ve boş zaman kavramları arasındaki fark gözle görülür bir hal almıştır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 26). Literatüre bakıldığında iş ve boş zaman arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı bir ifadeyle çalışma zamanı ve çalışma dışı zamanlarla ilgili pek çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Ancak geçmiş dönem insanların birincil amaçlarının hayatta kalmak olduğu için (Weston, 1996: 17), önceki dönemlerde iş ve boş zaman (leisure) kavramları arasında herhangi bir ayrıma gidilmediği söylenebilir (Elizur, 1991: 313).

İnsanların hayatlarını bir program dâhilinde konforlu bir şekilde devam ettirebilmeleri için elbette bir mesleği ya da bir iş veya uğraşa sahip olmaları gerekmektedir. Ancak burada insanların sahip olduğu zaman içerisinde çalışmanın yeri ve önemi belirlenmelidir (Gül, 2014: 3). Buna göre çalışma zamanı, bireyin ekonomik bir kazanç elde etmek için yaptığı işler veya yapılması zorunlu işler için harcanan zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 17). Farklı bir ifadeyle çalışma zamanı; insan yaşamı için gerekli maddi imkânları kazanmak için fiilen iş görme zamanıdır. Ayrıca işe gidiş-geliş ve iş arası verilen zaman aralıkları da çalışma zamanı olarak değerlendirilmektedir (Hacıoğlu vd., 2015: 16).

Çalışma zamanı; ücretli, uzmanlaşmış ve genel geçer kurallara sahip olan, zorunluluk, bağlayıcılık, disipline olma ve örgütsel kurallara dayanma gibi resmi bir yapılanmaya dayandırılmıştır (Roberts, 1979: 2). Boş zamanın tam olarak zıttı olan bu süre içinde kapsamlı bir faaliyette ya da etkinlikte bulunulmayabilir. Çünkü boş zaman; serbest, zorunlu olmayan zamanı kapsarken, serbest zaman özgürce geçirilen çalışma dışı zamanı karşılamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 4). Çalışma dışı zaman ise var olma zamanı (existence time) ve boş zaman (leisure time) olarak bölümlenmiştir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 17). Buna göre var olma zamanı; fizyolojik gereksinimler ve çalışma dışı zorunluluklardan oluşmaktadır. Fizyolojik gereksinimler; yemek-içmek, uyumak yani biyolojik ihtiyaçların karşılanması, kişisel bakım ve vücut temizliği gibi temel ihtiyaçların giderildiği zaman dilimidir (Hacıoğlu vd., 2015: 15).

İş için harcanan zaman ve yapılan seyahatler, iş amaçlı işler başlığı altında incelenmektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 20). Bu bağlamda boş zaman kavramı tam olarak çalışma zamanının zıttı olarak ifade edilebilir. Çünkü boş zamanın en büyük belirleyicisi gelir elde etmek için çalışılan iş unsurudur. Bu nedenle birisi için para kazanma

amaçlı çalışma zamanı olarak ifade edilen kavram bir başkası için tam anlamıyla bir boş zaman etkinliği olarak tanımlanabilir. Bu nedenle boş zaman, kişinin etkin ya da edilgen biçimde, günlük olağan gereksinimler dışında, başka uğraşlara fırsat bulduğu zamanlardır. Bununla birlikte çalışma dışı zorunluluklar ise serbest zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen ev işleri, ailesel görevler ve alış veriş faaliyetleri için ayrılan yarı boş zaman faaliyetlerin gerçekleştirildiği zaman dilimidir (İyem, 2012: 15).

Boş zaman; günlük mesai saatleri dışındaki saatler, hafta sonu izinleri, raporlu olunan dönemler, resmi veya dini tatiller, yıllık ücretli izinler ve emeklilik sonrası ve normal çalışma zamanları dışında kalan zamanlardır (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2012: 7). Boş zaman günlük gereksinim için harcanan arta kalan zamandır (Kılbaş, 2010: 4). Farklı bir ifadeyle çalışma, uyku, yemek-yeme ve diğer zorunlu işler için ayrılan (harcanan) zaman sonrasında artan zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Kemp ve Pearson, 1997: 2).

- **Boş Zaman**

Boş zaman; çalışmanın, zorunlulukların ve kısıtların olmadığı serbest zaman dilimidir. Boş zaman, vakit ile özellikle iş dışı zamanın tamamıyla ilgilidir. Rekreasyon ise boş zamanda yapılan belirli faaliyetlerle ilgilidir. Fakat bu ayrım bir sözleşmedir ve bunun katı bir şekilde uygulanması boş zaman deneyimine ait değer ve doyumların tam olarak keşfine zaman zaman engel olabilir (Patmore, 1983: 6). Boş zaman, hayatın pratik ihtiyaçlarıyla ilgilendikten sonra kalan serbest zamandır (Fairchild, 1970: 251). Serbest zaman, özgürce geçirilen çalışma dışı zamandır. Boş zaman ise kişinin çalışma dışı faaliyetler için kullandığı zaman aralığı olup serbest zamanın bir parçasıdır. Bu zaman dilimi içerisindeki etkinliklerden hoşnutluk, mutluluk duyuluyorsa boş zaman faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Demir ve Çevirgen, 2006: 4).

Boş zaman, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan kurtularak oyun, eğlence ve dinlenme gibi özgürce seçeceği bir çok aktiviteden oluşmaktadır (Hacıoğlu vd., 2015: 16). Dolayısıyla bu zaman diliminde daha kaliteli bir takım etkinlikler yapılarak bu sürenin verimli bir şekilde geçirilmesi sağlanabilir (Kemp ve Pearson, 1997: 2). Farklı bir ifadeyle boş zaman bir özgürlük alanıdır, seçme hakkıdır ve kendini ifade etmektir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 20). Boş zamanın günlük hayatta oldukça karmaşık bir yapıya sahip olmasından dolayı kavramın tek boyutta açık bir tanımı yapılamamaktadır. Bu nedenle boş zaman teriminin irdelenmesi, boş zamanlardaki insan davranışı ile ilgili daha kapsamlı bir anlayış geliştirilmesini gerekli kılar (Wang, 2008: 10). Benzer bir ifadeyle turizm ve rekreasyon faaliyetleri insanların boş zamanlarını değerlendirme aktiviteleri olduğu için öncelikle boş zaman kavramına açıklık getirmek gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 3).

Boş zaman sözcüğü (leisure) latin kökenli bir kelime olup izin vermek veya müsaade etmek anlamlarına gelen “licer” (Cordes ve İbrahim, 1999: 5) veya boş olma, boş kalma, izin verme ve feragat anlamlarına gelen “licere” (Wang, 2008: 24) kelimesinden türemiştir. Torkildsen (1990: 174-175)’e göre boş zaman teriminin İngilizce karşılığı “leisure” kelimesidir. Leisure, “fırsat tanıma” veya “serbest olmak” anlamlarına gelen “loisir”, “salahiyet vermek” anlamına gelen “licence” ve “izin” manasına gelen “liberty” kelimelerinden gelmiştir (Wichasin, 2007: 21).

Sözlük anlamında boş zaman, birinin zamanının, işinin veya görevinin gerektirdiklerinden arındırılması durumudur (Butler, 2013: 10). Ayrıca faaliyetlerin sona erdirilmesiyle sağlanan serbestlik veya boş zaman; işten veya görevlerden geçici olarak muaf tutulmanın sonucunda doğan serbest zaman; meşguliyet veya sorumluluklardan uzak, kişinin kendi kontrolündeki zaman; işsiz halde geçen zaman; boş zamanın sağladığı fırsat anlamlarına gelmektedir (Gove, 1961: 34). Dinlenme ve rekreasyon için kullanılabilen boş zamanın tam karşılığıdır (Krebs, 1981: 80).

Boş zaman, iş dışındaki zaman dilimini ifade etmesi yönüyle çalışma zamanından ayrılmaktadır (Argyle, 1996: 3). Boş zaman, normalde yükümlülüklerin olmadığı zaman ve gönüllü bir iyimserlik ile karakterize edilen bir zihniyet halidir (ACHPER, 1980: 3). Boş zaman zihinsel ve ruhsal bir tutumdur; dış faktörlerin, serbest zamanın, tatilin ya da hafta sonunun kaçınılmaz bir sonucu değildir (Pieper, 1963: 43). Böylece kavram, tatil ve dinlenme olgusunda içine alarak daha geniş bir anlamsal içeriğe sahip olmaktadır (İyem, 2012: 11). Boş zaman, iş ve diğer yükümlülüklerden ayrı olarak, insanların istedikleri etkinlikleri yapabildiği zaman dilimidir (MSD, 2010: 94).

Boş zaman kavramının yüzyıllar içerisinde özellikle de sanayi devrimi sonrası taşıdığı değer ve anlam ölçülerinde zaman içerisinde değişimler geçirmiştir (Aytaç, 2005: 2). Bu bağlamda kavrama ilişkin literatür tanımlamalarına bakılacak olursa; bir kişinin işinden veya diğer sorumluluklarından uzak olduğu dinlenme, dikkat dağıtma, sosyal kazanım veya kişisel gelişim amaçları için kullanabileceği zamandır (Gist ve Fava, 1964: 411). Bu yönüyle boş zaman, zorunluluk duygularımızın minimumda olması gereken zamandır. Keyfi, kendi yargımıza veya seçimimize göre kullanılacak bir zamandır (Brightbill, 1960: 4). Boş zaman bireyin profesyonel, ailesel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirdikten sonra, kendi iradesiyle edinebileceği dinlenmek, kendini eğlendirmek, bilgisini artırmak, önyargısızca becerilerini geliştirmek ya da toplum hayatına gönüllü katılımını arttırmak gibi birçok meşguliyetten meydana gelir (Dumazedier, 1960: 522-531).

Çalışma, işe gitme ya da uyku ile doldurulmayan yaşam alanıdır (Giddens, 1964: 73-89). Ancak boş zaman işin gerekleri, uyku ve temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra bireye kalan zamandır (CRRAG, 1970: 5). Bu yönüyle kavram varoluş ve geçim için kullanılan zamanı, toplum ya da grup tarafından belirlenen ve bireyin katılmayı istemeyeceği etkinliklerde harcanan zamanı dikkate almaz (Clawson ve Knetsch, 1974: 78). Boş zaman iş, aile ve toplumun yükümlülükleri haricinde kalan, bireyin dinlenme, dikkat dağıtma veya bilgisini arttırma, spontane (kendiliğinden) bir biçimde sosyal katılımını artırma, yaratıcı kapasitesini özgürce kullanma gibi isteyerek yaptığı etkinliktir (Dumazedier, 1974: 133). Dolayısıyla boş zamanın temel bileşeni, birinin çevresindeki unsurlarla barışçıl ve üretken bir durumda birlikteliği teşvik eden bir tutumdur (ACHPER, 1980: 3).

Boş zamanın iyi değerlendirilmesi; kişinin kendini ifade etmesini, yaratıcılığını geliştirmesini, yeni deneyimler kazanmasını, toplumsal çevresini geliştirmesini ve üretkenliğini arttırmasını sağlar (Kılbaş, 2010: 8). Boş zamanın zevkli olduğu kabul edilir ve beklenen belli faydalar nedeniyle cazip gelse de içten içe motive olunur. Boş zaman kendi başına bir amaçtır ve bireyin kendisi için değerlidir (Cushman ve Laidler, 1990: 1-2). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere boş zaman özel ve kişisel gönüllü olarak yapılan aktiviteler içinde olma durumudur (İyem, 2012: 11).

Boş zaman günlük gereksinim için harcanan arta kalan zamandır (Kılbaş, 2010: 4). Farklı bir ifadeyle çalışma, uyku, yemek ve diğer zorunlu işler için ayrılan (harcanan) zaman sonrasında artan zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır. Bu zaman diliminde kaliteli bir takım etkinlikler yapılarak, bu sürenin verimli bir şekilde geçirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Kemp ve Pearson, 1997: 2).

Boş zaman; insanın işinden arta kalan özgür zamanda yer alan ve kişinin her türlü bağımlılıktan kurtularak özgürce kullanacağı zaman dilimini ifade etmektedir. Özgür zaman bir yönsüzlük yansıtırken, boş zaman katılacak başka etkinlikler olduğunu ima eden, bunları dengeleyen yapıcı kavramsal bir yönü ifade etmektedir (Kılbaş, 2010: 4). Başka bir deyişle boş zaman bir özgürlük alanıdır, seçme hakkıdır ve kendini ifade etmektir. Bu zevk alma veya memnuniyet durumu farklı yollar ve kaynaklar aracılığıyla arttırılabilir.

Çalışma sürelerinin değişmesi ve buna bağlı olarak boş zamanın artmasından dolayı yıllar içinde toplumların bu kavramları kullanmaları ve yeniden tanımlamalarında farklılıklar bulunduğu söylenebilir. Ancak, boş zaman bir şekilde kısıtlamalardan azade olma, seçme fırsatı, işten kalan zaman ve zorunlu sosyal sorumluluklar yerine getirildikten sonra arta kalan zaman açılarından da tanımlanmaktadır. Boş zaman kavramının çok çeşitlilik göstermesinden dolayı birçok teorisyen tarafından çok sayıda analitik yaklaşımlar ve boş zamana bakış açıları

ortaya konmuştur (Wichasin, 2007: 21). Günümüzde ise boş zamanın gittikçe artan önemine etki eden faktörler aşağıdaki gibidir (Godbey, 1999: 12) :

- **Teknolojik Gelişmeler:** Teknoloji kullanımıyla üretiminin artmasına bağlı olarak boş zamana daha çok olanak veren esnek çalışma saatlerine geçilmiştir. Bununla birlikte ev işleri ve diğer işler için zaman tasarrufu sağlayan cihazların geliştirilmesi yönündeki ilerlemelerin boş zaman miktarını arttırmaktadır.
- **Sosyal Kurumların Etkisindeki Azalmalar:** Kişilere hayatın tüm alanlarında roller yükleyen kilise ve aile gibi sosyal kurumların etkisinin azalması. Bu durum, davranışlar için daha az sayıda yönlendirici ilkeler olduğundan insanların isteklerinin daha çok artmasına sebep olmaktadır.
- **Eğlenme Konusundaki Farklı Tutumlar:** Günümüzde insanlar, batı dünyasında pürüten anlayışın etkisinde olan eskiye göre çok daha fazla eğlence arayışı içindedirler.
- **Eğitim Seviyesindeki Artış:** Eğitim seviyesindeki artış daha farklı aktivitelere olan ilgiyi beraberinde getirmiştir.
- **Fiziksel Yorgunluğun Azalması:** Günümüzde birçok işin daha az fiziksel enerji gerektirmesi. Bu yüzden bireyler yoğun enerji gerektiren çok çeşitli boş zaman etkinliğine katılabilmektedir.
- **Gelir Düzeyindeki Artışı:** Boş zamana daha çok para harcanmasına ve birçok aktiviteye katılma fırsatı veren ihtiyari harcamalar fonundaki artış.
- **Yaş Grubu:** Daha erken yaşlarda emeklilik, daha geç iş hayatına başlama, daha ileri yaşta evlenme ve daha küçük aileler halinde yaşama olgusunun ortaya çıkması, boş zaman aktivitelerine katılımın önemini arttırmaktadır.

Boş zaman; akşam, yarım gün, tam gün, hafta sonu veya 3-4 günlük uzun hafta sonu tatilleri gibi farklı türlerde olabilir. Boş zaman talebini etkileyen faktörler ise şu şekilde sıralanmaktadır (Wichasin, 2007: 26) :

- **Müsait Zaman:** Günümüzde normal çalışma saatleri azaltılmış ve bazı şirketler çalışma biçimlerini değiştirmeye elverişli ve boş zamana daha çok olanak veren esnek çalışma saatleri getirmiştir. Yıllık ücretli izin sürelerinin artmasıyla birlikte kamusal ve istihdam bazlı daha çok yıllık tatiller verilmektedir. Bütün bunlar tatil endüstrisinin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.
- **Mevcut Para:** İnsanların gelir düzeylerinin artması daha fazla boş zaman aktivitelerine katılımı da beraberinde getirmektedir.

- **Statü:** Hemen her zaman geniş mesleki gruplar içinde ölçümler yapılmıştır. Yüksek statülü meslek grubunda olanların diğerlerine oranla rekreasyonel deneyimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir.
- **Eğitim Seviyesi:** Eğitim sistemindeki müfredatlarda öğrencilere sürekli artan bir çeşitlilikte boş zaman aktiviteleri tanıtılmaktadır.
- **Otomobil Sahibi Olmak:** Araç sahibi olmak genelde boş zaman meşguliyetlerine katılımı artırdığı gibi özelde de ev dışı etkinlikler gibi belirli aktivitelere katılımı olumlu yönde etkilemektedir.
- **Yaş Grubu:** Boş zaman aktiviteleri yaşa göre farklılık göstermektedir.
- **Demografik ve Coğrafi Faktörler:** Bu faktörler de boş zaman aktivitelerine talep seviyesini ve şeklini etkilemektedir.
- **Geleneksel ve Mevcut Tutumlar:** Farklı tür boş zaman etkinlikleri için tesisler kurulması rekreasyonel aktivitelere katılımı olumlu yönde etkilemektedir.

Zamanın, dinlenme kadar eğlenme ve kişiyi özgür kılma bilinci gibi iki önemli fonksiyonu bulunmaktadır (Sağcan, 1986: 1-2). Bu yönüyle kişilerin boş zamanlarını özgür iradeleri ile kendilerini memnun edebilecek programlar yaşayabilecekleri anlaşılmalıdır (Kılbaş, 2010: 3). Çünkü boş zaman bir özgürlük alanı olduğu gibi seçme hakkı ve kendini ifade etmektir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 20). Bu nedenle zevk alma veya memnuniyet durumu farklı yollar ve kaynaklar ile artırılabilir. Boş zaman her şeyden önce zihinsel bir tutum, bir ruh halidir, faaliyet, uğraş ve sosyal bir işlev olarak çalışma idealine tamamen aykırıdır (Veal, 1992: 44-48).

Çalışma zamanı ve işten arta kalan zaman gibi terimler modern döneme ait kavramlardır. Bu nedenle ilkel toplumlarda günümüzdekine benzer bir çalışmadan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü ilkel toplumlardaki insanlar sadece beslenmek, yırtıcı hayvanlardan korunmak ve yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmaktadır (İyem, 2012: 15). Ancak ilkel hayat tarzlarının var olduğu dönemlerde dahi insanların bir boş zaman algısına sahip olduğu söylenebilir (Gül, 2014: 4). Hatta ilkel toplulukların boş zaman algısının modern toplumlara oranla daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Şöyle ki, günümüz boş zaman faaliyetleri arasında yer alan ata binmek, tarım, el sanatları ve bahçe işleri ile uğraşmak gibi temel ihtiyaçlar ilkel toplumların yaşamlarının bir parçasıdır (Karaçar, 2014: 70). Bununla birlikte eski toplumlarda çalışma, kültür ve yaşam gibi kavramlar arasında bir ayrım söz konusu değildir (Aydoğan, 2000: 33).

İlkel toplumlarda boş zaman algısı; barınma (ev yapımı), hasat toplama ve avcılık gibi birçok temel ihtiyacın kalkmasıyla ortaya çıkmıştır (Tezcan, 2007: 13). İlk toplumların

yerleşim yerlerine bakıldığında, avlanma sonrası veya tarla işlerinin bitmesi ile eğlenilmesi ya da oyunlar oynanması, şarkı söylemek, dans, ziyafet, özel günler, mitolojiler, bayramlar, festivaller, kurban veya dua gibi boş zaman değerlendirme aktivitelerine ilişkin kutlamalar yer almaktadır (Argle, 1996: 13). Ayrıca ilkel topluluklarda avcılık bir spor faaliyeti olarak gelişmiş ve öteki spor dallarının da temelini oluşturmuştur. Müzik ise hemen her dönemde olduğu gibi ilkel toplumlarda da insanoğlunun sesini etkin bir şekilde kullandığı bilinmektedir. İnsanoğlunun kendi sesi yetersiz kaldığında ise taş, hayvan boynuzları, kemik ve bitkileri kullandığı söylenebilir (İyem, 2014: 16).

İlkel toplumlarda çalışmanın ve dinlenmenin iç içe görünümü, sabanın icadı ve hayvanların evcilleştirilmeye başlanmasıyla (tarım ekonomisine geçiş) daha fazla belirginlik kazanmıştır (Karaçar, 2014: 70). Böylece bahçelerde yapılan tarımdan tarlalarda mahsul yetiştirme ve bu sayede hayvanların evcilleştirilmesine başlandığı görülmektedir. Ancak bu toplumlarda boş zaman aktivitelerine politik olarak üst tabakada yer alanlar daha fazla katılmaktadır (Karaçar, 2014: 70). Boş zaman, rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin gelişimi ile toplumsal gelişme arasındaki yakın ilişkiler ve benzerlikler bu konuda araştırma yapan toplum bilimcilerin dikkatini çekmektedir (Sağcan, 1986: 1). Örneğin Yontma Taş devrine ait mağara duvarlarındaki çeşitli hayvan ve insan resimlerinin olması, dönem insanının duygularını aksettirme olanağı bulması yönünden bir boş zaman faaliyeti olarak kabul edilmektedir (Gül, 2014: 4).

Tarih öncesi toplumlar geliştikçe boş zaman fonksiyonların uzmanlaşmasında ilerleme katetmişlerdir. İnsanoğlu bitki ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenmiş ve böylece avlanma ve yiyecek bulmaya dayalı göçebe hayat tarzından, hayvancılık ve tarıma dayalı yerleşik hayata geçmişlerdir. Nihayetinde askerler, zanaatkârlar, çiftçiler ve kölelerin yanında yönetici sınıf oluşmuştur. Hristiyanlık çağından önceki beş bin yıl boyunca Ortadoğu'da gelişen ilk uygarlıkların aristokrasisinde, tarihte ilk defa bir boş zaman sınıfına rastlanmaktadır. Bu dönemlerde en yüksek boş zaman geçirme biçimi ise genellikle antik toplumların seçkinleri arasında görülmektedir (McClean ve Hurt, 2015: 25-26).

Boş zaman kavramının ilk ortaya çıkışına veya gelişmesine ilişkin yapılan araştırmalar, kavramın Antik Yunan'da ortaya çıktığını göstermektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 26). Ancak boş zaman ve oyuna yönelik Yunan anlayışında kademeli bir değişim olduğu söylenebilir. Şöyle ki, önceleri bütün vatandaşlar sportif faaliyetlere ve oyunlara katılırken, Olimpiyat oyunlarına sadece özgür doğan Yunanlar katılabiliyordu. Ne var ki, Olimpiyat oyunlarının ve diğer festivallerin dini ve kültürel fonksiyonlarının atletik uzmanlaşma, yozlaşma ve ticari kaygılarla yavaş yavaş zayıfladığı görülmektedir. Zamanla

spor, tiyatro, şarkı ve dans gibi diğer etkinlik türleri büyük kalabalıklar ve hayran seyirci kitleleri karşısında sergilenmek üzere kendilerini eğiten ve yeteneklerini geliştiren (alt sınıflardan ve hatta kölelerden alınmış) yüksek donanımlı uzmanlar tarafından yapılmaya başlanmıştır (McClean ve Hurt, 2015: 28).

Eski Yunan şehir devletlerinde, özellikle de Atina'da, M.Ö. yaklaşık 500 - 400 yılları arasında Perikles'in Altın Çağı olarak adlandırılan dönemde; insanlık, felsefi ve kültürel gelişimin yeni bir zirvesine ulaşmıştır (McClean ve Hurt, 2015: 26). Bu dönemde eğitim, felsefe, ayinsel törenler ve atletizm gibi alanlarda boş zaman aktivitelerinin değerlendirilmesine ciddi önem verilmiştir (İyem, 2012: 19). Bununla birlikte Atinalıların sanat, öğrenme ve atletizme büyük ilgi gösterdiği söylenebilir. Ancak bu etkinlikler genel olarak oy verme ve devlet işlerine katılım gibi vatandaşlık haklarına sahip olan soylu ve aristokrat asillerle sınırlanan faaliyetlerdir (McClean ve Hurt, 2015: 26). Bunun en önemli nedeni ise Antik Yunan döneminde insanların ortak inancının çalışmanın özgür insanlara uygun olmadığı yönündeki görüştür (Aytaç, 2012: 234). Soylu ve aristokrat asillere oranla daha az saygınlıkları bulunan esnaflar, çiftçiler ve tüccarlar sınırlı haklara sahip vatandaşlar olarak görülmektedir. İşler, sayıları vatandaşlardan en az iki-üç kaç daha fazla olan köleler ve yabancılar tarafından yapılmaktadır (McClean ve Hurt, 2015: 26).

Hayatın kolaylıkları, genel olarak ideal Atinalı adam modeli olarak görülen asker, atlet, sanatçı, devlet adamı ve bilgin vasıflarına sahip zengin ve güçlü vatandaşlarla sınırlandırılmıştır (McClean ve Hurt, 2015: 26). Dolayısıyla kölelerin olimpiyat oyunlarına katılması engellenerek, katılacak kişilerin tamamının Yunan ırkından gelmesine özen gösterilmiştir (Stemmler; 2000: 10). Bu dönemde olimpiyat oyunlarının yanı sıra arp, flüt, şiir ve teatral gösteri yarışmalarının olduğu müzik etkinlikleri de yapılmaktadır. Ayrıca fiziksel güç ve kahramanlıklar; heykel ve şiir aracılığıyla yüceltilir, güç ve güzellik ise tanrıların bir lütfu olarak görülmektedir (McClean ve Hurt, 2015: 26).

Antik Yunan'da ilerlemiş teknoloji, iş ve iş gücünün bölümlendirilmesine imkân vermektedir. Bunun en önemli nedeni olarak da kendisine ait boş zamanı olan veya kendini özgür hissedilen kişilerin herhangi bir buluş yapabileceğine inanılmasıdır. Farklı bir ifadeyle insanların icatlarını ancak boş zamanı mantıklı bir şekilde kullanarak ortaya koyabileceklerine inanılmasıdır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 26). Dolayısıyla küçük yaşlardan itibaren Atinalılar çeşitli sportif ve kültürel etkinliklerle meşgul olmaktadır. Örneğin, küçük çocuklar oyuncaklar, arabalar, oyuncak bebekler, ip atlama, uçurtma ve tahterevallilerle oynamaktan hoşlanmaktadır. Bununla birlikte erkek çocukları yedi yaşına geldiğinde jimnastik ve müziğin ana unsurları olduğu okullara kayıt edilmektedir. Bu ideal, eğitim ve bir yılın yaklaşık 70

günü alan çeşitli dini festivallerle daha da ileri götürülmüştür. Dini yarışmalarda; müzik, şiir, tiyatro sanatları, jimnastik ve atletizm yarışmaları ile birleştirilmiştir (McLean ve Hurt, 2015: 26).

Boş zaman, boşa geçirilen zaman değil, aksine seçkinlik, derin düşünme, estetik hazlar ve beğeni zamanı olarak ifade edilmektedir (Aytaç, 2012: 235). Buradan hareketle Antik Yunan'da spor, gündelik hayatın bir parçası gibi algılanmakta ve çoğunlukla savaşa giden askerlerin toplanması veya büyük bir şahsiyetin düğün ya da cenaze töreni için bir araya gelmiş büyük insan topluluklarının olduğu zamanlarda yapılmaktadır. Atinalı düşünürler, zihin ve beden birliğine ve insan nitelikleri ile becerilerinin her biçiminin güçlü ilişkisine kuvvetle inanmaktadır. Oyun etkinliklerinin, çocukların bedensel ve sosyal olarak sağlıklı büyümeleri için çok önemli olduğu görüşü ise oldukça yaygındır. Koşu, atlama, güreş, cirit ve disk atma, dans (bir askeri eğitim tarzı olarak öğretilirdi), boks, yüzme ve top oyunları ile ilgili sıkı bir eğitime tabi tutulduğu söylenebilir (McLean ve Hurt, 2015: 26).

Antik Yunanların aksine Antik Roma'da boş zaman daha çok işten arta kalan zaman olarak görülmektedir (Wang, 2009: 27). Dolayısıyla Antik Roma'da, Yunanlardan farklı bir boş zaman anlayışının olduğu söylenebilir. Bu dönemde kullanılan boş zaman ve iş anlamına gelen Latince "Otium" ve "Negotium" kelimeleri boş zamanın kullanımı için olumlu birer anlam ifade etmektedir. Çünkü Antik Roma'da boş zaman, hem gençlerin hem de yaşlıların yaşamlarını daha verimli geçirmeleri için olması gereken bir hak olarak görülmektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 26).

Romalılar, oyunu estetik veya manevi nedenlerden ziyade daha çok faydalı olması yönüyle desteklemişlerdir. Bu dönemde erkek çocuklarına koşu, atlama, kılıç ve mızrak oyunları, güreş, yüzme ve binicilik gibi çeşitli spor ve egzersiz eğitimleri birlikte verilmektedir. Ayrıca insanlar jimnastik ve sportif etkinliklere vücutlarını güçlü ve ruhlarını cesaretli yapmak için katılmaktadır (McLean ve Hurt, 2015: 28). Bunun en önemli nedenlerinden birisinin savaşta fiziksel kondisyonu sağlamak olduğu söylenebilir (Karaçar, 2014: 71). Kutlamalar ise ancak zor kazanılmış zaferler sonrası gerçekleştirilmektedir (Wang, 2009: 27).

Yunan ve Güney İtalya kölelerinden oluşan birçok gösteri grubu olmasına rağmen, Romalılar kendileri tiyatrodaki etkin olarak yer almamışlardır. Ancak Romalıların, Yunanlardan daha fazla sistematik planlayıcı ve inşaatçı oldukları söylenebilir. Şehirlerinde genellikle hamamlar, açık hava tiyatroları, anfiteyatrolar, halka açık meclisler, stadyumlar, parklar ve bahçeler için ayrılmış yerler bulunmaktadır. Ayrıca varlıklı Romalıların avlanma alanları ve geniş bahçeleri olan özel villaları bulunmaktadır. Yunanların "palaestra" dedikleri spor

tesislerinden örnek olarak jimnastik sporu için güreş salonları, bilginler için sohbet alanları ve kışın kötü hava koşullarında oyunların oynanabileceği üstü kapalı revaklar içeren binalar inşa etmişlerdir. Ancak Romalılar kültürel etkinliklere Yunanlılardan çok daha az ilgi göstermişlerdir (Mclean ve Hurt, 2015: 28).

Romalı vatandaşların askerlik hizmeti ve beden gücü gerektiren etkinliklere ilişkin yükümlülüklerinin azalmasıyla birlikte, eğlencenin onların yaşamlarının merkezi haline geldiği söylenebilir. Dolayısıyla insanların eğlenmesi, egzersiz yapması, yemek yemesi ve banyo yapması gibi etkinlikler sıradan fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi olarak görülmektedir. Önceleri erkekler etkin bir şekilde sportif faaliyetlerde bulunurken, sonraki zamanlarda ise Romalıların eğlence amacıyla ücretli akrobat gösterileri, müzisyen, dansçı ve diğer sanatçılar aracılığıyla misafirlerine hoşça vakit geçirme eğiliminde oldukları söylenebilir (Mclean ve Hurt, 2015: 29).

Roma tanrılarına ibadet amaçlı düzenlen birçok oyun, sonraki yıllarda düzenli olarak gerçekleştirilen festivallere dönüştürülmüştür. Oyunlar rahiplerce denetlenmekte ve yüksek maliyetli kamu bütçeleriyle desteklenmektedir (Mclean ve Hurt, 2015: 28). Antik dönem boyunca devam eden dini, sportif ve sağlık amaçlı seyahatler boş zamanın artmasıyla birlikte turizm faaliyetlerine katılım başlamıştır (Karaçar, 2014: 71).

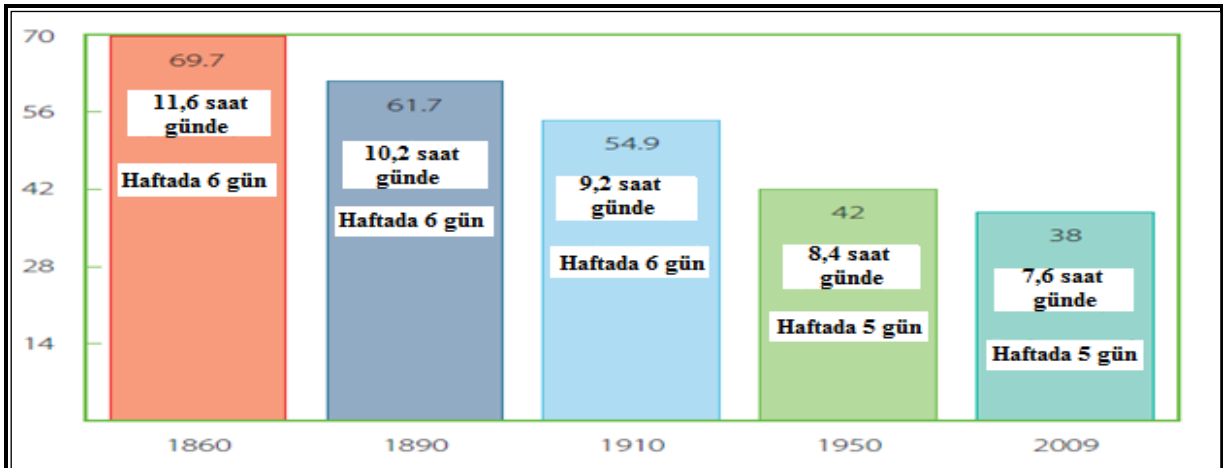
Antik Mısırda; yüksek düzeyde astronomi, mühendislik, tarım ve inşaat bilgisi görülmektedir. Bu yönüyle Mısır kültürünün zengin ve çeşitli olduğu söylenebilir. Mısırlıların güçlü soylular, rahipler ve askeri sınıf ile az sayıda işçi, esnaf, köylü ve köle sınıfına sahip çeşitlilik arz eden bir sınıf yapısına sahip olduğu bilinmektedir. Eğitim ve rekreasyonun bir parçası olarak ise güreş, jimnastik egzersizleri, ağırlık kaldırma, sallanma ve top oyunları dâhil olmak üzere pek çok spor faaliyeti yapılmaktadır. Tapınaklarda kadın icracı grupları, kraliyet saraylarında ise kutsal etkinliklerde ya da sosyal aktivitelerde sahne alan eğlence grupları bulunmaktadır (Mclean ve Hurt, 2015: 26).

Günümüz insanı için çalışma dışı zaman son derece önemli olduğu için endüstriyel sosyoloji ve boş zaman sosyolojisi konuları arasında sıkça ele alınmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 25). Sanayi devrimi ile birlikte boş zaman kavramının gelişim sürecine bakıldığında; günümüzde yeni toplumsal değerlerin, çalışma, tasarruf ve sermaye birikimi gibi kavramlar olduğu, ancak işten arta kalan zamanlar savurganlık ve tembellik olarak değerlendirilmektedir. Boş zaman ve rekreasyon ise kişilerin ve ulusların yaşam biçimini etkileyen önemli bir unsur olarak ilk defa 1967 yılında Avusturya'da; Modern Sanayi Toplumlarındaki Boş Zaman Konusunda yapılan Birleşmiş Milletler Avrupa Semineri sırasında dile getirilmiştir (Sağcan, 1986: 1-2).

Sanayileşme öncesi batı dünyasında kırsal kesimden kent merkezlerine doğru düzenli bir nüfus hareketi görülmektedir. Fabrika ücretlerinin yerel endüstrilerden ve tarımdan daha yüksek düzeyde olması çok sayıda insanın çalışmak için kırsal alanlardan şehirlere doğru göç etmeye yöneltmiştir. Bu dönemde, mevzuat ve endüstri-iş müzakereleri gibi haftalık çalışma saatinin azaltılması yönünde işverenler üzerinde çeşitli baskılar görülmektedir (McLean ve Hurt, 2015: 36). Ancak bu durum günde sekiz saat çalışmanın benimsendiği dönemlerde dahi boş zaman artışının, çalışanları tembelliğe sürükleyeceği yönündedir. Oysa boş zaman yorulan insanın fiziksel gücünü tamir eden ve dengesini yeniden bulmasına yardımcı olan dinlenme fonksiyonunu yerine getirmektedir. Burada dahi sinir sistemi ve ruhsal yapının yeniden canlandırılmayacağı gerçeği gözden uzak tutulmaktadır (Sağcan, 1986: 1-2).

Birçok Amerikalı sosyal ve ekonomik statünün iyileştirilebilmesi için sıkı bir çalışmanın tek başına yeterli olacağına inanmaktadır. Farklı bir ifadeyle rahipler, politikacılar, kanaat önderleri ve bilim insanlarına göre özellikle yeni göçmenler ve fakir halkın sıkı çalışması gerekmektedir. Böylece onların yerinde ve disiplinli boş zaman kullanımına uygun davranışlar aracılığıyla sosyal değerler kazanacaklarına inanılmaktadır. Bu nedenle diğer ülkelerdeki haftalık çalışma saatlerini azaltma çabalarına paralel olarak, günlük sekiz saat çalışma süresi Birleşik Devletler’de uzun yıllar sendikal bir hedef olarak görülmüştür. Ancak 1868’de ABD Meclisi tarafından federal hükümet adına istihdam edilen veya sözleşmeli çalıştırılan teknisyen ve işçilerin günlük sekiz saat çalıştırılabileceğine dair yasa çıkarıldı. 1868 yasasını takiben işçi sendikaları günlük sekiz saat çalışma yasasının diğer alanlarda uygulanabilmesi için ortak çaba harcadılar ve 1890’lı yıllarda ancak başarıya ulaştıkları söylenebilir (McLean ve Hurt, 2015: 36).

Sanayileşmeyle birlikte emek yoğun olarak yapılan birçok işin makineler aracılığıyla yapılmasından kaynaklı olarak çalışma sürelerinin azaldığı, işten arta kalan zamanın ise arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sanayi devrimi ile birlikte toplumsal ve kültürel hayat içinde özel ve bağımsız yaşam alanları ortaya çıkmıştır (Kraus, 1998: 186-188). Böylece insanlar geçmiş dönemlere oranla daha az çalışmakta ve daha fazla yaşamaktadır. Benzer bir ifadeyle sanayileşmiş ülkelerde yaşam şartlarının iyileşmesi ve sağlık alanındaki gelişmeler insanların yaşam süresini uzatmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 5). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda boş zamanın ileri bir teknolojinin ve yeni bir ekonomik örgütlenmenin sonucu ortaya çıktığı söylenebilir (Sağcan, 1986: 1-2).

Şekil 2.1 ABD Haftalık Çalışma Sürelerindeki Değişim (Saat Bazında)

Kaynak: Mclean ve Hurt, 2015: 37.

Şekil 2.1’de 1860 ile 1890 yılları arasında haftada 6 gün çalışılmakta ve günlük çalışma süresinin 11 saatten fazla olduğu görülmektedir. 1890-1910 yılları arasında ise haftanın 6 günü çalışılırken, günlük çalışma saatinin 10 saatin biraz üzerinde olduğu; 1910-1950 yılları arasında günlük çalışma süresi 9 saate düşmüş ve haftada 6 gün çalışılmaktadır. 1950-2009 yılları arasında günlük çalışma süresi 8,4 saat iken haftalık çalışma süresinin 5 güne düştüğü görülmektedir. 2009 sonrasında ise haftalık çalışma süresi 5 güne düşmüş ve günlük çalışma saatleri sekiz saatin altına düşerek 7,6 saate kadar gerilemiştir.

Teknolojiyle birlikte çalışma alanlarının farklılaşması hem bireylerin beklentilerini hem de iş tercihlerini değiştirmiştir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 29). Bu durum ise insanların serbest zamanlarında önemli bir artış meydana getirmiştir. Böylece çalışma dışı zamanı artan bireyler daha fazla boş zaman aktivitelerine katılma fırsatı yakalamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 5). Radyo, TV, video, cep telefonları ve kişisel bilgisayarlar gibi iletişim araçlarında meydana gelen gelişmeler ise insan yaşamında boş zamanın daha etkin bir şekilde kullanılmasını gerekli kılmıştır (Broadhurst, 2001: 28).

2.1.5. Boş Zamanla İlgili Yaklaşımlar

Sanayi devrimi ile birlikte toplumsal ve kültürel hayatın kendi içinde özel ve bağımsız yaşam alanları ortaya çıkardığı söylenebilir (Kraus, 1998: 186-188). Çünkü endüstride işgücünden makineleşmeye geçiş insanların daha çok boş zamanlarının olup daha az süre çalışmalarına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak da boş zaman etkinlikleri sadece zenginlere has değil herkes için bir hak haline gelmiştir (Wang, 2008: 24). Böylece zaman içerisinde boş zaman kavramıyla ilgili farklı tanım ve bakış açılarının ortaya çıkmıştır.

Johnson vd. (2000)'e göre boş zaman tipleri; klasik olarak boş zaman, aktivite olarak boş zaman, tutum olarak boş zaman ve kalite olarak boş zaman olmak üzere dört farklı şekilde tanımlanmaktadır. Kraus (1994: 49) ise boş zaman tiplerine; klasik bakış, sosyal ayrıcalığın simgesi olarak boş zaman, terapik ve tıbbi model olarak boş zaman, boş zamana bütüncül bakış ve bir etkinlik olarak boş zaman, zorunlu olmayan ve isteğe bağlı boş zaman olarak bakmaktadır. Son olarak Torkildsen (2005: 47-64)'e göre boş zaman; aktivite olarak boş zaman, zaman olarak boş zaman, rekreasyon olarak boş zaman ve yaşam biçimi olarak boş zaman olmak üzere 4 (dört) kategoriye ayrılmaktadır.

Bu çalışmada ise boş zaman tipleri; zorunlu olmayan ve isteğe bağlı olarak boş zaman, boş zamana bütüncül bakış, aktivite olarak boş zaman, terapik ve tıbbi model olarak boş zaman, sosyal ayrıcalığın simgesi olarak boş zaman ve boş zamana klasik bakış olmak üzere altı farklı kategoride incelenmiştir.

- ***Klasik Bakış***

Boş zamana klasik bakış, Yunan medeniyetinin klasik döneminde geliştirilmiştir. Buna göre boş zaman bir tür özgürlük halini, ruhsal ve entelektüel aydınlanma için fırsat temsil etmektedir. Aristo boş zamanı aktivitenin kendisinin yapılmak için yapıldığı bir durum olarak kabul etmiştir (Kraus, 1994: 49). Dolayısıyla boş zaman, iş veya amaçlı bir etkinlikle tamamen zıt bir şekilde konumlandırılmıştır. Buna göre Atinalılar işi bayağı, sıkıcı ve monoton olarak görmüşler, boş zamanı ise işin olmayışı olarak tanımlamışlardır (Wang, 2008: 25). Klasik bakış açısı ya da zaman olarak boş zaman yirminci yüzyıla kadar kabul görmüştür. Bu dönemde, Aristo boş zamanı müsait zaman olarak adlandırmıştır. Boş zaman çalışmanın tam tersini yani emeğin hiç olmadığı bir durumu ifade etmektedir (Cooper, 1999: 3-15).

Klasik bakış açısı De Grazia (1962: 7) ve Pieper (1963: 43) gibi yazarlar tarafından güncellenmiştir. Klasik bakış açısına göre boş zaman; zihin, ruh ve karakterin bir ürünü olarak görülmektedir (Wang, 2008: 25). De Grazia (1962: 7)'ye göre boş zaman işten arta kalan/çalışma dışı zaman iken, Pieper (1963: 43) boş zamanı, insanların hoşça vakit geçirebilmeleri için zihinsel ve ruhsal bir tutum olarak görmektedir. Boş zaman düşünme, felsefe ve mutlu olabilme adına kendini geliştirme zamanıdır. Böylece boş zaman bir anlayış arayışı yoluyla estetik, ruhsal ve entelektüel aydınlanma sağlamaktadır (Torkildsen, 1986: 26).

Boş zaman anlayışı esas olarak iş veya iş ile ilgili sorumluluklardan uzak bir zaman olarak görülmektedir. Aynı zamanda yeme, uyuma ve içme gibi hayatın devamı için gerekli aktiviteleri de hariç tutmaktadır. Aristo, De Grazia (1962) ve Pieper (1963: 43)'ün boş zamanın yapacak bir şey olmadığı zamanlarda gerçekleştirilen etkinlikler olmadığı; zihinsel

ve ruhsal bir tavır, ruhsal bir dinginlik durumu, tefekkür, sükûnet ve aleniyet içerdiği noktasında hemfikir oldukları söylenebilir (Wang, 2008: 25-26).

Haywood vd. (1989: 2)'e göre boş zaman, geçim meşgalesi ve iş ile ilgili sorumluluklar yerine getirildikten sonra son derece özgürce seçilen, isteğe bağlı şekilde geçirilen ve yapılması zorunlu bir işin olmadığı zaman olduğu için artık zaman olarak tanımlamıştır. Goodale ve Witt (1980: 21) ise özgür zamanı iş, uyku ve kişisel bakım yerine getirildikten sonra arta kalan zaman olarak tanımlamıştır. Bu zaman aralığı kişinin ekonomik, sosyal veya fiziksel sınırlamalar veya tüketim açısından son derece özgür olduğu zamandır. Özgür zaman, kavramsal olarak ideal ve ulaşılmaz olarak görülür ve tercihe dayalı davranışlara izin verirken, zorunlu zaman belirli bir davranış türü beklentisi içermektedir (Wichasin, 2007: 21).

Zorunluluk ve sorumluluk olmayışı bu anlayışın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Bu anlayış ekonomik ve endüstriyel alanda boş zamanı tanımlayan en yaygın kavramdır. Ancak, bu boş zaman anlayışı ile ilgili tartışmalara rastlamak da mümkündür. İnsanlar mutlu olma deneyimini işte de yaşayabilirler. Örneğin, müzisyenler işlerini icra ettikleri zaman tatmin olurlar. Dahası yeme-içme gibi hayatı devam ettirebilmek için gerekli aktiviteler insanlar için zevkli olabilir. Piknik yapmak veya güzel bir restoranda yemek yemek bir aile veya çift için harika bir boş zaman etkinliği olabilir. Bu yüzden zorunlu olmayan veya isteğe bağlı zaman sadece boş zamanın ön koşulu olarak tanımlanabilir (Wang, 2008: 27).

- ***Sosyal Ayrıcalığın Simgesi***

Boş zaman kelimesi değişik fikirler, düşünceler ve kavramlar çağrıştırmaktadır. Ancak geleneksel olarak bakıldığında insanların özgür olduğu zamanı ifade etmektedir (Parr ve Lashua, 2004: 1-17). Boş zaman, işe karşı oluşturulan yani çalışma dışındaki zaman olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde insanlar ya çalışıyordur ya da işsizdir yani özgür zamanları vardır (Kılbaş, 2010: 99).

Boş zaman kavramının sosyal sınıf ile ilişkilendirilmesi ise on dokuzuncu yüzyıl sonu Amerikan sosyoloğu Thorstein Veblen'e dayandırılmaktadır. Veblen (1918: 73) tarih boyunca boş zamana sahip olmanın ve kullanmanın üst sınıf olmanın bir göstergesi haline geldiğini ortaya koymuştur. Boş zamanın bariz tüketim ve mutlak başıboşluğun simgesi gibi görüldüğünü; sadece varlıklı kimselerin acelesiz/telaşsız olarak nitelendirilebileceğini belirtmiştir (Wang, 2008: 26-27).

Boş zamanı olan adam... yiyecek, içecek, uyuşturucu, ev, hizmet, süs, giysi, silah ve aksesuarda her şeyin en iyisini özgürce tüketir. Zevklerini tatmin etmelidir... işinin ehli bir duayen olur... Bu

yüzden, bu yöndeki beklentiler onun boş zaman yaşantısını az çok zorlayıcı hale, bariz boş zaman ve mutlak tüketim şekline dönüştürme yoluna gider (Veblen, 1918: 73).

Veblen (1918: 73)'in boş zaman kavramı, çalışan sınıfın mesai dışı zamanındaki artış ve orta sınıfın boş zamanındaki artış nedeniyle modern toplumla bağdaşmaz. Boş zamanın sadece aylak zenginlere atfedilmesi ise artık geçerli değildir. Ancak, boş zamanın sosyal sınıf ile ilişkilendirilmesi halen geçerlidir. Modern toplumlardaki zenginler ve ayrıcalıklı sınıf hala seyahat ve sosyete partileri gibi çok çeşitli pahalı ve üst seviye boş zaman etkinlikleri yapmaktadırlar (Wang, 2008: 26-27).

- ***Terapik ve Tıbbi Model Olarak Boş Zaman***

Boş zamanla ilgili farklı kavramları bir araya getirerek şöyle birleşik bir tanım ortaya koyulmuştur (Kaplan, 1975: 21). Boş zaman, kişinin özgür zaman rolleri olan, beklenti ve hatırlama olarak görülen, kendine özgü nitelikleri, normları ve kısıtlamaları olan ve rekreasyon, kişisel gelişim ve başkalarına hizmet sunma fırsatları veren son derece özerk aktiviteler/deneyimler içermektedir (Wichasin, 2007: 23). Boş zaman bireyler ve toplum için yararlı işlevler sergilemektedir. Örneğin, sosyal açıdan boş zaman kişisel gelişim ve başkalarına yardım etmeyi desteklemek için bir araç olarak görülmektedir. Dolayısıyla boş zamanın yararlı bir amacı olmalıdır. Ancak, bu durum boş zamana karşı başarının çok fazla öne çıkarıldığı stresli bir tutum geliştirilmesine neden olabilir (Leitner ve Leitner, 1996: 87-88).

Dumazedier (1974: 16-17)'e göre boş zamanın dinlenme, eğlenme ve kişisel gelişim olmak üzere üç fonksiyonu bulunmaktadır. Ayrıca, boş zaman toplumsal olarak istenen ve onaylanan amaçların elde edilmesi için de bir araçtır. Tedavi edici ve iyileştirici yönüyle tanımlanmıştır (Haywood vd., 1989: 4). Boş zamanın belirlenmesinin ve ölçülmesinin tanımının nasıl yapıldığından çok nasıl kullanıldığıyla ilgilidir. İşlevsel yaklaşım açısından boş zaman insanların yaşam tarzıyla ilgilidir. İşlevsel olarak boş zaman, kendisi için sağlıklı ve formda olma, beceri ve bilgi edinimiyle kişisel tatmin, ortak ilgi alanları ile sosyal birliktelik, sosyalleşme ve birlikte hareket ederek toplumun geliştirilmesi ile ilişkilidir. Örneğin, terapik kavramı, boş zamanın sosyal statü, tedavi ve toplumsal kontrol gibi belirli amaçlar için kullanılmaktadır. Böylece boş zaman bir ilaç, simge veya araç olarak ifade edilmektedir (Kaplan, 1975: 21). Bu kavramın önemi boş zaman tutumu ile fiziksel ve ruhsal sağlık arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Boş zaman ve sağlık arasındaki ilişkiyi örneklendirmek için A Tipi davranış ve B Tipi davranış kullanılmıştır. A Tipi davranış zamanda acelecilik ve aşırı rekabetçi olma durumudur. Boş zaman anlayışının kaybolması ve daha sonra hastalıkların ilk evresine sebep

olmasıyla denk tutulabilir. B Tipi davranışta, A Tipi'nin tam tersine, bu kişiler zamanı uzun uzadıya düşünmek, alternatifleri karşılaştırmak, olayları sakince karşılamak için kullanırlar. Boş zaman, insanları Tip A grubundan Tip B'ye taşımak için kilit noktadır. Bu durum daha sonra kişilerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını olumlu yönde etkileyecektir (Wang, 2008: 27-28).

- ***Aktivite Olarak Boş Zaman***

Çalışma zamanı; insan yaşamı için gerekli maddi imkânları kazanmak için fiilen işgörmeye zamanıdır. İşe gidiş-geliş ve iş arası verilen zaman aralıkları dahi çalışma zamanı olarak değerlendirilmektedir (Hacıoğlu vd., 2015: 16). Boş zaman ise bireyin iş, uyku ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak için ayırdığı zamanın dışında kalan bir süredir (Baud-Bovy ve Lawson, 2002: 2-3). Ancak çoğu araştırmacı bu basit çalışma-çalışmama ayrımının boş zamanın gerçek özelliklerini yansıtmadığına dikkat çekmişlerdir. Dolayısıyla klasik olarak boş zaman, aydınlatıcı ve eğitici aktiviteler olarak algılanmıştır. Günümüzde ise boş zaman “aktiviteler öbeği” olarak tanımlanmaktadır (Torkildsen, 1986: 26). Benzer bir ifadeyle boş zamanı tanımlamada kullanılan bir diğer ifade “aktivite” olmuştur (Chang, 2009: 27).

Aktivite kavramı boş zaman anlayışının en az yaygın olanıdır. İnsanların boş zamanlarında yaptıkları faaliyetleri Pieper (1963: 43) ve De Grazia (1962: 7), düşünce ve ibadet için yapılan ruhsal ve kültürel aktiviteyle sınırlı olmayan, faaliyetin kalitesine odaklı bir aktivite olarak tanımlamışlardır (Wang, 2009: 28). Aktivite kavramıyla ilişkili olarak Dumazedier (1974: 16-17) ise boş zamanı; iş, aile ve toplumun gerektirdiklerinin dışında, kişinin ister dinlenme, ister kafa dağıtma, isterse de bilgisini, sosyal yönünü ya da egzersiz kapasitesini geliştirmek amacıyla olsun kendi isteğiyle yaptığı etkinlikler olarak tanımlamaktadır.

Boş zaman aktivitesinin kalitesi ile birincil derecede ilişkilendirilen faktörler Tinsley ve Tinsley (1986: 1-45)'e göre algılanan özgürlük, içsel motivasyon, kendini ifade etme ve kendini geliştirme faaliyetleri olarak belirlenmiştir.

Boş zaman, insanların özgür zamanlarında katıldıkları bir dizi aktivite olarak görülmektedir. Bunlar neşeli ve eğlenceli aktivitelerdir ve çoğu zaman rekreasyon olarak adlandırılmaktadır (Haywood vd., 1989: 2). Boş zaman, kişinin mesleki, ailevi ve sosyal yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra kendi isteği ile dinlenmek, eğlenmek, bilgilenmek, kabiliyetlerini geliştirmek veya gönüllü bir biçimde topluma hizmet aktivitelerine katılmak amacıyla yaptığı çok çeşitli işleri kapsamaktadır (Torkildsen, 1986: 27). Bu ifade Uluslararası Sosyal Bilimler Boş Zaman Grubu tarafından da kabul edilmektedir. Görüldüğü gibi boş

zaman aktivite olarak tanımlamış, ancak yapılan etkinliğin veya faaliyete katılanların niteliklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Kaplan (1975: 21) herhangi bir şeyin veya herhangi bir aktivitenin boş zamanın temelini oluşturabileceğini işaret etmektedir. Bununla ilgili önerileri ise işin ekonomik işlevine bir antitez, özgürlüğün psikolojik bir algısı, en az istemeyerek yapılan sosyal rol zorunlulukları, tutarsızlık, önemsizlikten ve önemli olmaya kadar çeşitlilik olarak belirtmektedir (Wichasin, 2007: 21). Ancak boş zaman kavramı belirli aktivitelerle ilgili bireysel algıya yer vermediği için eleştirilmiştir. Bazı insanlar televizyon izlemeyi mutluluk veren bir etkinlik olarak kabul edebilirken diğerleri onun monoton ve anlamsız bir boş zaman aktivitesi olduğunu düşünebilir. Bu eleştiriye cevap olarak, boş zamanı aktivite olarak değerlendiren bilim adamları aktivitenin kendisinden çok onun sonuçları ile ilgilenmektedirler (Wang, 2008: 28).

Boş zaman aktivitesinin kalitesi, zorluklar ve aktivite becerileri dengelendiğinde faaliyetlerin deneyimlerden doğan keyif ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Chang, 2009: 27). Her ne kadar bu içsel faktörler boş zaman aktivitesinin kalitesi için önem arz etse de, sosyal yapılar (sosyal roller, sosyal destekler, vb.) ile yeterli zamanın olmaması ve maddi imkânsızlıklar aktivitelere katılmayı engellemektedir. Bu nedenle boş zamanın bağlamsal, varoluşsal ve sosyal faktörlerden etkilendiği söylenebilir. Dolayısıyla boş zaman, özünde hür irade olan yapılandırılmış bir eylem olarak tanımlanır ve boş zamanın günlük yaşamla bütünleşik olduğu ifade edilir (Chang, 2009: 27).

Bir aktivite olarak boş zamanı belirleyen ana unsurlar; algılanan özgürlük, kendini ifade etme, içsel motivasyon, self-determinasyon (hür irade/kendi kaderini tayin) ve sosyal yapısal faktörlere ilişkin olarak objektif ve subjektif olmak üzere iki farklı yaklaşım sergilenmektedir. Objektif boş zaman, fiziki boş zaman ortamlarında gerçekleşen aktiviteleri ifade etmektedir. Golf sahası, tenis kortu, tiyatro ya da müze gibi ortamlarda film seyretme veya sanat eserlerini ziyaret etme objektif boş zaman aktivitelerine örnek olarak verilebilir. Subjektif boş zaman ise öznel boş zaman gibi hissedilen ya da algılanan aktiviteleri ifade etmektedir. Subjektif boş zaman aktiviteleri bireylerin algılanan özgürlük, iç motivasyon ve kendini ifade etme gibi temel iç faktörleri hissettikleri tüm aktiviteler olabilir (Jafari, 2000: 356).

Aktivite olarak boş zaman; fiziksel, zihinsel veya duygusal öğeleri içermektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 22). Aktivite içerikli boş zaman yaklaşımına göre boş zaman süresince ne tür uğraşlarla ilgilenildiği ifade edilmektedir. Çünkü bireyler aynı aktiviteden özgürlük hissi, zevk, korku ve sıkılganlık gibi farklı deneyimler yaşayabilirler. Ancak bazı

araştırmalar objektif ve subjektif perspektifleri birleştirerek boş zaman aktivitelerini daha iyi anlamaya çalışmışlardır. Tinsley ve Kass (1978: 191-202) yaptıkları bir araştırmada öncelikle katılımcıların bulunduğu on boş zaman aktivitesini (TV seyretme, kitap okuma, konsere gitme, koşu, tenis oynama, bisiklete binme, tüplü dalış ve dağcılık, basket maçı seyretme, kâğıt oyunları oynama, bir şeyler içme ve sosyalleşme) belirlemişlerdir. Daha sonra bu aktivitelerin 45 içsel ihtiyaçla (benlik saygısı, dinlenme, başarma, sosyal statü, vb.) nasıl ilişkili olduğunu araştırmışlardır. Bu 45 ihtiyacın 33 tanesinin aktivitelerle önemli oranda ilişkili olduğunu saptamışlar ve ilerleme, duygusal boşalma, ödül, başkalarıyla geçinme, bağımsızlık, aktivite, beceri kullanımı, hoşgörü ve teşhir gibi çoğu etkenin öne çıktığı tespit edilmiştir.

Iso-Ahola (1979: 28-39) ise objektif boş zaman aktiviteleri içsel nedenlerle birleştirildiğinde objektif boş zaman faaliyetlerini gerçek boş zaman aktiviteleri olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir. Benzer bir şekilde Shaw (1984: 91-107)'a göre özgürce seçilen ve içsel olarak motive olunmuş aktiviteler, gerçek boş zaman faaliyetleridir. Lounsbury ve Hoopes (1988: 118-134) gerçek boş zaman aktivitelerinin ve boş zaman motivasyon faktörlerinin beş yıllık istikrarını karşılaştırmışlardır. McKechnie (1975: 43)'nin geliştirdiği, Boş Zaman Aktiviteleri Şablonundaki (LAB) 100'den fazla boş zaman aktivitesi arasından 5 tane faktör çıkarmışlardır: Kolay boş zaman (araba sürme ve arkadaş ziyareti), spor/rekreasyon (basketbol, koşu ve kamp), evdeki aktiviteler (yemek yapma ve dikiş), örgütsel faaliyetler (kentsel organizasyonlar, toplantılar ve siyasi aktiviteler) ve entelektüel faaliyetler (konser ve konferans).

Tinsley vd., (1977: 110-120) ise yaptıkları çalışmada altı tane boş zaman motivasyon faktörü (başkalarını denetleme, başarma, fiziksel aktivite, sosyal etkileşim, zihinsel faaliyet ve yaratıcılık/el sanatları) belirlemişlerdir. Bunlardan gerçek boş zaman aktivitelerinin çoğu beş yıl boyunca istikrar gösterirken, boş zaman motivasyon faktörlerinin nispeten daha istikrarsız olduğu tespit edilmiştir. Ancak Lounsbury ve Hoopes (1988: 118-134) araştırmalarında insanların tercih ettikleri birçok boş zaman aktivitesinde motivasyonlara odaklanılsaydı daha yüksek istikrar olabileceğini varsaymışlardır. Dolayısıyla daha önceki çalışmalardan çıkan sonuçlara göre objektif boş zaman aktiviteleri farklı olsa da algılanan özgürlük, kendini ifade etme, içsel motivasyon ve hür irade aktiviteden bağımsız olarak boş zamanın öz varlıkları olarak düşünülmektedir (Chang, 2009: 28).

- ***Boş Zamana Bütüncül Bakış***

Boş zaman, bireyin yaşamındaki diğer şeylerin yani çalışma dışındaki değerlerini belirlemektedir. Örneğin kalite içerikli boş zaman yaklaşımı, boş zamanın iş ve sosyal hayata

kattığı olumlu etkiler üzerinde durmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 24). Bütüncül bakış ise insanların boş zamanı nasıl algıladığını öne sürmektedir. Buna göre sanat bir kişi için meslek olabilirken bir başkasının boş zaman aktivitesi olabilir. Bu durum ise insanların hayatı bir bütün olarak görmeleri gerektiğini ve günü bölümlere ayırıp bir parçasının iş, diğer bölümünün ise boş zaman olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir (Chang, 2009: 28).

Bütüncül anlayışın vurgusu; algılanan aktivite özgürlükleri, boş zaman etkinliklerine katılmanın bireye potansiyelini kullanmaktan doğan memnuniyete ulaşma ve öz gelişim sağlamada yardımcı olması yönündeki rolü üzerinedir. Boş zaman geçirmek demek, kişiye haz ve memnuniyet duygusu veren, kişinin kendisini merkeze alan bir etkinliği sadece onu yapmak için yapmaktır. Boş zaman geçirmek, kişinin kendisi olması, yeteneğini ifade etmesi, onun kapasitesi ve potansiyeli demektir (Neulinger, 1974: 11).

Bütüncül anlayışın en bilinen savunucusu olan Kaplan (1975: 21), gönüllü yapılan ve hoşnutluk veren her şeyin boş zaman etkinliği kapsamına girdiğini veya katılımcıların özgürce seçip yapmaktan hoşlandıkları sürece o faaliyetin boş zaman etkinliği olarak kabul edilebileceğini öne sürmektedir. Bütüncül boş zaman anlayışı yararlı ve bilgilendirici olmasına rağmen, boş zaman kavramını neredeyse her şeyi kapsayacak şekilde genişletmektedir (Wang, 2008: 29).

- ***Zorunlu Olmayan ve İsteğe Bağlı Zaman Olarak Boş Zaman***

Özgürlük olarak boş zaman ya da zorunlu olmayan ve isteğe bağlı olarak boş zaman anlayışı temelde iş ya da iş ile ilgili sorumluluklardan uzak olma durumudur. Ayrıca yeme, uyuma ve içme gibi hayatın devamı için gerekli aktiviteleri kapsam dışı tutmaktadır. Buna göre boş zaman, hayatın devamı için gerekli olan şeyleri yaptıktan sonra geriye kalan zamandır. Dolayısıyla boş zaman algıları çalışma, uyuma ve diğer zorunlu ihtiyaçlara ayrılan zamanın 24 saatten çıkarılmasıyla elde edilen matematiksel yaklaşımdan kişinin istediği şekilde kullandığı zaman gibi çok genel bir anlayışa kadar çeşitlilik göstermektedir (Neumeyer ve Neumeyer, 1958: 19).

Pieper (1965: 43) bu fikri şu şekilde açıklamaktadır: Boş zamanın zihinsel ve ruhsal bir tavır olduğu anlaşılmamıştır. En basit şekliyle boş zaman harici faktörlerin bir sonucudur. Artık zaman, tatil, hafta sonu veya seyahatin kaçınılmaz bir sonucu değildir. Boş zaman, dışsal etkenlerden ziyade algılanan özgürlük, içsel motivasyon ve deneyim üzerinde yoğunlaşma gibi unsurlar içermektedir. Kelly (1983: 321-338) ise boş zamanın insanların tutum ve algıları ile ilgili olduğundan hareketle tutumsal bir yaklaşımda bulunmuştur. Buna göre boş zaman, bir şeyi yapmak veya deneyimlemek için özgürce seçebilme algısıdır. Boş zaman için olmazsa olmaz kriter algılanan özgürlük durumudur. Özgür zaman, zamanın süresi

olmakla birlikte; boş zaman, özgür zamanın kalitesini, nasıl geçirildiğini ve çalışma saatleri dışında, oyun ve dinlenme gibi kavramlarla açıklamaktadır (Kılbaş, 2010: 7).

Günümüzde insanların ihtiyacı olan boş zaman; özgür zaman, özgür ruh, hobi ve eğlence olarak değil, yoğun işlerin ötesine taşıyacak bir nezaket anlayışıdır (Stanley, 1976: 18). Dolayısıyla boş zaman her türlü zorunluluktan uzak olma durumudur. Bu yönüyle boş zaman insanı hem mükemmelleştirmekte hem de geleceğin anahtarını insanın elinde bulundurmaktadır. Özgür zaman, kişinin zorunlulukları dışında kalan ve kendisi için herhangi bir etkinliğe yönelmediği farklı bir ifadeyle zamanı hesaplamanın bir yoludur. Boş zaman ise insanın az sayıdaki başarıma olanağının bulunduğu duruma ilişkindir. Farklı bir ifadeyle kişinin, zorunluluklar dışında, kendini gerçekleştirmeye yöneldiği zamandır (Kılbaş, 2010: 7).

2.1.6. Boş Zaman Katılım Kısıtları

Günümüzde katılımın çok boyutlu bir yapı olduğu yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Dolayısıyla katılımın yapısı boş zaman, rekreasyon ve turizm üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda yaygın bir şekilde çalışılmaktadır. Katılım, bir rekreasyon etkinliğine veya onunla ilgili ürüne karşı sergilenen gözlemlenemeyen motivasyon, arzu veya ilgi durumu olarak tanımlanmaktadır (Havitz ve Dimanche, 1997: 246). Bu tanım katılımın daha çok sosyo-psikolojik yönünü kapsamaktadır (Kim vd., 1997: 320-342). Motivasyon ve katılım arasındaki ilişkinin kanıtları ise Funk vd. (2004: 35-61), Iwasaki ve Havitz (2004: 45-72) tarafından da ortaya koyulmuştur. Buna göre katılımın motivasyonun sonuçlarından biri olduğu ileri boş zaman üzerine yapılan çalışmalarla ampirik olarak doğrulanmıştır.

Funk vd. (2004: 35-61)'nin çalışmasında Ulusal Bayanlar Basketbol Birliği sezon bileti sahipleri örneklem olarak kullanılmıştır. Sonuçlar, cazibe boyutunun oyun ortamıyla ilgili güdülerden, merkeziyet boyutunun sosyallikle ilgili güdülerden, ifade boyutunun ise takımla özdeşim ve rol modelleriyle ilgili güdülerden etkilendiği tespit edilmiştir.

Kyle vd. (2006: 467-585) tarafından yakın bir zamanda gerçekleştirilen kayak yapmaya katılım bağlamında ileride yapılacak çalışmalarda test edilebilecek olan cazibe, merkeziyet, sosyal bağ, kimlik doğrulama ve kimlik belirtme (ifade) olmak üzere beş boyutlu bir model ortaya koyulmaktadır. Araştırmacılar tarafından kamp motivasyonu çalışmasında kullanılan orijinal Rekreasyonel Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeğindeki (Manfredo vd., 1997: 188-213) 15 madde kullanılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları ise motivasyon ve katılım arasındaki ilişkiyi destekleyen bulgular ortaya koymaktadır. Ayrıca cazibenin kaçış güdülerinden olumlu yönde etkilendiğini, merkeziyetin ve ifadenin ise öğrenme güdülerinden olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Cazibe, bir etkinliğin birey için taşıdığı önemin

algısı ve belirli bir etkinliğe katılmakla elde edilen eğlence, mutluluk ve neşeyi ifade etmektedir. Merkeziyet ise bir etkinliğin bireyin günlük hayatı için taşıdığı önemi belirlemektedir. Son olarak kendini ifade, bireyin bir etkinliğe katılmakla başkalarına iletmek istediği öz-temsili veya benliğinin belirtileri için kullanılmaktadır (Kouthouris, 2009: 5).

Iwasaki ve Havitz (2004: 45-72) çalışmalarında tek boyutlu bir motivasyon ölçeği kullanmalarına rağmen, motivasyon ve katılım arasındaki ilişkiyi gösteren ampirik kanıtlar ortaya koymaktadır. Buna göre merkeziyet boyutunda yüksek skoru olan bireyler günlük hayatlarında merkezi yeri olan etkinliklere yönelmektedir. Bununla birlikte insanların boş zaman aktivitelerine katılımlarını kişisel durumları, demografik faktörler, sosyal kararlar ve etnik faktörler etkilemektedir. Heywood (1989: 125) boş zaman aktivitelerine katılmayı etkileyen sosyal kararlılık, kişisel durumlar, demografik ve etnik faktörler olmak üzere toplam dört önerme ortaya atmaktadır.

- ***Kişisel Durumlar***

İnsanlar boş zaman aktivitelerini kendileri tercih etmektedir. Bu seçim olmadığı sürece boş zamanın hiçbir anlamı olmaz. Ancak boş zaman aktivitelerine katılımı etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar, iş ve diğer sorumluluklardan arta kalan zaman; boş zamanın güne, haftaya veya yıla nasıl yayıldığı, tesislerin dağılımı açısından kişinin nerede yaşadığı, boş zaman etkinliğine ayırabileceği para miktarı, psikolojik durum ve fiziksel yetenekler gibi kişisel faktörler olarak sıralanabilir (Wichasin, 2007: 26).

Boş zaman kısıtlamalarını aşmada bazı insanların diğerlerine oranla daha başarılı oldukları söylenebilir (Jackson vd., 1993: 1-11). Boş zaman aktivitelerine katılım için en çok istekli olan bireyler en az sayıda kısıtlamaya maruz kalırken daha az istekli olanların daha fazla sınırlılıkla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Kısıtlamaların başarılı bir şekilde bertaraf edilmesiyle ise boş zaman deneyimi artırmaktadır (Jackson, 1993: 55-70).

Boş zaman katılımında her kısıtlama karşısında bireyin onu fark edip başa çıkması gerekir. Bununla birlikte aktivitelere katılmama durumu ise birden fazla kısıtlama ile başa çıkamamaktan kaynaklanmaktadır. Ancak kısıtlamaların üstesinden gelebilenler daha yüksek düzeyde boş zaman özgürlüğüne sahip olmaktadır (Crawford vd., 1991: 309-320). İnsanların boş zaman aktivitelerini katılımında ilk olarak bireysel, kişisel ve aile etkileri görülmektedir. İkinci olarak sosyal ve durumsal koşullar, üçüncü olarak ise boş zaman aktivitelerine katılma olanağı veren fırsatlar yani katılabilme olarak tanımlanmaktadır (Wichasin, 2007: 28).

Demografik özellikler bireylerin boş zaman değerlendirme tercihlerini doğrudan etkilemektedir (Gül, 2014: 19). Pazar bölümlendirmeye gidilirken en fazla yaş, cinsiyet ve gelir değişkenleri temel alınmaktadır (Mucuk, 2010: 106-107). Yaş unsuru bireylerin içinde

bulunduğu dönem (çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve üçüncü yaş dönemi) itibariyle rekreatif tercihleri farklılaştırmaktadır. Yaş grubuna ilişkin olarak hemen her yaş kategorisine yönelik boş zaman değerlendirme aktivitelerinin olduğu yönünde bir yaklaşım görülmektedir. Cinsiyete ilişkin olarak ise bazı kadınların yetiştirilme tarzları gereği boş zaman aktivitelerine katılımlarının sınırlı olması ifade edilmektedir. Ancak erkeklerin ve kadınların katıldıkları boş zaman faaliyetleri bazen birbirine benzemekte çoğu zamanda farklılaşmaktadır. Eğitim ve akademik başarı yönünden ise kişinin vasıfları ne kadar yüksekse boş zaman faaliyetlerine katılımın da o kadar yüksek düzeyde olduğuna ilişkin bulgular ortaya koyulmaktadır (Gül, 2014: 19). Torkildsen (1986: 86)' e göre bu faktörler şunlardır:

- **Yaş:** Yaş grubundaki değişiklikler boş zaman katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Çünkü yaş durumu kişinin formunu ve enerjisini etkilemektedir. Bununla birlikte aile ve iş ile ilgili sorumlulukların azalması boş zaman katılımını daha fazla etkilemektedir. Uygun zaman göz önünde bulundurulduğunda ise hayatın sürekli baskısı altında yaşayan orta yaş grubundan ziyade genç yaş grubu ve emeklilerin daha fazla boş zamanı olduğu anlaşılmaktadır. Yaş ilerledikçe yapılan aktif boş zaman etkinlikleri azalsa da orta yaş grubundakilerde evde yapılan etkinlikler daha yaygın olarak görülmektedir. İleri yaşlarda ise çocukların evden ayrılması veya emeklilikten sonra da boş zaman aktivitelerine katılım artabilir.
- **Cinsiyet:** Cinsiyet sosyal bir kavramdır. Toplumun kadınlar ve erkeklere yönelik uygun tutum, vasıf ve rol algısıyla yakından ilişkilidir (Haywood vd., 1989: 125-143). Bu yönüyle bayanların boş zaman katılımı ile ilgili bazı kısıtlayıcı durumları söz konusudur. Bunun en önemli iki nedeni olarak, aile sorumlulukları ve fiziksel rekreasyon gibi meşgalelerin yer almadığı yetiştirilme tarzı gösterilmektedir.
- **Eğitim ve Akademik Başarı:** Yetiştirme tarzı; sosyal sınıf, meslek, gelir durumu ve diğer faktörlerle ilgilidir. Ancak ne tür eğitim alındığı, eğitim süresi ve akademik başarının boş zaman katılımı üzerinde son derece önemli bir etkisi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda bireylerin eğitim seviyesi ne kadar yüksekse katılımın da o kadar yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Sosyal ve durumsal faktörler; ev, okul, çalışma ortamı, gelir, hareketlilik, zaman, sosyal sınıf, sosyal roller ve grup aidiyetini içermektedir. İlk olarak gelir durumu boş zaman katılımı ile ilişkilidir. Çünkü aktivite seçimi, tesislerin giriş ücretleri, araç-gereç ve ulaşım gibi giderlere ayrılacak para miktarları kişinin harcanabilir gelir durumuna bağlıdır. Dolayısıyla çalışmayan birisi boş zaman aktivitelerine katılım için çok az bütçe ayırabilir. Bununla birlikte insanlar mesleklerine göre sosyal sınıflara ayrılabilir. Sosyal iklim açısından

ise davranışsal alışkanlıklar kadar boş zaman alışkanlıkları ve zihinsel alışkanlıkların da varlığı son derece önemlidir. Bununla ilgili olarak (Torkildsen, 1986: 96) :

- **Gelir Durumu:** Yüksek gelir seviyesi boş zaman faaliyetlerine katılımın artması anlamına gelmektedir. Gelir durumu eğitim ve sosyal sınıfla ilgili olduğu için yüksek gelir grubundakiler daha fazla ve çeşitlilikte aktivitelere katılmaktadır. En yüksek gelir düzeyine sahip olan aileler gelirlerinin bir kısmını yiyecek ve kıyafet gibi gereksinimlere ayırırken daha büyük bir kısmını önemli olmayan aktivitelere harcamaktadırlar. Düşük gelir grubundakiler ise boş zaman aktivitelerine daha fazla katılabilmek için daha yüksek düzeyde gelir sahibi olmayı arzu etmektedir. Bununla birlikte kişisel malvarlığı boş zaman seçimlerinde etkili bir başka faktördür. Yüksek düzeyde gelir ve malvarlığına sahip olan insanların boş zaman meşgaleleri için daha geniş bir yelpazede seçenekleri olmaktadır.
- **Sosyal Sınıf:** Sosyal sınıf insanların mesleklerine göre gruplandırılmasıdır. Yapılan bir araştırmada en yüksek düzeyde boş zaman katılımı eğilimi gösterenler çalışanlar, niteliksiz işçilerin katılım oranının en düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
- **Sosyal İklim:** Sosyal iklim çalışmalarında belirli tesisleri kullanan insanları kontrol eden ve bu insanların davranışını etkileyen faktörler için sosyal filtre tabiri kullanılmaktadır. Çünkü insanlar, toplumlar içinde farklı tutum ve değerlere sahip olabilir.

İnsanların boş zaman seçenekleri bilinen bir takım nedenlerden dolayı sınırlıdır. Buna göre boş zaman seçimini etkileyen faktörleri fırsatlar, farkındalık, erişim ve tedarik olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Fırsatlar, bireylerin karşısına erişebilirlik olarak çıkmaktadır. Bu nedenle erişebilirlik, boş zaman aktivitelerine katılım için kilit bir faktör olan katılabilme olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca erişebilirlik algı olarak da açıklanmaktadır. Algı ise ancak görüldüğü, duyulduğu, koklandığı, hissedildiği ve tadıldığı zaman deneyimlenmektedir. Bu yönüyle insanların boş zaman aktivitelerini ve tesisleri algılama şekli katılımlarını etkilemektedir. Boş zaman hakkındaki olumlu algı katılmaya yönelik istek ve motivasyonu arttırmaktadır (Wichasin, 2007: 28). Bununla ilgili olarak (Wichasin, 2007: 28-29):

- **Fırsatlar:** İnsanlara boş zaman aktivitelerine katılma olanağı vermektedir. Fırsatlar, ulaşılabilir kaynaklar ve hizmetler, siyasi politikalar, yönetim şekli ve sistemi, toplum liderliği, destek ve erişilebilirlik gibi çok farklı şekillerde insanların karşısına çıkmaktadır.
- **Erişim ve Tedarik:** Boş zaman katılımını etkileyen ulaşımın yanında tesislerinin yerinin de büyük etkisi bulunmaktadır.

- **Farkındalık:** İnsanlar boş zaman tesislerinin varlığından haberdar olmazlarsa katılmaları için fırsatları da olmaz. Farkındalık insanların boş zaman meşgalelerini görmelerini, duymalarını veya onlar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak oluşturulabilir.

İnsanların boş zaman aktiviteleri, içinde buldukları toplumun sosyal sınıf, cinsiyet ve ırka göre nasıl kurgulandığıyla ilgilidir. Benzer bir ifadeyle etnik faktörler, boş zaman deneyimlerinde farklılaşmalara ve eşitsizliklere neden olan sosyal ayrımlara vurgu yapmaktadır. Bunlar; farklı katılımcıların uygun davranış ve aktivitelere katılımına yönelik, gelir düzeyindeki eşitsizlik, müsait boş zaman, kaynaklarına erişim ve kültürel eşitsizlikleri içermektedir. Irk ve etnik köken terimleri; sosyal, irksal veya kültürel bir grubu diğerlerinden ayıran inanç, tutum ve davranışlar bütünüdür (Haywood vd., 1989: 125-143).

İnsanların boş zaman aktiviteleri kaynağı bilinmeyen varoluş koşullarıyla ilgilidir. Bunlar, boş zaman seçimini hem kolaylaştıran hem de kısıtlayan tutum, algı ve değerlerin temelidir. Kelly ve Freysinger (2000: 68)'e göre boş zaman meşguliyetlerinin farklılığı cinsiyet, ırk, meslek, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi değişkenlerle gösterilmektedir. Buna ise 'Sosyal Kararlılık Modeli' denilmektedir.

Ekonomik fırsatlar ve zevkler ile yeteneklerin geliştirildiği toplumsal alanın önemli bir yönüdür. Boş zaman olanaklarının satın alınması ve erişiminin kiralanması sosyal sınıf ile belirlenmektedir. Ekonominin üst yatırım grubundaki insanlar, yöneticiler ve profesyoneller, iş yoğunluklarını düzenlemede kontrolü ellerinde bulundurmaktadır. Böylece iş ve boş zamana esnek bir şekilde entegre edebilirler (Wichasin, 2007: 27).

Kelly ve Freysinger (2000: 68) alt tabakadakiler ve fakirler belirli gelire sahip olmadığı için diğerlerinin kanıksadığı fırsatlardan ve kaynaklardan yararlanamamaktadır. Bu nedenle araştırmalarında 'Ekonomik ve Fırsatlar Modeli'ni de ortaya koymaktadır. Buna göre yapılan faaliyetler daha çok ücretsiz, yolculuk ve pahalı araç gereç gerektirmeyen aktivitelerdir. Ancak çok zengin olanlar boş zaman tarzlarını göstermek için seyahat edebilir ve bazı özel kaynaklara erişimi satın almaktadır.

2.1.7. Boş Zaman Katılım Model ve Kategorileri

Boş zamanın dinlenme, eğlence ve özgür kılma (özgürlük duygusu) olmak üzere üç önemli fonksiyonu bulunmaktadır (Sağcan, 1986: 4). Bu yönüyle boş zaman faaliyetleri yüksek seviyede özgürlük ve eğlence algısıyla ilgilidir (Wang, 2008: 10). Boş zaman değerlendirme aktiviteleri ise daha çok meditasyon ve doğa gözlemi gibi düşük yoğunluklu arayışlarla, dağ tırmanışı veya kano gibi daha yüksek beceri düzeyi gerektiren etkinlikler arasında değişmektedir (Johnson vd., 2001: 113). Dolayısıyla bireyler radyo, televizyon, video, tiyatro, sinema, bahçe işleri ve bilgisayar aracılığıyla farklı şekillerde boş zamanlarını

değerlendirme aktivitelerinde bulunmaktadır (Broadhurst, 2001: 28). Boş zaman katılımına yönelik geliştirilen modeller şunlardır:

- Beard ve Ragheb (1980: 20-33) yaptıkları araştırmalarda boş zaman katılımını nicel ve nitel olarak ikiye ayırmaktadır. Chen vd., (2013: 1187-1189) ise bu ayrıma davranışların aktivitelerde yansıtılması (nitelik) ve katılım sıklığı (nicelik) olarak açıklık getirmektedir.

- Long ve Haney (1986: 8-24) boş zaman katılımı için frekans, süreklilik ve yoğunluk olmak üzere üç farklı bir gruplandırma önermektedir. Frekans bir kişinin haftada kaç gün bir boş zaman etkinliğine katıldığını göstermektedir. Süreklilik, her bir aktivitenin süresini ifade etmektedir. Yoğunluk ise her bir aktiviteden sonra hissedilen yorgunluk seviyesidir. Örneğin, haftada üç kez 50 şer dakika koşu yapan bir insan her koşudan sonra oldukça yorgun hisseder. Dolayısıyla boş zaman aktiviteleri üzerine gerçekleştirilecek bir çalışmanın amacı belirlenirken, yaşları daha büyük bir katılımcı grubunun daha uzun bir süre zarfında (ay veya yıl) gerçekleşen boş zaman aktivitesine katılım sayısının alınması daha uygun olacaktır.

- Kelly (1991: 7-18) boş zaman katılımı ile ilgili olarak; klişe model, dengeli model ve çekirdek model olmak üzere üç model tanımlamaktadır.

- Klişe modelde insanlar sadece belirli tür boş zaman aktivitelerine katılma eğilimindedir. Örneğin, satranç oynamaktan hoşlanan bir kişi kuvvetle muhtemel kâğıt oyunlarını da seviyordür. Ancak, insan davranışlarının istatistiksel analizlerle ölçülmesi zor olduğundan bu model eleştirilmektedir. Ayrıca insanlar aslında sadece belirli tür aktivitelerle katılmazlar.
- Dengeli model boş zaman aktivitelerine katılan insanlarla ilgili tam ters bir açıklama ortaya koymaktadır. Dengeli model, yaş dönemleri arasındaki boş zaman katılım farklarına açıklık getirmektedir. Bu modelde bireyler insani talepleri dengelemek için farklı tür aktivitelere katılmaktadır. Çocuklukta insanlar boş zaman aktivitelerine eğlenmek için katılırken, yetişkinlikte dinlenme amacıyla boş zaman faaliyeti arayışında olabilirler.
- Zaman zaman değişen aktiviteler seçkin boş zaman katılımı olarak adlandırılmaktadır. Ancak insanların sıklıkla katıldıkları aktiviteler çekirdek model etkinliklerinden oluşmaktadır. Çekirdek model; klişe model ve dengeli modelin karışımıdır. Bu modele göre insanlar, çeşitli aktivitelere uygun ve ekonomik olmalarından dolayı katılmaktadır.

2.1.8. Boş Zaman Çeşitleri

Boş zamanla ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar sadece boş zamanın miktarı ile değil aynı zamanda bunun dağılımı ile de ilgilenmektedir (Mieczkowski, 1990: 9-10). Boş zamanın çok geniş bir kavram olmasından dolayı pek çok araştırmacı bu kavramın günlük boş zaman, haftalık boş zaman, yıllık boş zaman ve emeklilik boş zamanı (Jensen, 1995: 33) olarak sınıflandırılması gerektiğini savunmaktadır. Bunlar (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 22; Demir ve Çevirgen, 2006: 5-6) :

- **Günlük Boş Zaman:** her gün yapılan ekonomik ve biyolojik ihtiyaçlar karşılandıktan sonra geriye kalan zaman dilimidir. Bu zaman dilimi okul ve çalışma zamanı dışındaki birkaç saatlik vakitlerdir. Bu tür zaman dilimlerinde kişiler boş zamanlarını evlerinde veya yakın mesafeli tesisleri kullanırlar.
- **Haftalık Boş Zaman:** Hafta sonları ile ilgilidir. Pek çok insan bu süreyi ailesiyle birlikte vakit geçirme, pikniğe gitme, sinema ve tiyatroya gitme ve alış-veriş gibi işler için kullanmaktadır. Tesisleri olarak yerel ya da ikamet edilen bölgenin dışında kalan alanlar tercih edilmektedir. Hafta sonu tatillerine ilişkin bir hesaplama yapıldığında 100 günlük bir zaman dilimini kapsadığı görülmektedir.
- **Yıllık Boş Zaman:** Bu zaman dilimi bireyin yıl içinde işinde sürekli olarak çalışması sonucu hak ettiği süre olarak tanımlanmaktadır. Bu süre içinde pek çok aile uzun yolculuklar yaparak kendileri için daha eğlenceli, dinlendirici veya çekici olan yerlere seyahat etmektedir. Çünkü bir yılda 2-6 hafta uzunluğundaki tatil günleridir. İnsanlar bu süre içinde uzun mesafeli destinasyonlara yolculuk yapabilir. Böylece çeşitli turizm ve rekreasyon faaliyetlerine katılma imkanı bulmaktadır.
- **Emeklilik Boş Zamanı:** Kısalan çalışma haftaları, uzayan tatiller ve erken emeklilik gibi durumların bir bütün olarak ele alındığında, önceki yıllara oranla insanların daha çok boş zamana sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla insanlar bu zaman aralığında, her tür faaliyet için yeterli zaman bulabilmektedir.

2.1.9. Boş Zaman Alanlarının İşlevleri

Boş zaman; iş, aile ve toplumun yükümlülükleri haricinde kalan, bireyin dinlenme, dikkat dağıtma, bilgisini ve sosyal katılımını arttırma ve yaratıcı kapasitesini özgürce kullanma gibi isteyerek yaptığı aktivitelerdir (Dumazedier, 1974: 133). Benzer bir biçimde boş zaman, bireylerin hür iradeleriyle, arzulanan ve hissettikleri doğrultuda kullanabileceği veya tasarrufta bulunabileceği bir zaman olarak tanımlanmaktadır (Parker, 1976: 28-31).

Boş zaman, insanların çalışmayla ilgili gördüğü ve çalışma zamanından arta kalan, herhangi bir bağlayıcılık ve zorunluluktan uzak bir zaman olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte boş zaman kavramı ile çalışma hayatı, çalışma saatleri ve çalışma koşulları arasında eğlenme, hoşça vakit geçirme ve kişilik geliştirme gibi içten bir bağlantı bulunmaktadır.

İşgörenlerin günümüzde ücretli tatillerinin artması bir aylık boş zaman kazandırmaktadır. Ayrıca tıp alanındaki gelişmeler de insanların ortalama yaşam süresini uzatmaktadır (Sağcan, 1986: 2). Bununla ilgili olarak boş zaman alanlarının işlevleri açısından kent parklarının tipolojisi tablo 2.1’de gösterilmektedir.

Tablo 2.1 Kent Parklarının Tipolojisi, 1850-1965

	Eğlence Yeri (1850-1900)	Reform Parkları (1900-1930)	Rekreasyon Tesisleri (1930-1965)
Sosyal Amaç	Halk sağlığı ve sosyal reform	Sosyal reform, çocuklar için oyun, asimilasyon	Rekreasyon hizmeti
Etkinlikler	Gezinme, bebek arabası gezdirme, bisiklet sürme, piknik, kürek çekme, klasik müzik, didaktik olmayan eğitim	Denetimli oyun, jimnastik, el sanatları, Amerikanlaştırma dersleri, dans, oyunlar ve törenler	Aktif rekreasyon, basketbol, tenis, takım sporları, seyirci sporları, yüzme
Büyükklük	Çok geniş, 40000 metrekare üzeri	Küçük, kesişen sokaklar	Küçük-Orta, Birbirinin devamı
Şehirle bağlantı	Aksi yönde konumlu	Kent unsurlarına açık	Varoş
İçindekiler	Ağaçlık ve çimenlik, kıvrımlı yürüyüş yolu, durgun su kaynakları, basit yapılar, sınırlı çiçeklendirme	Kumluk oyun alanları, çocuk parkları, düz yürüyüş yolları, yüzme havuzları, antrenman alanları	Asfalt veya çim oyun alanları, havuzlar, düz yürüyüş yolları, sabit oyun araçları
İştirakçiler	Sağlık reformcuları, aşkıncılar, gayrimenkul ilgilileri	Sosyal reformcular, sosyal çalışmacılar, rekreasyon çalışanları	Siyasetçiler, bürokratlar, planlayıcılar
Kullanıcılar	Tüm şehir sakinleri (hedef) Orta sınıfın üstündekiler (gerçekte olan)	Çocuklar, göçmenler, işçi sınıfı	Varoş aileleri

Kaynak: Cranz ve Boland, 2004: 102-140.

Tablo 2.1’ de 1850-1965 kent parklarının tipolojisine ilişkin işlevlere yer verilmektedir. Çalışma hayatının ortaya çıkardığı fiziksel yorgunluk ve bunun yanında sinirsel ve zihinsel gerilimi azaltma olanağı veren dinlenme ve hoş vakit geçirme, tekdüzelikten kaçıp kurtulmayı sağlayan eğlenme, fiziksel, zihinsel ve ruhsal kapasitenin gelişmesine uygun yeni koşullarda kişilik geliştirme gibi toplum üyelerine kattığı önemli işlevleri bulunmaktadır (Sağcan, 1986: 2). Bu kapsamda belirlenen altı boş zaman aktiviteleri şunlardır (Wang, 2008: 41-42) :

- **Açık Hava Etkinlikleri:** Yürüme, dağcılık, gezinti, balığa gitme, bahçe işleri.
- **Sporlar:** Jimnastik, dans, yüzme, koşu, masa tenisi ve golf.

- **Hobiler ve İç Mekan Etkinlikleri:** Resim yapma, kaligrafi, el işi, kağıt oyunları ve satranç, enstrüman çalma, şarkı söyleme, okuma, hayvan besleme ve alışveriş.
- **Kültürel Etkinlikler ve Eğlence:** Televizyon izleme, radyo dinleme, sinemaya gitme, müze ziyareti, konser ve tiyatroya gitme.
- **Ailevi ve Sosyal Etkinlikler:** Çocuklarla veya torunlarla oynama veya zaman geçirme, arkadaşları ziyaret ve sohbet etme, arkadaşlarla veya aile ile telefonda konuşma, dışarıda yemeğe çıkma ve seyahat.
- **Topluma Hizmet ve Gönüllülük Etkinlikleri:** Dini tören düzenleme, mabet veya kiliseye gitme, toplum hizmetleri ve gönüllülük hizmetleri.

2.1.10. Boş Zamanın Özellikleri

Boş zaman, fizyolojik ya da toplumsal sorumluluklardan uzak, yükümlülüklerin olmadığı zamandır. Boş zaman istenildiği zaman kullanılabilen ya da bir kişinin dilediğince özgür olduğu zamandır (Yukic, 1970: 5). Algılanan özgürlük Neulinger (1974: 15)'e göre bireyin yapmakta olduğu veya yaptığı şeyi kendi tercihi ile ve sadece kendisi istediği için yapması durumudur. Mannell ve Kleiber (1997: 37) ise algılanan özgürlüğün bir sınıf meselesi olduğunu işaret etmektedir.

Algılanan özgürlükle ilgili olarak Rusbult ve Arriaga (1997: 221-250), nitelik biçimleri kazanmada aile üyelerinin etkisine işaret eden 'Birbirine Bağımlılık Teorisi'ni geliştirmiştir. Buna göre boş zaman hakkında yüksek düzeyde algılanan özgürlüğe sahip bireyler, boş zaman aktivitesine katılmadan önce, aktivite sırasında ve sonrasında ne olduğunu kontrol edebilmede kendilerini yeterli görmektedirler. Boş zaman hakkında algılanan özgürlük düzeyi düşük olan bireyler ise boş zamanla ilgili kendilerini çaresiz hissetmekte ve boş zaman fırsatları sağlama konusunda sürekli başkalarına bağımlı kalmaktadır (Mahan vd., 2000: 281-296). Boş zamanın özellikleri şu şekilde sıralanabilir :

- **Karardır:** Boş zaman bir durum olduğu kadar bir eylemdir. Farklı bir ifadeyle dıştan gelen zorlamalara bağlı kalmadan bireysel kontrolün sağlandığı bir durumdur. Karar olgunun dışında değil, ancak olgunun tabiatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yönüyle boş zaman karar ve eylemin bir ürünü olan yaratmadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 4).
- **Yerleşik:** Boş zaman her zaman yeni olan bir bağlamda inşa edilir. Boş zaman sabit değil ama gelişen, kendi zaman ve mekânında yaratılmış olan bir süreçtir (Mahan vd., 2000: 281-296).
- **Tatmin Edici Deneyimler:** Boş zaman, anlamının her zaman herhangi bir dış kaynaktan alınmak yerine kendi konumunda çoğaltıldığı manasında üretimdir. Yani

kendi kendine olan, tatmin edici deneyimlerin yaşandığı zamandır (Mieczkowski, 1990: 9-10).

- **Bütün ve Karmaşık Bir Eylem:** Boş zaman kendi geçmişi, duyguları, yorumlanması, episodik (olaylara dayanan, aralıklı) gelişimi ve amacıyla bütün ve karmaşık bir eylemdir (Kelly, 1987: 49).
- **Resmi Sorumluluklardan Uzak Olma Durumu:** Herhangi bir ücretin alınmadığı bir iş veya zorunlu başka bir mesleğin bireye yüklediği daha belirgin ve resmi sorumluluklardan uzak olma zamandır (Lundberg vd., 1934: 2). Seçkinlik, derin düşünme, estetik hazlar ve beğeni oluşturmak için ayrılan zaman dilimidir. Bu özellik kavramı çalışmayla ilişkilendirilmekten uzak bir olgu olarak ortaya çıkarmaktadır (Gül, 2014: 5).
- **Eğlenme İşlevi:** Eğlenme, hoşnutluk ve mutluluk duygusu uyandıran zaman bölümüdür (Demir ve Çevirgen, 2006: 4). Tek dizelikten kaçıp kurtulmayı sağlayan, eğlenme ve boşalma işlevi vardır (Hacıoğlu vd., 2015: 28). En yaygın boş zaman tanımı işin ve varoluşun temel gereksinimleri karşılandıktan sonra kalan zaman bölümüdür (Kelly, 1987: 49). Benzer bir ifadeyle boş zaman, insanların boş vakitlerinde gösterdikleri iş dışı davranışlar olarak görülebilir (Veal, 1992: 44-48).
- **Kişilik Geliştirme İşlevi:** Fiziksel, zihinsel ve ruhsal kapasitenin gelişmesine uygun yeni koşullarda kişilik geliştirme işlevi olmasıdır (Hacıoğlu ve Gökdeniz, 1998: 37).

2.2. Rekreasyon Kavramı

Rekreasyon; kelime olarak dinlendirmek, eğlenmek, eğlendirmek, canlandırmak ve hayat vermek anlamına gelen, İngilizce recreate, Fransızca “Recreer” fiillerinin isim halidir (Sağcan, 1986: 5). Rekreasyonun günlük hayatta oldukça karmaşık bir yapıya sahip olmasından dolayı kavramın tek boyutta açık bir tanımı yapılamamaktadır. Rekreasyon, hoş bir çevrenin etkisi ile yenilenmek veya canlanmak, genellikle değişim veya dikkat dağıtma yoluyla yorucu çalışma veya kaygı hissettikten sonra tazelenmek, yeniden yaratma eylemi veya yeniden yaratılma durumudur. Çalışmadan sonra gücün ve moralin tazelenmesi, dikkat dağıtma, oyun veya eğlence aracıdır (Gove, 1961: 34). Rekreasyon, beden ya da zihnin tazelenmesi için kullanılan her tür oyun (Krebs, 1981: 80) gibi bir takım eğlenceler, hoş egzersizler veya benzeri yollarla yenilenme anlamlarına gelmektedir (Butler, 2013: 10).

Rekreasyon kavramının literatür tanımlarına bakıldığında ise: Bireyin boş zamanlarında seçtiği ve uğraştığı deneyimlere ilişkin etkinliklerdir; aranan deneyim ve yapılan etkinliklerin, gerçek anlamda, kişinin her tür günlük yükümlülüklerine devam

edebilmesi için yenilenmesini sağlayarak, bireyin yeniden yaratması bunun temelinde yatmaktadır (Ap, 1986: 167). Rekreasyon, insanların normalde mutlaka yapmak zorunda oldukları (keyfi alışveriş, fazla mesai, ikincil iş, ev onarımları, araba bakımı, eğitime devam etme, ev ödevi, çocuk bakımı, din ve siyaset gibi) uğraşların dışında kalan, boş vakitlerde meşgul olunan her türlü uğraşıdır (CRRAG, 1970: 7).

Rekreasyon hem boş zamanların deneyimlenmesi ve tadının çıkartılmasını sağlayan bir etkinlik hem de sosyal amaçlar etrafında toplumsal olarak organize edilen sosyal bir kurum olarak görülmektedir (Cushman ve Laidler, 1990: 2). Boş zamanlarda, bireysel ya da kolektif olarak sürdürülen, özgür ve keyif verici, kendi cazibesi olan, kendisinin ötesinde gecikmiş bir ödülün veya herhangi bir acil ihtiyacın zorlaması olmayan herhangi bir etkinliktir (Fairchild, 1970: 251).

Rekreasyon, kişinin bireysel ya da grup olarak özgür zamanda bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için gönüllü olarak katıldığı herhangi bir etkinliktir (Kılbaş, 2010: 1-2). Rekreasyon, refah ve tatmin duygusundan doğan, kişinin içindeki duygusal bir durumdur (Veal, 1992: 44-48). Bu yönüyle rekreasyon, eğlenmek veya bir uğraşından ya da dikkat dağıtıcı bir şeyden keyif almak demektir. Aynı zamanda dikkat dağıtıcı çeşitli uğraşlar veya çeşitlemeler rekreasyon biçimleri anlamına gelir (Madow, 1965: 3). Başka bir biçimde ise rekreasyon bir süreç (bir bireye ne olduğu) ve bir yapı (rekreasyonun gerçekleştirildiği çerçeve) olarak görülebilir (Torkildsen, 1986: 164). Buna göre rekreasyon, boş zamanlarında birey tarafından öncelikle kendi tatmini için, kişisel bir isteği veya arzuyu karşılamak üzere seçilen bir eylem veya deneyimdir (Yukic, 1970: 5).

Rekreasyon; kişisel ve toplumsal başarıların geliştiği boş zamandır. Yani rekreasyon, özgür zamanda, hiçbir baskı altından olmaksızın, iş dışında yapılan etkinliklerinin yer aldığı bir süreçtir (Kılbaş, 2010: 1-2). Butler (1968: 3)'a göre rekreasyon farklı bir aktivite deneyimi, iş karşıtı veya yenilenmek için yapılan bir faaliyet, Broadhurst (2001: 2)'a göre insanların boş zamanlarında katılmak için seçtikleri bir aktivite, Lu ve Hu (2005: 325)'ya göre bireylerin boş zamanlarında özgür bir biçimde seçtikleri ve gönüllü olarak yaptıkları etkinlik, Stebbins (2005: 349)'a göre ise aktif veya pasif katılımlı boş zaman değerlendirilmesidir. Aktif rekreasyon golf, at binmek, futbol, yüzme, tenis ve kamp yapmak gibi aktiviteleri kapsamaktadır. Pasif rekreasyon ise balık tutmak, hayvanat bahçelerini ziyaret etmek ve botanik bahçelerini ziyaret etmek gibi aktiviteleri kapsamaktadır (Mansuroğlu, 2002: 53).

2.2.1. Rekreasyonun Özellikleri

Toplumsal bütünleşmeyi sağlamada bir eğitim işlevi olan rekreasyon; edilgin kitleleri etki, olumlu ve yaratıcı kılmak amacıyla kullanılmaktadır (Kılbaş, 2010: 3). Bu nedenle rekreasyon kavramının herkes tarafından kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır. Örneğin; Torkildsen (2005: 50)'e göre oyun, Cordes ve İbrahim (1999: 7)'e göre bireyin boş zamanlarında gönüllü olarak yer aldığı birey için bir anlam taşıyan ve eğlenmesini sağlayan etkinlikler, Carpenter ve Howe (1985: 3)'a göre ise toplum üyelerinin genellikle boş zamanlarda katıldıkları aktif ve pasif aktivitelerin tamamıdır. Rekreasyonun birçok araştırmacı tarafından kabul edilen özellikleri bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak:

- **Rekreasyon Faaliyetleri Gönüllülük Esasına Dayanmaktadır:** McIntyre ve Pigram (1992: 3-15) rekreasyonu boş zaman süresince öncelikle zevk ve tatmin için gönüllü olarak gerçekleştirilen bir faaliyet olarak ele almaktadır. Kişi boş zamanında ne tür etkinlikler yapacağına veya ne tür aktivitelere katılacağına özgürce karar verir. Ancak bu faaliyetlerin kişisel gelişime katkı sağlaması beklenmektedir (Butler, 1968: 6).
- **Etkinlikler Yapıcı ve Sosyal Açıdan Uygunudur:** Rekreatif faaliyetlerden bireysel ve toplumsal bir yarar sağlanması için etkinliklerin yapıcı ve sosyal açıdan uygun olması beklenir. Veal (1992: 44-48)'a göre rekreasyon yaratıcılığın kuvvetlenmesi ya da kazandıracığı düşünülen belirli kişisel veya sosyal değerler dolayısıyla, genellikle gönüllü olarak seçilen etkinlik veya deneyimlerden oluşmaktadır. Çünkü rekreasyonel aktiviteler, yeni bireyler tanıma ve toplumsal ilişkilerin artmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece kişi toplumsal birey olma özelliğine kavuşur (Kılbaş, 2010: 240).
- **Rekreatif Etkinliklerin Çevreyi ve Yaşamı Tanıtıcı Özelliği Vardır.** Birey rekreatif faaliyetler sonucunda yaşamı tanıyıp, yaşamın anlamına ilişkin bilgilere ulaşmaktadır (Kılbaş, 2010: 240). Kraus (1978: 37)'a göre aktivitede bulunma süreci katılımdan doğan duygusal durum olarak algılandığı için rekreasyonel aktivitelere katılım bireyin tutum ve davranışlarına göre farklılık gösterebilir.
- **Tembellik Karşısı Bir Aktivitedir:** Rekreasyon bir faaliyetin yerine getirilmesini gerektirmektedir (Özbey ve Çelebi, 2003: 236). Ancak rekreatif etkinliklerin kişiye özgürlük hissi vermesi beklenir. Eğer birey hiçbir şey yapmadan duruyor ve kendini özgür hissediyorsa bu bir rekreatif davranıştır. Çünkü bireyin istediği bir etkinliği veya işi yapması gerekir (Kılbaş, 2010: 240).
- **Rekreasyon Bireyseldir:** Rekreasyonel aktiviteler zaman zaman grup ortamında ya da bir lider öncülüğünde gerçekleştirilse de insanlar boş zaman aktivitelerine kişisel

doyum için katılmaktadır. Böylece kendini tanıyan birey ise ulaşabileceği hedefleri etkinlikler aracılığıyla belirlemektedir (Kılbaş, 2010: 240).

- **Rekreasyon Boş Zamanda Yapılır:** Rekreatif etkinlikler bireyin dilediği gibi özgürce seçtiği ve zorunlu olarak yapmak zorunda kaldığı iş saatleri dışındaki zaman sürecinde gerçekleştirilmektedir (Broadhurst, 2001: 9-13).
- **Rekreasyon Zevk ve Neşe Verir:** Toplum üyeleri katıldığı aktivitelerden haz ve neşe alır. Farklı bir ifadeyle rekreatif etkinlikler, bireyin isteyerek katıldığı, kendi öz benliğine uygun ve yapmaktan haz aldığı aktiviteler olduğu için bireyin kendini geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Kılbaş, 2010: 240). Rekreasyon genellikle eğlencelidir ve örgütlü veya toplumsal hizmetlerin bir parçası olarak gerçekleştirildiğinde bireysel katılımcının, grubun ve toplumun yapıcı ve toplumsal olarak değerli olan hedeflerini gerçekleştirmek üzere tasarlanmıştır (Kraus, 1978: 186).
- **Anlık Tatmin ve Keyif Sağlar:** Rekreasyon boş zamanda yapılan ve katılımcıya doğuracağı anlık tatmin ve keyif deneyimlerinden oluşmaktadır (Veal, 1992: 44-48). Yapılan aktiviteden elde edilecek tatmin duygusunun anlık olması ise bu duygunun biteceği anlamına gelmeyebilir (Karaküçük, 2005: 69).
- **Rekreasyon Rutinin Değişmesini Sağlar:** Rekreatif etkinliklere katılmak fiziksel, zihinsel ve duygusal dengenin sağlanmasına yardımcı olur. Böylece birey, kendinde olan yetileri fark eder ve kendini daha değerli duymaya başlar (Kılbaş, 2010: 240).
- **Bireyin Yeniden Yaratılması Sürecidir.** Günümüzde insanlar sessizliğe ve doğaya yakın rekreatif deneyimlerde bulunmaya ihtiyaç duymaktadır (Torkildsen, 1999: 48). Çünkü nüfus artışı, kentleşme, hava kirliliği, gürültü ve yorgunluk insanlar üzerinde psikolojik ve fizyolojik bir dengesizliğe yol açmaktadır (Sağcan, 1986: 1-2). Karaküçük ve Gürbüz (2010: 30)'e göre rekreasyon bireyin yeniden yaratılması veya restore edilmesi sürecidir. Ayrıca Rekreasyonel fırsatlar fiziksel hareketliliği ilginç, eğlenceli hale getirerek, hayat boyu zindelik (fitness) alışkanlıklarını teşvik etmektedir. Hareketli kalmanın sağlığa olan faydaları daha az obezite, hastalık riski ve en önemlisi de artan yaşam süresidir (CORP, 2005: 11).

2.2.2. Rekreasyon Talebi

Rekreatif alanlar sadece özel bir kalitenin değil aynı zamanda bireye bütünlük hissi veren bir dizi özelliğin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Örneğin rekreatif alanlar; ada manzaraları, büyük ağaçlıklar, kumsal, sonbahar renklerini barındıran, antik ormanlıklar,

doğal alanlardaki ses ve kokular, bozulmamış kıyı şeridi ve bataklık gibi birçok özelliğin bir araya gelmesiyle oluşur. Ziyaretçilerin ihtiyaç ve beklentilerinin mevcut finansal kaynaklar aracılığıyla mümkün olduğunca karşılanması gerekir. Benzer bir ifadeyle toplum üyelerinin tamamının rekreatif etkinliklerden yararlanma özgürlüğüne sahip olması gerekir. Ancak bu aktiviteler doğal çevrenin, kültürel mirasın ve çevre sakinlerinin, yerel halkın, mülk sahiplerinin ve diğer kullanıcıların çıkarlarına saygı duyacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Rekreatif alanlara olan talep birçok nedenle artmaktadır. Bunlar şu şekilde belirtilebilir (NFNPA, 2010: 8-15) :

- **Nüfusun Yaşlanması:** Her ne kadar nüfus yaşlansa da birçok insanın fiziksel olarak ilerleyen yaşlarda dahi aktif kalması rekreatif faaliyetlerde bulunma duygusunu arttırmaktadır.
- **Araç Sahibi Olmak:** Şehir içi trafik yoğunluğu her geçen gün artmaktadır. Bunun en önemli nedeni insanların araç kullanım isteği ve farklı seyahat tiplerini tercih etmemesi olarak gösterilebilir. Dolayısıyla çevredeki nüfus artışının bir sonucu olarak trafik hacmi de kaçınılmaz olarak artmaktadır.
- **Modern Çalışma Biçimindeki Değişiklikler:** Günümüz çalışma saatleri, insanların boş zamanlarının geçmişe oranla haftaya dağılımının daha eşit olduğunu göstermektedir. Ancak hafta sonları boş zaman aktivitelerine katılım için hala önemli bir zaman dilimi olarak görülmektedir. Ancak zaman zaman bazı açık alan rekreasyon faaliyetlerine katılan insan sayısında azalmalar görülmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak insanların her zamankinden daha fazla boş zaman seçeneğine sahip olması gösterilebilir.
- **Bilgi Teknolojileri:** Günümüzde internet ve cep telefonları gibi kitle iletişim araçlarının daha yaygın bir şekilde kullanılması, rekreasyon fırsatları ve bunları keşfetmenin yeni yolları hakkında daha fazla bilgi sunmaktadır.
- **Zenginliğin Artırılması:** Kişisel gelirin artması genellikle boş zaman ve tatil günlerinde daha fazla harcamaya neden olmaktadır. İnsanların refah düzeyinin artmasıyla birlikte daha fazla çalışma dışı zamanı arzulamaktadır.
- **Ekonomik Etki:** Rekreasyon, insanların yaşam kalitesini, sağlığını ve esenliğini arttırmaktadır. Bununla birlikte yerel ekonomilerin sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle rekreatif alanların sahip olduğu özel niteliklerinde gelecek kuşaklar için korunmasına ilişkin tedbirler alınmalıdır.
- **Kültür Kentleşmesi:** İnsanların seyahat etmelerinin temel nedenlerinden birisi de farklı bir kültürü tanıma ihtiyacı ve bunun insana verdiği heyecan olarak

belirtilmektedir (İyem, 2012: 76-77). Bu nedenle kültürel değerler toplum üyelerine özgürlük, refah ve güvenlik gibi farklı durumlar karşısında uyulması gereken davranışlara temel oluşturmaktadır (Fırat, 2007: 16). Günümüzde ise alternatif iç mekân arayışları ve güvenlik korkuları, doğal dünyayla önceki nesillerden, özellikle de gençler arasında, daha az ilişkilendirilmektedir.

- **Organize Aktivitelere Olan Talebin Artması:** Rekreatif alanların çeşitli etkinliklerin keyfini çıkarmak için cezbedici bir mekân olarak tanıtmak son derece önemlidir. Bu nedenle rekreatif alan yöneticilerinin halkla doğrudan temas kurması ve kullanıcı gruplarıyla yakın çalışması hem farkındalık yaratmakta hem de faaliyetlere olan talebi arttırmaktadır. Böylece alanlara gelen ziyaretçilere uygun bilgi ve rehberlik hizmeti sunularak, ziyaretçilerin buralarda zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmeleri sağlanmaktadır.
- **Kişiselleştirilmiş Bilgi Sağlama Talebinin Artması:** Piknik, uçurtma sörfü ve dağ bisikleti gibi yeni aktif sporlarda artış meydana getirmektedir.
- **Yaşam Doyumu:** İnsanların yaşamları rekreasyon faaliyetlerine katılmak suretiyle zenginleşmektedir. Çünkü açık alan rekreasyon faaliyetlerinin bazıları insanlara doğa manzaraları, ilham, ferahlık, egzersiz ve eğlence imkanı sunmaktadır. Bu nedenle kamuya veya özel sektöre ait ulaşım imkânları belirtilen güzergâhlar üzerinden gerçekleştirilmelidir. Böylece insanlar nereye gidebileceği konusunda ve rekreasyonel alanlarda neler yapabileceği hakkında daha fazla bilgiye sahip olacaktır.

2.2.3. Rekreasyon Teorileri

Rekreasyonel kuramları mantıksal ve açık bir şekilde sınıflandırmak oldukça zordur. Çünkü çoğu birbirinden farklı ve bağlantısız, gereksinimi karşılama ve doyum sağlama, toplumda değer ve saygınlık kazanma gibi konuları içermektedir (Kılbaş, 2010: 9). Bu teoriler şu şekilde açıklanabilir (Torkildsen, 1990: 73-78) :

- **İhtiyaçlara Hizmet Eden Rekreasyon:** İnsanlarda oluşan hasarın onarılması ve bu hasarın yetişen nesilde ortaya çıkmaması için giderilmesi gerekir. Bu yönüyle rekreasyon, hem ihtiyaçların giderilmesi ve özlem duyulan deneyimlerin gerçekleştirilmesi hem de insanın içinden gelen dürtüleri ve güdülerini tatmin etmektedir.
- **Gereksinim Olarak Rekreasyon:** İnsanlar bazı ruhsal gereksinimleri doyurma arayışındadır. Bu yönüyle rekreasyon gereksinimi karşılama deneyimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda rekreasyon; değişimin dinamikleri arasındaki rolünü

belirleyebilmek üzere bir uyarılama süreci olarak görülmektedir. Bu yönüyle rekreasyon, bir etkinlik ya da deneyim olarak tanımlanmaktadır. Deneyim olarak rekreasyona göre boş zamanı değerlendirme, duygusal bir durumdur. Bireysel imajı olumlu yönde güçlendiren rekreasyon, bir üstünlük duygusu, başarı, üst düzeyde heyecan, kabullenme, bireysel değer ve zevk olarak tanımlanmaktadır.

- **Bireye ve Topluma Bir Değer Olarak Rekreasyon:** Rekreasyon, toplumun ve bireyin iyiliği için yüksek duygusal ve sosyal değerlere sahip olmayı sağlamaktadır. Bu bakış açısında toplumsal rekreasyon, sosyal birlikteliğin sağlanmasına ve korunmasına aracılık etmektedir. Ancak toplumsal rekreasyonun geliştirilmesi sosyal katılıma bağlıdır. Toplum bilimsel bir yaklaşım olarak rekreasyon; rekreasyon çeşitlerinin büyük bir kısmı, gruplar halinde veya diğer insanlarla bir araya gelerek yürütülmektedir. Çalışma zamanının azalması, özgür zamanın önemli ölçüde artması, ailevi değerlerin azalması, hatta boş zaman değerlerinin artması gibi etkenler insan hayatını biçimlendirmektedir. Bu yönüyle rekreasyon biçimlerini toplumun yapısı belirlemektedir.
- **Bireye ve Topluma Değer Kazandıran Rekreasyon:** Günümüz dünyasında bağımsızlık, özdenetim ve barış ortamına ulaşmak için daha fazla sayıda demokrasiyi bilen, ona inanan bireylere gereksinimimiz olduğunu ortaya koymaktır. Demokratik vatandaşlık; eğitim; sağlık, beden eğitimi ve boş zaman değerlendirme programları olmak üzere üç anlamı kapsamaktadır. Demokratik vatandaşlık, diğer insanlara eşit biçimde muamele etmektir. Demokrasinin anlamı, onun yaşanması ve yaşatılmasıdır. Diğer insanların kendi istedikleri hakları, onlara bağışlamak ve vermektir.
- **Yeniden Yaratma Olarak Rekreasyon:** Psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesinin ruhsal denge süreci olduğu savunulmakla birlikte rekreasyon ve oyun kavramlarının aynı olduğu görüşler bulunmaktadır. Psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesi, bireyin çevreyle olan uyumunu yeniden kurabilmesi için harekete geçmesidir. Ekoloji, eşitlik ve yenilik boş zaman demokrasisinin üç önemli boyutudur.

2.2.4. Rekreasyonel Katılım

Katılım veya uzmanlaşma; çevresel tutumlar, endişeler ve davranışlar gibi birçok bağımlı değişkenle rekreasyonistler arasındaki farkların ayırt edilmesi için kullanılmaktadır (Dyck vd., 2003: 44-62; Hvenegaard, 2002: 21-36; Oh ve Ditton, 2008: 556-573). Uzmanlaşmanın bireyin bir etkinliğe katılımının kolektif ölçümü olması amaçlanır (Thapa vd., 2006: 601-615). Dolayısıyla kurgunun teorik olarak sağlam olabilmesi için çoklu boyut

üzerine yapılması gerekir (Scott ve Shafer, 2001: 319-343). Ancak bazı araştırmalara göre uzmanlaşma sadece davranışsal bir eğilim veya tamamen psikolojik olarak, bazıları ise davranış, beceri gelişimi ve aktiviteye olan adanmışlığın kolektif bir ölçümü olarak gerçekleştirilmektedir (Smith vd., 2010: 59).

Rekreasyonist motivasyonları, bir takım aktiviteye katılmakla yerine getirilebilecek belirgin ihtiyaçları temsil etmektedir. Rekreasyonistler uzmanlaşma sürecinden geçerken ve aktiviteye daha az veya daha fazla katılım gösterdikçe istenen rekreasyon deneyimlerinin de değişikliğe uğradığı söylenebilir (Smith vd., 2010: 59). Bu yönüyle uzmanlaşmanın motivasyonla yakından ilişkili olduğu öne sürülmektedir. Örneğin uzman olta balıkçılarının kendilerine göre daha az uzman balıkçılara kıyasla, belli sayıda veya belli büyüklükte balık tutmak gibi deneyimlerin aktiviteye özel unsurlarına ilişkin olarak daha az motive oldukları söylenebilir. Bilakis, daha fazla uzmanlaşmış balıkçılar dışarıda olmak veya arkadaşlarla birlikte olmak gibi deneyimlerin aktiviteye özel olmayan unsurlarını daha çok tercih etmektedir (Ditton vd., 1992: 33).

Katılım aktiviteye özel tercihlerle birlikte düşünüldüğünde ise rekreasyonel uzmanlaşmanın balıkçılık etkinliğiyle çevreyi koruma tutumu ve davranışı geliştirilmesinin açıklanmasında kullanılabileceği ileri sürülmektedir (Oh ve Ditton, 2008: 556-573). Benzer şekilde balık adamları arasında ileri uzmanlaşma ile ileri çevre davranışları arasında olumlu ilişki olduğu tespit edilmiştir (Thapa vd., 2006: 601-615). Bu bağlamda kaynakların korunması ve düşük etkili uygulamaların ileri düzeyde uzmanlaşma ile ilişkisine rastlanmaktadır (Hvenegaard, 2002: 21-36). Bu çalışmaların tamamı aktiviteye özel çevre tutum ve davranışlarını ele almaktadır. Örneğin, rekreasyonel balıkçılık çalışmasında çevreyi koruma davranışı deneklere balıkçılık kurallarına uyup uymadıkları sorularak; balık adamları çalışmasında da deneklere dalgıçlık yaparken kaynaklara zarar verip vermedikleri sorularak ölçülmüştür (Dyck vd., 2003: 44-62).

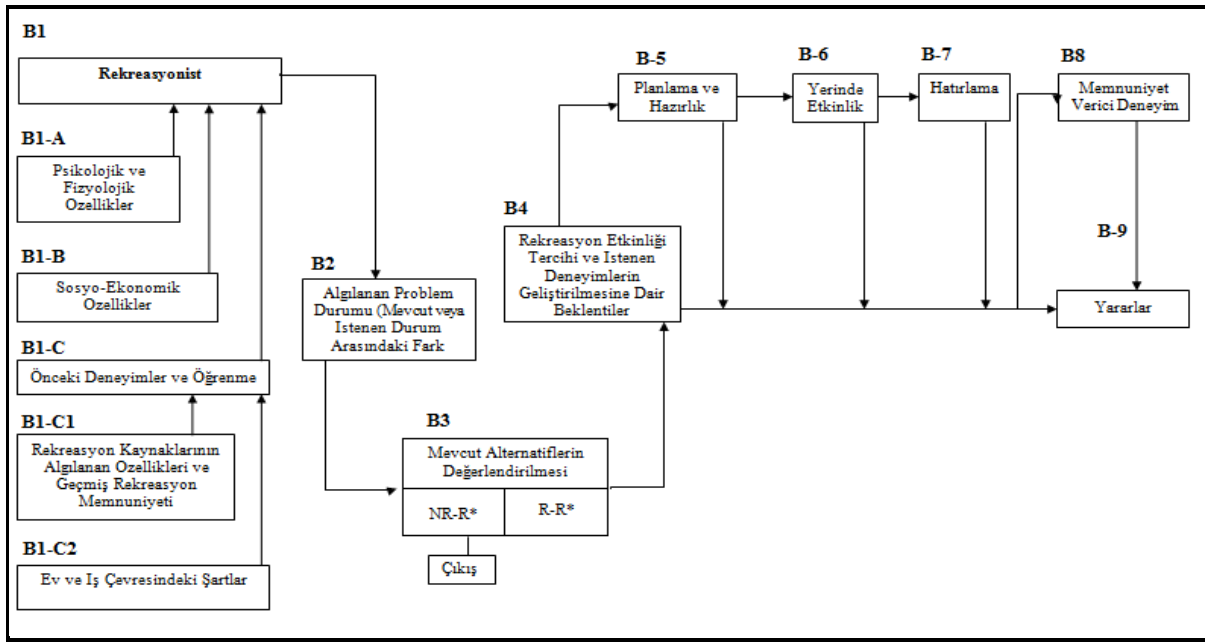
Rekreatif alan kullanıcılarının motivasyon ve tutumlarının bilinmesiyle destek hizmetlerin sağlanması ve yönetilmesinde rekreasyonistlerin istekleri ve görüşleri hedef alınabilir (Smith vd., 2010: 58). Dolayısıyla rekreasyon uzmanlaşması, belirli bir rekreasyon etkinliğine katılım yoğunluğunun ölçülmesi veya davranışsal, tutumsal veya tercihsel ilerleme içeren gelişim süreci olarak tanımlanabilir (Scott ve Shafer, 2001: 319-343). Benzer bir ifadeyle rekreasyon uzmanlaşmasını, kişinin davranış, beceri gelişimi ve aktiviteye olan adanmışlığına dayanan çok boyutlu bir aktivite katılım yapısı olarak tanımlanmaktadır (Smith vd., 2010: 59).

Rekreasyonistlerin bir aktiviteye katılım seviyelerine göre analiz edilmesi, bir yere bağlılık (Bricker ve Kerstetter, 2000: 233-257) dışlanma algısı, küçük düşürülmeye karşı tutum vb. birçok bağımlı değişkenin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır (Scott ve Shafer, 2001: 319-343). Uzmanlaşmanın teorik temelleri davranış, tutum, motivasyon ve tercihlerdeki farklılıkların aktiviteye katılımındaki çeşitlilikle açıklanabileceğini varsayar. Basit izlenimlerden oluşan karmaşık eğilimin işlevselleştirilmesine dair yapılan ilk çalışmalar, farklı kullanım biçimleri ve yönetim tercihlerinin aktiviteye katılımın uzunluğu ve yoğunluğuna dayanarak açıklanması üzerine odaklanmıştır. Rekreasyonel uzmanlaşma, yöneticileri bir etkinliğe katılan kullanıcıların çeşitliliği hakkında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal göstergelere dayanarak bilgilendirebilen bu tür yaklaşımlardan biridir (Smith, 2010: 58-59).

Genel olarak, rekreasyonistlerin bir aktiviteye katılım seviyeleri ile aktivitelerinin dayandığı kaynakla ilgili endişeleri arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir. Ancak rekreasyonistlerin katılım seviyeleri ve çevreyle ilgili genel endişeleri arasındaki ilişkiye dair daha az bulguya rastlanmaktadır (Smith, 2010: 60). Rekreasyonistlerin aktivitelerine katılımları farklılık gösterdiğinden, ortam ve sonuçlarla ilgili tercihleri de değişmektedir. Bu bağlantıdan yola çıkılarak, rekreasyon uzmanlaşması bir dizi açık hava rekreasyon etkinliği içinde görülen farkları incelemek için kullanılmaktadır (Scott, 2005: 53-74). Yüksek kaliteli rekreasyon deneyimlerinin edinilmesi ise rekreasyonistlerin motivasyonları ve tutumlarının daha yüksek düzeyde farkında olunmasıyla sağlanabilir (Smith, 2010: 58-60).

2.2.4.1. Rekreasyonel Davranış Modeli

Rekreasyonel davranış modeli, rekreasyonistlerin arzuları, olanaklar ve hizmetlerin sosyal faydaları arasındaki ilişkinin yapılandırılmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle şekil 2.2'de basit ve entegre bir rekreasyonel davranış modeli sunulmaktadır. Modelde insanın veri işleyen ve problem çözen bir organizma olduğu yönüne ağırlık verilmiştir. Çünkü insanın bu yönü; (1) rekreasyonel davranışının amaca yönelik doğası veya amaç odaklılığı ve (2) rekreasyonel talep ve davranışlarının değerlendirilmesinde yerinde davranışların ötesine bakma ihtiyacını açığa kavuşturmaktadır. Bu göreceli tercih kriterine göre hayatta olan herhangi bir şey insanların karşısına çıkan bir problem olarak tanımlanabilir. Eğer kişi bir mutluluk hali yaşıyorsa ve aslında daha mutlu olma beklentisi varsa bir problem ile karşı karşıyadır; zira bir boşluk yaşıyordur. Bu boşluk kapandıkça problem çözülmüş olur. Bu yönüyle önerilen modelin birçok farklı açıdan genel insan davranışı üzerine olduğu görülmektedir (Driver, 1976: 171).

Şekil 2.2 Rekreatif Davranışları Etkileyen veya Tanımlayan Faktörlerin Gruplandırılması

Kaynak: Driver, 1976: 163-189.

Şekil 2.2’de rekreasyonel davranışları etkileyen veya tanımlayan faktörlerin ölçülebilir alanlar halinde gruplandırılabilceği basit bir biçimde gösterilmektedir. NR-R ve R-R sırasıyla davranışın rekreasyonla ilgili olmayan ve rekreasyona dayalı tercihleri belirlemektedir. Başka bir deyişle R-R seçilirse birey rekreasyon davranışını daha uzun süre devam ettirir.

Bu model, potansiyel bir rekreasyonistin (B-1) ölçülebilir özelliklere sahip olduğunu (B1-A, B1-B ve B1-C) ve bu özelliklerden her birinin belirli bir problem durumuna sebebiyet verebileceğini ve bununla ilgili tercihlerin belirli bir zaman diliminde baskın hale gelebileceğini (B-2) öngörmektedir. Bu tercihlerin yerine getirilebilmesi için (yani problemin çözümü) birey önündeki seçenekleri (sınırlamalar ve ihtimaller) ve bunların beklenen-muhtemel sonuçlarını değerlendirir (B-3).

Bu karar verme süreci ile birey, bir aşamada şunlardan birine karar verir: (1) bir sonraki davranış olarak kendini rekreasyon etkinliğine verir veya (2) başka bir etkinliğe girer (yani rekreasyon davranış zincirinden çıkar). Eğer bir sonraki davranış kendini rekreasyon etkinliğine verme olursa, birey amaçlı olarak bir rekreasyon etkinliğini veya ortamını seçmiştir ve bu seçim, ulaşılması mümkün görülen ve istenen sonuçların veya memnuniyet verici deneyimlerin gerçekleşmesi beklentisini beraberinde getirmektedir (B-4).

Daha sonraki davranışlar planlama (B-5), etkinlik yapılacak yere veya tesislere gidiş, yerinde etkinliklere katılım (B-6), bazen hayal edilen, zihinsel bir durum da olabilir, eve

dönüş ve hatırlama (B-7) şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu davranışlardan (B-5 - B-7), rekreasyonist memnuniyet verici deneyimler (B-8) ve kişisel yararlar (B-9) görebilir. Belirlenmiş bir doğa yolunda yapılan yürüyüş sayesinde daha elastik kaslara sahip olma gibi farkında olmadan da bazı faydalar elde edilebilir.

Önerilen model, rekreasyon etkinliklerine katılmanın kişisel-sosyal yararlarını belirlemek ve ölçmek için şu üç aşamalı yöntemi ortaya koyar: 1. Öncelikle, belirli rekreasyon etkinliklerine katılan farklı tür rekreasyonistlerin (Şekil 2.2 de B1-A dan B1-C ye kadar olan göstergelerde belirtilen) istenen ve beklenen sonuçlarının yani beklenen memnuniyet verici deneyimlerin önemini belirler ve ölçer.

İkinci olarak, büyük rekreasyonist grupların (çoğu daha önce benzer rekreasyon etkinliklerine katılmış olan) istenen ve beklenen sonuçlarının elde edilmek istenen kişisel ve sosyal faydalar ile örtüştüğünü varsayın. Daha sonra, belli tür deneyimler kazandırmaları yönüyle belirli aktivitelere yüksek değer veren açıkça tanımlanmış kullanıcı tipleri tarafından elde edilen kişisel-sosyal faydalarla ilgili hipotezler oluşturun. Örneğin, “beceri geliştirme” amaçlı yapılan bir tür balık avlama etkinliğine (beklenen istenen sonuç veya arzu edilen deneyim) büyük önem atfeden özellikle tanımlanmış bir kullanıcı grubunun daha çok özgüven hissettiği (muhtemel ruh sağlığı yararı) varsayılabilir.

Üçüncüsü ise zamanla ortaya çıkacak faydaların ölçülmesi dâhil olmak üzere hipotezleri deney-kontrol şartları altında test edin. En genel ve yönetsel olarak uygun beklentilerin, benzer özelliklere sahip (belirli bir zamanda belirli bir yerde piknik yapan, yaş, gelir düzeyi, yaşadığı şehir ve geçmiş piknik deneyimleri aynı olan grup gibi) herhangi bir büyük grup ile son derece doğru bir şekilde ölçülebilecektir (Driver, 1976: 176).

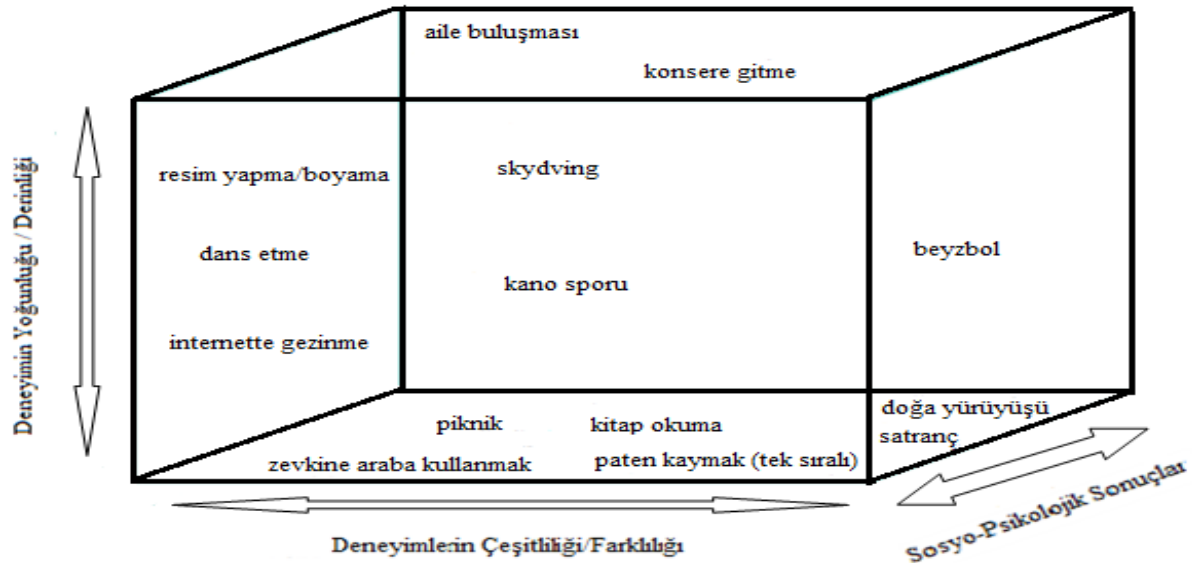
2.2.4.2. Rekreasyonel Katılımdaki Çeşitlilik

Rekreasyon deneyimi geniş anlamda kişinin bir rekreasyon etkinliğine gösterdiği zihinsel, ruhsal, psikolojik ve diğer tepkilerin toplamıdır. Böylesi bir genel deneyim tatmin edici veya memnuniyet verici olabilir ya da tatmin edici olmayabilir, zira iyi olduğu kadar kötü deneyimler de vardır (Driver, 1976: 164). Katılım, insanların yaşadıkları yerlerle ilgili karar, işlem ve işlerde interaktif vatandaşlar haline gelmesidir. Ayrıca katılım, insanların yaşadıkları yerle ilgili sorunlar hakkında düşünmelerini ve sorumluluk almak için girişimde bulunmalarını teşvik etmektedir. Bu davranış ise insanları sorunlar ve sorumluluklarının farkında olan bireyler yapmaktadır (Arslan ve Türkmen, 2012: 51). Fayda ise rekreasyon etkinliklerine katılımın bir aktiviteye katıldıktan sonra kişinin daha işlevsel hale gelebilmesine nasıl katkıda bulunduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. İşlevsel hale gelme durumu

fizyolojik (daha sağlıklı olma), psikolojik (daha iyi ruh sağlığı) veya sosyolojik (katılım sayesinde kişinin kaynakları daha akıllıca kullanmak için daha fazla çaba göstermesi) olabilir. Bu yönüyle işlevsellikteki gelişmeler iş hayatında (daha fazla veya daha yüksek kalitede iş yapılması), evde (daha fazla aile dayanışması) veya herhangi bir ortamda kendini fark ettirebilir (Driver, 1976: 163).

Rekreasyonel katılım herhangi bir fiziksel aktivite içermeyebilir. Ancak onun yerine internet oyunları, sosyal ağda dolaşım, müzik paylaşımı, anlık mesajlaşma ve yeni ortaya çıkacak benzer etkinlikleri kapsayabilir. Şüphesiz ki rekreasyon ve boş zaman bunların tümünü kapsamaktadır (McClean ve Hurt, 2012: 2-3). Rekreasyonel etkinliklere katılımın sükûnet, eğlence, kendini geliştirme ve kültürel farkındalık, özgüven, kendini beğenme, arkadaşlık, aidiyet duygusu, fiziksel olarak formda olma ve bağımsızlık gibi birçok olumlu yararlarını vurgulamıştır. Ayrıca bu kazanımlar başka yollarla elde edilemeyecek yararlardır ve yaşam kalitesini iyileştirmektedir. Burada rekreasyonel etkinliklere katılımın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Baker ve Palmer, 2006: 396).

Rekreasyon, kabul edilen birçok faydası ile birlikte günümüzde insanlar için önemli bir rol oynamaya devam etmektedir (White ve Bustam, 2010: 2). Bu yönüyle rekreasyonel aktiviteler binlerce katılımcı veya seyirci ile daha eğlenceli olabileceği gibi tamamen tek başına yapılan bir deneyim de olabilir. Bununla birlikte yorucu ve güç gerektirici olabileceği gibi tamamen zihinsel bir etkinlik de olabilir. Ayrıca hayat boyu bir ilgi alanı ve uğraşmayı ifade edebileceği gibi bağımsız tek bir deneyim de olabilir (McClean ve Hurt, 2012: 3). İnsanlar, katıldıkları rekreasyonel etkinlikler sayesinde yaşadıkları yerle ilgili farkındalık seviyelerini yükseltir, sorunlar ve sorumlulukları ile ilgili daha duyarlı olurlar. Bu durum, rekreasyonel etkinliklere katılımın yaşam kalitesi açısından sadece bireysel yönden değil aynı zamanda toplumsal boyutta da önemli olduğunu göstermektedir (Arslan ve Türkmen, 2012: 51).

Şekil 2.3 Rekreasyon ve Boş Zaman Deneyimlerinin Karmaşıklığının Basit Gösterimi

Kaynak: Mclean ve Hurt, 2012: 2-3

Şekil 2.3 bir boş zaman etkinliği keşfedilirken karşılaşılan zorlukları çok basit bir biçimde gösterilmektedir. Yatay düzlemde bir kişinin rekreasyonun bir parçası olarak meşgul olabileceği farklı türde etkinlikler ve deneyimler ile temsil edilen çeşitlilik, dikey düzlemde ise katılımın derinliği veya yoğunluğu görülmektedir. Kutuya boyut kazandıran üçüncü düzlemde ise durum daha karmaşık hale gelmektedir. Çünkü kişi, insanların niçin katıldığını (sosyal yön), etkinlikte harcanan zamanı (boş zaman ve zorunlu zaman) ve faaliyetlere katılmak veya onlardan uzak kalmakla ilgili maliyeti (ekonomik) hesaba katmak durumundadır (Mclean ve Hurt, 2012: 3).

2.2.4.3. Rekreasyonel Katılım Alanlarının Planlanmasındaki Öncelikler

Rekreasyonel değerlerin objektif olarak ölçülmesine ilişkin kararlar verilirken; muhtelif rekreasyon olanaklarının sosyal faydalarına, maliyetine ve kaynağın farklı şekillerde kullanılmasıyla elde edilebilecek değerlerin karşılaştırılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin, rekreatif alanların çıktılarına ilişkin ölçümlerlerde ziyaretçi sayısı ve ziyaret günleri gibi değişkenler kullanılmaktadır. Bunlar, planlama ve yönetim kararlarında gerekli olmasına rağmen, bu değişkenler sistemi kullanan kişi sayısından başka bir şeyi ifade etmez. Dolayısıyla elde edilen yararların sayısı, tür ve büyüklüğüne ilişkin herhangi bir bilgi vermemektedir (Driver, 1976: 166).

Başarıları ölçmek için gerçekçi, uygun ve ölçülebilir hedefler belirlenemediği zaman amaçların gerçekleştirilmesi de zordur. Bu nedenle kullanıcı sayıları tam olarak yeterli hedefler arasında değildir. Aslında temel problem yönetsel hedeflerin (hatta politika

esaslarının) belirlenmesinde, kullanıcı sayısının özellikle neyin elde edileceğine veya bu hedeflerin ne derecede gerçekleştirildiğinin ölçülmesinde çok az bir değer ifade etmesidir. Başka bir deyişle rekreasyon yönetimi ürünlerinin rekreasyon olanaklarından ibaret olduğu yaygın kanaatinin ötesine geçerek, bu olanakların kullanıcılar için tam olarak neyi ifade ettiğinin açıkça ortaya koyulması gerekir (Hungerford ve Volk, 1990: 12).

Davranış verileri önemli olmasına rağmen, davranış bilgisinin açık alan rekreasyon kaynakları planlayıcı ve yöneticileri tarafından göz önünde bulundurulması gereken en az beş bilgi türünden sadece birisi olduğu vurgulanmalıdır. Bu noktanın yeniden belirtilmesini sağlamak için, farklı bilgi tabanı türlerini şu beş konu başlığı altında toplamak yararlı olacaktır. Bunlar aşağıdaki gibi belirtilebilir (Driver, 1976: 166-168) :

- **Kaynak Tespiti (Resource Location):** Fiziki kaynakların yeri ve uygunluğuna ilişkin geliştirilen bilgiler rekreasyon olanaklarının şeklini ve türünü büyük ölçüde etkilemektedir. Bu bilgi türünün arz faktörlerini çok fazla öne çıkarması ve taleple ilgili faktörleri göz ardı ettiği için arz merkezli bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu durum bir bölge içinde tahsis edilen kaynak üssünde birbirine benzer rekreasyonel alanların oluşturulmasını neden olmaktadır. Ancak bu bilgi türü rekreasyon planlaması ve yönetilmesinde diğer dört bilgi türüyle entegre edilebilir. Böylece hem belirli rekreasyonel deneyimler için olanak oluşturma hem de belirli deneyimlerin kaynaklara bağımlılığı yönüyle kaynakların envanteri daha iyi çıkarılabilir. Bu bilgiler şu şekilde elde edilir:
 - Envanter, sınıflandırma ve imar,
 - Kaynaklara değer biçilmesi,
 - Bölgesel ilişkilerin belirlenmesi,
 - Yerleşim merkezlerine uzaklık,
 - Zararların tespiti,
 - Rekreasyonel kaynaklardaki azlık,
 - Kaynakların benzerinin olmayışı ve
 - Ekolojik taşıma kapasitesi.
- **Kullanım Geçmişi (Historical Use):** Kullanımların betimsel istatistik bilgileri daha çok geçmiş ve mevcut katılım yaklaşımının nasıl adlandırılabilmesine dayanmaktadır. Burada katılıma dair önceki eğilimlere ilişkin elde edilen bilgiler planlayıcı ve yöneticilere ne yapmaları gerektiği konusunda yardımcı olmaktadır. Ancak bunun beş temel olumsuz yönü vardır. Bunlar:
 - Yüksek katılım seviyeleri planlamayı başarılı göstermektedir.

- Önceki katılımları talep ile eşit görür ve gelecekteki talebin önceki eğilimlerle aynı olacağını varsayar. Böylece geçmişte sağlanan olanakları geleceğe taşıyarak kendini geliştirmeye çalışır. Bununla birlikte görünmeyen veya geçmiş katılımlarda ortaya çıkmamış olan talepleri göz önünde bulundurmaz.
- Aktivitelerin kendi aralarında değiştirilebilirliği ile ilgili neredeyse hiçbir bilgi vermez.
- Rekreasyonu bir deneyim değil aktivite olarak tanımlamaktadır. Bu yüzden sunulan olanakların sosyal yararlılığı üzerinde çok az durulmaktadır.
- Talep ve enerji krizi gibi değişen sosyal durumlar arasındaki ilişkiler hakkında ortaya çıkan net soruların sorulmadığı oldukça statik bir rekreasyon kavramını desteklemektedir.
- **Ekonomik (Economic):** Ekonomik anlamda rekreasyon kaynakları, ödenmek üzere bireysel ve toplu satın alma taleplerinin olduğu ticari (kıt) mallar olarak görülmektedir. Bu yaklaşıma göre rekreasyon kaynaklarının tahsisinde, özellikle fiyatlarda, piyasa göstergeler kullanılmaktadır. Piyasanın bunu gerçekleştirememesi durumunda ise tahsis sürecinde kamu finans prensiplerinin sistematik olarak uygulanmasını gerektirir. Verilerle ilgili olarak:
 - Farklı yerlerde farklı tesisler yapılmasının faydaları ve maliyeti,
 - Büyüme skalası,
 - Çeşitli rekreasyon olanakları için sosyal zaman tercihleri,
 - Rekreasyon olanaklarının nasıl finanse edilmesi gerektiği,
 - Gelir veya varlığın mevcut dağılımıyla ilgili varsayımlardaki eksiklikler,
 - Alt popülasyonun örneklendirilme ihtiyacı,
 - Yığın veriye çok fazla güvenilmemesi,
 - Piyasa mekanizmasının yetersizlikleri ve
 - Ekonomik değişkenler dışında farklı değişkenlerin de rekreasyon tahsis hesaplamalarına dahil edilmesi gerektiği göz ardı edilmiştir.
- **Yönetimsel - Politik (Administrative - Political):** Bu yaklaşıma göre rekreasyon kaynaklarının tahsisinde temel dayanak noktasının demokratik bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Dolayısıyla rekreasyon kaynağı yöneticilerinin demokrasinin yönetimsel-politik işleyişiyle ilgili makul bir anlayışa sahip olması gerekir. Bu yaklaşım altında, yaban hayatı grupları gibi özel baskı grupları kıt kaynakların kendi tercihleri doğrultusunda kullanılması için siyasi alanda rekabet halindedir. Bu arenada gelecek nesil kullanıcıların hakları, olanakların eşit dağıtımı ve vergi yükleriyle ilgili kararlar

alınmaktadır. Sosyal bağlam yönüyle rekreasyon tahsis kararları verilirken, her ne kadar gücün kötüye kullanılması veya uygun olmayacak bir şekilde dağıtılması söz konusu olsa da çoğulculuk hayati önem taşımaktadır. Bu yaklaşımda rekreasyon kaynaklarının yönetimi ile ilgili bilgiler çeşitli yollar aracılığıyla elde edilmektedir.

Bunlar:

- Seçmen davranışlarının gözlemlenmesi,
 - Halkın katılımı ve komite oturumları yoluyla bilgi toplama ve
 - Hukuki süreçlerde ilgi gruplarına bağımlılığın sonuçlarının analiz edilmesini içermektedir.
- **Davranışsal (Behavioral):** Bu perspektife göre rekreasyon bir deneyim olarak kabul edilmektedir. Rekreasyon tahsis kararları belirli etkinliklerin fiziki durumlarının doğasında olan imkânlar, geçmişteki kullanım eğilimleri, kaynaklar, kullanıcılarının ekonomik özellikleri ve yönetsel-politik süreçlerden etkilenmemektedir. Bu yaklaşıma göre rekreasyon talebi arzu edilen sonuçların (yani memnuniyet verici deneyimlerin) elde edilmesi için etkinliklere katılma olanağı sunmaktadır. Bu nedenle talep hem deneyimler hem de olanaklar içindir. Deneyimlere ek olarak, olanaklarla elde edilen nihai sosyal hizmetler ise insan yararınadır. Bu yaklaşım şunları ele almaktadır:
 - Kişinin niçin katıldığı,
 - Katılım sırasında ne yapıldığı,
 - Katılımdan kişisel olarak ne elde edildiği ve
 - Çevresel etkenlerin (yönetsel kararlar dâhil) rekreasyona katılanların deneyim ve davranışları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri.
 - **Entegrasyon (Integration):** Süregelen tartışmadaki temel nokta, rekreasyon yöneticilerinin karşılaştığı değişik sorunların bu beş bilgi türünün hepsinden birer parça gerektirdiğidir. Diğer önemli bir nokta ise bütün veri tabanlarındaki bilgilerin mümkün olduğu kadar entegre edilmesidir. Elbette ki beş bilgi tabanındaki bilgilerin entegre edilmesi kolay bir iş değildir. Bunu yapabilmek için rekreasyon planlayıcıları ve yöneticileri yüksek seviyede teknik uzmanlığa sahip olmalı ve üyelerinin her birisi ekipteki diğerleriyle iletişim kurup anlaşabilen, teknik açıdan uzman disiplinler arası bir ekip ile çalışmalıdır. Ayrıca, entegrasyon meselesi her zaman zordur. Çünkü her bilgi tabanı bütüne ait ikincil problemler de belirtir ve değerlendirilmekte olan rekreasyon sistemi daha büyük bir sistemin parçası olduğundan bütüncül bir yaklaşım geliştirmek ve sürdürmek güçtür. Herhangi bir parça ile ilgili verilere eşit veya yeterli

derecede ulaşmak hiçbir zaman mümkün değildir. Entegre planlama ve yönetim yapmakla ilgili problemler sadece rekreasyona has değildir. Çevresel planlamanın her alanında görülmektedir.

2.2.4.4. Rekreasyonel Katılım Alanlarının Yönetilmesi

Rekreatif alanların başarılı bir şekilde yönetilmesi için halkın, kullanıcıların ve işletme sahiplerinin sürece dâhil edilmesi gerekmektedir (NFNPA, 2010: 2-3). Bu konuda göz önünde bulundurulacak noktalar şunlardır (Hungerford ve Volk, 1990: 8-22) :

- Sürdürülebilir rekreasyon faaliyetlerini desteklemek,
- Bölgelerdeki paydaşlarla birlikte çalışmak, desteklemek ve tavsiyelerde bulunmak,
- Rekreasyonistlere stratejik faydalar sağlamak,
- Ortaklıklar kurma, geniş bir konu yelpazesine ilişkin anlaşma ve uzlaşmayı kolaylaştırmaya yardımcı olma,
- Ulusal park ve özel niteliklerden en iyi şekilde nasıl faydalanılacağı konusunda destek sağlama ve farkındalık yaratma,
- Rekreasyonun gerçekleşeceği alan için daha geniş politikaların belirlenmesi,
- Projelerin hazırlanması ve üzerinde anlaşmaya varılan eylemlerin gerçekleştirilmesi için harici fonların belirlenmesi ve güvence altına alınması,
- Bölgedeki artan konut sayılarının potansiyel etkisini ortadan kaldırmak için gerekli olan yeşil altyapı stratejilerinin uygulanmasını desteklemek ve
- Koruma gruplarıyla çalışmak.

2.2.5. Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Kısıtlanması

Toplum içinde bir kimsenin günlük hayattaki algılarını, fırsatlarını ve etkileşimlerini şekillendiren saygınlıkları vardır (Shores vd., 2007: 228). İnsanların toplumdaki saygınlığı ise başkalarına göredir. Bu saygınlık grup etkileşimleri, kendini tanıtmaya, atletik olma, akademik hedef belirleme ve başarı gibi davranışın çeşitli yönleriyle ilişkili olan katmanlara göre düzenlenmiştir (Lovaglia, 2000: 131). Bu yönüyle endüstriyel çağdan günümüze kadar geçen sürede rekreatif etkinliklere katılım önemli ölçüde artmaktadır. Bununla ilgili olarak rekreasyonel aktivitelere katılımın son on yılda daha da popülerlik kazandığı söylenebilir (Cordell vd., 2002: 13-41).

Rekreasyonel aktiviteler katılımcıların hayatlarının çeşitli yönlerini olumlu bir şekilde etkilemektedir. Örneğin rekreatif faaliyetler katılımcıların psikolojik olarak direncinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Şöyle ki, aktivitelere katılım, günlük yaşamla başa çıkma

stratejilerinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Böylece aktiviteler aracılığıyla kişinin hem genel sağlığında iyileşme hem de bu yolla psikolojik gelişime katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla rekreasyonel alan sahiplerinin ve yöneticilerin aktivitelerde bulunmaya engel ya da kısıt oluşturabilecek durumlara ilişkin farkındalık ve anlayış kazanmaları son derece önemlidir (White ve Bustam, 2010: 2-3).

Rekreasyon fırsatlarını daha iyi anlamak için bilgi toplama, aktivite becerilerini geliştirme, rekreasyonun zamanlamasını veya sıklığını değiştirme ve rekreasyon katılımını kolaylaştırmak için diğer yaşam alanlarında değişiklikler yapmak gerekebilir. Ancak kısıtlar insanların rekreasyonel faaliyetlere katılımını, rekreasyonel hizmetleri kullanmalarını veya mevcut faaliyetlerden keyif almalarını sınırlamaktadır. Kısıtlara ilişkin yapılan araştırma sonuçlarının rekreasyon yönetim stratejilerinde doğrudan uygulanabilir olması ise rekreasyonel aktivitelere katılımın kalitesini arttırmaktadır. Bu yönüyle kısıtlara ilişkin araştırmalar alanının sadece rekreasyon araştırmacılarına değil, aynı zamanda karar verme sürecinde onlara yardımcı olacak olan korunaklı alan yöneticilerine de faydalı bilgiler sağlamaktadır (Walker ve Virden 2005: 201-219). Bununla ilgili olarak:

- Jackson vd., (1993: 1-11)'in çalışmasında kısıtlayıcılar kişiler arası (Örn. stres, depresyon, kaygı, algılanan öz beceri), kişinin içi (yani uygun bir partner eksikliği) ve yapısal (Örn. aile yaşam döngüsü, maliyet, sezon, fırsat) olmak üzere üç ana kategoride tanımlanmaktadır.
- Thapa vd., (2006: 601-615) tarafından yapılan bir araştırmada ise aktivitelere ilişkin kısıtlayıcılar, çoğunlukla konut nüfusu içinde, geleneksel boş zaman bağlamında faaliyete katılım ve faaliyet dışı katılım temelinde incelenmektedir.
- Stodolska (1998: 521-551) ise kısıtları dinamik ve statik özellikli olarak iki farklı biçimde tanımlamaktadır. Buna göre dinamik kısıtlar; aşinalık/samimiyet eksikliği, çocuk bakım sorumlulukları, hava durumu ve dil yeterliliği gibi değişken faktörleri içermektedir. Statik kısıtlar ise ayrımcılık veya kaynaklara erişim eksikliği gibi zaman içerisinde nispeten istikrarlı kalan özellikler olarak tanımlanmaktadır.
- Johnson vd., (2001: 118) kısıtları, kişisel sağlık nedenleri, zaman yetersizliği, fiziksel engel, para, engelli bir aile ferdi, ulaşım yetersizliği, bilgi yetersizliği, arkadaşsızlık, tesis yetersizliği, faaliyet alanlarındaki haşereler, bakımsız alanlar, kalabalık faaliyet alanları, güvenlik endişesi ve faaliyet alanlarındaki kirlilik olarak tanımlamaktadır.
- Thapa vd., (2006: 2) ise araştırmalarında faaliyetin doğasının algılanan katılım engellerini etkilediğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte yapılan araştırmalar

kısıtlayıcıların birey, dış güçler ya da koşullar içinde zorunlu olabileceğini vurgulamaktadır.

- Jackson (1993: 129-149), ortamlarda yaygın olarak görülen kısıtlayıcıların altı boyutunu tespit etmiştir: (a) sosyal izolasyon: insanlar arasındaki etkileşimi içeren özellikler; (b) erişilebilirlik: ulaşma erişimin eksikliği veya sınırlılığı; (c) kişisel nedenler: bir kişinin yeteneklerini veya motivasyonlarını temsil eden; (d) maliyet: deneyim maliyetleri veya ekipman maliyeti; (e) zaman: katılım düzeylerine ve yoğunluğuna atıfta bulunan; ve (f) tesis: yoğunlaşma ve bakım.

Kısıt araştırmaları, rekreatif faaliyetlere katılımı kısıtlayan ve rekreasyonistlerin memnuniyetini engelleyen faktörleri belirlemek üzere gerçekleştirilmektedir (Shores vd., 2007: 229). Ancak kısıtlayıcıları bir turist perspektifinden anlama konusunda çok az sayıda araştırma yapıldığı söylenebilir. Bu nedenle son yıllarda araştırmacılar, insanların parkları ve kamu arazilerini kullanmalarını kısıtlayan veya engelleyen şeyleri anlamaya ilişkin çalışmalar gerçekleştirmektedir (Johnson vd., 2001: 111-133).

Aslında doğal kaynakların yaşam kalitesine katkıda bulunma kapasiteleri olduğu için, açık hava ortamlarında rekreasyon ile uğraşmak benzer yararlar sağlayabilir (White ve Bustam, 2010: 2). Bu yönüyle rekreasyonel kısıtlayıcılar, insanların boş zaman etkinliklerine katılma, bunlarla daha fazla vakit geçirme, boş zaman hizmetlerinden yararlanma veya istenen düzeyde bir tatmin elde etme yeteneğini engelleyen her şey olarak tanımlanmaktadır (Johnson vd., 2001: 111-133). Doğal kaynakların rekreasyona kısıt teşkil ettiği durumlara ilişkin olarak rekreasyonun kaynağa etkisi, sonrasında da rekreasyonistlerin bu etkilere yönelik tutumlarını ve yönetimin bu etkilerden kaynaklanan eylemlerini etkilemesidir (White ve Bustam, 2010: 2). Bununla ilgili olarak :

- Walker ve Virden (2005: 201-219)'e göre doğal kaynakların rekreasyona kısıt oluşturabileceği bazı durumlara örnek olarak iklim, hava koşulları ve engebeli coğrafi yapıyı örnek olarak vermektedir. Ancak kişisel beceriler, yetenekler, bilgi ve sağlık sorunları gibi kısıtlayıcılar iç etkenlere, ekonomik durum, zaman, ulaşım veya imkansızlık ise dış etkenlere dahil edilebilir (Johnson vd., 2001: 112).
- Rekreasyonel faaliyetlere katılmayı kısıtlayan özelliklere ilişkin bir diğer sınıflandırma ise Walker ve Virden (2005: 201-219) tarafından yapılmıştır. Buna göre; doğal çevredeki yapısal kısıtlar, sosyal çevredeki yapısal kısıtlar, bir bölgenin yapısal kısıtları ve bir kurumun yapısal kısıtları olmak üzere dört farklı biçimde sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu bağlamda faaliyetlerle ilgili bilgi eksikliği, yoğunlaşma, alanların uzaklığı, ailevi sorumluluklar, sağlık durumunun engel olması

ve maddi imkânsızlıklar yüksek dereceli kısıtlardır. Korku, ekipman eksikliği, giriş ücretlerinin yüksek olması, kötü tesis ve malzemeler ise rekreasyonel aktivitelerde bulunmanın önündeki orta derecede önemli kısıtlardır.

- Walker ve Viriden (2005: 201-219), açık hava rekreasyonu aktivitelerine ilişkin olarak yapısal kısıtlar kategorisini, yapısal kısıtların içindeki dört yeni bölümü kapsayacak şekilde genişletmeyi önermektedirler: Bunlar; sosyal çevre yapısal kısıtları (yoğunlaşma gibi katılımı sınırlandıran sosyal çevre koşulları), bölgesel yapısal kısıtlar (erişim gibi katılımı sınırlandıran sorunlar), kurumsal yapısal kısıtlar (ajans veya yönetim tarafından zorla konulan ve katılımı sınırlandıran kısıtlar) ve doğal çevrenin yapısal kısıtları (katılımı sınırlandıran doğal çevre koşulları).

Boş zaman kısıtları alanının teorik gelişimindeki bu değişiklikler sonucunda, daha sonraki araştırmaların birçoğu kısıtların yapısal kategorisinden uzaklaşmıştır. Bunun yerine cinsiyet, ırk, kültür ve yaş gibi içsel-kişisel ve kişiler arası kategorilerdeki sorunlar üzerinde durulmuştur (Johnson vd., 2001: 111-133; Shaw ve Henderson, 2005: 23-34).

Rekreasyonel faaliyetlere katılımı demografik özellikler önemli rol oynamaktadır (Shores vd., 2007: 238). Yaş, rekreasyonel faaliyetlere katılmayı sınırlayan içsel bir kısıt olarak tanımlanmaktadır (Walker ve Viriden, 2005: 201-219). Turizm, fiziksel aktivitelerde bulunma, park ziyareti ve özel etkinliklere katılım dâhil olmak üzere kısıtlar yaşla birlikte artmaktadır (Wang, 2005: 263-280). Bununla ilgili olarak :

- Yaşlılarda, emeklilikten ve sosyal güvenlikle elde edilen sabit kısıtlı bir gelire bağımlılık boş zaman ve rekreasyon harcamalarını kısıtlamaktadır (Shores, 2007: 230).
- Scott ve Jackson (1996: 1-17)'in yerel parkları ziyaret etme sıklığına ilişkin yaptığı bir araştırmaya göre sağlık durumunun kötü olması, arkadaş eksikliği ve suçtan korkmanın yaşlı yetişkinlerin açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılımlarını kısıtlamaktadır.
- Sağlık durumunun kötü olması yalnızca bireylerin rekreasyonel faaliyetlere katılımını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda ulaşımı, finansmanları ve mevcut partnerleri sınırlandırmaktadır. Ayrıca sağlık durumunun kötü olması bakıma harcanan zamanı artırarak aileleri ve arkadaşlarla birlikte vakit geçirmeyi de kısıtlamaktadır (Shores, 2007: 230).

Rekreasyonel aktivitelerdeki katılım ve yaşam fırsatları çeşitli statü ve roller tarafından şekillenmektedir. Kısıtlar hem kadınları hem de erkekleri etkilemektedir. Ancak kadınlar erkeklere oranla daha fazla kısıtlamalara maruz kalmaktadır (Shores vd., 2007: 228-231).

Walker ve Virden (2005: 201-219) cinsiyet, rekreatif faaliyetlere katılmayı sınırlayan içsel bir kısıt olarak tanımlanmaktadır. Bununla ilgili olarak:

- Zaman yetersizliği kadınların boş zamanları üzerinde önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Her ne kadar boş zaman yetersizliği içsel bir kısıt olsa da, yapılan araştırmalar zamanın kadınlar için yapısal bir kısıt olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli nedeni olarak kadınların hem çalışmaları hem de evin sorumluluklarını taşımaya devam etmeleri olarak gösterilmektedir (Shaw ve Henderson, 2005: 23-34).
- Kadınlardaki şefkat duygusu başkalarının boş zamanlarını kendilerinininkine göre daha ön planda tutmalarına neden olmaktadır (Herridge vd., 2003: 274-291).
- Boş zaman aktivitelerine katılım üzerine gerçekleştirilen birçok araştırmaya göre özellikle kentsel bölgelerdeki doğal ve ormanlık alanlarda suç oranlarının artması bireylerin rekreatif alanları kullanmalarını kısıtlamaktadır (Walker ve Virden, 2005: 219-239).
- Kadınların mağdur edilme endişesi boş zaman aktivitelerine nasıl ve ne zaman katılacaklarını ilişkin kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna göre kadınlar karanlıktan sonra yalnız başlarına sokağa çıkma, ormanlık veya gölgeli alanlarda yalnız yürümek konusunda isteksiz olduklarını belirtmektedir (Carr, 2002: 25-32).
- Yapılan araştırmalara göre kadınların uyumsuzluktan doğacak utanma duygusundan dolayı, beden imajı, görünüm ve başarı duygularıyla ilgili endişelerinden dolayı rekreasyonel aktivitelere katılım göstermedikleri tespit edilmiştir (James, 2000: 262-280).
- Maddi imkânsızlık kadınların rekreatif alanları kullanmasında önemli bir kısıt olarak tespit edilmiştir. Buna göre kadınlar kendi kazançlarından elde ettikleri herhangi bir gelir olmadan kişisel boş zamanları üzerine para harcamaya karşı isteksiz davranmaktadır (Shores vd., 2007: 231).

Boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri üzerine gerçekleştirilen birçok araştırmada etnik ve ırksal azınlıkların azınlık olmayanlara oranla daha fazla kısıtlamaya maruz kaldıklarını ortaya koyulmaktadır (Stodolska ve Yi-Kook, 2005: 55-73). Suç korkusu, algılanan ayrımcılık, akranlar ve aile tarafından kabul gören faaliyetlerin yaptırımı ve maddi imkânsızlık orta dereceli kişiler arası yapısal kısıtlardır (Walker ve Virden (2005: 201-219). Bu nedenle kısıtlara ilişkin çalışmalarda yapısal faktörlerin önemi göz ardı edilmemesi gerekir (Stodolska ve Yi-Kook, 2005: 55-73). Bu eşitsizliği açıklamaya yönelik girişimlerde ise kültürel faktörler, ayrımcılık, dışlanma ve ekonomik faktörlerin araştırıldığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak:

- Azınlıkların sosyo-ekonomik durumu, gruplar arasındaki kısıtlamaların yaygınlığını açıklamaya katkıda bulunmaktadır (Stodolska ve Yi-Kook, 2005: 55-73).
- Aileler arasındaki gelir dağılımı eşitsizlikleri devam etmektedir. Siyahlarla beyazların ortalama gelirleri arasındaki fark azalmış olsa da, siyahi aileler hala beyaz ailelerin kazandıklarının % 63'ünü kazanmaktadırlar. Bu durum beyaz olmayan insanların boş zamanlarını kısıtlamaktadır (ABD Nüfus Bürosu, tarihsiz bilgi).
- Erişim ve ulaşım kısıtları daha çok sosyo-ekonomik statü (SES) durumuyla ilgilidir. Gobster (2002: 143-159) araştırmasında Latin ve Asyalı rekreasyonistlerin Chicago'daki gelişmiş ve bakımlı parklara erişimde fiziksel mesafe ve ulaşım sorunları ile kısıtlandıklarını ortaya koymuştur.
- Azınlıkların işlerinin zorlukları ve fiziksel tükenmişlik durumu, açık hava rekreasyonunda azınlıklarda potansiyel kısıtlar olarak tanımlanmaktadır. Örneğin West (1989: 11-28) çalışmasında Afrika asıllı Amerikalıların Detroit'teki bölge parklarına az uğramalarını ulaşım kısıtlarına bağlamaktadır.
- Beyazlara kıyasla azınlıkların genelinin ve özellikle de İspanyol asıllıların fazla enerji gerektiren mesleklerde istihdam edilme oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum onların fiziksel olarak aktif rekreasyona katılım düzeylerinin düşürmektedir (Crespo, 2000: 1-12).
- Afrika asıllı Amerikalıların güvenlik endişelerinden dolayı beyazlardan daha az açık hava rekreasyon faaliyetlerinde bulunmaktadır (Johnson vd., (2001: 111-133).
- Rekreatif alanlardaki suç ve ayrımcılığın bağlantılı olduğunu savunulmaktadır (Hibbler ve Shinew, 2002: 135-156). Buna ek olarak Phillip (2000: 121-124) çalışmasında ırk ayrımcılığının boş zaman değerlendirmeye yönelik alanlarda gözle görülebilir bir şekilde algılandığını belirtmektedir.
- Woodard (1988: 87-105)'ın yaptığı bir çalışmada Afrika asıllı Amerikalıların sosyal sınıf ve bölgeselleşmesinin ırk önyargısı, ayrımcılık, ırkçılık ve boş zaman faaliyetlerine katılıma yönelik eleştiri algılamaları ve korkuları ile ne ölçüde ilgili olduğu incelenmiştir. Araştırmacı büyükşehir gezileri, gayri resmi ev faaliyetleri ve gece hayatı aktivitelerine odaklanırken, bulguları boş zaman faaliyetlerine katılımın bir kısıtı olarak ayrımcılığın önemini vurgulamıştır.
- Irwin vd., (1990: 344-349) ve Gobster (2002: 143-159), İspanyol asıllıların açık hava rekreasyon alanlarında daha büyük gruplar halinde rekreasyon faaliyetlerinde bulunma eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Ancak rekreasyon tesislerinin tasarımı da açık hava rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini engelleyen orta derecede yapısal bir kısıt olarak belirtilmektedir (Walker ve Virden, 2005: 201-219).

- Çoğu Amerikan kamp alanı ve park tesisinin tasarımı göz önüne alındığında, tercih edilen grup büyüklükleri için yeterli tesisin olmayışı, İspanyol asıllıların açık hava rekreasyon faaliyetine katılımını kısıtlayabilmektedir (Shores vd., 2007: 233).
- Aile odaklı tesis ve programların eksikliği, tek cinse yönelik tesis, toplumsal toplantılar için alan ve günlük ibadetler için özel alan isteyen Müslüman Amerikalı katılımcıları sınırlamaktadır. Ayrıca, yerel akrabalık bağlarının bulunmaması da sosyal geziler ve gezileri kolaylaştıran çocuk bakımı için bu bağlara büyük önem veren ırk ve etnik gruplar arasındaki açık hava rekreasyon faaliyetine katılımı kısıtlayabilmektedir (Stodolska ve Yi-Kook, 2005: 55-73).

2.2.6. Rekreasyonun Faydaları

İhtiyaç, biyolojik veya psikolojik olarak kişiyi bir amaca ulaşmak için amaçlı eylemler yapmaya motive eden gereksinimlerdir (Darley vd., 1991: 743). Buna göre ihtiyaç, gereksinim duyulan her şey başka bir deyişle de yokluk durumudur (Torkildsen, 2005: 93). Bu nedenle bir özgürlük zamanı olarak ifade edilen boş zamanlarda, temel anlamda bireyin rekreatif etkinliklere katılmasına etki eden ya da katılmaya motive eden temel gereksinimlerin belirlenmesi önem arz etmektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 45).

Güvenlikle ilgili sorunlarını ve temel ihtiyaçlarını tamamlamış bireylerin rekreasyonel deneyimlere daha fazla eğilim göstereceği beklenebilir. Bu yönüyle rekreasyon kabul edilen birçok faydası ile hem tarihsel olarak hem de günümüz insanları için önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Özellikle rekreasyon ve boş zaman katılımının bireylerin hedeflerine ulaşmaları ve kendilerini gerçekleştirmeleri için fırsatlar sunduğu geniş oranda kabul edilmektedir (White ve Bustam, 2010: 2).

Bireyler rekreatif faaliyetlere psikolojik, eğitimsel, sosyal, rahatlamaya dönük, fizyolojik veya estetik bir tatmin beklentisiyle katılım göstermektedir (Beard ve Ragheb, 1980: 218-228). Sağlık zaman perspektifiyle ilgilidir, zamana bakış açısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelerken bu sağlık göstergelerini eş değişken olarak almak mantıklı olur (Shores, 2005: 118). Çalışmanın bu bölümünde rekreasyonun sağlık açısından (fiziksel sağlığı iyileştirme ve zihinsel olarak rahatlatma) ve sosyal açıdan (topluluğu güçlendirme, sosyal bağları arttırma ve gençliği destekleme) faydaları incelenecektir.

Rekreasyonel aktivitelerin sağlık açısından faydaları fiziksel (obezite, kronik sağlık riski, kalp hastalığı, diyabet, kanser, kemik erimesi, bağışıklık sistemini güçlendirme ve yaşam süresini uzatması) ve zihinsel (depresyonu azaltması, stresi azaltması, yaşam kalitesini arttırması, özsaygı, kişisel manevi gelişim ve yaşam tatmini) olmak üzere iki farklı biçimde incelenmektedir. Özellikle fiziksel aktiviteyi içeren rekreatif faaliyetlerin obezite üzerinde

olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar fiziksel aktiviteler sayesinde daha az kronik hastalıklara maruz kaldığını ve ölçülebilir artışlar ile yaşam süresinin nasıl uzatılabileceğini göstermektedir (CORP, 2005: 11).

Zihinsel olarak ise rekreasyonel deneyimler, hem aktif hem de inaktif aktivitelerden kaynaklanan sağlık faydaları içermektedir. Bununla ilgili olarak birçok araştırmada egzersiz, fiziksel hareketlilik ve hatta açık hava rekreasyon hareketlerinin tekrar zihinden geçirilmesinin depresyon, stres ve özgüven üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ortaya koyulmaktadır. Ayrıca araştırmalara katılanların birçoğu tarafından açık hava rekreasyon faaliyetlerinin yaşam kaliteleri için önemli olduğu ifade edilmektedir (CORP, 2005: 11).

Günümüzde insanların birçoğu obezite, diyabet, depresyon ve intihar gibi ciddi sağlık ve sosyal problemler ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunların büyük bir kısmının ana kaynağı ise hareketsiz yaşam tarzına yönelim olarak gösterilmektedir (CORP, 2005: 13). Çünkü fiziksel ihtiyaçların temelinde hareket etme vardır. Dolayısıyla uygun seviyede veya düzenli bir şekilde gerçekleştirilen fiziksel aktiviteler, kemik ve kasların gelişiminde aynı zamanda kalp ve akciğerler için son derece önemlidir. Yapılan bir araştırmada düzenli olarak fiziksel etkinliklere katılan çocukların kasları ve sinir sistemleri arasındaki koordinasyonu geliştirmeleri inaktif olanlara göre daha kolay ve çabuk olduğu tespit edilmiştir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 47).

Rekreatif alan yöneticilerinin park ve rekreasyon aracılığıyla ruhsal, fiziksel ve toplumsal sağlık arasındaki ilişkiyi aktif olarak öne çıkaracak daha fazla rekreasyon fırsatları sunmaları gerekir (CORP, 2005: 13). Çünkü aşırı heyecan korku ve coşkunluk, genellikle aceleci ya da hastalıklı bir eylemle sona ermektedir. Özellikle stres altında olunan zamanlarda böyle davranmaya yatkınlık daha fazladır (Küçük, 2010: 50). Ancak uygun düzeyde yapılan fiziksel aktivitelerin kalp atım sayısını azaltması, kan basıncını düşürmesi, kas kuvvetini ve kemik yoğunluğunu artırması gibi önemli faydaları vardır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 47).

- Obezite, önemli bir sağlık sorunu olmayı sürdürmekte ve en çok fiziksel inaktivite ile ilişkilendirilmektedir. Aşırı kilo ve/ya obezite artan hastalık riski, ölüm ve koroner kalp yetmezliği, yüksek tansiyon, diyabet, safra kesesi ve solunum hastalıkları, bazı kanser türleri ve mafsal iltihabı gibi kronik tıbbi rahatsızlıklarla ilişkilendirilmektedir (CORP, 2005: 12). Bununla ilgili olarak :
 - Egzersiz yaparak obezitenin önüne geçebilir. Çünkü fiziksel hareketlilik tek başına iç organlardaki yağlanmayı azaltmaktadır (Hellmich, 2003: 8).

- Aktif insanlar aşırı kiloya ve obezite kaynaklı hastalık risklerine karşı daha iyi korunmaktadırlar. Ayrıca aktif olan obezler, hareketsiz bir hayat süren normal kilolu insanlara göre daha düşük hastalık ve ölüm oranlarına sahiptirler (Welk ve Blair, 2000: 1-11).
- Obezite, toplulukların yeterli parklar ve rekreasyon fırsatları sunmasının gereği ile irtibatlandırmakta ve artan fiziksel hareketliliğin faydalarını ortaya koymaktadır (CORP, 2005: 12).
- Kalp hastalığı, kalp ve damar hastalıkları başlıca ölüm sebebidir. Kalp hastalıklarını ciddi biçimde artıran önemli üç faktör obezite, diyabet ve fiziksel aktivite eksikliğidir. Bununla ilgili olarak :
 - 1991-2000 yılları arasında yayınlanan makale ve çalışmaların literatür taramasına göre 30 ila 60 dakika arası hızlı yürüme gibi düzenli yapılan ortalama bir aktivite kalp damar hastalıklarını azaltmaktadır (Haennel ve Lemire, 2002: 65-71).
 - Düzenli yapıldığında, koşu, hızlı yürüme, yüzme ve bisiklet gibi rekreasyon aktiviteleri kalp atışını hızlandırmada ve kalp hastalığını, obezite ve diyabeti azaltmada çok etkindir (CORP, 2005: 13-14).
 - 120,000 kadın üzerinde yapılan bir çalışmaya göre bir kadının haftalık 3 saat ve üstü yürümesi kalp hastalığı riskini %30, 5 saatten fazla yürümesi ise %40 oranında azaltmaktadır (McCarthy, 2002: 3-4).
 - Hastalık kontrol merkezi tarafından yürütülen 43 farklı çalışmaya göre egzersiz kalp hastalığı şansını büyük oranda azaltmaktadır. Egzersiz yapmayanların koroner kalp hastalık riski iki kat daha fazladır (AHS, 2004: 1-3).
 - Ortalama fiziksel hareketlilik kolesterol taşıyan proteinlerin ölçüsünü ve yoğunluğunu değiştirmektedir. Böylece kolesterol kalp damar sistemine daha az zarar verir. Bu fayda kişinin toplam kolesterol ve ağırlığı aynı kalsa bile görülmektedir (AHA, 2002: 1-5).
 - Obezite ve diyabet düzenli aerobik egzersizleri ve fiziksel hareketlilik ile büyük oranda azaltılabilir (CORP, 2005: 13-14).
 - Ortalama her 33 saniyede biri olmak üzere her gün 2.600 den fazla Amerikalı kalp damar hastalığından hayatını kaybetmektedir (AHA, 2002: 1-5).

- Diyabet, bir zamanlar orta yaş hastalığı olarak bilinirken şimdi çocukluk obezitesindeki artışla beraber Tip 2 diyabet her yaşta görülmeye başlanmıştır. Tip 2 diyabetin erken başlaması insanları çok daha küçük yaşlarda sakatlık, körlük, uzuv kaybı, kalp hastalığı ve inme riski ile karşı karşıya getirmektedir (Booth ve Chakravarthy, 2002: 1-8). Bununla ilgili olarak (Kriska, 1997: 1-12) :
 - 5.159 erkek katılımcı üzerinde uzun dönemli bir çalışmanın bulgularına göre, Tip 2 diyabet artan fiziksel hareketlilik ile sürekli olarak azaltılabilmektedir.
 - Hareketsiz bir hayatın Tip 2 diyabet gelişimindeki rolü üniversite mezunları, hemşireler, doktorlar ve orta yaş İngilizler üzerinde yapılan kapsamlı bir çalışma ile gösterilmiştir.
 - Amerikanın yedinci en büyük ölüm sebebi olan diyabetin ülkeye maliyeti yaklaşık 3.4 milyar dolardır.
- Kanser, fiziksel hareketlilik ve kolon kanseri ilişkisine yönelik gerçekleştirilen birçok çalışmada, egzersiz yapanların hareketsiz kalanlara kıyasla daha az kolon kanseri durumunda olduğu tespit edilmiştir. Bununla ilgili olarak (Lee, 1995: 1-8) :
 - Aktif yaşamanın belirli bölgesel kanserleri, özellikle de kolon, göğüs ve akciğer kanserlerini önlemede yardımcı olduğu gözlemlenmiştir.
 - Düzenli olarak egzersiz yapan veya hareketsiz olan kadınlara yönelik gerçekleştirilen çalışmada, artan boş zaman aktivitesinin daha düşük göğüs kanseri riski ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre fiziksel olarak daha aktif yetişkinlerin göğüs kanseri taşıma riski, daha az aktif olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.
 - Düzenli olarak egzersiz yapanlardaki kanser riski, menopoz öncesi kadınlarda menopoz sonrası kadınlardan ve genç kadınlarda yaşlı kadınlardan daha az çıkmıştır.
 - Kolon kanserinden korunmada zaman içerisinde fiziksel aktivitede ısrar edilmelidir. Örneğin, Amerika’da obezitenin yanı sıra bir diğer önemli ölüm sebebi kanserdir. Ülkede 2003 yılında 52.200 kanser vakalı ölüm ve 125.000 yeni kanser vakası olduğu tespit edilmiştir.
- Kemik erimesi, düzenli fiziksel hareketlilik kemik kütlelerini kemik ve kas gücünü arttırmaktadır. Bununla birlikte fiziksel hareketlilik bağ dokusunun yapısını ve fonksiyonunu geliştirmektedir (Paffenbarger vd., 1991: 49-57). Bununla ilgili olarak :

- Güçlü kaslar, eklemler ve kemikler iskelet yapısını güçlendiren fiziksel aktivite ile sağlanabilir. Bu nedenle çocukluk ve ergenlikte normal iskelet gelişiminde ağırlık kaldırma hareketi şarttır.
- Düzenli egzersiz, özellikle kas güçlendirme menopoz sonrası kadınlardaki hızlı kemik kütlesi kaybını önleyebilir ve yaşlılarında güç ve dengelerini güçlendirerek düşmekten ve kırılmalardan koruyabilir.
- Birçok rapor kemik kütlesinin fiziksel olarak aktif bireylerde aktif olmayanlara göre çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tenis gibi vücudun bir tarafını kullanan sporlar egzersizin kemik yoğunluğuna ne gibi pozitif etkisi olduğunun en iyi göstergesidir (Shaw ve Snow, 1995: 521-528).
- Uzun orman yürüyüşleri, su kayağı, ağırlık kaldırma ve spor, kemik ve eklem sağlığına yardımcı olabilir.
- Menopoz sonrasında fiziksel hareketlilik kemik kaybını önlemede östrojen RDTasmanını zenginleştirebilir (Shaw ve Snow, 1995: 521-528).
- Yirmili yaşlarda düzenli egzersiz yapan ve sağlıklı oranda kalsiyum alan kadınlar 70'lerine geldiklerinde kemik erimesi riskini %30 azaltmaktadır (Gorman ve Heslop, 2002: 1443-1451).
- Düzenli fitness ve spor programlarına katılım çocuklarda daha yüksek kemik yoğunluğuna yardımcı olmaktadır. Bu durum ileriki yaşlarda kemik erimesinin önüne geçmektedir (Shaw ve Snow, 1995: 521-528).
- Bağışıklık sistemini güçlendirmektedir. Araştırmalar ortalama bir egzersizde bağışıklık sisteminde olumlu değişimler olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sistem egzersiz öncesi haline dönse bile, her egzersiz oturumu zaman içerisinde enfeksiyon riskini azaltmaya katkı sağlamaktadır (Nieman, 2001: 2-11). Bununla ilgili olarak :
 - Fiziksel olarak zinde olan birisi hastalıklara daha az yakalanmaktadır. Dolayısıyla fiziksel olarak aktif bireylerin inaktif olanlara oranla daha az tıbbi masraf yaptığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu kişiler hastanelerde daha az yatmakta, daha az doktora gitmekte ve daha az ilaç kullanmaktadır.
 - Yapılan bir araştırmada yerel park ve rekreatif alan kullanıcılarının genel muayene (checkup) hariç, hiç parka gitmeyenlerden daha az doktora gittikleri tespit edilmiştir (Ho vd., 2003: 18-27).

- Haftada 20 dakika egzersiz yapanların hiç yapmayanlara göre daha az iş kaybı yaşamak ihtimaline sahiptir. Oklahoma State Üniversitesinin 79.000 kişiyi bir yıl izleyerek yaptığı bir çalışmaya göre haftada 2 kez egzersiz yapanların çok daha az iş kaybı yaşadıklarını tespi etmiştir
- Açık hava rekreasyon aktivitelerine katılım ve faaliyet sonrasında onları düşünmenin zenginleştirilmiş bağışıklık sistemini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.
- İzole tiplere göre, sosyal insanlar, toplu programlara katılarak, kendilerini aile ve arkadaşları ile kuşatarak dört kat daha az soğuk algınlığına yakalanmaktalar
- Yaşam süresini uzatır. Toplum üyeleri düzenli olarak rekreasyon aktiviteleri ile daha uzun ve daha sağlıklı yaşayabilir. Amerika'da yapılan bir araştırmada düzenli olarak fiziksel aktivitelerde bulunmanın önemli hastalık sebeplerini ve ölüm riskini azalttığı tespit edilmiştir. Aynı araştırma sonucuna göre fitness ve egzersizin ömrü uzattığı ve birçok ölüm sebebini azalttığına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Bununla ilgili olarak (Paffenbarger vd., 1991: 49-57) :
 - Hareketsiz insanların yürüdüğü her bir mil hayatlarına 21 dakika eklediği gibi tıbbi maliyetleri de 34 sent düşürmektedir.
 - Her gün ortalama bir saat egzersizin yaşam süresini iki saat uzattığı ve düzenli olarak egzersiz yapan 75 yaş üstü katılımcıların hareketsiz insanlara oranla sonraki yıllarda daha düşük ölüm oranına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Direnç, gündelik hayattaki özel durumlarla başa çıkma ve uyum sağlama davranışlarını etkilemektedir. Rekreatif deneyimler ise direnç gelişimini içeren, psikolojik iyileşme yoluyla gelişmiş bir yaşam kalitesi sunmaktadır. Rekreatif faaliyetlere katılmanın psikolojik gelişmeye etkisi üzerine yapılan araştırmalar, aktif rekreasyon faaliyetlerinin psikolojik direnci ve başa çıkma stratejilerinin gelişimini desteklediğini ortaya koymaktadır. Rekreasyon faaliyetlerine katılım, günlük yaşamın zorluklarıyla başa çıkmayı ve genel sağlığın iyileşmesine katkıda bulunarak psikolojik gelişmeye katkıda bulunmaktadır (White ve Bustam, 2010: 2).

Rekreasyonel aktiviteler; sigara ve madde kullanımı, intihar, depresyon ve suç oranını azaltmaktadır. Bununla birlikte rekreasyonel deneyimler; engellilerin bağımsız yaşamalarını teşvik etme, özsaygı ve benlik saygısı oluşturma, bireylerin, ailelerin ve toplumun yaşam kalitesini yükseltmektedir (CPRA, 1992: 1-2). Akıl sağlığı hastalıkları, kamu sağlığı

açısından ciddi bir tehdit oluşturan hastaneye yatma ve engelliğin önde gelen nedenleri arasında gösterilmektedir. Aynı araştırma sonuçlarına göre bu hastalıkların Amerika'ya maliyetinin yılda 148 milyar dolar olduğu belirtilmektedir (HHS, 1996: 1-25).

Zihinsel olarak iyileşmeye katkı sağlayan faaliyetlerin bir kısmı hareketlilik gerektirirken tümü hareketlilik gerektirmez. Ancak düzenli olarak gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin birçok akıl hastalığının şiddetinin azalttığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu ortalama yoğunluktaki aktiveler, tercihen düzenli olarak günlük 30-60 dakika, hem toplum üyelerinin günlük hayatın zorluklarıyla başa çıkmasına yardım etmekte hem de kayda değer bir şekilde akıl sağlığının iyileşmesine faydalar getirmektedir (CORP, 2005: 18). Aşağıdaki çeşitli çalışmalar depresyonu azaltmadan stresi gidermeye, çeşitli yollarla yaşam kalitesini yükseltmeye, insanlara çevreleri ve kendileri hakkında daha iyi hissettirmeye kadar rekreasyonun akıl sağlığına olumlu etkilerini göstermektedir.

- Depresyonu azaltır. Depresyonun belirtileri yalnızlık hissi, umutsuzluk, değersizlik, derin ve sarsılmaz bir üzüntü, aktivitelere katılımda ilgi eksikliği ve intihar düşüncesi gibi farklı şekilde karşılaşılan akıl/ruh hastalığıdır. Bu hastalık hemen her yaş ve gelir grubundan ve etnik kökenden herkesi etkileyen bir hastalıktır. Hastalığın belirtileri haftalar, aylar hatta yıllarca sürebilir. Ancak rekreasyon ve boş zaman aktiviteleri depresyonu hafifletebilir. Aktiviteler aracılığıyla beklentileri karşılanan toplum üyelerinin depresyona neden olan yabancılık, yalnızlık ve izolasyonu azaltılabilir (CORP, 2005: 18). Bu bağlamda geçmiş dönemlere ait çalışmalara bakılacak olursa:
 - Rekreatif etkinliklerin insanları evlerinden dışarıya yani topluluk hayatına çekerek sosyal bir atmosfer sağladığı görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bir çalışmada, egzersize başlayan, ilaç almayan depresyon hastalarının antidepresan alanlara göre daha düşük bir oranda eski hallerine döndüğü tespit edilmiştir (Gorman ve Heslop, 2002: 1443-1451).
 - Depresyonsuz, klinik depresyonlu ve akıl hastaları üzerinde gerçekleştirilen beş farklı çalışmada, fiziksel aktivitelerin depresyonda belirgin bir azalma meydana getirdiği tespit edilmiştir (Landers, 1997: 339).
 - Araştırmaya katılanların hobilerine, yüzmeye ve arkadaşlarına ne kadar çok zaman harcadırsa depresyon durumunun da o kadar düştüğü belirlenmiştir.

- Açık hava aktivitelerini zihinden geçirmek gelişen özgüven, düşen depresyon ve intihar oranları ile anılan pozitif yönü arttırmaktadır.
- Depresif veya duygusal problemlili çocuklar fiziksel aktivite seviyelerinden faydalanarak depresyon seviyelerini düşürebilirler (Morgan, 1994: 851-867).
- Kişinin depresyon ihtimali sosyal çevresinin genişliği, fiziksel aktivitenin seviyesi ve arkadaşları ile park ve rekreasyon aktivitelerinde sıklıkla beraber olması yolları ile düşürülmüştür (Ho ve diğ., 2003: 18-25).
- Stresi azaltır. Stresi yönetmenin esasları istirahat, rahatlama ve rekreasyon aktivitesi ile yeniden canlanmadır. Pozitif ve eğlenceli rekreasyonel deneyimlerin stresi, anksiyeteyi ve psikolojik baskıları hafiflettiği bilinmektedir. Bu kapsamda yapılan bir çalışmada katılımcıların en sevdikleri rekreasyon aktivitelerinin en önemlileri olarak %75'i nin rahatlama ve %59'unun maruz kalınan baskıların azaltılması olduğu ortaya çıkarmıştır. Günlük stres kaynaklı biriken adrenalin atılmazsa, kaslarda gerginlik, stres ve anksiyete yapabilir. Bu nedenle egzersiz yaparken adrenalin salınımı ile kalp daha hızlı ve güçlü atar ve akciğerlerdeki bronşiyalleri açmaktadır. Bununla birlikte rekreasyon ile stresi azaltmanın bir diğer sebebi de sosyal bağları güçlendiren grup aktivitesi ve açık hava ortamının rahatlatıcı etkileri olmasıdır. Neticede, daha rahat olmak daha üstün iş performansına, daha iyi sosyal etkileşimlere ve genel bir iyilik haline yol açar ki tüm bunlar stresi azaltmaktadır (CORP, 2005: 20). Bu kapsamda yapılan araştırmalarda rekreasyonel kaçışlar ile birlikte anılan birçok fayda sıralamaktadırlar (Mahon, 2000: 24-29) :
 - Her biri 159 araştırmaya kadar varan 6 kapsamlı dergide aerobik egzersizinin anksiyeteyi belirgin oranda düşürdüğünü ortaya koyulmuştur.
 - Alan uzmanları tarafından 1960-1991 yılları arasında 27 dergide yayınlanan makalelerin incelenmesiyle gerçekleştirilen meta analizi bulgularına göre, bunların %81'i nin egzersiz sonrasında anksiyetede düşüş görüldüğünü tespit edildi.
 - Yaşlı kadınlara yönelik bir çalışmada katılımcılar boş zaman aktivitelerinin onlara günlük stresten kaçış imkânı verdiğini ve aile üyelerinin birinin vefatı gibi büyük travmalarla başa çıkmalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir.

- Hastaların ve ofis çalışanlarının pencerelerinden doğa manzaralarını izlemesi, onların fiziksel kondisyonunun geliştirdiği görülmüştür.
- 186 doğa rekreasyonisti ile yapılan görüşmelerde katılımcılar eve göre parkta belirgin bir oranda sakin ve daha az endişeli hissettiklerini, parkta ne kadar uzun süre kalırlarsa o kadar daha az stresli olduklarını ifade etmişlerdir.
- Yaşam kalitesini arttırmaktadır. Rekreasyonel aktiviteler kişisel imajın değişmesine ve kişisel tatminin kazanılabildiği ortamlardır. Bu nedenle rekreatif etkinliklerin yaşam kalitesi için son derece faydalı olduğu söylenebilir. Rekreatif faaliyetler aracılığıyla öz değer, inanç ve güven ile birlikte özsaygı (haysiyet) artmaktadır. Ayrıca bu tür aktiviteler kişisel gelişime katkıda bulunmaktadır. Katılımcılara daha fazla manevi idealler üzerine düşünme ve bunu ifade etme imkânı vermektedir. Son olarak kişisel, yerel ve toplumsal hayatın tatmin duygusunu arttırmaktadır (CORP, 2005: 21).
- Özsaygı ve öz görünüm. Kişinin hayatının kontrol hissine katkıda bulunacak rekreasyonel aktiviteler seçerek yaptığı yaşam tarzı tercihleri ile elde edilebilir. Rekreasyon aktivitesi aracılığıyla beceri seviyesi ve başarıma duygusu artırılabilir. Bu durum aile ve iş hayatına olumlu yönde etki eder. Bu bağlamda aktif rekreasyon faaliyetlerine katılımın öz değer gelişmesine yardımcı olabileceği söylenebilir (CORP, 2005: 22).
- Kişisel ve manevi gelişime katkıda bulunur. Rekreasyon ruhun ve benlik duygusunu keşfetmeye yardım eder. Böylece yeni davranışlar ve yeni bir kimlik inşasına yol açılır. Dolayısıyla öz anlatım ve kimlik doğrulamanın rekreasyon aktivitelerine katılım sayesinde olumlu yönde güçlenebilir. Şöyle ki (Pohl vd., 2000: 415-434) :
 - İşyerinde sahip olunan pozisyonlardan daha çok kişinin kendini yürüyüş, yüzücü veya futbolcu gibi görerek yaptığı aktiviteler ile özdeşleştirilmesi giderek yaygın hale gelmektedir. Bununla birlikte parklar ve doğal alanlar, kişilere güçlü bir yer duygusu hissettirirler. Çünkü buralardaki eğlence zamanlarında, çocuklarla ve aile ile birlikte hoşça vakit geçirme yaşamın daha az stresli yanını temsil etmektedir.
 - Kadınlar, kendi kendine yeterli, perspektif kayması, başkaları ile ilişki kurma ve zihinsel netliğe yol açacak, doğa/kır rekreasyon faaliyetlerinde bulunarak hayatlarını değiştirebilir.
 - Açık hava rekreasyon faaliyetleri sosyal sistemleri geliştirmekte ve zenginleştirmektedir. Şöyle ki, açık hava rekreasyon aktivitelerinin,

farkındalığı arttırması, değerleri netleştirmesi ve kişinin yaratıcı yönünün öne çıkarılması bilimsel olarak kanıtlanan faydalarıdır.

- Rekreatif aktivite aracılığıyla katılımcıların kimlikleri güçlendirebilir ve kim oldukları tanımlanabilir.
- Yaşam tatmini. Rekreatif etkinliklerde bulunanların belirgin bir oranda mutlu olması yaşam tatmini açısından son derece önemlidir. Özellikle aktif bir şekilde rekreatif etkinliklerde bulunanların kariyer yapma, arkadaş seçme ve başarı algısında son derece mutlu oldukları görülmektedir. Bununla ilgili olarak (CORP, 2005: 21-22) :
 - Açık hava rekreatif aktivitelere katılım, özellikle de çocukken, insanların daha mutlu ve bir amaç doğrultusunda hayat sürmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen bir araştırmaya göre açık hava rekreatif faaliyetlerine katılan her 10 kişiden 9'u sağlık ve zindeliklerinden memnun olduklarını ifade ederken, aktivitelere katılmayan her 10 kişiden 6'sının ise sağlık ve zindeliklerinden memnun olmadıkları tespit edilmiştir.
 - Doğrudan peşinden gidilen eğlenceli deneyimlerin yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen bir araştırmada haftada birkaç kez rekreatif aktivitelere katılanların yarısına yakını yaşam kalitesinden tamamen memnun olduklarını belirtmektedirler.
 - Rekreatif ile aktif yaşam ruh ve beden için iyidir. Rekreatif aktivitesi fiziksel olarak aktif ve tepeden tırnağa, iç ve dış zinde kalmamıza imkân sağlamaktadır.

Rekreatif, toplulukların güçlendirilmesi, sosyal bağların gelişmesi ve gençliğin desteklenmesi gibi sosyal faydalar içermektedir. Benzer bir ifadeyle rekreatif aktivite hem gençliği geliştirmekte ve eğitimlerini ilerletmekte hem de onları olumsuz davranışlardan alıkoymaktadır (CORP, 2005: 13). Çocuklar okullardaki spor alanlarında veya farklı alanlarda gerçekleştirilen aktivite yolu ile sosyalleşirken, okul dönemi dışındaki bireyler ve diğer insanlar açık veya kapalı alanlarda boş zaman faaliyetlerine katılarak sosyalleşirler (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 48). Rekreatif çocukların ve gençlerin gelişimine katkıda bulunurken yetişkinlerin de boş zamanlarında öğrendikleriyle onlara mükemmel fırsatlar sunarak insanın dengeli gelişimine katkıda bulunur (CPRA, 1992: 1-2).

Toplumsal anlamda rekreatif ihtiyacın oluşmasındaki en temel neden, her kesimden bireylerin birbirlerini tanımlarına dostluklar kurmalarına ortak amaçlar etrafında

çalışmalarına imkân vermesidir (Karaküçük, 2010: 49). Örneğin rekreatif alanlar toplumun çalışma imkânının, iş performansının ve turizm arz faktörlerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca rekreasyonel faaliyetler hem topluluk imajını güçlendirmekte hem de bir çeşit mekân duygusu katmaktadır. Özellikle aktif rekreasyon faaliyetlerinin suç oranını düşürdüğü, gönüllülüğü teşvik ettiği ve idareyi kolaylaştırması yönüyle toplumu güçlendirdiği söylenebilir (CORP, 2005: 13-15).

Antropolojik ve psikolojik deliller insanlarda temel bir doğa ile ilişki kurma ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Harvard biyoloğu Edward O. Wilson bunu “biyofili (canlı sevgisi) hipotezi” olarak adlandırmıştır. Biyofili hipotezi insanların doğaya ayrılmaz biçimde bağlı olduklarını, doğaya yakınlık derecemizin değişmesi ise canlı dünyamıza sarsılmaz ve biyolojik bazlı duygusal bir bağımlılık geliştirdiğimizi savunur (CORP, 2005: 24). Bu kapsamda Borrie ve Roggenbuck (2001: 222-228)’ın kırlarda rekreasyonel aktivitelere katılan 62 farklı grup üzerinde yaptığı çalışmada, katılımcıların rekreasyonel alanda iken ve oradan ayrıldıktan sonra çevreye karşı bakım ve bağlılık duygularının bu alanlara ilk geldiklerinde ki duygularından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İnsanların doğal dünya ile özdeşleşme ihtiyacı ise doğanın faydacılık veya cazibe değerlerinden de ötede olduğunu göstermektedir. Çevreye bağlı insanlar, rekreasyonel aktivitelere en sık katılanlardır. Bu durum ise katılımcılarının çevresel meselelere politik müdahalesini arttırmaktadır. Çünkü erken yaşlardaki doğal çevre deneyimi rekreasyonistlerin birçok çevresel sorunla ilgilenmelerini, bunda başarılı olmalarını ve sorunları dile getirmelerini kolaylaştırmaktadır (CORP, 2005: 24). Ayrıca rekreasyonel faaliyetlerin; suç oranını azaltması, gönüllülüğü teşvik etmesi ve idareyi kolaylaştırması bakımından çok faydalı olduğu, böylece toplumsal hayatın çeşitli yönlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bunlar kısaca şu şekilde açıklanabilir (White ve Bustam, 2010: 2) :

- Suçu azaltır. Düşük suç oranı hem emlak değerlerini arttırmakta hem de çevre sakinlerine güven duygusu vermektedir. Dolayısıyla insanların evlerini taşırken suç oranının az olmasına bağlı olarak daha fazla talep gören yerleri tercih ettiği söylenebilir. Her ne kadar artan nüfus oranı ve ekonomik istikrarsızlıkla mücadele edilse de suçla mücadele hiç şekilde bitmeyecektir. Ancak rekreasyonel aktiviteler aracılığıyla suçla mücadeleye katkıda bulunabilir. Bu yönde yapılan çalışmaların rekreatif alanların varlığının önemli bir derecede caydırıcı yönü olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin rekreasyon alanlarının ve programlarının sokaklardaki suç oranını ve çocuk suçlarını azalttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 1300 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada ise okul sonrası programlar aracılığıyla çocuk suçları ve çocuklara karşı

işlenen suçların düştüğü görülmüştür. Aynı çalışmada okul sonrası gerçekleştirilen rekreasyonel aktivitelerin çocuk taciz oranını %46 düşürdüğü tespit edilmiştir (CORP, 2005: 23).

- Gönüllülüğü teşvik eder. Gönüllüler rekreatif programlarda liderlik yapmakta ve buralarda rehber, koç ve park yönetim kurulu üyesi olarak hizmet vermektedir. Dolayısıyla gönüllüler olmaksızın rekreasyon hizmetlerinin birçoğu sunulamaz (CORP, 2005: 23). Amerika'da 2003 yılında 10.752 gönüllü ile gerçekleştirilen bir çalışmada kamuya ait rekreasyonel alanlara toplam 924.555 saat emek verilmiştir. Program sonucunda rekreasyonel aktivitelere katılımın gönüllülüğe katkısı olduğu ve büyüyen toplumların rekreasyon taleplerinin karşılanmasında gönüllülerin vazgeçilmez olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 640 yetişkinle yapılan başka bir çalışmanın durum incelemesine göre, park, rekreasyon ve kültürel imkânlardan faydalan yetişkinler bu hizmetleri kullanmayanlara oranla gönüllü olmaya daha fazla istekli oldukları görülmüştür (Busser ve Norwalk, 2001: 1-12).
- İdareyi kolaylaştırır. Rekreasyon alanları bir yerin daha iyi idare edilmesini teşvik ettiği için ideal bir ortam oluşturulmasına katkıda bulunur. Çünkü rekreasyonel aktivitelere aktif bir şekilde katılımında bulunanlar, doğal kaynaklar ve çevre ile tanışma fırsatı yakalamaktadır. Toplum üyelerinin artan bilgileri ise kişisel eylemlerinin çevreyi nasıl etkilediğini anlamlarına yardımcı olmaktadır. Farklı bir ifadeyle rekreasyonel aktivitelere katılan insanlar, doğal çevreleri ve ondan elde ettikleri faydalar hakkında daha anlayışlı ve minnettar bir davranış sergilemektedir (CORP, 2005: 24).

Rekreasyon bireylere bir ömür boyu sürecek aile ve topluluk bağları sağlamaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde rekreasyon imkânlarının aileleri birleştirerek ve kültürel hoşgörü kurarak, sosyal bağları nasıl yücelttiğini ilişkin bilgilere yer verilecektir.

- Aileleri bağlarını güçlendirir. Rekreasyonel aktivitelere birlikte katılan aile üyeleri birbirlerine yakın olmaya daha yatkındırlar. Bu durum hem ebeveyn - çocuk hem de evli çiftler için geçerli bir durumdur. Farklı bir ifadeyle birlikte gerçekleştirilen aktiviteler aile üyeleri arasında sadakat, güven, uyum, takım çalışması ve iyi niyet duygularını ortaya çıkarmaktadır. Aslında bu tür birliktelikler aile üyelerinin yeni davranışlar ve yaşam tarzlarına ilişkin değişiklikler denemeye teşvik etmektedir. Bundan dolayı birçok aile rekreasyonu bir bağ kurma ve önemli değerleri çocuklara öğretme yolu olarak kullanmaktadır. Böylece aile üyeleri arasında olumlu hatıralar oluşturulmaktadır (CORP, 2005: 25). Bununla ilgili olarak :

- Rekreatif aktivite, aile bağlarını güçlendirme ve arkadaşlarla birlikte olma deneyimi sağladığı için son derece önemli görülmektedir. Bu kapsamda Zabriskie ve McCormick (2003: 163-189) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada boş zaman aile etkinlikleri ile aile hayatından tatmin arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- Bununla birlikte yapılan bir başka çalışmada katılımcıların %43'ünün en sevdiği etkinliklere ebeveynleri, %16'sına ise başka bir akraba tarafından alıştırıldığı görülmektedir (CORP, 2005: 25).
- Hemen her çalışmada ortak yapılan etkinlikler ile evlilik tatmini arasında ilişki kurulmaktadır. Ayrıca evli çiftler üzerinde gerçekleştirilen birçok araştırma devamlı olarak boş zamanlarını birlikte geçiren evli çiftlerin evliliklerinden daha memnun olmaya meyilli oldukları ortaya koyulmaktadır. Çünkü aileler boş zaman etkinliklerinde beraberken bağ kurulur ve aile tatmini, etkileşim ve istikrar gibi faydalar elde edilir (Orthner, 1976: 98-111).
- Kültürel çeşitlilik ve uyum kurar. Rekreatif etkinlikler, insanların kendi kültürel ve etnik farklılıklarını paylaşma imkânı vererek topluluğun gücünü arttırmaktadır (CORP, 2005: 26). Bununla ilgili olarak :
 - Etnik çeşitlilik, geniş rekreatif alanlar ve talepler meydana getirmektedir.
 - Rekreatif alanlarda bir araya gelen gruplar farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olduğu için insanlar arasındaki çatışma durumunu en aza indirmektedir.
 - Kültürel kaynaklar (tarihi yapılar, öğren yerleri ve müzeler) etnik grupların kendi kültürel kimliklerini sahiplenmelerine ve çeşitliliğini anlamalarına yardımcı olduğu için toplumun genel işleyişine de katkıda bulunmaktadır. Çünkü tarihi mekânlar ziyaretçilerine diğer kültürleri tanımalarına, etnik yiyecekleri tatmalarına, etkinlikleri ve gelenekleri paylaşmalarına yardımcı olmaktadır (CORP, 2005: 26).

Rekreatif aktivite gençlerin; karar verme becerilerine, yardımlaşma davranışlarına, olumlu ilişkilerine ve gelişimine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte engellilerin çoğu zaman seçeneklerinin olmaması ise onları aktif olmaktan alıkoymaktadır. Onların düzenli olarak fiziksel hareket yapma imkânlarının sağlıklı olanlara göre daha düşüktür. Ayrıca yaşlanma süreci ile özdeşleştirilen hastalık veya engel başlanmasını önleyerek ya da

sınırlandırarak rekreasyon aktif yaşamı zenginleştirebilir (CORP, 2005: 27). Bununla ilgili olarak :

- Engelli bireylere destek olur. Engelliler rekreasyonel faaliyetlere daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Engellilerin çoğu doğuştan engelli değildir. Yapılan araştırmalara göre her beş kişiden dördünün ergenlik sonrasında engelli olduğu tespit edilmiştir. Engelli bireyler rekreasyonel etkinliklerden aynı şekilde faydalanmaları gerekir. Çünkü toplum üyelerinin kendi sağlık ve yaşam tarzı kalitelerini yükseltme ihtiyaçları aynıdır. Bu nedenle rekreasyon sağlayıcıların hizmet, program ve imkânlarını tüm ziyaretçileri içerecek şekilde geliştirmesi gerekir (Jones, 2000: 58-60).
- Fiziksel aktivite ve sosyal fırsatlara sahip olan engelli bireylerin; olumsuz sağlık koşulları, depresyon, yalnızlık, uyuşturucu ve alkol gibi risklerle daha çok karşı karşıya getirmektedir. Ancak rekreasyonel aktiviteler aracılığıyla engelliler, engelli veya engelsiz arkadaşları ile iyi ilişkiler kurarak sosyal etkileşimlerini arttırabilirler. Yaşlarına uygun aktiviteler ise onların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını geliştirerek, beceri gelişimini farklılaştırarak ve topluluğa aidiyet algısını artırma gibi hayat boyu sürecek alışkanlıklar kazandırmaktadır (Mahon vd., 2000: 25).
- Ulusal Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Rekreasyon Konsorsiyumunun raporuna göre rekreasyonel aktiviteler bireyin hayatına belli şekillerde katkı sağlamaktadır (Jones, 2000: 58-60) :
 - Aktif bir yaşam tarzının parçası olarak fiziksel hareketliliği teşvik etme,
 - Bireysel ve takım sporları için gerekli temel motor becerileri geliştirmek,
 - Fiziksel bağımsızlık ve/ya mobiliteyi artırma,
 - Özsaygı ve öz görünümü zenginleştirmek ve
 - Her türlü yeteneğe sahip kişilerle arkadaşlıklar kurmak.
- Yaşlılara destek olur. Fiziksel hareket içeren rekreasyon aktiviteleri yaşlı nüfusun esneklik, hareket kabiliyeti ve bilişsel yetilerinin devamını sağlayarak, bağımsız ve mutlu bir hayat sürmesine yardım eder. Yapılan bir araştırma sonucuna göre rekreasyon aktivitelerine katılan yaşlı yetişkinlerin katılmayanlara göre mutluluk skalasında çok daha yükseğe çıktıkları görülmüştür (Jones, 2000: 58-60). Dolayısıyla rekreasyonel etkinliklerin bireyin hayatına belli şekillerde katkılar sunduğu söylenebilir. Bunlar (Katzenmeyer, 1997: 62-66) :
 - Genel egzersiz programlarının bilişsel performans, denge ve beden performansı üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

- Yaşlılar üzerine yapılan bir çalışma düzenli fiziksel hareketlilik ile daha düşük bilişsel engel/kayıp arasından bir bağ olduğunu göstermektedir.
- Araştırmacılar, düzenli fiziksel hareketliliğin yaşlıları alzheimer ve demans/bunama hastalıklarına karşı koruyabileceğine sonucuna ulaşmıştır.
- Rekreasyon aktiviteleri sosyalleşme fırsatları sunar ve yaşlıları topluluk içerisinde aktif tutar. Yalnız yaşayan yaşlılar ise çoğunlukla toplum akışından uzakta, varoluş sebeplerini kaybetmiş, evlerine kapanmış ve bu yüzden de sağlık riski ile karşı karşıyadırlar.
- Rekreasyon programlarına katılan yaşlılar yabancılaşma ve yalnızlık duygusunu azaltmış ve jenerasyonlar arası anlayışlarını artırmışlardır. Araştırmalar bu yönde, rekreasyon ve fiziksel hareketliliğin yaşlıların daha sağlıklı ve mutlu bir hayat sürmesine yardım ettiğini doğrulamaktadır. Fiziksel sağlıklarında nasıl olursa olsun hareketin yaşlılar üzerine faydalı etkileri olabilir.
- Düzenli fiziksel hareketlilik ile özsaygı, kendi kendine yeterlik ve genel iyilik dâhil psikolojik işlevler arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, fiziksel aktivite ile iyi olma hali arasında bağ olduğu tespit edilmiştir.
- Yaşlılar yürüme programının katılımcıları, mahalle kaynakları, kişisel davranış, arkadaşlık ve sosyalleşme sahipliği, geleceği dair iyimserlik, hedefe ulaşma ve çatışma çözümünün artış görülürken, yabancılaşma, depresyon ve yalnızlıkta ise düşüş tespit edilmiştir.
- Altmış iki yaş üstü insanlara yönelik bir zindelik ve rekreasyon programının katılımcılarının “Aktif Yorumlar” adı altındaki kişisel ifadelerine göre eğlenmek, daha az yalnızlık hissetmek, doktora daha az gitmek, daha çok enerji hissetmek, azalan ağrılar, genelde daha iyi hissetmek, geceleri daha iyi uyumak, azalan tıbbi masraflar, arkadaş edinmek ve heyecanla bekledikleri bir şeye sahip olmak gibi faydalar görülmüştür.
- Gençliği destekler. Rekreasyon çocukların fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimleri için son derece önemli görülmektedir. Çünkü aktif rekreasyon faaliyetleri katılım, gençliği geliştirir, eğitimlerini artırır ve kötü alışkanlıklardan alıkoymaktadır. Dolayısıyla birçok ebeveyn, öğretmen ve toplum liderleri, gençlerin okul sonrası aktivitelerden

edindikleri faydaların oldukça önemli olduğunu işaret etmektedir. Bu kapsamda yapılan bir çalışmada her on Amerikalının sekizinin rekreasyonel aktivitelerin Amerika'daki eğitimi geliştireceğine inanmaktadır. Aynı çalışmanın bulgularında rekreasyonun çocuk suçları (%71), küçük yaşta alkol alımı (%66) ve uyuşturucu kullanımı (%64) gibi ciddi sosyal problemlerde olumlu bir rol oynadığını ifade edilmiştir (CORP, 2005: 30). Rekreasyonel etkinliklerin toplumun genç üyelerinin yaşamlarının geliştirilmesine belirli şekillerde katkılar sunduğu söylenebilir. Şöyle ki (Estes ve Henderson, 2003: 22-31) :

- Rekreasyonel aktiviteler gençlerin bilişsel ve motor becerilerini zenginleştirmektedir. Motor becerileri yüksek olan bireyleri ise çocuklukla daha aktif, daha popüler, daha becerikli, daha dikkatli ve daha fazla işbirlikçidir.
- Rekreasyon gençlerin gelişimleri ve öğrenimleri için gerekli olan öğrenme, öğrendiklerini oturtma ve uygulama şansı vermektedir. Böylece gençlerin eğlence ve zevk arayışı gibi bağımsız hedef arayışları katılımcıların başka alanlarda da hedefe ulaşmalarını arttırmaktadır.
- Kırsal rekreasyonel programlara katılan gençlerin özsayılarının, basketbol ve ders programına katıldıktan sonra eğitime bağlılıklarının ve her iki programdan sonra ise olumlu rol modellere ve otoritelere karışmalarının arttığını ortaya çıkarmıştır.
- Rekreasyon aracılığıyla özsaygı ve benlik algısı artırıldığında suç oranının düştüğü görülmüştür. Bu nedenle rekreasyonel etkinliklere katılımın özsaygı, benlik algısı ve güveni arttırdığı söylenebilir. Böylece çocuklar başarı ve başarısızlıklarını denerken kendilerine ve başkalarına güvenmeyi öğreneceklerdir.
- Gençlerin, kendilerini iyi hissettiklerinde ailede, toplulukta ve okulda daha etkin ve verimli olduğu görülmüştür. Örneğin, fiziksel aktiviteler kız çocukları için problem çözme yetilerini, yeni beceriler öğrenmelerini, başarı ve başarısızlıklarını sahiplenmelerini deneyebilecekleri harika bir fırsattır.

Okullar ve rekreasyon alanları arasındaki ortak çalışmalar çocukların fen ve matematiği ilk elden öğrenmelerine ve doğaya karşı saygı beslemelerine yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda yapılan bir araştırmada çevre temelli öğrenme modeli uygulayan okullardaki

öğrenciler standart sınavlarda geleneksel okullardaki akranlarına oranla daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Mann ve Hensley, 2002: 6).

Öğrencilerin fiziksel zindelikleri ile akademik başarıları arasındaki bağlantının irdelendiği bir diğer çalışmada ise, öğrencilerin fiziksel iyiliklerinin onların akademik başarılarına doğrudan etki ettiğini tespit edilmiştir (CORP, 2005: 33). Akademik programlarının merkezine çevre temelli eğitimi koyan eğitim programlarının okumada ve matematik notlarında iyileşme, fen ve sosyal derslerde daha iyi performans, sınıf içi disiplin problemlerinde düşüş ve öğrenciler arasında eşitlenmiş yüksek seviyede öğrenme fırsatları olduğu görülmüştür (Mann ve Hensley, 2002: 6). Bu nedenle rekreasyon imkânlarının eğitimi zenginleştirdiği ve notları yükselttiği söylenebilir. Böylece rekreasyon ve boş zaman faaliyetlerine katılan çocukların öğrenme becerileri, okul başarılarını doğrudan etkileyecek şekilde, gelişeceği ve artacağı söylenebilir. Bununla ilgili olarak :

- Olumsuz davranışlardan alıkoyar. Çalışan aileler ve tek ebeveynli aileler okul sonrasında ve yaz tatilinde çocuk bakımı için yardıma ihtiyaç duymaktalar. Çünkü araştırmalar, okul sonrasında kimsenin olmadığı bir eve gelen çocuklar arasında geç kalma, uyuşturucu kullanımı, okulu bırakma ve depresyonun daha sık görüldüğünü göstermektedir. Bir başka çalışmada ise katılımcıların %54'ü okul sonrasında yapacakları başka şeyler olsa daha az televizyon izleyip daha az bilgisayar oyunu oynayacaklarını belirtmişlerdir (CORP, 2005: 33).
- Rekreasyonel aktiviteler ise çocukları sıkılmaktan olumsuz davranışlardan uzak tutarak, anne ve babası çalışan çocuklara güvenli ve gelişimlerine yönelik fırsatlar sunacaktır. Yapılan bir çalışmada her 10 genç kızdan 4'ünün 20 yaşına gelmeden en az bir kez hamile kaldığı tespit edilmiştir. Aynı çalışma bulgularına göre her yıl cinsel yönden aktif olan gençlerin %25'i cinsel yoldan bulaşan hastalıklara yakalandığı görülmektedir. Aktif bir yaşam sürdüren insanların kendilerine zarar verecek davranışlara girmesi pek olası değildir. Rekreasyon bireylerin olumsuz davranışlardan alıkoyması şu şekilde sıralanabilir (Collingwood vd., 2000: 435-451) :
 - Rekreasyonel deneyimler, uyuşturucu, alkol alımını ve erken cinsel aktiviteyi azalttığı söylenebilir.
 - Haftalık 1-4 saate kadar ders dışı faaliyetlere katılan öğrencilerin uyuşturucu kullanma ihtimali %49, genç ebeveyn olma ihtimali ise %37 daha az olduğu tespit edilmiştir.
 - Rekreasyonel aktiviteler gençlerin sigara, alkol, kavga, uyuşturucu ve intihar eğilimlerinin azalmasına katkıda bulunur.

- Amerika’da cinsellik ve gençliği geliştirme programları uygulanan katılımcıların programdan ayrılmalarından dokuz ay sonra daha az cinsel aktivite ve hamilelik olduğunu ortaya çıkarmıştır etmiştir.
- Gençlerin programda oldukları süre boyunca hamilelik oranlarına en olumlu etkiyi gönüllü sosyal hizmet sağlayan, parkların ve rekreasyon alanlarının tamirini içeren öğrenme programları göstermiştir. Bu programlar, sanat, spor, sağlık bakımı, aile ve cinsellik eğitimi vermiş ve 3 yıla kadar süre ile genç kızların doğum kontrol davranışları üzerine olumlu etki etmiştir.
- Uzmanlar, 329 gencin 12 haftalık fiziksel idman programına katılmalarını takiben daha yüksek devamlılık, daha az anksiyete, depresyon, daha az miktarda sigara, dumansız tütün ve alkol kullandıklarını göstermiştir.
- Suç önleme. Toplulukların kaygılarından biri saldırı, hırsızlık gibi ciddi suç oranlarının yükselmesidir. Amerika’da yapılan bir araştırmanın bulgularına göre insanların daha yüksek cezalara maruz bırakılmaları ve daha uzun süreler hapisanelerde tutulmaları onların suçtan uzaklaşmadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte araştırmalar ilk kez suç işleyenlerin erken yaşlarda olduğunu göstermektedir. Aslında bu durum erken yaşta rekreasyon programlarına ve etkinliklerine katılmaların önemine işaret etmektedir. Çünkü bu katılımlar onlara sağlıklı yaşam tarzları sağlayacak ve olumsuz davranışlardan alıkoyarak hayat boyu sürecek davranışlar kazandıracaktır (CORP, 2005: 34). Ayrıca rekreasyonel aktivitelerin iyileştirilmesi ile birlikte suçun çoğunlukla düştüğü tespit edilmiştir. Bu nedenle okul sonrası rekreasyon programları suçla mücadelenin mantıklı ve uygun bir yoludur. Dolayısıyla bu programları olan topluluklarda suçta azalma görüldüğü söylenebilir. Şöyle ki (Kolata, 2002: 7) :
 - Anne babası çalışan çocukların ve çocuk yetiştirmede televizyon ve bilgisayar oyunlarının artması ülkenin artan suç oranları ile doğrudan alakalıdır. Bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalardan biri olan ve 1960’ların başından başlayarak 40 yıl boyunca katılımcıların takip edildiği bir çalışma sonrasında, çocukların TV’de artan seviyede şiddet izlemesi ile yetişkinlerde saldırgan (agresif) davranışlar arasında bir ilişki tespit edilmiştir.

- 1975'ten başlayıp 17 yıl boyunca 707 aileyi takip eden bir başka çalışmaya göre ise haftalık 7 saatten fazla TV izleyen ergen ve genç yetişkinlerin ileriki yıllarda agresif davranışlar gösterme ihtimalinin yaklaşık olarak %200'e kadar arttığı tespit edilmiştir.
- Amerika'da gençlik tarafından işlenen suçların %57'si okul günlerinde ve %19'u saat 15.00 ile 19.00 arasındaki 4 saatte meydana geldiği görülmektedir.

2.2.7. Rekreasyon Aktivitelerinin Sınıflandırılması

Rekreasyon faaliyetlerinin tamamının en önemli unsuru, aktivitelere katılanların bunları rekreatif etkinlik olarak benimsemeleridir. Böylece hangi faaliyette ne zaman, nerede ve ne kadar süre bulunulduğu sorularına cevap verilmiş olur. Dolayısıyla rekreasyon kişiler tarafından serbest bir şekilde katılma isteği önceden benimsenmiş aktivitelere katılma sonucu ortaya çıkan ve içinde bulunulan zamanı ilgilendiren, boş zaman faaliyetidir (Sağcan, 1986: 6).

Rekreasyon aktiviteleri kişilerin tercih ettiği mekâna bağlı olarak açık ya da kapalı alanlarda gerçekleştirilebileceği gibi insanlar bireysel ya da toplu bir şekilde rekreatif etkinliklere katılabilir. Hemen her araştırmada olduğu gibi yaş değişkeni kişilerin rekreasyonel deneyimlerinde katılmalarında incelenmesi gereken önemli bir unsurdur. Bununla birlikte katılımcıların kendilerinin veya farklı toplumlara ait kültürel değerleri tanıma istekleri onların rekreasyonel deneyim arzunu farklılaştırmaktadır. Rekreatif deneyimlere katılma isteği her şeyden önce kişilerin boş zamana sahip olmalarıyla yakından ilişkilidir. Böylece gününbirlik, hafta sonu ya da yıllık tatil dönemlerinde farklı rekreasyonel deneyim yaşama eğilimi gösterilmektedir.

2.2.7.1. Mekânsal Açıdan Rekreasyon

Rekreasyon aktiviteleri gerçekleştirildiği yerlere göre kapalı alan rekreasyonu ve açık alan rekreasyonu olarak iki gruba ayrılmaktadır (Hazar, 2003: 23, Hacıoğlu, 2009: 37). Açık alan etkinliklerine katılım fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığa olumlu etkileri yanında, kişinin kendine olan güvenini ve saygısını arttırmaktadır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de insanların dış mekan rekreasyon talepleri sürekli olarak değişmektedir. Rekreatif etkinlikler mekana bağlı olarak kırsalda ve kentte (Karaküçük, 2008: 80) veya yerel sınıflandırmaya göre gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler olarak da ayrı bir sınıflandırılmaya gidilebilmektedir.

- ***Kapalı Mekân (Indoor) Rekreasyon Etkinlikleri***

Toplumun kullanıma ayrılmış kapalı mekânlarda ve evlerde gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteleri kapsamaktadır (Hacıoğlu vd., 2012: 38). Farklı bir ifadeyle kapalı alan rekreasyon etkinlikleri, içerisinde yaşanan toplumun kullanımına ayrılmış üstü ve etrafı kapalı her türlü mekanda gerçekleştirilen aktiviteleri kapsamaktadır (Argan vd., 2013: 13). Kapalı alanlardaki kâğıt oyunları, satranç, tavla ve talih oyunları, ev içinde yapılabilecek televizyon ve video izleme, radyo ve müzik dinleme gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Bu rekreasyon tipinin en önemli özelliği aktivitelerin kapalı alanlarda yapılmasıdır (Demir ve Çevirgen, 2006: 14). Kapalı mekanda gerçekleştirilen faaliyetlerin bazıları şunlardır (Hacıoğlu vd., 2013: 25; Gül, 2015: 28) :

- Sergi, kongre, kutlama, defile vb. toplantılara katılmak.
- Basketbol, buz pateni, futbol, tenis ve basketbol gibi kapalı mekânlarda yapılan sportif etkinliklere katılmak veya izlemek.
- Sauna, kaplıca ve hamam gibi tesislerdeki sağlıklı yaşam etkinliklerinde bulunmak.
- El sanatları, dil kursları, dekoratif eşya ve çiçek yapımı gibi kurslara gitmek.
- Tavla, satranç, kâğıt ve talih oyunları gibi kapalı alanlardaki etkinliklere katılmak.
- Televizyon izleme, müzik dinleme ve kitap okumak gibi ev içi rekreasyon etkinliklerine katılmak.

- ***Açık Hava (Outdoor) Rekreasyonu***

Açık hava rekreasyon katılımı, Endüstriyel Çağdan bu yana önemli ölçüde artış göstermiştir ve son yıllarda popülerlik kazanmaya devam etmektedir (Cordell vd., 2002: 13-14). Açık hava rekreasyonlarına katılım bazılarının ruhen canlanma katarken, bazıları için ise beceri veya hobidir (Hammitt vd., 2006: 356-378). Bu faaliyetler vahşi veya doğal bir ortamda ya da bahçe işleriyle ilgilenmek gibi evsel bir yerde gerçekleşebilir (Johnson vd., 2001: 113). Açık hava rekreasyon faaliyetleri doğa ile iç içe olan aktiviteleri kapsamaktadır. Doğal boş zaman alanlarındaki bu deneyimler, sorumlu çevre tutumlarının, davranışlarının, değerlerinin ve ilgisinin yanı sıra insanla mekân arasında duygusal bağ oluşumlarına dönüşürler. Bu deneyimler direnç gelişimini de içerecek şekilde psikolojik gelişme yoluyla gelişmiş bir yaşam kalitesi sunmaktadırlar (White ve Bustam, 2010: 2).

Açık alanda düzenlenen açık hava konserleri, sergiler, resim yapma, izcilik, kampçılık, avcılık, piknik, amatör bahçe işleri, doğa koruma etkinlikleri vb. açık hava rekreasyon faaliyetleri içinde değerlendirilmektedir (Hazar, 2014: 31). Bu aktiviteler katılımcılarına bir gruba bağlı olma, iş birliği duygusu, ortak paylaşım, risk alma, özgüven, liderlik vb. öznel ya

da toplumsal kişilik özellikleri kazandırmaktadır (Gül, 2014: 23). Bununla birlikte rekreatif etkinlikler gerçekleştirildiği mekâna bağlı olarak kaynak merkezli, kullanıcı merkezli ve aracı merkezli olmak üzere üç farklı biçimde incelenebilir.

- Kaynak merkezli rekreasyon alanları, bireylerin boş zamanlarını gerçekleştirmek üzere tamamen tabiat içerisinde, doğal güzellikler, doğal oluşumlar ve doğal kaynakların kullanımına bağlı olarak gerçekleştirilen etkinliklerdir (Argan vd., 2013: 13).
- Kullanıcı merkezli rekreasyon alanları, kamu kurumları tarafından açık alanlarda oluşturulan piknik alanları, park, eğlence merkezleri, konser salonları, hayvanat bahçeleri ve yüzme havuzları gibi mekanlardan oluşmaktadır (Jensen, 1995: 2).
- Aracı merkezli rekreasyon alanları, kaynaklı merkezli rekreasyon alanlarında gerçekleştirilen etkinlikleri içermektedir. Ayrıca bu rekreasyon biçiminde kaynak merkezli rekreatif etkinliklere ilişkin araç ve gereçler kullanılmaktadır (Gül, 2014: 24).

Rekreasyon faaliyetlerinin bitki örtüsü, toprak ve vahşi yaşamı ve doğal kaynakları etkileyebileceği bilinmektedir (White ve Bustam, 2010: 2). Ancak iyi yönetilen ve sürdürülebilir açık hava rekreasyonu hem bireylere hem de topluma çok önemli yararlar sağlayabilir. Bununla ilgili olarak (Chawla, 1999: 15-26) :

- Açık hava rekreasyon faaliyetleri toplum üyelerine daha sağlıklı yaşam biçimleri sunmaktadır. Ayrıca onları modern yaşamın baskılarından uzaklaştırarak psikolojik refahının gelişimine katkıda bulunmaktadır.
- Açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılanlar rekreasyon alanlarının (Milli Parklar vb.) sahip olduğu özel nitelikleri bizzat deneyimleyebilir. Rekreatif alanlardaki pozitif yönlü ilk elden deneyimler ise ziyaretçi ile onlara ilham veren manzara arasında duygusal bir bağ kurulmasında önemli bir yoldur.
- Rekreatif deneyimlere ilişkin gerçekleştirilen araştırmalara göre doğal alanların korunmasına yönelik çevresel farkındalığın artırılması gerekir. Dolayısıyla çevresel farkındalığın sağlanmasındaki en önemli aşamalardan birinde doğal alanlarda kazanılan deneyimler olduğu söylenebilir.
- Rekreatif faaliyetlerden bazıları aktivitelere katılanların çevre duyarlılığını arttırmaktadır. Şöyle ki, bazı rekreasyon faaliyetleri, bazı katılımcıların çevre duyarlılığına katkı sağlayabilir ve çevreye ilişkin değerlerin hissettirilmesine yardımcı olabilir. Bu durum çevresel değerlere ilişkin olumlu davranış değişikliği meydana getirmektedir.

- Rekreatif deneyimler kişilere, topluluklara ve uluslara daha fazla sağlık ve refah sağlamaktadır. Bu bağlamda rekreatif alanlar yerel ekonomiye ve işlere finansal katkıda bulunmaktadır. Ancak ilk etapta bazı rekreatif faaliyetlere ilişkin herhangi bir ücret talep edilmemesine rağmen, rekreasyonel aktivitenin yine de önemli mali etkilere sahiptir olduğu söylenebilir.

2.2.7.2. Demografik Özelliklere Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması

Katılımcıların milliyetlerine göre rekreasyon; ulusal ve uluslar arası olmak üzere iki grupta incelenmektedir (Hacıoğlu vd., 2015: 39). Ulusal rekreasyon, ülke sınırları içindeki kişi ve kuruluşların katıldıkları ulusal festival ve sergilerden oluşmaktadır. Uluslar arası rekreasyon ise ülke sınırları içi ve ülke sınırları dışındaki kişi veya kuruluşların katıldıkları boş zaman değerlendirme etkinlikleridir. Örneğin, Uluslararası film ve el sanatları (Hazar, 2014: 32).

Farklı yaş düzeylerinde katılımcıların özelliklerinin, gereksinimlerinin bilinmesi ve kapasiteleri etkinlik çalışmalarının seçimini oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre rekreasyon, çocuk, genç, yetişkin ve üçüncü kuşak rekreasyon şeklinde sınıflandırılmaktadır (Hazar, 2014: 39).

Çocuk dönemi rekreasyonel aktivitelerin neler olduğunu ortaya koyabilmek için öncelikle bireylerin bu dönem içerisindeki bilişsel gelişime bağlı olarak sahip oldukları veya sahip olabilecekleri yetkinliklerin belirlenmesi gerekir. Çocuk olarak ifade edilen bireyler, okul öncesi dönem ve eril dönem olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Alan uzmanları tarafında işlem öncesi dönem olarak da adlandırılan bilişsel ya da okul öncesi dönem, çocukların bebeklik dönemi sonrası yani motor duyuların gelişimini tamamladığı 3-4 yaş arası dönemde başlar ve 6-12 yaş eril döneme kadar devam etmektedir (Gül, 2014: 31-34). Okul öncesi dönemde bireylerin yapacakları faaliyetler, tamamıyla psikomotor, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim evrelerinde yapabilme ve kavrayabilme yetileri çerçevesinde gelişmektedir.

- 1. Dönem; okul öncesi dönem, 4-6 yaş: Bu yaş grubunun en önemli gereksinimleri arkadaşlık olup, kavramaya heveslidirler. Katıldıkları etkinliklerde hayalcilik vardır. Toplum ilişkilerinin başladığı bu dönemde dikkatlerinin süresi kısadır. Her şeyi oyun olarak kabul ederler. Masal anlatma, şarkılı oyunlar, ritimler, denge gösterileri, çamur ve hamur modeller yapma, boncuk oyunları, boyama ve resim yapma sürerken, Peri masallarına ve Noel Babaya inanırlar. Bireylerde yaşanan bilişsel ve sosyal değişimler şu şekilde görülmektedir (Köktaş, 2004: 83-86) :

- Psikomotor gelişim evrelerinde; bireyler merdivenlere ve ağaçlara tırmanabilir, parmak ucunda durabilir, üç tekerlekli bisiklete binebilir ve top oyunlarını başarılı bir şekilde gerçekleştirebilir.
- Yakın geçmişteki olaylar hakkında ilişki kurabilme, ev adresini söyleyebilme nesnelere ve rakamları tanıyabilme, düzgün ve tam cümleler kurabilme bilişsel gelişim evrelerinde görülür.
- Bireyler sosyal-duygusal gelişim döneminde; sıra bekleme anlayışı, duygularının sonuçlarını söyleyebilme, farklı durumlara uyum sağlama ve grup kurallarına uyma gelişimi gösterirler.
- 2. ve 3. Dönem; eril dönem, 6-12 yaş: Ergenlik döneminin başlangıcı olarak bilinen bu dönemde bireylerin fiziksel gelişimdeki yavaşlama en belirgin özellikleridir (Gül, 2014: 33). Bu yaş grubu iddiacı, sabırsız, düşünmeden hareket eden, yerinde duramayan, çok meraklı ve gürültücüdür. Rekabet içeren oyunlar oynar, ritim, şarkı, doğa, hayvanlar ve koleksiyon başlıca ilgilerindedir (Köktaş, 2004: 83-86). Bununla ilgili olarak (Fidancı vd., 2013: 105-106; Gül, 2014: 35; Köktaş, 2004: 83-86) :
 - Bireyler bilişsel olarak zıt kavramları anlamdırır ve kavrayabilirler.
 - Ayrıca sıralama, sınıflandırma ve karşılaştırma işlemlerinde beceri artışı görülmektedir.
 - Bireyler bu dönemde geçmiş, şimdi ve gelecek zaman kavramlarını konuşmaları esnasında belirgin bir şekilde kullanırlar.
 - Sosyal gelişim açısından ise başarılı olma isteği kuvvetlidir.
 - Çoğu zaman kişiliğini gösterme, bağımsız olabilme çabasıyla inatçılık, dik başlılık ve itaatsizlik olabilir.
 - Kendini beğendirmek için elinden gelen her şeyi yapan çocuk, öğretmenine ilgi ve hayranlık duyar.
 - Aşırı derece hareketli olan bu yaş grubunda toplu halde yaşama ruhu başlamıştır.
 - Kendi yaş gruplarını önemserler. Maceraya heveslidirler ve kahramanlara yoğun hayranlık duyarlar.
 - Bağımsızlıkları gelişirken, kendi seçimini kendi yapmak ister.
 - Bu grubun ilgisi daha çok yüksek organizeli etkinlikler çeker.
 - Kendi kişisel performanslarının öne çıktığı bu dönemde çok fazla yarışmacılardır. Bu dönemde kızlar ritimden hoşlanırlar.

- Bu yaş grubu genel olarak kamp yapma, müzik dinleme ve kitap okumaktan hoşlanırlar.

Gençlik dönemi rekreasyonel aktivitelerin neler olduğunu ortaya koyabilmek için öncelikle bireylerin bu dönem içerisindeki bilişsel gelişime bağlı olarak sahip oldukları veya sahip olabilecekleri yetkinliklerin belirlenmesi gerekir (Gül, 2014: 35). Gençlik dönemi, ergenlik ve adölesan dönemi olarak iki farklı biçimde incelenmektedir. Bu dönemlerde gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler daha çok ben merkezli faaliyetlerdir.

- 4. Dönem, ergenlik dönemi, 12-15 yaş: Alan uzmanları tarafından bireylerin tartışmaları sevdiği ve fikirlerini karşı tarafa ifade etmek istediği, soyut işlemler dönemi olarak belirtilmektedir. Bununla ilgili olarak (Köktaş, 2004: 83-86):
 - Ben merkezli davranışları daha çok resim, müzik, şiir ve dans gibi duyu ve düşüncelerin sembollerle aktarıldığı etkinliklere ilgi artmaktadır.
 - Ergenlik çağı yaşı olan bu dönemde gelişme çabuk görülür. Başkalarına karşı hassastırlar.
 - Üstün gayretli, yetişkinlere aykırı ve isyankârdırlar.
 - Maceracı ve heyecanlıdırlar.
 - Hobiler, el sanatları, oyun etkinlikleri ve spordan hoşlanırlar.
 - Ragheb (1980: 138-149) üç yüz seksen üç Amerikalı ergen üzerinde yaptığı araştırmada kitle iletişim, kültürel etkinlikler, spor, sosyal etkinlikler, açık hava etkinlikleri ve hobiler olmak toplam altı tane boş zaman etkinliği belirlemiştir.
- 5. Dönem, adölesan dönemi, 15-18 yaş: Bireylerin en etkileyici biyolojik ve sosyal geçiş dönemleridir. Türkiye'deki alan uzmanları tarafından ergenlik, dünya alanyazınında ise adölesan dönem olarak kavramlaştırılmaktadır (Gül, 2014: 36). Bununla ilgili olarak (Köktaş, 2004: 83-86) :
 - Bu dönemde toplumsal etkinlikler bireyler için oldukça önemlidir. Böylece birey hayata geçiş dönemini yani çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçişin yaşandığı dönemdir.
 - Son derece sadakatli, idealist ve hayalcidirler.
 - Eleştirel tavırlara sahiptirler.
 - Gerçekleşmesi zor olan istekleri vardır.
 - Grubun kendini onaylamasını ister.
 - Ailelerine karşı isyankâr davranışlar içerisindedirler.

- Bu yaş döneminde takım oyunlarının tercih edildiği görülür.
- Okuma, grup etkinlikleri, dans toplulukları, partiler ve diğer Rekreasyonel etkinliklerden hoşlanırlar.
- Bununla birlikte fiziksel cesaret isteyen etkinliklere ilgileri yüksektir.
- Müzik dinlemekten, kitap okumaktan ve grupla uzun yürüyüşler yapmaktan ve tiyatroya gitmekten hoşlanırlar.

Bireylerin hangi tür rekreasyonel aktivitelere eğilim gösterdiğini anlamak üzere yetişkinlik gelişim dönemlerinin genel olarak ortaya çıkan fiziksel ve bilişsel özelliklerinin tanımlanması gerekir (Gül, 2014: 37). Yetişkin rekreasyon; genç yetişkinlik ve orta yetişkinlik olmak üzere iki farklı biçimde incelenmektedir. Bunlar (Köktaş, 2004: 83-86) :

- 6. Dönem, genç yetişkinlik, 18-30 yaş: Alışkanlık, tutum ve davranışlar önemli derece gelişmeye başlamıştır. Aile ve evliliği düşünme başlamıştır. Seyahat etmek ve içinde buldukları işi başarmak istekleri yüksektir. Yaşam dolu canlı ve hareketlerine hâkimdirler. Duygusal olarak dengeli, sorumlu ve entelektüel etkinliklerle ilgilidirler. Bu yaş dönemindeki ilgiler, gençlik dönemindeki etkinliklerin devamı şeklindedir. Bireysel sporlar, kulüpler, müzik, tiyatro, hobiler ve aile içi etkinliklerle devlet denetimdeki etkinlikler ilgilerini çeker.
- 7. Dönem, orta yetişkinlik, 30-60 yaş: Tamamen olgunlaşmış bir gruptur. Sorumluluklarını kabul ederler. Seyahat etmek ilgilerini çekerken başarı içinde kişisel övünme tutumları yüksektir. Gençlik işlerine ilgi duyarlar. Aile, topluluk, iş, kulüp ve dini kurumların etkinliklerinden hoşlanırlar. Bu dönemde insanlar daha az kuvvet içeren aktivitelerle ilgilenirler. Tenis, balık tutma, yüzme, müzik, tiyatro ve uzun yürüyüşlerden hoşlanırlar.

8. Dönem veya 65 yaş üstü: Fiziksel dayanıklılık ve kuvvetlerinde azalma olmakla beraber giriştikleri işlerde olgun ve kararlı tutum izlerler. Diğer yaş gruplarından olan yakınları ile ilgilidirler. Daha fazla dinlenme gereksinimi duyarlar. Yaşamları yavaş tempoda olmakla birlikte yönetim işlerine ilgi duyarlar. Ev içinde kalmaktansa dışarı çıkmayı tercih ederler. Entelektüel uğraşlar, toplum hizmetleri, oyunlar, bahçıvanlık, el sanatları ve yürüyüşlerden hoşlanırlar (Köktaş, 2004: 83-86). Bununla ilgili olarak (Wang, 2008: 34; Chen, 2003: 90-136) :

- Çin'in Pekin, Avustralya'nın Melbourne ve ABD Indiana eyaleti Bloomington şehirleri arasında 60 yaş üzeri insanların boş zaman etkinliklerinin araştırıldığı uluslararası bir çalışma sonucuna göre yaşlıların en sık katıldığı boş zaman

etkinliklerinin televizyon izleme, okuma, yürüyüş, sohbet etme, veya telefon görüşmeleri yapma olduğu tespit edilmiştir.

- 60 yaş üzeri yetişkinlerin boş zaman etkinliklerine katılımları üzerine Tayvan'da yapılan bir araştırma, en sık yapılan etkinliklerin televizyon izleme, yürüme ve aile bireyleriyle veya arkadaşlarla sohbet etme olduğunu ortaya koymuştur.
- Taichung şehrinde 65 yaş ve üzeri 257 kişinin en sık yaptığı boş zaman etkinlikleri spor, yürüyüş, eğlence, sosyal ve dini etkinliklerdir.
- Kaohsiung şehrinde 840 yaşlı üzerinde yapılan boş zaman etkinliklerine katılım araştırması televizyon izleme, yürüme, okuma, sohbet etme, partilere katılma, seyahat etme, arkadaşları veya akrabaları ziyaret etme, müzik dinleme, alışverişe gitme ve bahçe işleriyle uğraşmanın en sık yapılan boş zaman etkinlikleri olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.
- Tayvan'daki yaşlıların diğerlerine kıyasla daha az rekabet içeren, daha az beceri gerektiren ve daha az fiziksel güç gerektiren etkinliklere katılmaya eğilim gösterdikleri görülmüştür (Wang, 2008: 34).

2.2.7.3. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyon

İnsanlar rekreatif etkinlikleri hem bireysel hem de gruplar halinde etken, edilgen ve ettirgen olarak gerçekleştirebilirler. Bu nedenle insanlar rekreasyonel aktivitelere bireysel ya da toplu bir şekilde katılmaları tamamen kişisel bir tercihtir (Gül, 2014: 28). Katılımcıların sayısına göre rekreasyon, bireysel veya grup rekreasyonu olarak iki farklı biçimde gerçekleştirilebilir (Hazar, 2014: 39-40). Bireysel ya da grup etkinlikleri kent merkezlerindeki açık ya da kapalı alanlarda olabileceği gibi kırsal açık alanlarda yalnız başına etken veya edilgen bir biçimde gerçekleştirilebilir (Gül, 2014: 28-29).

- Bireysel rekreasyon, insanların yaşadıkları ya da çalıştıkları ortamdan geçici olarak kurtulmak amacıyla tek başlarına yaptıkları veya katıldıkları rekreasyonel deneyimlerdir (Hacıoğlu vd., 2015: 39). Bireysel rekreasyon, evde tek başına müzik dinlemek, kitap okumak ve spor yapmak gibi insanların tek başlarına gerçekleştirdikleri boş zaman değerlendirme alışkanlıklarıdır (Hazar, 2014: 39-40).
- Grup rekreasyonu, bireylerin toplum içerisinde sosyal bir kimlik kazanmak ya da bir grubun üyesi olmak amacıyla yapılmaktadır. Buna göre grup rekreasyonu, insanların grup halinde gerçekleştirdikleri futbol, voleybol, basketbol, plaj voleybolu, kutlama yemeği veya gezi turları gibi boş zaman değerlendirme etkinliklerine denir (Hazar, 2014: 32).

2.2.7.4. Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon

Rekreasyon faaliyetleri, ticari, estetik, sosyal, sağlık, fiziksel, sanatsal, kültürel ve turistik olmak üzere sekiz ana grupta incelenmektedir. Bunlar (Hazar, 2014: 41) :

- *Ticari rekreasyon*, insanların ücret karşılığında katıldıkları ticari amaçlı olarak organizatörler tarafından düzenlenen etkinliklerdir. Örneğin, insanların boş zamanları değerlendirmek üzere katıldıkları konserler, sağlıklı yaşam etkinlikleri, at yarışları, talih oyunları, buz pateni, su altı dalış eğitimi, rafting ve yabancı dil eğitimi birer ticari rekreasyon faaliyetidir.
- *Estetik rekreasyon*, ünlü sanat etkinliklerini izleme ve ünlü müzik yapıtlarını dinlemek gibi genellikle yüksek gelir, eğitim ve kültür düzeyindeki insanların katıldıkları etkinliklerdir.
- *Sosyal rekreasyon*, beşeri (insanlar arası) ilişkiler kurma veya beşeri ilişkileri kuvvetlendirmeye yönelik etkinliklerdir. Arkadaş-akraba ziyaretleri, kutlama partilerine katılma ve yemekli toplantılara katılmak gibi faaliyetlere denir.
- *Sağlık rekreasyonu*, sportif etkinlikler ve termalizm gibi sağlığı koruyucu ve tedavi edici boş zaman değerlendirme etkinlikleridir. Bununla birlikte klimatizm ve uvalizme yönelik etkinlikler, fitness merkezleri, Türk hamamı, sauna, masaj etkinlikleri ve yaylacılık faaliyetleri sağlık amaçlı yapılan rekreasyonel aktiviteler içinde değerlendirilmektedir.
- *Fiziksel rekreasyon*, açık ve kapalı rekreasyon alanlarında aktif olarak katılmayı gerektiren havuz, göl akarsu ve deniz etkinlikleri kapsamında yüzme, su altı dalış, deniz ve tatlı su avcılığı, rafting, kano, rüzgar sörfü, yelkencilik, kürek, su kayağı etkinlikleri, sandal, yat, deniz bisikleti, deniz motoru, deniz altı gezileri, havuz oyunları ve çeşitli yarışmalardan oluşan etkinliklerdir. Açık alanda yapılan tırmanma, yürüyüş, yön bulma, avcılık, kar kayağı, dağ bisikleti, kar motoru ve kızak gezileri dağ sporları kapsamında değerlendirilen rekreatif faaliyetlerdir.
- *Sanatsal rekreasyon*, insanların sanatsal becerilerini geliştirici ve arttırıcı etkinliklerdir. Örneğin, seramik işleri, sepetçilik, dizayn, kuyumculuk, metal işleri, boyama, plastik el işi, heykeltçilik ve ağaç oymacılığı gibi faaliyetlerdir.
- *Kültürel rekreasyon*, katılımcıların bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik her türlü boş zaman değerlendirme faaliyetidir. Belediyeler, eğitim kurumları, dernekler ve vakıflar tarafından düzenlenen el sanatları kursları, meslek kursları ve yabancı dil kurslarına katılma faaliyetleri kültürel amaçlı rekreatif faaliyetlerdir. Yat, balon, fayton, çevre gezileri ve turistik turlar kültürel amaçlı günübirlik gezilerdir.

- *Turistik rekreasyon*, insanların turizm olayına katılarak boş zamanlarını değerlendirmeleridir. Başka bir ifadeyle turistik boş zaman diliminde gerçekleştirilen etkinliklerdir. Örneğin, turistik seyahat boyunca yat gezileri, eğlence gecelerine katılma, doğal ve kültürel turistik değerleri görme faaliyetleri turistik rekreasyon amaçlı etkinliklerdir.

2.2.7.5. Zamansal Açıdan Rekreasyon

Zamansal açıdan rekreasyon üç grup halinde incelenmektedir. Bunlar günlük, tatil ve diğer (emeklilik sonrası) rekreatif faaliyetlerdir. Bunula ilgili olarak (Yüncü, 2013: 12-17) :

- *Günlük rekreasyon*, genellikle bireyin yakın çevresinde, oldukça kısa mesafelerde ve gün içindeki boş zamanlarında gerçekleştirdiği rekreasyon aktiviteleridir. Ev hanımlarının gün içinde ev işlerinden artakalan boş zamanlarında arkadaşlarıyla yaptığı aktiviteler, öğrencilerin ders aralarında arkadaşlarıyla birlikte basketbol, masa tenisi vb. oyunlar oynaması ve çalışanların çalışma saatleri arasında gerçekleştirdiği bireysel ve grup aktiviteleri günlük rekreasyona örnek olarak verilebilir.
- *Tatil rekreasyonu*, hafta sonu, bayram ve yıllık tatillerde oluşan boş zamanlarda gerçekleştirilen aktiviteleri kapsar. Tatil rekreasyonu üç alt grupta toplanabilir. Bu alt gruplardan ilki hafta sonu rekreasyonudur. Bireylerin hafta sonlarındaki boş zamanlarında gerçekleştirdiği rekreasyon faaliyetleri bu grupta yer alır. Hafta sonu rekreasyonuna bireylerin, bireysel veya toplu olarak sinemaya gitmesi veya taraftarı olduğu bir takımın maçını izlemesi örnek olarak verilebilir. Tatil rekreasyonunda ikinci alt grup bayram rekreasyonudur. Bireylerin milli ve dini bayram tatillerinde gerçekleştirdikleri rekreasyon faaliyetlerinden oluşur. Tatil rekreasyonunda son alt grup ise yıllık izin zamanlarında yapılan yıllık tatil rekreasyonudur. Yıllık izin zamanlarında yurtiçi ve yurtdışına yapılan geziler, yüzme ve kayak bu tip rekreasyona örnek olarak verilebilir.
- *Değişken rekreasyon*, çalışan bireylerin emekli olduktan sonra yaptıkları rekreasyonel etkinliklerini içerir. Değişken rekreasyona en tipik örnekleri bayanların emekli olduktan sonra yaptıkları el sanatları faaliyetleri ve grup halinde yapılan gezilerdir.

2.2.7.6. Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyon Faaliyetleri

Sanayi devrimi ile birlikte toplumsal ve kültürel hayata ilişkin farklı yaşam alanlarının ortaya çıktığı görülmektedir (Kraus, 1998: 186-188). Yıllar içinde değiştirilen yasalar çerçevesinde işçilerin ücretli izin haklarının oluşması ve haftalık 40 saat çalışma süresi

uygulamaları, işgörenlerin sosyal hayatlarını zenginleştirmiş, aktif, pasif ve ettirgen olarak boş zamanların değerlendirilmesine fırsat sunmuştur (Karaküçük, 2008: 39). Bu kapsamda etkinliklere katılma şekline göre rekreasyon faaliyetleri aktif rekreasyon ve pasif rekreasyon olarak ikiye ayrılmaktadır.

- *Aktif katılım*, kişilerin aktif katılımını gerektiren faaliyetlere girişerek boş zamanlarını değerlendirmeleridir. Farklı bir ifadeyle gerçek anlamda aktif boş zaman faaliyeti, kişilerin serbest olarak seçtikleri ve istedikleri zamanda ve istedikleri biçimde uyguladıkları belirli bir düzeyde tatmin duydukları etkinliklerdir (Sağcan, 1986: 2). Aktif katılımcılar amatör ya da gönüllü olarak boş zaman süresince herhangi bir spor aktivitesiyle uğraşan bireylerdir bu kapsamda rekreasyonel spor aktiviteleri diğer rekreasyonel aktivitelere göre disiplin gerektiren, yapılandırılmış ve çeşitli kuralları vardır (Yüncü, 2013: 16). Farklı bir ifadeyle etken katılımcıların rekreatif etkinliklere aktif olarak katılarak sahip oldukları deneyimler birer aktif katılımların sonucudur. Bu tür etkinliklerin katılımcıları faaliyette aktif olarak rol alırlar. Şarkı söyleme, enstrüman çalma, spor yapma ve tiyatral bir oyun oynama örnek olarak verilebilir (Gül, 2014: 22).
- *Pasif değerlendirme*, kişilerin boş zamanlarını belirli bir faaliyetin izleyicisi ya da seyircisi biçiminde değerlendirmeleridir (Sağcan, 1986: 2). Dolayısıyla pasif ya da edilgen katılımcılar boş zamanları süresince rekreasyonel aktiviteleri seyirci olarak izlemektedir (Yüncü, 2013: 16). Farklı bir ifadeyle katılımcılar etkinliklerde aktif olarak yer almadıkları ve etkinliklere kendilerinden hiçbir şey katmadıkları, enerji sarf etmedikleri, yalnızca boş zamanlarını değerlendirme amacıyla ve zihinsel olarak rahatlamak üzere seyirci olarak katıldıkları rekreatif etkinliklerdir (Gül, 2014: 22). Türkiye'deki üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmaya göre öğrenciler pasif etkinliklere katılmaktadır (Balcı ve İlhan, 2006: 18).

2.2.8. Kültür ve Rekreasyon Arasındaki İlişki

Kültür, bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı bilgi, inanç, gelenek, sanatsal faaliyetler, hukuk, ahlaki değerler, diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık ilişkiler bütünüdür (Kottak, 2001: 46). Bu nedenle kültür ve toplum ilişkisi vurgulanmış ve biri olmadan diğerrinin de olamayacağı savunulmuştur. Kültür günümüz toplumunu oluşturan öğelerin başında gelen artifactler yani insan eliyle yapılmış değerler bütünüdür (Giddens, 1998: 26-27). Bu yönüyle sosyal bilimlerde kültür, bir dizi ortak değerler ve normlar ile

beklenen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Lažnjak, 2011: 1015). Dolayısıyla kültürel değerler, gözlenerek, dinleyerek, konuşarak ve farklı kültürlerle veya topluluklarla etkileşim içine girilerek öğrenilir. Böylece kültürlenme yoluyla ortak deneyimler sağlanarak farklı kültür gruplarındaki insanlar birleştirilebilir (Kottak, 2001: 52). Kültür ve rekreasyon arasındaki ilişkiler şu şekilde sıralanabilir:

- Farklı kültürlere ait grupların ortak rekreatif alanlarda buluşturularak benzer deneyimler yaşayabilmektedir. Çünkü kültürel özellikler doğuştan kazanılmaz, yani kültürlenme yoluyla öğrenilir. Bu yönüyle kültür, kişinin toplum içindeki davranışlarını belirlemektedir (Kottak, 2001: 52).
- İnsanların seyahat etmelerinin temel nedeni olarak psikolojik huzur, mutluluk, insanın ruhunu ve bedenini dinlendirmesi, farklı bir kültürü tanıma ihtiyacı ve bunun insana verdiği heyecan gösterilebilir. Şöyle ki kültür hem bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin belirlenmesinde hem de tüketilmesinde son derece etkilidir. Bu yüzden toplumun inanç ve değer yargılarının bilinmesi ve bunların toplumun üyeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi gerekir (İyem, 2012: 76-77).
- İnsanların refah düzeyi arttıkça daha fazla çalışma dışı zamanı arzuladıkları görülmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 6). Bununla birlikte seyahat ve gezi gibi aktivitelerin arttırılması amacıyla yapılan düşük vergi uygulamaları, ulaşım kolaylığı ve cazip tur imkânları toplum üyelerini daha fazla seyahat etmeye yöneltmektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 28). Dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi olan İngiltere’de birçok insan dört-beş haftada bir tatile çıkmakta ve bunların %60’ı tatili bir yere seyahat ederek değerlendirmektedir (Argyle, 1996: 258). Bu durum ise turizm ve rekreasyon işletmeciliği ile uğraşanların dikkatini çekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 6).
- Kültür, bir grubun üyelerini diğer gruplarındakinden ayıran bütüncül bir zihinsel programlamadır. Her zaman için bütüncül bir kavramdır, ancak farklı müştereklerle de bağlantılı olabilir (Hofstede, 2011: 3). Teknolojinin gelişmesi, ulaşım araçlarının hızının ve çeşitliliğinin artması tatil ve turizmi önemli bir boş zaman değerlendirme aktivitesi haline getirmiştir (İyem, 2012: 76-77). Bu yönüyle boş zaman ve rekreasyonun kişilerin ve ulusların yaşam biçimini etkileyen önemli bir unsur olduğu söylenebilir (Sağcan, 1986: 1-2). Çünkü toplumsal anlamda rekreasyonel ihtiyacın oluşmasındaki temel neden her kesimden olan insanların birbirlerini tanımalarına, dostluklar kurmalarına ve ortak amaçlar etrafında çalışmalarına imkân vermesidir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 51).

- İnsanları boş zaman aktivitelerine motive eden biyolojik, psikolojik, duygusal, sosyolojik ve kültürel faktörler bulunmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 50). Rekreasyon boş zamanlarda gerçekleştirilen bir faaliyettir. Bu nedenle boş zaman faaliyetine katılmayı engelleyen sosyal ve durumsal nedenlerden biri olan kültür faktörlerinin özelliklerinin incelenmesi gerekir (Demir ve Çevirgen, 2006: 11).
- Bir uyum mekanizması olarak kültür işlevsel anlamda bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek, görenek, alışkanlıklar ve yetenekleri içine almaktadır. Çünkü birey tüm bu özellikleri toplumun bir üyesi olarak kazanmaktadır (Engin, 1990: 166). Toplumsal öncelikler ve kültür üyelerinin dünya görüşlerinin etkisi ise onların zamanı farklı bir biçimde algılamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla birçok kültürde zamanın esnek olmasına karşın bazılarında durumun tam tersine bu durum gerginlik yaratabilir (Ezzel, 2002: 48).
- Toplumların temel kültürel yapıları rekreasyonel etkinlikler üzerinde son derece etkilidir (Kılbaş, 2010: 92). Kültürün farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde toplumların sahip olduğu temel değerler üzerinde yorumlamalarda bulunulması gerekli kılabilir (Demirel ve Kışman, 2014: 697). Örneğin bireylerin aktif rekreasyon katılımını sürdürme niyetleri arasındaki olumlu ilişkinin beden sağlığı, duygusal sağlık ve zihin sağlığı üzerinde bariz bir şekilde olumlu etkisi bulunmaktadır (Helgo ve Drake, 2001: 1-9).
- Kültürlerarası iletişim alanında önde gelen bir sosyolog olan Geert Hofstede toplum üyelerinin nasıl ve niçin oldukları gibi davrandıklarını tespit ederek boyutlara ayırmıştır (Hofstede ve Bond, 1988: 9). Buna göre dizginleme boyutundaki insanlar, müsamaha boyutundaki bireylere oranla daha az bir biçimde aktif spor faaliyetlerine katılmaktadır (Hofstede, 2011: 3-26).
- Günlük işler bittikten sonra, insanın can sıkıntısı duyma yeteneği, yaratıcı gücü her yerde onu yeni uğraşlara sürüklemektedir (Wells, 1971: 54). Bu aktivitelerden oyun ve dans kültürel örnekler sunan rekreasyon türlerine en güzel örneklerdir. Gelenekler, hevesler ve heyecanlardan esinlenerek gerçekleştirilen bu aktivitelerin arkasında insanları birbirine bağlayan güdülerin olduğu söylenebilir (Kılbaş, 2010: 93).
- Boş zaman diliminde gerçekleştirilen faaliyetler; dinlenmek, toplumsallaşmak, olgunlaşmak, görüş ve düşün alanını ve bilgisini genişletmek gibi kişiliği geliştirme ve oyalanma amacıyla yapılmaktadır (Sağcan, 1986: 2). İnsanların bu zaman dilimlerinde katılmak için seçtikleri bu aktiviteler ise rekreasyon olarak tanımlanmaktadır (Broadhurst, 2001: 2). Dünyanın hemen her yanında ister ilkel aşiretlerde, ister ileri

uygarlık içinde yaşasınlar, insanlar boş vakitlerini dans etmek, heykel yapmak, şarkı söylemek, evlerini süslemek, oyun seyretmek ziynet eşyası yapmak ve oyun oynamak gibi çeşitli uğraşlarla geçirmeyi severler (Wells, 1971: 54).

- Kültürel farklılıklar, ekonomik durum, statü, milliyet ve eğitim durumu insanları birbirinden uzaklaştırmaktadır. Özellikle gruplar halinde gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteler, etkinliğe katılanların, birbirini tanımalarını, ilişki kurmasını ve insanların birbirlerine yakınlaşmalarını sağlayarak, toplumsal dayanışmayı arttırmaktadır. Toplum üyeleri arasındaki bu dayanışma, toplumsal yaşamın daha yaratıcı, mutlu ve zengin bir duruma gelmesine katkıda bulunmaktadır (Kılbaş, 2010: 93-94).
- Rekreasyon ile toplumu ve bireyi kültürleşmenin; tören gereksinimini karşılamak, toplumsal dayanışmayı sağlamak, demokrasiyi geliştirmek ve çocuk suçluluğunu önlemek gibi bazı yolları vardır (Kılbaş, 2010: 92-96). Örneğin yapılan bir araştırmada okul sonrası programlar aracılığıyla çocuk suçları ve çocuklara karşı işlenen suçların düştüğü görülmüştür. Aynı çalışmada okul sonrası gerçekleştirilen rekreasyonel aktivitelerin çocuk taciz oranını yarı yarıya düşürdüğü tespit edilmiştir (CORP, 2005: 23).
- Rekreasyon; oyun, eğlence ve boş zaman davranışının belirli biçimleridir. Kültürün özellikleri ve çeşitliliğine göre, birçok boş zamanı değerlendirme etkinliği sınıflandırılabilir (Kılbaş, 2010: 5).
- Rekreasyonu spor, oyun ve sosyal etkinliklerle özdeşleştirilir ve diğer oyun şekillerini göz ardı edilir. Ancak rekreasyon, seyahat ve turizm, kültürel eğlenceler ve sanatsal faaliyetlere katılım, hobiler, kulüp veya ilgi grupları üyelikleri, kamp yapma, avlanma ve balığa gitme gibi doğa ile ilgili uğraşlar, parti veya diğer özel etkinliklere katılım ve sportif etkinlikler gibi oldukça geniş yelpazede boş zaman etkinliklerini içerir (McClean ve Hurt, 2012: 3).
- Yaşanılan bölgenin denize kıyısının olması, ticaret yolu üzerinde olması, göç yolları üzerinde yer alması veya toplumu oluşturan insanların farklı milliyetlerden meydana gelmesi rekreatif faaliyetlerin çeşitlenmesi bakımından önemlidir (Gül, 2014: 20).
- Yenilenme, ödünleme, eğitim, gözlem, iletişim, bütünleşme, gruplaşma ve kültürel etkileşim ihtiyacı, rekreasyonel etkinliklere katılımı etkileyen en temel ihtiyaçlardır (Kılbaş, 2004: 126).
- Rekreatif faaliyetlerin çeşitliliğinin artması her şeyden önce bir ülkenin ya da topluluğun kültür ve folklorunun çeşitlilik göstermesine bağlıdır. Aynı coğrafyada yaşayan insanların inançları, ait oldukları etnik grubun gelenek ve görenekleri farklılık

göstermesi, oradaki rekreatif faaliyetlerin çeşitlilik göstermesini arttırmaktadır (Gül, 2014: 20).

- Rekreatif etkinlikler, insanların kendi kültürel ve etnik farklılıklarını paylaşma imkânı vererek topluluğun gücünü arttırmaktadır (CORP, 2005: 26).
- Kültürel rekreasyon, katılımcıların bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik her türlü boş zaman değerlendirme faaliyetidir. Belediyeler, eğitim kurumları, dernekler, vakıflar tarafından düzenlenen el sanatları kursları, meslek kursları ve yabancı dil kurslarına katılma faaliyetleri kültürel amaçlı rekreatif faaliyetlerdir. Yat gezisi, balon gezisi, fayton gezisi, çevre gezileri ve turistik turlar kültürel amaçlı günübirlik gezilerdir (Hazar, 2014: 45).

2.2.9. Boş Zaman ve Rekreasyon Arasındaki İlişki

Kavramsal sorunlar boş zaman, rekreasyon ve turizm arasında kuramsal bir ilişki belirlenmesine engel olmaktadır. Bununla birlikte boş zaman ve rekreasyon, boş zaman çalışmaları disiplini içerisinde araştırılmaktadır. Ancak bilinmeyen nedenlerden dolayı turizm, başka bir alanda yani turizm araştırmaları disiplini içerisinde çalışılmaktadır. Boş zaman, rekreasyon ve turizm her ne kadar ortak psikolojik ve davranışsal sonuçları paylaşıyor da birbirlerinden ayrı tutulmaktadır (Fedler, 1987: 311-314).

Boş zaman, kişisel olarak mutluluk verici, sezgisel olarak değerli ve inanç anlamında temeli olacak şekilde içsel olarak insanı zorlayan sevgiyle hareket edebilmek için, bireyin dışsal zorlayıcı güçlerden arınarak kendi kültür ve fiziksel çevresinde özgürce yaşaması olarak tanımlanmaktadır. Rekreasyon ise boş zamanın özgürce seçilmiş, gönüllü olarak yapılan, aktif veya pasif katılımlı etkinliklerle değerlendirilmesidir (Lu ve Hu, 2005: 325). Dolayısıyla rekreasyon ve boş zaman, insanlara bir tür kimlik duygusu ve kişisel otonomi sağlayarak toplumsal huzurun yakalanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Stebbins, 2005: 349). Boş zaman ve rekreasyon arasındaki ilişki aşağıdaki şekilde ifade edilebilir.

- Boş zaman etkinliklerine katılım hem bireyin toplumsal hayatına hem de toplum üyelerinin genel yaşam kalitelerini yükseltmelerine katkıda bulunduğu için dengeli ve sağlıklı bir yaşam tarzının çok önemli bir bileşenidir (MSD, 2010: 92-94). Rekreasyon aracılığıyla genel sağlığın iyi olmasına, insanların daha uzun süreler yaşamasına, yaşlıların bağımsız yaşama sürelerinin uzamasına, kalp hastalıkları ve kalp krizinin azalmasına katkıda bulunmaktadır (CPRA, 1992: 1-2).
- Boş zamanlarda gerçekleştirilen faaliyetler; dinlenme, kişiliği geliştirme ve oyalanma amacıyla yapılmaktadır (Sağcan, 1986: 2). Bu yönüyle rekreasyon, insanların boş

zamanları dışında gideremedikleri ihtiyaçlarını karşılayarak kişisel gelişimi ve kendini ifadeyi teşvik etmektedir. Böylece toplum üyelerine gelişmiş öğrenme olanakları sağlamaktadır (MSD, 2010: 92).

- Boş zaman ve rekreasyon etkinliklerine katılımın sosyal faydaları bulunmaktadır. Çünkü rekreasyon sosyalleşme fırsatları sağlar ve insanların birbirleriyle iletişim kurup çevre oluşturmalarına zemin hazırlayarak toplumsal birlikteliğe katkıda bulunmaktadır. Aileler ile birlikte yapılan boş zaman etkinliği, aile bağlarının güçlendirmektedir (MSD, 2010: 92).
- Rekreasyon çoğu zaman fiziksel aktivite ve spor içermektedir. Dolayısıyla birçok insan için boş zaman ve rekreasyon etkinliklerine katılım onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını iyileştirmektedir. Araştırmalar, boş zaman faaliyetlerine katılımın özellikle dengeli beslenme ve sağlıklı bir yaşam tarzı ile desteklendiğinde, fiziksel aktivitelerin daha az sağlık problemi ve işte daha üretken olmayı sağladığını göstermektedir (MSD, 2010: 92). Rekreasyon ve toplum sağlığı uzmanları, sağlıktaki endişe verici gidişatı durdurmak için fiziksel aktiviteyi eğlenceli, güvenli ve erişilebilir kılınmasını savunmaktadır (CORP, 2005: 13).
- Rekreasyon ve boş zaman faaliyetlerinin zihinsel sağlığa yararları da aynı derecede önemli görülmektedir. Bu yönüyle araştırmalar, düzenli fiziksel aktivite ile orta ve hafif depresyon belirtileri, stres ve kaygı arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Zihnin boşalmasını sağladığından, pasif boş zaman da zihin sağlığı için yararlıdır. Bedensel dinlenme; gerginliğin atılması, doğanın tadının çıkarılması ve günlük rutinlerden uzaklaşma fırsatları sağlamaktadır (MSD, 2010: 92).
- Boş zaman yolu ile sosyalleşmedeki en önemli faktör ailedir. Çünkü aile ile birlikte boş zaman aktivitesine katılmak veya yapmak aile bağlarının kuvvetlenmesinde de oldukça faydalıdır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 48). Bu bağlamda rekreasyon alanları, aileleri birleştirerek, kültürel hassasiyeti artırarak, gençleri, yaşlıları ve engellileri destekleyerek sosyal bağları güçlendirmektedir. Böylece rekreasyon toplum üyelerine ömür boyu sürecek bir aile ve topluluk bağları kazandırmaktadır (CORP, 2005: 13).
- İnsanlar kongreleri sadece bilgi veya fikir alışverişi olarak değil, aynı zamanda bu tür toplantıları hem bilimsel hem de boş zaman değerlendirme veya rekreasyon etkinliği olarak ele almaktadır (Rogers, 2003: 11).
- Düzenli olarak gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin birçok akıl hastalığının şiddetinin azalttığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu aktiveler, tercihen düzenli olarak günlük

30-60 dakika, hem toplum üyelerinin günlük hayatın zorluklarıyla başa çıkmasına yardım etmekte hem de kayda değer bir şekilde akıl sağlığının iyileşmesine faydalar getirmektedir (CORP, 2005: 18).

2.2.10. Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki

İnsanlar hoşça vakit geçirebilmek, zihinsel ve ruhsal bir tutum olarak (Pieper, 1965: 43), dikkat dağıtma ve sosyal bir kazanım (Gist ve Fava, 1964: 411), keyfilik (Brightbill (1960: 4) ve yaratıcı kapasitelerini özgür bir şekilde kullanabilmek (Dumazedier (1974: 113) için çeşitli turizm ve rekreasyon faaliyetlerine katılmaktadır. Dolayısıyla Turizm sosyolojisi ve antropolojisi çalışmalarının ilk günlerinde, turizm sürekli olarak boş zamanın özel bir formu olarak görülmektedir. Rekreasyon ise boş zamanda gerçekleşen bir deneyim olması ve turizmin doğasının da çoğunlukla rekreasyonel olması, rekreasyonun boş zaman alanına dâhil edildiğini göstermektedir (Chang, 2009: 32).

Boş zaman ve turizm davranışları zaman, mekân ve sosyal yapı (Örn. Sınıf ve statü) tarafından etkilenmektedir. Boş zaman ve turizmin hem varoluşsal hem de yapısal boyutlarında olumlu olan bireyler ciddi birer boş zaman katılımcısı ve turizmde özgünlük arayıcısı olarak kabul edilmektedir. Varoluşsal alanda son derece olumlu ama yapısal boyutta olumsuz olan insanlar nihai bir hedef olmadan saf boş zaman aramakta ve rutinden kaçmak için seyahat etmektedirler (Chang, 2009: 33).

Butler (1968: 98)'a göre turizm boş zamanlarda gerçekleşen bir şeydir... Turizm aynı zamanda seyahat ve dolayısıyla turist adına yapılan bir aktivite anlamına geldiği için, o zaman mantiken boş zaman ve rekreasyonun bir parçasıdır. Buna göre turizm tatil için belirli bir yeri ziyaret etmek, eğlenmek, aile ve arkadaşları ziyaret etmek, çeşitli sporlar yaparak, dinlenerek veya gezerek boş zamanını geçirmek gibi aktiviteler ile ilgilidir (Chang, 2009: 28). Bazı araştırmacılara göre ise turizm hem boş zamanı geçirmek hem de iş demektir (Goeldner ve Ritchie, 2003: 4).

Turizme katılan kişilerin en az bir ya da daha fazla rekreasyon faaliyetine katılması, rekreasyonun ve turizm kavramlarının önemini gün geçtikçe artırmaktadır. Örneğin termal turizm, termal suların eğlence ve rekreasyon amaçlı kullanımı ile meydana gelen turizm türüdür. Sağlık turizm türleri arasında günümüzde en önemlisi SPA turizmidir. Bu turizm tipi özellikle, Birleşik Devletler'de resort SPA merkezleri sadece sağlık amaçlı değil aynı zamanda rekreasyonel ve sosyal aktivitelerin sunulduğu merkezler olarak da görülmektedir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2012: 191).

Turist, evden 100 mil veya daha fazla mesafeye tek yönlü olarak seyahat eden veya mesafeden bağımsız olarak bir ya da daha fazla gecesi dışarıda geçecek olan gezilere katılan kişidir (Goeldner ve Ritchie, 2003: 4). Smith vd. (2010: 1)'e göre turist, bir değişim yaşamak amacıyla gönüllü olarak evinden uzakta bir yeri geçici olarak ziyaret eden ve geçici boş vakti olan kişidir. Aslında bu tanım, Cohen (1974: 533)'in turizmin boş zaman aktivitesinin bir şekli olduğu görüşünü desteklemektedir.

Iso-Ahola (1983: 45-56)'da rekreasyonel ya da boş zaman gezginlerinin keyif veya mutluluk elde etmek için seyahat eden ve boş zaman davranışları bağlamında boş zaman aktivitelerinin tadını çıkaran kişiler olduğunu belirtmektedir. Iso-Ahola (1999: 35-51)'nin tanımladığı boş zaman seyahati, içsel motivasyonlu aktiviteler ve optimal deneyim için ihtiyaçları yansıtan kendini ifade olarak tanımlanmaktadır. Yiannakis ve Gibson (1992: 287-303) ise turistleri görev ya da araçsal karşılık olmaksızın zevk amacıyla turistik aktivitelerde yer alan insanlar olarak tarif etmektedir. Bu tanımında boş zaman seyahatinin iş harici bir seyahat olarak gören bakış açısını desteklemektedir.

Turistlerin seyahat etmelerinin birçok nedeni olsa da geniş anlamda turistler asıl amaçlarına göre boş zaman ve iş seyahatçileri olmak üzere iki seyahatçi türüne ayrılmaktadır. Buna göre boş zaman turistleri zevk için seyahat eden, belirli destinasyonlar ya da tesisleri ziyaret etmek için herhangi bir zorunluluğu olmayan, turistik aktivitelerini belirli zamanlara yoğunlaştıran insanlar olarak tanımlanmaktadır (Jafari, 2000: 356). Cohen (1974: 533) ise turisti, nispeten uzun ve yinelenmeyen bir gidiş-dönüş seyahatinin getireceği yenilik ve değişimden alınacak zevk beklentisiyle seyahat eden gönüllü ve geçici bir gezgin olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla turistlerin sınırlı (geçici) bir zamanda bir gidiş-dönüş seyahati yapmaları ve seyahatleriyle ilgili yinelenmeyen ve araçsal olmayan bir amaç taşımaları gerekir. Çünkü yenilenmeyen ve araçsal olmayan özellikler turistler tarafından aranan zevkli ve yeni tecrübelerle yakından ilişkilidir (Chang, 2009: 30).

Turist rollerinin her birinin tercih edilmesinin bireyin tatmin edilmiş veya edilmemiş sosyo-psikolojik ihtiyaçları ile yakından ilişkilidir (Gibson ve Yiannakis (2002: 358-383). Dolayısıyla Pearce (1982: 16), Cohen (1974: 533)'in çalışmalarını geliştirerek, ekolojik gezgin, yüksek temas gezgini, ruhsal gezgin, keyif öncelikli gezgin ve sömürgeci gezgin olarak 15 turist tipini beş kategoriyle tanımlamıştır (Chang, 2009: 31). Gibson ve Yiannakis (2002: 358-383)'de turistin boş zamana dayalı gezgin olarak tanımlanmasından hareketle; güneş seven, aksiyon arayan, antropolog, arkeolog, organize kitle turisti, heyecan arayan, kâşif, jet sosyete, arayışçı, bağımsız kitle turisti, yüksek sınıf turisti, gezgin (drifter/avare),

hayalperest ve spor düşkünü olmak üzere de ondört tane boş zaman temelli turist rolü belirlemiştir.

Boş zaman ve turizm; subjektif normlar ve tutumlar, köklü alışkanlıklar, tercih ve kişilik aracılığıyla birleşmektedir. İlk olarak, bireyler subjektif norm ve değerlerden güçlü bir şekilde etkilendikleri için aynı tutumları yeni ortamlarda bile korumak için, belirli bir alt kültüre üyelik gibi kendilerine kontrol uygularlar. Bu durum boş zaman ve turizm arasında kısmende olsa tutarlı davranışlar meydana getirmektedir. İkincisinde ise tatil esnasında, günlük yaşamdan edinilen sosyal beceri veya fiziksel aktivite gibi alışılmış davranışlar turizm bağlamlarında kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Carr, 2002: 972-986).

Brey ve Lehto (2007: 160-180), boş zaman ve turizm arasındaki davranışsal tutarlılığı boş zaman aktiviteleri ile açıklamak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcılara günlük rekreasyon faaliyetlerinin sıklığını ve tatillerinde bu aktivitelerde yer alıp almadıklarını araştırmışlardır. Bulgularında farklı boş zaman spor faaliyetleri arasında golf, koşu ve bisiklet sporunun boş zaman ve turizm bağlamlarında en yüksek katılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bireysel tercih ve kişilik ise boş zaman ve turizm davranışları arasındaki tutarlılığı artırabilir. Bazı insanlar daha güvenli ve tanıdık ortamları tercih etmektedir. Bu nedenle seyahat ederken zincir oteller ve franchise alan restoranlar seçmektedir (Ryan ve Cave, 2005: 143-150).

Mannell ve Iso-Ahola (1987: 314-331) boş zaman ve turizm arasındaki ilişkiyi anlamak için psikolojik ve deneysel yaklaşımlar sunmuştur. Colton (1987: 345-360) ise sembolik etkileşim perspektifinden boş zaman, rekreasyon ve turizm tarafından paylaşılan sosyal anlamlar ve roller önermiştir. Hamilton ve Smith (1987: 322-344), boş zaman ve turizm davranışları arasındaki ilişkiyi açıklamak için subjektif algılama ve objektif çevresel etkilerden oluşan iki boyutlu alanları belirlemiştir.

Boş zaman, rekreasyon ve turizmin objektif aktivitelerden ziyade eylemlerin arkasındaki anlamlar, değerler ve tutumlar olduğu ve bu anlamların subjektif yorumlandığını göstermektedir. Yüzme, bisiklet, avcılık, balık tutma, yürüyüş, kar kayağı ya da kamp gibi aktiviteler toplumsal olarak rekreasyonel faaliyetler aynı zamanda turizm faaliyetleri olarak algılanmaktadır. Bunlar aile ve arkadaşlar gibi sosyal gruplar aracılığıyla sosyal etkileşimden öğrenilmektedir. Çünkü boş zaman, rekreasyon ve turizmin fayda, ihtiyaç ve memnuniyet açısından ortak anlamları bulunmaktadır (Chang, 2009: 32-33). Sonuç olarak, boş zaman ve turizm literatüründe motivasyon araştırmaları ile ilgili yayınlanmış çalışmalar tarandığında motivasyonun kavramlaştırılması ve ölçülmesi konularının henüz netlik kazanmamış olduğu görülmektedir. Motivasyonu ölçmek için çeşitli teorik yaklaşımlar kullanılmıştır. Bunun

sonucu olarak da bir takım ölçüm modelleri ortaya konmuştur. Bu durum turistlerin heterojen olmasıyla da ilişkili tutulmaktadır.

2.3. Motivasyon

Motivasyon, insan davranışını başlatan, yönlendiren ve devam ettiren güçleri ifade etmektedir (Kouthouris, 2009: 3). Farklı bir ifadeyle motivasyon, bir insanın içinde bulunan, o insanın olumlu ya da olumsuz bazı eylemlerde bulunmasını, belirli bireysel isteklerine ulaşmasını ve böylece tatmin olmasını sağlamaktadır (Sığırı ve Tıǧlı, 2006: 333). Bu nedenle boş zaman aktivitelerine katılımı etkileyen bir diğer faktör de motivasyondur. Örneğin, satranç oynayan bireyler başkalarıyla sosyal etkileşime geçmek isteyebilirler. Parkta yürümekten hoşlanan kimseler haz ve rahatlamayı doğada arayabilir. Dolayısıyla boş zaman için farklı insanların farklı motivasyonları bulunmaktadır. Bu yöndeki çalışmalar, içsel sebeplerin boş zaman etkinliklerine katılımda belirleyici faktörler olduğunu ortaya koymaktadır (Wang, 2008: 6).

Ayrıca boş zaman davranışı içsel motivasyondan farklı nedenlerden etkilenebilir. Örneğin Graef vd. (1983: 155-168) tarafından boş zaman davranışını açıklamak için içsel ve dışsal uyarıcılar kullanılmaktadır. Araştırma sonucunda içsel motivasyonun boş zaman için en güçlü motivasyon olduğuna, fakat dışsal motivasyonun da bir rolünün olduğuna inanılmaktadır (Wang, 2008: 6). Boş zaman literatüründe görülen çoğu kalıcı katılım kavramlaştırmaları ve işlemleri, psikoloji ve tüketici davranışları alanındaki çalışmalardan uyarlanmıştır. Bu kavramlaştırmalar motive edici özelliklere sahip bir etkinlik veya ilgili bir ürüne olan sürekli bir ilgiyi vurgulamaktadır. Bu motivasyon özellikleri hem boş zaman araştırmacıları hem de uygulayıcıların özellikle ilgilerini çekecek şekilde bir dizi davranışsal sonuçla ortaya koyulmaktadır (Kyle vd., 2005: 238).

2.3.1. Motivasyon ve Boş Zaman İhtiyacı

İhtiyaçlar hiyerarşisi teorisi (Maslow, 1954) insan motivasyonunu açıklamada yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Wang, 2008: 33). Benzer bir ifadeyle Maslow (1954)'un teorisi motivasyonla ilgili en çok atıfta bulunulan ve kullanılan teorilerden birisidir. Bu teoriye göre insanların fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ve emniyet ihtiyaçları, sevgi ihtiyaçları, saygınlık ihtiyaçları ve kendini kanıtlamaya yönelik ihtiyaçlar olmak üzere beş ihtiyaç türü belirlemiştir (Wichasin, 2007: 24). Bir seviyedeki motivasyon yerine getirildiğinde bir üst seviyedeki motivasyon devreye girmektedir. Bununla ilgili olarak (Wang, 2008: 33-38):

- Fizyolojik ihtiyaçlar; açlık, susuzluk, dinlenme, cinsel ilişki ve egzersizdir. Fizyolojik ihtiyaçlar hayatı devam ettirebilmek için gerekli olan yeme, içme ve uyuma gibi temel

ihtiyaçlardır. Eğer bazı ihtiyaçlar yerine getirilemeyecek olursa fizyolojik ihtiyaçlar ilk öncelikli hale gelir.

- Güvenlik ihtiyaçları; tehlikelerden korunma, bir kurallar sistemi ve sınırları içerisinde olma, korku ve endişeden uzak olma ihtiyacıdır. Güvenlik ve emniyet, şiddet, suça karışma ve saldırıdan güvende olma veya aile, iş ve sağlık emniyetini kapsamaktadır.
- Sevgi ve aidiyet ihtiyaçları; sosyalleşme ve arkadaşlık, duygusal yakınlık ve sevilme gibi yakınlıklar. Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılandıktan sonra, bir sonraki aşamada arkadaşlık, cinsel ilişki ve aile desteği gibi duygu temelli ilişkileri içeren sevgi (sosyal) ihtiyaçları gelir.
- Özsaygı ihtiyaçları; tanınırlık ve başarı, özgüven, itibar ve saygınlık kavramlarını içermektedir. Maslow'a göre bütün insanların saygı duyulmaya, kendine saygılı olmaya ve başkalarına saygı göstermeye ihtiyacı vardır. Bunlar, saygınlık seviyesi geliştirmek için önemli unsurlardır. Maslow, biri düşük diğeri yüksek olmak üzere iki tür saygınlık seviyesi olduğunu belirtmiştir. Düşük versiyon başkalarından gelen saygı, sosyal statü ihtiyacı, tanınırlık, iltifat, itibar ve hatta baskınlıktır. Yüksek versiyon ise kendine saygı, özgüven, başarı, bağımsızlık ve yetkinliği kapsamaktadır.
- Kendini gerçekleştirme ihtiyaçları; kişinin bütün potansiyelini fark etmesi ve kişisel tatmin olarak tanımlanabilir. Bu ihtiyaçlar kişinin potansiyelini ortaya çıkarması için bitmek bilmeyen arzulardır. Ancak gerçek anlamda kendini gerçekleştirebilmek için alt seviyedeki ihtiyaçların giderilmiş olması gerekmektedir. Alt seviyedeki ihtiyaçlar karşılanmazsa insanlar potansiyellerini ortaya koyabilmek için enerjilerini yeterince kullanamazlar.

Cordes ve Ibrahim (1999: 35) boş zamanın fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, sevgi ihtiyaçları, öz-saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının üzerinde olduğuna inanmaktadır. Ayrıca boş zamanın kişinin kendini tatmin ve kişisel potansiyellerini elde etme yolunda ihtiyaçlarını karşıladığını savunmaktadır. Ne var ki, televizyon izlemek bir boş zaman etkinliği olarak kabul edilebilir, ancak televizyon izlemeyi kendini gerçekleştirmenin bir yolu olarak tanımlamak doğru bulunmamaktadır (Wang, 2008: 34). Leitner ve Leitner (1996: 87-88) ise Maslow (1954)'un belirttiği ihtiyaçların her birisini karşılayabilecek rekreasyon aktivitelerine örnekler sunmuştur. Bununla ilgili olarak :

- Fizyolojik ihtiyaçlar: Koşma, bisiklet sürme (egzersiz), dışarıda yemek yeme (açlık, susuzluk).
- Güvenlik ihtiyaçları: Tenis, voleybol, futbol (tüm bunlar kuralları ve sınırları olan aktivitelerdir).

- Sevgi ve aidiyet ihtiyaçları: Gönüllü çalışma, kuruluşlara ve kulüplere üyelik ve sosyalleşme (tüm bu aktiviteler sosyal etkileşim içerir).
- Özsaygı ihtiyaçları: Sanatsal faaliyetler (tamamlanmış projeler için övgü almak özsaygıyı geliştirir), tenis (rakibini yenmek müthiş bir duygudur).
- Kendini gerçekleştirme ihtiyaçları: Tiyatro, müzik performansı (bunların her biri kendini geliştirme ve birçok yeteneğin geliştirilmesi için sınırsız potansiyele sahiptir).

Maslow (1954)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, insanların boş zaman motivasyonlarını kapsamlı olarak açıklamamasına rağmen motivasyonu hem insan perspektifinden tanımlamakta hem de başka motivasyon teorilerinin geliştirilmesi için araştırmacılara temel bir anlayış sunmaktadır (Wang, 2008: 34). Ancak ihtiyaçların hiyerarşik bir sıralama göstermediği kanaati taşıyan Tillman ise boş zaman motivasyonunun doğru bir şekilde tanımlanması için Maslow (1954)'un ihtiyaçlar teorisinin kullanılmasını yerinde bulmamaktadır. Çünkü ihtiyaçlar birbiriyle örtüşebilir veya aynı anda ortaya çıkabilir. Boş zaman ihtiyaçlarını belirlemenin on yönü ile ilgili olarak bu ihtiyaçlar (Torkildsen, 1986: 80) :

- Macera gibi yeni deneyimler,
- Dinlenme, kaçış ve fantezi,
- Tanınırlık ve kimlik,
- Güvenlik - açlık, susuzluk ve acıdan azade olma,
- Baskınlık - diğer insanları yönlendirme veya çevresini kontrol altında tutma,
- Karşılık verme ve sosyal etkileşim - ilişki kurma ve etkileşim halinde olma,
- Zihinsel aktivite - algılamak ve anlamak,
- Yaratıcılık,
- Başkalarına hizmet - ihtiyaç duyulma ihtiyacı ve
- Fiziksel aktivite ve zindelik şeklinde sıralanabilir.

Boş zamana katılım ve boş zaman alışkanlığı tatil/turizm davranışını etkileyebilecek olmasına rağmen, boş zaman ve tatil arasındaki bağlantıya turizm motivasyonu neden olmaktadır. Çünkü turizm motivasyonu tatil/turizm davranışını yakından yönlendirmektedir (Crompton, 1979: 408-424; Iso-Ahola, 1983: 45-56; Pearce ve Caltabiano, 1983: 16-20).

Eagly ve Chaiken (2005: 743-767)'e göre ihtiyaçlar, iyi bir iş ve belirli hedeflere ulaşmaktan kaynaklı öz saygı gibi genel bir nihai durumu, gereksinimler ise insanların ulaşmak için çabaladığı hedefleri veya nihai durumları ifade etmektedir. Motivasyon ise düşünceleri ve davranışları yönlendiren gerekçelerin lokomotifini ifade eder. Bu nedenle ihtiyaçlar ve gerekçeler aynı gibi gözükmemektedir. Bununla birlikte bu tanımda ihtiyaçlar daha soyut ve motivasyon daha somuttur. Benzer bir şekilde bazı çalışmalar ihtiyaçların

motivasyona yol açtığını ve daha sonra motivasyonların davranışları yönlendirdiğini ileri sürmektedir (McDonough ve Crocker, 2007: 645-663).

İhtiyaçlar kişinin kendisiyle ilgili ödülleri gibi içsel dürtülerle daha fazla ilişkili iken gerekçeler veya motivasyonlar ise bu içsel dürtüleri tatmin etmek için davranışsal hedefleri ifade ederler. Örneğin ihtiyaçlar dengesizlikten veya yalnızlık gibi uyumsuzluktan kaynaklandığında, insanlar yeni arkadaşlar edinme gibi bir eyleme geçerek bu uyumsuzluğu azaltmaya çalışırlar ki bu da bir motivasyondur (Wang, 2008: 34-35). İnsanların farklı farklı gerekçeleri olduğu halde bu hususta aynı ihtiyaçları olabilir (Gnoth, 1997: 283-304). Buna göre, ihtiyaçlar daha geniş bir kavram iken motivasyon daha spesifiktir (Eagly ve Chaiken, 2005: 743-767).

2.3.2. Boş Zaman ve Turizm Motivasyon Araştırmaları

Boş zaman ve turizm literatüründe motivasyonu ölçmek için çeşitli teorik yaklaşımlar kullanılmış ve bunun sonucu olarak da bir takım ölçüm modelleri ortaya koyulmuştur. Bu durum turistlerin heterojen olmasıyla da ilişkili olabilir. Iso-Ahola (1999: 35-51), boş zaman motivasyon mekanizmalarını göz ardı eden turizm araştırmacılarını eleştirmiş; turizm motivasyonunun boş zaman motivasyonunun bir parçası olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüş üzerine Ryan ve Glendon (1998: 169-184), bir turizm bağlamında (tatilciler) boş zaman motivasyonu ölçeğinin (Beard ve Ragheb, 1987: 219-228.) uygulanabilirliğini göstermeye çalışmıştır. Bu yazarlar, belirli tatil yerlerini ziyaret etmedeki itici güç olarak belirli dürtülerin önemini farksızlık testleri aracılığıyla ölçmüşlerdir. Böylece belirli ziyaretçi kümeleri oluşturup destinasyon hakkındaki değerlendirmeler arasındaki farkı test ettikten sonra boş zaman motivasyonlarının hakim turist aktiviteleri bağlamında uygulanabilir olduğu sonucuna varmışlardır (Kouthouris, 2009: 3).

Aktif rekreasyon bağlamında Rekreasyon Deneyim Tercihi (Manfredo vd., 1997: 189) ölçeği yaygın olarak uygulanmaktadır. Rekreasyon deneyimi, rekreasyon etkinliği ile elde edilmek istenen psikolojik sonuçlar paketi veya demeti olarak görülmektedir. Bu yönüyle en basit şekliyle, insanların rekreasyon etkinliklerine (doğa yürüyüşü gibi) bir takım psikolojik sonuçlar elde etmek için (Örn. Stres atma) katıldıkları anlamına gelmektedir. Driver (1983: 1-10) tarafından geliştirilen ölçek 19 alan ve 328 madde içermektedir. Manfredo vd. (1997), RDT ölçeği kullanılarak 1976-1986 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmaların bir meta analizini yapmış, ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini ispat etmiştir. Aynı yazarlara göre ölçeğin psikolojik sonuç boyutlarının çok kapsamlı olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle araştırmacıların çalışmalarında hangi boyutların uygulanabilir olduğuna karar

verebileceklerini ve ölçeğin kısa versiyonu olan 18 alan ve 108 maddeyi kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yazarlar araştırmalarında ölçeğin kısa versiyonlarını kullanılmıştır (Kyle vd., 2006: 467-585).

Boş zaman motivasyonları turizm motivasyonlarının geliştirilmesinde bir temel oluşturmaktadır. Beard ve Ragheb (1983: 219-228) tarafından tanımlanan boş zaman motivasyonları (entelektüel, sosyal, yetkinlik/ustalık ve uyarıdan kaçınma gerekçeleri) ise sağlam güvenilirlik ve geçerliliğe sahip turizm motivasyonlarına çoğu zaman uygulanmaktadır (Ryan, 1994: 294-307; Ryan ve Glendon, 1998: 169-184). Boş zaman gerekçeleri farklı dış değişkenlerden daha az etkilenmektedir. Nitekim Graefe vd. (1981: 51-65) farklı çevre koşullarında nehir gezisi yapanların muhtelif ortamlarda aynı boş zaman motivasyon yapısını paylaştıklarını göstermektedir. Bu nedenle boş zaman motivasyonları değişik tatil türleri ve muhtelif örneklerde uygulanmaktadır. Bununla birlikte spor motivasyonları da aynı temel arayış ve kaçış yapısına sahip boş zaman aktivitesidir (McDonald vd., 2002: 100-113).

Boş zaman motivasyonları çalışması turizm motivasyonlarından farklı bir yol izlemiştir. Turizm motivasyonlarını ortaya koyan araştırmacılar hem destinasyonun çekme (destinasyon nitelikleri) etkisini hem de itme (bilişsel faydalanma) faktörlerini dikkate almışken, boş zaman motivasyonları üzerine yapılan çalışmalar ise en iyi aktivite deneyimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Araştırmacılar aktivitelerin duygusal ve bilişsel faydalarına (itme) daha fazla odaklanma eğilimindedir. Zarar, kaçınma, adalet, beslenme, sorumluluk, duyarlılık, sosyal statü, yardım ihtiyacı (Tinsley ve Kass, 1978: 191-202), fedakârlık ve yaratıcılık (Crandall, 1980: 45-54) gibi boş zaman gerekçeleri tespit edilmiştir.

Özellikle de boş zaman motivasyonları, bireylerin sosyal çevrelerindeki zihinsel ve fiziksel sağlıkları ile ilişkilendirilmektedir (Shaw ve Snow, 1995: 521-528). Örneğin, akış durumu, faaliyetlerdeki beceri ve zorluklar arasındaki denge ile ortaya çıkmaktadır. İnsanlar tarafından aranan nihai mutluluk ve zevk halidir. Bu nedenle akış tecrübesi ve algılanan özgürlük, boş zaman faaliyeti ve yaşam kalitesi için önemlidir (Iso-Ahola, 1979: 28-39; Neulinger, 1974: 11-1).

Optimum uyarılma seviyesi (Berylne, 1972: 303-325) kavramına dayanan Iso-Ahola'nın (1999: 35-51) arayış ve kaçış motivasyonları boş zaman etkinliklerinin akışını veya optimum deneyimini açıklamak için de kullanılmaktadır. Rutin hayatlarında daha az uyarılan insanlar boş zamanları yoluyla akış deneyimleri gerçekteştirmek için daha fazla uyarılma aramaya çalışabilirler. Bunun aksine aşırı uyarılan insanlar bu uyarılmadan kaçmaya çalışabilirler (örn. stres veya gerginlik).

Aslında, sosyal psikoloji teorilerini temelleri olarak kullandıkları için boş zaman, turizm ve spor katılım motivasyonları benzer temel bileşenlere sahiptir. Arayış ve kaçış yapısında bireyler fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları karşılamaya yönelik davranış sergilerler. Bilhassa literatür boş zaman, turizm ve spor katılımının temel gerekçelerinin sosyal etkileşim, yetkinlik veya başarı, dinlenme veya stresten kaçma ve keşif veya bilgi olmak üzere dört alanı paylaştığını göstermektedir (Tinsley ve Tinsley, 1986: 1-45).

İnsanlar, Roma döneminde yazlık beldelerde sıcaktan kurtulmak ve sosyal etkileşim içinde bulunmak için, Orta Çağda ise bir hac seyahatine katılmak için ve onsekizinci yüzyılın sonlarında Avrupa Turlarına katılmak gibi çeşitli sebepler tarihte yaygın seyahat şekilleri olmuştur. Bu seyahatler, tarihsel kökenlerin günümüz turizm motivasyonlarını açıklamak için kullanılabileceğini göstermektedir (Goeldner ve Ritchie, 2003: 4). Örneğin, sıcak ya da soğuk havadan kaçmak için insanlar tatil sırasında daha serin veya daha sıcak yerlere giderler. Bu motivasyon, kaçma motivasyonu olarak adlandırılmaz. Bununla birlikte günümüzün son derece bireyselci toplumunda birçok modern insan kendisini yalnız hissettiği için toplumsal etkileşim peşinde koşma post modern toplumun en önemli motivasyonlardan biri haline gelmiştir (Chang, 2009: 75). Örneğin, hac seyahati gibi dinsel veya manevi tecrübeye sahip olmak postmodern insanların stresli yaşam biçimlerindeki manevi ihtiyaçlarını karşılamak istedikleri için önemli bir motivasyon kaynağıdır (Rinschede, 1992: 51-67).

1980'lerin sonundan bu yana turizm araştırmacıları itme ve çekme faktörleri arasındaki etkileşimi ele almaya yönelmişlerdir (Yoon ve Uysal, 2005: 45-56). Örneğin Yiannakis ve Gibson (1992: 287-303) bireylerin iç itme faktörleri tarafından motive edildiğini ancak itme ve çekme faktörlerinin en uygun kombinasyonu ve çeşitli turist rollerini (Örn. Güneş, arkeoloji veya jet sosyete) gerçekleştirme yeteneğini kolaylaştırması üzerinden belirli hedeflere karar verdiklerini öne sürmektedir.

İtme ve çekme arasındaki dinamik perspektiften, Ryan ve Glendon (1998: 169-184) ayrıca turistik kümelenmelerin ve turizm motivasyonlarının nasıl ilişkili olduğunu yönelik araştırmalarında turistleri on bir gruba ayırmaktadır. Bunlar; yaratıcı olmayan dinleniciler, dinlenen ılımlılar, dinlenmiş kâşifler, pozitif tatilciler, entelektüel aktif izolatlar, yetkin entelektüeller, zihinsel dinleniciler, aktif dinleniciler, gürültülü sosyalleşenler, dost canlısı kâşifler ve sosyal dinleniciler.

Turizm motivasyonlarını bireyleri seyahat etmeye teşvik eden anlamlı bir zihin hali olarak tanımlanmaktadır. Turistik motivasyonları anlamak için çekme ve itme faktörleri kavramları kullanılmaktadır. Çekme faktörleri, bir destinasyonun dış cazibesi (Örn. Güneş, deniz veya belirli tatil beldeleri) ile ilişkili iken itme faktörleri iç durumlarla ilişkilidir. Buna

göre turistler anomi (kuralsızlık) ve ego pekiştirme olmak üzere iki itme motivasyonundan etkilenmektedir. Anomi, denge kaybı olarak tanımlanmaktadır. Ancak anomisi sosyal etkilerle daha yakından ilişkilidir ve sosyolojik bir perspektifle uyumludur. Yani bir birey ile bu bireyin toplumsal değerleri arasındaki boşluk anomik bir duruma neden olmaktadır. Örneğin insanlar savaşımlardan, grevlerden veya şiddetli durumlardan dolayı çatışma hissederler. Anomi insanları bu rahatsız edici durumlardan uzaklaşmaya itmektedir. Ego pekiştirmede ise toplumda tanınma veya prestij yoluyla egolarını güçlendirmek için insanlar seyahat etmektedir (Chang, 2009: 75).

Aynı itme ve çekme kavramı altında Crompton (1979: 408-424) turizm motivasyonları ile ilişkili yedi itme faktörü ve iki çekme faktörü belirlemiştir. Çekme faktörleri destinasyonlardan kaynaklanırken itme faktörleri bireylerin sosyo-psikolojik durumlarından kaynaklanmaktadır. Crompton (1979: 408-424)'a göre, iki ana çekme faktörü yenilik ve eğitimidir. Bu faktörler özellikle kültürel gerekçelerle ilgilidir. Crompton (1979: 408-424), zevk için yapılan turizm ile zevk için yapılmayan turizm arasında ayırım yapmaktadır. Bununla birlikte Crompton (1979: 408-424)'un çalışması karar alımını anlamının, özellikle de itme ve çekme faktörleri arasındaki dinamik ilişkiyi anlamının temelleri ile daha ileri çalışmalar sağlaması açısından önemlidir. Bu nedenle Crompton (1979: 408-424) destinasyon seçiminde itme faktörlerinin çekme faktörlerinden çok daha etkili olduğunu savunmaktadır (Chang, 2009: 76).

Howard ve Sheth (1969) tarafından önerilen spesifik ve spesifik olmayan motivasyonları uygulayan Crompton (1979: 408-424), spesifik motivasyonların turizm aracılığıyla tatmin edildiğini, ancak spesifik olmayan motivasyonların diğer faaliyetlerle tatmin edildiğini öne sürmektedir. Detaylı mülakatlar yaparak tatillerle ilgili rutinden kaçış, benlik keşfi, dinlenme, prestij, geri çekilme, akrabalık geliştirme ve sosyal etkileşimi kolaylaştırma şeklinde sosyo-psikolojik (itme) içsel motivasyonları ve yenilik ve eğitim şeklinde kültürel (çekme) destinasyon motivasyonlarını ortaya koymaktadır.

Iso-Ahola (1982: 256-262) tarafından tanımlanan turizm motivasyonları da itme-çekme faktörleri fikrine dayanmaktadır. Ancak, biraz farklı olarak, içsel motivasyonların doğasında olan arayış ve kaçış süreçlerine odaklanmaktadır. Arayış bireylerin içsel kazançlar elde etmeye çalıştıkları bir motivasyondur. Kaçış ise bireylerin günlük yaşantılarından ve çevrelerinden kurtulmaya çalıştıkları bir motivasyondur. Ayrıca motivasyonunun itme ve çekme faktörleri arasındaki etkileşimin bir sonucu olduğunu ileri sürülmektedir. Diğer bir deyişle arayış motivasyonu sadece destinasyonların çekiciliğinden kaynaklanmaz. Motivasyonlar tek bir kaynaktan ziyade çeşitli kaynaklardan oluşan bir bileşimden ortaya

çıkmaktadır. Daha spesifik olarak, kaçış ve arayış için kişilerarası ve kişisel boyutlar önerilmektedir. Kişisel dünyadan kaçmak kişisel sorunlar ve güçlüklerle ilişkiliyken, kişilerarası dünyadan kaçmak iş arkadaşları, aile üyeleri ve arkadaşlarla ilgili tutulmaktadır.

Pearce ve Caltabiano (1983: 16-20), Maslow (1954)'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanan turist motivasyonlarını araştırmışlardır. Ayrıca Seyahat Kariyer Merdiveni (SKM) (Travel Career Ladder / TCL) fikrini geliştirmiş ve seyahat motivasyonlarının Maslow'un (1954) ihtiyaçlar hiyerarşisine oldukça iyi uyduğunu keşfetmişlerdir. SKM, bir bireyin seyahat deneyim düzeyini daha düşük ve daha yüksek düzey gereksinimleriyle ilişkilendirme fikrini temel almaktadır. Bu ihtiyaçlar dinlenme (yani, biyolojik ihtiyaçlar), uyarılma (emniyet ve güvenlik ihtiyaçları), ilişki gelişimi, benlik saygısı ve gerçekleştirilmeden (kendi kendini gerçekleştirme ihtiyaçları) oluşur. Bu merdivenin en düşük seviyesi bir dinlenme ihtiyacıdır. Bir sonraki seviyede bir uyarılma ihtiyacı vardır. Üçüncü seviye bir ilişki ihtiyacıdır. Benlik saygısı ihtiyacı dördüncü seviyededir. Son seviye ise bir gerçekleştirme ihtiyacıdır. Bununla birlikte Maslow (1954)'un hiyerarşik modelinden farklı olarak her seviye içsel ve dışsal ihtiyaçlardan oluşur. Örneğin benlik saygısının içsel ihtiyaçları yetenekleri, yeterliği ve ustalığı geliştirme anlamına gelir ve dışsal ihtiyaçlar toplumsal ödüller veya prestij ile ilgilidir.

Genel olarak, benlik saygısı ihtiyaçları toplumsal tanınmanın yanı sıra içsel ustalık tarafından da tatmin edilir. Bu ihtiyaçların yerine getirilmesi, insanların yüksek düzeyde bir deneyime ulaştığı, optimum seviye olan iç ve dış ihtiyaçlar tespit edildiğinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte SKM'ye göre bireyler kişilik, deneyim ve becerilerinden etkilenen farklı motivasyon seviyeleriyle başlamaktadır. Örneğin, bir kişinin motivasyonu dinlenme seviyesi yerine uyarılma seviyesinden başlayabilir. Bu açıdan model dinamik ve esnektir. Daha sonra Pearce ve Lee (2005: 226-237) seyahat kariyer merdiveni üzerinde değişiklik yapmış ancak temel faktörlerin (yani dinlenme, ilişki ve kendini geliştirme) tüm turist davranışları için yararlı olduğunu teyit etmişlerdir.

Gnoth (1997: 283-304) itme gerekçelerini, mahrumiyetten doğan ve motivasyonlardan daha küresel olan, içten dürtülü (Örn. Kendini gerçekleştirme, heyecanlanma ve dinlenme gibi) görmektedir. Çekme motivasyonları ise destinasyonların çekiciliği ile ilgili belirli hedefleri ifade etmektedir. Gnoth (1997: 283-304) itme gerekçeleri ve çekme motivasyonları arasındaki dinamik akışa ilişkin; turistlerin ihtiyaçlarına göre sınıflandırılması, psikosentrik ve allosentrik (diğer merkezli) turistlerin aradığı farklı destinasyonlar (Plog, 1974: 55-58) ve turizm ortamlarında aradıkları farklı davranış türlerinden doğan farklı turist rolleri gibi çeşitli örnekler vermektedir.

2.4. Memnuniyet

Dünyada birçok toplumun yapısında; artan memnuniyetsizlik, stres, zorluklar, hareketsizlik, yaratıcılıktan yoksunluk ve yalnızlaşmanın olduğu bilinmektedir. Günümüzde bu durumların boş zaman davranışlarıyla hafifletilmesi mümkündür (Sivan ve Ruskin, 2000: 1-2). Bu bağlamda toplum üyeleri memnuniyet duygusu, rahatlama ve dinlenme gibi çeşitli nedenlerden dolayı boş zaman deneyimlerini arttırmak istemektedir (Ateca-Amestoy vd., 2008: 65-66). Boş zaman deneyiminin en iyi belirleyicisi ise aktiviteden duyulan memnuniyet ve mutluluk düzeyidir. Ancak sınırlı boş zaman süresince kişiler elde edecekleri faydayı maksimize edebilmek için kendilerine en uygun aktiviteyi seçmeyi arzulamaktadır (Ateca-Amestoy vd., 2008: 65-66). Bu yönüyle fayda, rekreasyon etkinliklerine katılımın bir aktiviteye katıldıktan sonra kişinin daha işlevsel hale gelebilmesine nasıl katkıda bulunduğunu ifade etmektedir (Driver, 1976: 163).

Buna ilaveten, rekreasyon bir deneyim olarak kabul edilmektedir (Driver, 1976: 170) Bu yaklaşım; kişinin niçin katıldığı, katılım sırasında ne yapıldığı, katılımdan kişisel olarak ne elde edildiği ve çevresel etkenlerin (yönetimsel kararlar dahil) rekreasyona katılanların deneyim ve davranışları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini dikkate almaktadır. Bu yaklaşıma göre, rekreasyon talebi arzu edilen sonuçların (yani memnuniyet verici deneyimlerin) elde edilmesi için etkinliklere katılma olanağıdır. Bu yönüyle deneyim, insanların rekreasyona niçin katıldığına dair açıklamalar getirmektedir. Bununla birlikte deneyim, insanların rekreasyondan ne beklediğini anlamaya dair ipuçları verir ve bunun insanlara nasıl yarar sağlayabileceği hakkında fikir sunmaktadır (Manfredo vd., 1996: 189). Rekreasyon deneyimi ise kişinin bir rekreasyon etkinliğine gösterdiği zihinsel, ruhsal, psikolojik ve diğer tepkilerin toplamıdır. Böylesi bir genel deneyim tatmin edici veya memnuniyet verici olabilir, ya da tatmin edici olmayabilir, zira “iyi” olduğu kadar “kötü” deneyimler de vardır (Driver, 1976: 163-164).

Boş zaman geçirmek, kişiye haz ve memnuniyet duygusu veren, kişinin kendisini merkeze alan bir etkinliği sadece onu yapmak için yapmaktır. Boş zaman geçirmek, kişinin kendisi olması, yeteneğini ifade etmesi, kişinin kapasitesi ve potansiyeli demektir (Payne vd., 2002: 11). Bu nedenle insanlar ve boş zamanı değerlendirecek yer arasında önemli bir bağ vardır (Giuliani ve Feldman, 1993: 269). Bu yaklaşımlardan biri boş zamanı bireyin deneyimlerine dayanarak ölçmeye çalışan öznel kriter (boş zaman ve boş zaman memnuniyeti tutumları gibi) kullanılmasıdır. Diğer bir yaklaşım ise boş zamanı bireyin deneyimleri haricinde ölçmeyi amaçlayan nesnel kriter (şehir parkları, spor tesisleri ve hizmetlerin kullanım sıklığı gibi) kullanılmasıdır (Lloyd ve Auld, 2002: 44). Geleneksel olarak, nesnel

kriter yer-merkezli, öznel kriter de kişi-merkezli bakış açısı ile özdeşleştirilmiştir (Lloyd ve Auld, 2002: 43).

Boş zaman ile ilgilenen politikacılar ve araştırmacılar için şehir parkları, spor tesisleri ve hizmetler gibi yer merkezli etkenlerin bireyin yaşam kalitesine gerçekten katkı sağlayıp sağlamadığı önemli ve sürekli karşılaşılan bir sorudur. Bunların başarma duygusu, sosyal etkileşim ve bireyin boş zaman hayatına dair tutumları ve memnuniyet seviyesi gibi kişi merkezli faktörlerin yaşam kalitesinde hâkim unsurlar olup olmadığıdır (Lloyd ve Auld, 2002: 44). Sivan ve Ruskin, (2000: 1-2)'e göre boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri yaşam kalitesini artırmada önemli bir kaynak olarak algılanmaktadır. Çünkü bireyin boş zaman tutumlarının, hem boş zaman etkinliklerine katılım durumu hem de katılımdan elde edilen memnuniyet seviyesi üzerinde olumlu yönde son derece önemli etkisi bulunmaktadır (Lloyd ve Auld, 2002: 46).

Bazı deneyimler büyük oranda fiziki kaynakların (hızlı akarsu) özelliklerine bağlı olabilirler. Diğerleri ise daha çok araç gereç veya tesislere bağlı ve katılımcının özelliklerine (kişilik özellikleri, yaş, cinsiyet ve başkalarının takdirini kazanma isteği gibi kişiler arası hususlar) bağlı olabilir. Başka bir biçimde ifade edilecek olursa kaynağa bağımlılık derecesi aktiviteden aktiviteye farklılık gösterebilir. Bu aktivitelerin her birisi aynı anda memnuniyet veya memnuniyetsizlik verebilir. Fakat bazıları diğerlerinden daha fazla memnun edici olabilir. Bu nedenle rekreasyonistler bir etkinliğe katılıp katılmamaya karar verirken bu deneyimlerden bazılarını diğerlerinden daha fazla değer atfedebilirler (Driver, 1976: 164).

Memnuniyet verici boş zaman deneyimlerinin hayatın her aşamasında önemli olduğu söylenebilir. Wang (2008: 7-8)' a göre, çevrim içi oyunlar oynayan ergenlerin oyun başında geçirdikleri süre arttıkça daha düşük yaşam doyum seviyesine sahip olmalarına rağmen, boş zaman doyumunu yaşam doyumunun önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte üniversite yıllarında memnuniyet verici boş zaman deneyimleri geçirmek bunun hayat boyu bir boş zaman alışkanlığı haline getirilmesinde önemlidir. İnsanları onlara katılmada neyin motive ettiğini ve bu motivasyonların memnuniyet verici bir deneyimi nasıl etkilediğini bilmek bu deneyimlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Bu faydalardan daha yüksek seviyelerde yararlanmak için belediyeler bu tür hizmetleri artırmalı ve insanların katılımını en üst seviyede sağlamak için gerekli bütün düzenlemeleri yapmalıdır (Sivan ve Ruskin, 2000: 1-2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR, REKREASYONEL DENEYİM TERCİHLERİ VE MEMNUNİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ: ALANYA ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı ve önemi, örnekleme, veri toplama yöntemi ve araçları, analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanları boş zaman aktivitelerine motive eden biyolojik, psikolojik, duygusal, sosyolojik ve kültürel faktörler bulunmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 50). Rekreasyon boş zamanlarda gerçekleştirilen bir faaliyettir. Bu nedenle boş zaman faaliyetinde bulunmayı engelleyen sosyal ve durumsal nedenlerden biri olan kültürel faktörlerin incelenmesi gerekir (Demir ve Çevirgen, 2006: 11). Çünkü rekreasyonel aktiviteler, kişilerin boş zamanlarında özgürce seçtikleri faaliyetlerdir. Dolayısıyla bireylerin boş zaman faaliyetleri yaşadıkları toplumlardan veya kültürlerden soyutlanamaz (Sağcan, 1986: 1-2).

Toplum üyelerinin ev, iş veya okul gibi günlük hayatındaki birçok faktör; yorulma ve streslenme gibi olumsuz durumlara neden olmaktadır (Kılbaş, 2004: 126). Bu durum ise her geçen gün kent insanı için boş zaman faaliyetlerinde bulunmanın önemini arttırmaktadır. Bu yönüyle özellikle boş zamanın değerlendirilmesinin kentli insanlar için zorunlu bir ihtiyaç haline geldiği söylenebilir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 49). Toplum üyeleri, kendini yenileme, ödünlenme, eğitim, gözlem, iletişim ve bütünleşme ihtiyacını gidermek ve kültürel etkileşimde bulunabilmek için rekreatif aktiviteler tercih etmektedir (Kılbaş, 2004: 126). Farklı bir ifadeyle kişiler, yaşamlarındaki olumsuz durumları ortadan kaldırmak için bireysel ya da grup olarak rekreasyonel aktivitelere katılım göstermektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 49). Çünkü bireyin sosyalleşmesinde, stresten uzaklaşmasında ve daha fazla insanla birlikte vakit geçirmesinde rekreasyonel aktivitelere katılımın payı oldukça yüksektir (Kibler ve Smith, 2000: 121).

Rekreasyonel aktivitelere katılım veya uzmanlaşma davranışsal, duyuşsal ve bilişsel olarak farklılık göstermektedir. Bu nedenle çoğu zaman uygun kaynak kullanımı veya davranışsal normlarla ilgili farklı algılar oluşmaktadır. Dolayısıyla rekreasyonel etkinliklere katılanların nasıl ve niçin farklılık gösterdiğini bilmek, rekreatif alan planlayıcıları için son derece önemlidir. Kaliteli rekreasyon deneyimlerinin elde edilmesi ise rekreasyonistlerin motivasyonlarının ve tutumlarının doğru bir biçimde belirlenmesiyle sağlanabilir. Bu nedenle araştırmalar rekreasyonistleri davranışsal veya psikolojik yönleriyle incelemeye çalışmıştır

(Smith vd., 2010: 58). Ancak, rekreasyonel aktivitelerin sadece doğa yürüyüşü, balığa gitme ve kamp yapma gibi etkinlikler olarak görülmemesi gerekir. Bunun yerine rekreasyon; kişinin kendine faydalı, zorunlu olmayan boş bir zamanda yapılan ve özgürce bir seçimin sonucu olan psikolojik bir deneyim olarak kavramlaştırılmalıdır (Manfredo vd., 1996: 189).

Bu çalışmada boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının toplumsal öneminin yüksek olduğu düşünüldüğünden, toplumu oluşturan bireylerin özellikleri ile boş zaman değerlendirme tercihleri arasında ilişki kurularak, toplumsal boş zaman değerlendirme organizasyonlarının ulusal ve bölgesel planlamasına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Çünkü Alanya ulusal ve uluslararası alanda önemli bir kitle turizm markası haline gelmiş farklı milletlerin birlikte yaşadığı önemli bir turizm destinasyonudur. Bu milletler aynı zamanda farklı kültürlerinde temsilcisi konumundadır. Bu nedenle bireylerin rekreasyonel deneyim tercihlerini karşılayabilecek planlamalara ve yatırımlara gerek duyulmaktadır (Kibler ve Smith, 2000: 121). Dolayısıyla rekreatif faaliyetlere katılımında etkili olan temel ihtiyaçların belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Alanya'da yaşayan yerel halk ve yerleşik yabancılar kapsamında kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve rekreasyon aktivitelerinden duyulan memnuniyet ilişkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma kapsamında cevap aranan araştırma soruları aşağıda verilmiştir :

1. Kültür ile rekreasyon deneyim tercihleri arasında bir ilişki var mıdır?
2. Rekreasyonel deneyim tercihleri ile rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet arasında bir ilişki var mıdır?
3. Rekreasyon aktivitelerine katılanların demografik özellikleri ile rekreasyon deneyim tercihleri arasında farklılık var mıdır?

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamında Alanya'da yaşayan yerleşik yabancılar ve yerel halkın tutumları ölçülmüştür. Araştırmada kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet ilişkisi betimsel olarak nicel araştırma yöntemleri ile incelenmiştir. Buradaki temel amaç genel olarak kültürün rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet arasındaki ilişkinin varlığının tespit edilmesidir. Ancak bu çalışmada kültürün hangi boyutlarının rekreasyonel deneyim tercihleri üzerinde etkili olduğu ve bu etkinin nedenleri tespit edilmemiştir. Bir diğer husus ise araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanıldığı için araştırma sonuçlarının genelleştirilmesi sorun yaratabilir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın temel amacı kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. İkinci olarak ise rekreasyon aktivitelerine katılanların demografik özelliklerine ile rekreasyon deneyim tercihleri arasında farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Hazırlanan ölçme aracıyla bir defada çok sayıda veri toplama olanağı sağlaması ve verilere çok hızlı ulaşma yöntemi olması nedeniyle veri toplama aracı olarak anket formlarından yararlanılmıştır. Anket formunda yer alan sorular araştırmada belirtilen hedeflere uygun bir şekilde belirlenmeye çalışılmış, alan yazın doğrultusunda soruların anlaşılabilir ve kısa olmasına özen gösterilmiştir. Anket pilot çalışması yapıldıktan sonra iki farklı çalışma grubuna uygulanmıştır. Birinci çalışma grubu verileri 384 anket ve ikinci çalışma grubu verileri 481 anketten oluşmaktadır.

İlk çalışma grubu verileri kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet ölçeklerini uyarlamak amacıyla kullanılmıştır. Tümdengelim yöntemi açısından çalışmanın kültür ölçeği uyarlama süreci ile ilgili olarak bu konudaki kaynaklar (Penpeçe, 2006, Furrer vd., 2000, Soares vd., 2000 ve Rinuastuti vd., 2014) temel alınarak ve bu çalışma ile benzerlik taşıyan konularda yapılan çalışmalardan yararlanılarak geniş yazın taraması yapılmış ve mevcut kuramsal teorilerden birinin kullanılması yerine bu konu ile ilgili bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. Bu kavramsal çerçeveye uygun olarak da kültür ölçeğinde yer alabilecek sorular belirlenmiştir.

Rekreasyonel Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeği uyarlama sürecinde ise bu konudaki kaynaklar (Driver ve Brown (1975), Driver ve Knopf (1977), Brown ve Haas (1980), Knopf vd. (1973) ve Manfredo vd., (1983) ve Driver (1983) temel alınmıştır. Ayrıca bu araştırma ile benzerlik taşıyan konularda yapılan çalışmalardan yararlanılarak geniş yazın taraması yapılmış ve bu konu ile ilgili bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. Bu kavramsal çerçeveye uygun olarak da rekreasyonel deneyim tercihleri ölçeğinde yer alabilecek sorular belirlenmiştir.

Son olarak bölgedeki rekreatif alanlardan duyulan memnuniyeti ölçmek amacıyla, Baker ve Palmer (2006: 396), Judge vd., (2001: 376-407) ve Wang (2006: 7-8)' in araştırmaları temel alınarak dört sorulu bir memnuniyet ölçeği hazırlanmıştır. Ölçek uyarlama için soru havuzunun belirlenmesi ve ölçeğin yapılandırılması aşamalarından sonra geliştirilen anket formu gönüllü katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır. İfadelerin hassasiyeti nedeniyle çalışmaya katılanlara öncelikle araştırmanın hangi amaçla yapıldığı anlatılmış ve sadece bilimsel bir çalışma için kullanılacağına dair bilgi verilmiştir.

İkinci çalışma grubu verileri yapı geçerliliği ve kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve memnuniyet arasındaki ilişki modelini test etmek kullanılmıştır. Ölçüm aracı uyarlama sürecinde korelasyon, faktör analizi vb. istatistik yöntemler, ilişki modelini test etmek için ise yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır.

3.3.1. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini Alanya ilçe sınırlarında yaşayan yerel halk ve yerleşik yabancılar oluşturmaktadır. Ana kütle için tam bir listesi bulunmadığından yerel halk ve yerleşik yabancılarından oluşan kolayda örnekleme yöntemi ile bir örneklem seçilmiştir. Bölgede yaşayanların rekreatif alanları kullanıp kullanmadıklarına ilişkin herhangi bir veri bulunmamaktadır. Örneğe kimin seçileceği, konuyu en iyi bilmesi nedeniyle araştırmacının kendisine bırakıldığı (Malhotra, 2007: 341) için olasılıksız örnekleme yöntemi olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Benzer bir ifadeyle araştırma anketi tesadüf olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak birebir uygulanmıştır.

3.3.2. Veri Toplama Araçlarının Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin tespit edilmesine yönelik sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise Hofstede (1980: 42-63; 2011: 1-26) Kültür ölçeği, Driver (1983: 1-10)'ın Rekreasyonel Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeği, literatür taramasıyla oluşturulan dört sorulu Memnuniyet ölçeği bulunmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin İngilizce, Türkçe, Rusça ve Almanca çeviri aşamasında çeviri-tekrar çeviri (Translation-Back-Translation) tekniği uygulanmıştır. Her bir ölçek öncelikle İngiliz Dili Eğitimi, Rus Dili Eğitimi ve Alman Dili Eğitimi ile Kültür ve Rekreasyon alanında çalışan iki araştırmacı tarafından Türkçe, Almanca, Rusça ve İngilizceye (tekrar çeviri) çevrilerek ölçeğe son şekli verilmiştir. Araştırmada kullanılan her bir ölçeğin niteliklerini belirlemek amacıyla öncelikle geçerlilik sorgulamaları yapılmıştır. Yapı geçerliliği kanıtı elde etmek amacıyla ilk olarak birinci uygulamasındaki verilere açıklayıcı faktör analizi, ardından doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Aşağıda ölçüm araçlarının uyarlanması ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Bilimsel bir araştırmada, yapılacak ölçümlerin geçerlik ve güvenilirlikleri veri toplama aracının temel niteliğini oluşturur. Araştırmacının veri toplama sürecinde yapacağı rastlantısal ya da sistematik hatalar araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği üzerinde önemli bir rol oynar (Ural ve Kılıç, 2006: 69). Yani geçerlilik ve güvenilirlik bir ölçme aracında bulunması gereken en önemli teknik özelliklerdir ve genellikle bir teste ait teknik özellikler rapor

edilirken ikisi bir arada verilir. Bu özelliklerden birisi diğerine tercih edilemez (Atılgan vd., 2006: 115).

3.3.2.1. Güvenilirlik Analizleri

Bir ölçeğin geçerli olması için güvenilir olması gerekir. Bu bağlamda güvenilirlik bir test ya da ankette yer alan önermelerin birbirleriyle olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin, ölçülmeye çalışılan sorun veya olguyu ne derece yansıttığını ifade etmektedir (Kayış, 2010: 403).

- **Kültür Ölçeğinin Güvenilirliği**

Güvenirlik; bir ölçme aracının hatalardan arınık olarak ölçme yapabilme yeterliğidir. Bu anlamda güvenilirlik katsayısı, ölçmelerdeki hatayı değil, hatasızlığı belirtir (Erkuş, 2003: 74). İç tutarlık katsayısı, testteki soruların tümünün aynı temel özelliği ölçtüğü varsayımından hareketle; sorular-maddeler arası korelasyona bakılmasını içermektedir (Balcı, 2004: 101).

Tablo 3.1 Kültür Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Test Sonuçları

Faktör Boyutları / Değişkenler	Alpha (α)	Maddeler Toplam Korelasyonu
Faktör 1: Erillik–Dişillik	,678	
S14 - Mutluluk ve huzur, başarı ve güçten daha önemlidir.		,732
S11 - Hayat kalitesi ve diğer insanlara saygı göstermek, başarı, para ve ilerlemeden daha önemlidir.		,732
S23 - Sürekli çaba ve gayret sonuca ulaşmanın en kesin yoludur.		,735
S13 – İnsan ilişkilerinde kuralcılıktan ve emir vermekten uzak bir anlayış sergilerim.		,732
S24 – Kişilerin düşündükleri ve söyledikleri değil yaptıkları daha önemlidir.		,732
S17 – Duygularımı her ne olursa olsun ifade etmekten zorlanırım.		,743
Faktör 2: Zaman Oryantasyonu	,714	
S25- Benim için geçmiş ve şu an önemlidir, gelecekle ilgilenmem.		,742
S26- Kazandığım parayı hemen harcarım, geleceğim için yatırım yapmam.		,745
S34- Tatile daha çok tek başıma gitmeyi tercih ederim.		,741
S31- Sadece kendim ve ailem önemlidir, toplumun diğer kısmı beni ilgilendirmez.		,745
Faktör 3: Güç Mesafesi	,658	
S3 – Güçlüler belirli ayrıcalıklara sahiptir.		,736
S4 – Bireyin toplum içindeki yerini belirlemede; unvan, statü ve pozisyon önemlidir.		,736
S5 – Toplum içerisinde insanlar arasında farklı ekonomik ve sosyal katmanlar mevcuttur.		,733
S2 – Güçlüler olduklarından daha güçlü görünmeye çalışmaktadırlar.		,736

Faktör Boyutları / Değişkenler	Alpha (α)	Madde-Toplam Korelasyonu
Faktör 4: Toplumsalılık–Bireysellik	,603	
S28 – Toplumun çıkarları kendi çıkararımdan daha önemlidir.		,738
S30 – İçinde bulunduğum toplum kişiliğimi şekillendirmiştir.		,739
S29 – Genellikle ben değil, bulunduğum toplumu içerisine alan biz duygusuyla hareket ederim.		,730
Faktör 5: Belirsizlikten Kaçınma	,661	
S8 – Risk almaktan hoşlanmam.		,754
S10 – Toplumun genel yapısı içerisinde kendimi tedirgin hissediyorum.		,741
S9 – Belirsiz durumlar karşısında kendimi rahatsız hissediyorum.		,730

Tablo 3.1’de ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları ve faktörlerin güvenilirlikleri belirtilmiştir. Ölçek boyutları için ölçülen Cronbach Alpha değerleri de 0,603 ve üzerindedir. Kültür ölçeğinin güvenilirliği birinci çalışma grubuna katılan 384 kişiden elde edilen veriler üzerinden analizler yapılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin son hali için (20 ifade) hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0,747’dir. Bu değer genel kabul gören kriter değeri olan 0,70’den büyüktür ve iyi bir değer olarak kabul edilir (Hair vd., 2009: 88). Bu değer kültür ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2 Kültür Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	s2	s3	s4	s5	s8	s9	s10	s11	s13	s14	s17	s23	s24	s25	s26	s28	s29	s30	s31	s34
s2	1																			
s3	,317** ,000	1																		
s4	,252** ,000	,416** ,000	1																	
s5	,228** ,000	,369** ,000	,373** ,000	1																
s8	-,016 ,724	,049 ,285	,081 ,077	,051 ,262	1															
s9	,110* ,016	,114* ,012	,125** ,006	,228** ,000	,226** ,000	1														
s10	,119** ,009	,042 ,352	,164** ,000	,102* ,025	,200** ,000	,241** ,000	1													
s11	,170** ,000	,150** ,001	,063 ,169	,206** ,000	,049 ,285	,292** ,000	,191** ,000	1												
s13	,137** ,003	,133** ,003	,192** ,000	,238** ,000	,043 ,342	,228** ,000	,186** ,000	,230** ,000	1											
s14	,189** ,000	,139** ,002	,062 ,174	,263** ,000	,019 ,670	,251** ,000	,087 ,058	,423** ,000	,312** ,000	1										
s17	-,036 ,427	,032 ,489	,009 ,839	,116* ,011	,010 ,831	,146** ,001	,131** ,004	,228** ,000	,205** ,000	,267** ,000	1									
s23	,146** ,001	,150** ,001	,102 ,025	,255** ,000	-,017 ,709	,189** ,000	,103* ,024	,283** ,000	,274** ,000	,271** ,000	,123** ,007	1								
s24	,134** ,003	,224** ,000	,205** ,000	,272** ,000	,039 ,389	,145* ,001	,110* ,016	,259** ,000	,137** ,000	,338* ,000	,196** ,000	,360* ,000	1							
s25	,165** ,000	,110* ,016	,104** ,023	,051 ,268	,026 ,570	,129** ,005	,100* ,029	-,091* ,046	,045 ,320	-,071 ,118	,000 ,991	,025 ,581	,055 ,231	1						
s26	,138** ,002	,008 ,854	,060 ,186	,007 ,876	-,062 ,172	,071 ,122	,049 ,287	,049 ,286	,073 ,109	-,052 ,258	,019 ,680	-,014 ,766	,005 ,905	,449* ,000	1					
s28	,119** ,009	,071 ,122	,067 ,141	,021 ,648	,084 ,064	,147** ,001	,101* ,026	,141** ,002	,137** ,003	,182** ,000	,149* ,001	,157** ,001	,121** ,008	,057 ,209	,109* ,017	1				
s29	,122** ,007	,102* ,026	,083 ,068	,173** ,000	,049 ,284	,293** ,000	,055 ,229	,356** ,000	,204** ,000	,367** ,000	,283** ,000	,199** ,000	,269** ,000	-,003 ,942	,033 ,465	,382* ,000	1			
s30	,130** ,003	,157** ,001	,178** ,000	,091* ,046	,047 ,307	,092* ,044	,096* ,036	,160** ,000	,092* ,045	,134* ,003	,128** ,005	,109* ,017	,185* ,000	,054 ,239	,012 ,789	,298* ,000	,329* ,000	1		
s31	044 ,340	,020 ,665	,042 ,363	,044 ,339	-,018 ,700	,071 ,122	,059 ,195	-,048 ,289	,099* ,030	,001 ,975	,024 ,606	,167** ,000	,056 ,219	,380* ,000	,258* ,000	,073 ,108	,043 ,342	,048 ,295	1	
s34	,179** ,000	,021 ,648	,090* ,049	-,017 ,702	,002 ,960	,129** ,005	,039 ,398	,031 ,500	,097* ,033	,011 ,815	-,018 ,696	,016 ,734	,027 ,558	,437* ,000	,451* ,000	,071 ,119	,058 ,208	,017 ,704	,320* ,000	1

Tablo 3.2’de tüm ifadelerle ait ifadeler arası (inter item) korelasyon yer almaktadır. Değerlerin çoğunun 0,01** ve 0,05* anlamlılık seviyesinde korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3.3 Kültür Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri

İfadeler	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	Std. Sapma	Varyans
S14 - Mutluluk ve huzur, başarı ve güçten daha önemlidir.	384	1	5	3,91	1,21	1,257
S11 - Hayat kalitesi ve diğer insanlara saygı göstermek, başarı, para ve ilerlemeden daha önemlidir.	384	1	5	3,79	1,17	1,383
S23 - Sürekli çaba ve gayret sonucu ulaşmanın en kesin yoludur.	384	1	5	3,87	1,04	1,101
S13 - İnsan ilişkilerinde kuralcılıktan ve emir vermekten uzak bir anlayış sergilerim.	384	1	5	3,37	1,12	1,256
S24 - Kişilerin düşündükleri ve söyledikleri değil yaptıkları daha önemlidir.	384	1	5	3,91	1,10	1,229
S17 - Duygularımı her ne olursa olsun ifade etmekten zorlanırım.	384	1	5	3,62	1,13	1,290
S25- Benim için geçmiş ve şu an önemlidir, gelecekle ilgilenmem.	384	1	5	2,99	1,40	1,977
S26- Kazandığım parayı hemen harcarım, geleceğim için yatırım yapmam.	384	1	5	3,04	1,33	1,775
S34- Tatile daha çok tek başıma gitmeyi tercih ederim.	384	1	5	3,03	1,29	1,667
S31- Sadece kendim ve ailem önemlidir, toplumun diğer kısmı beni ilgilendirmez.	384	1	5	2,95	1,23	1,535
S3 - Güçlüler belirli ayrıcalıklara sahiptir.	384	1	5	3,50	1,19	1,426
S4 - Bireyin toplum içindeki yerini belirlemede; unvan, statü ve pozisyon önemlidir.	384	1	5	3,62	1,21	1,465
S5 - Toplum içerisinde insanlar arasında farklı ekonomik ve sosyal katmanlar mevcuttur.	384	1	5	3,82	1,10	1,225
S2 - Güçlüler olduklarından daha güçlü görünmeye çalışmaktadırlar.	384	1	5	3,42	1,20	1,449
S28 - Toplumun çıkarları kendi çıkarlarımdan daha önemlidir.	384	1	5	3,06	1,11	1,234
S30 - İçinde bulunduğum toplum kişiliğimi şekillendirmiştir.	384	1	5	3,22	1,13	1,290
S29 - Genellikle ben değil, bulunduğum toplumu içerisine alan biz duygusuyla hareket ederim.	384	1	5	3,48	1,11	1,238
S8 - Risk almaktan hoşlanmam.	384	1	5	2,95	1,25	1,569
S10 - Toplumun genel yapısı içerisinde kendimi tedirgin hissediyorum.	384	1	5	2,87	1,21	1,486
S9 - Belirsiz durumlar karşısında kendimi rahatsız hissediyorum.	384	1	5	3,36	1,20	1,462

Tablo 3.3’de her bir ifade için en düşük değer, en yüksek değer, ortalama, standart hata, standart sapma ve varyans değerleri görülmektedir. Kültür ölçeğinde yer alan 20 ifade için tanımlayıcı istatistiklerin de değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Ölçekte yer alan 20 ifadenin ortalamalarına bakıldığında üç ün üzerinde olduğu görülmektedir. En düşük ortalama 2,87 ile S10 ifadesine ve en yüksek ortalama 3,91 ile S14 ifadesine aittir.

- **Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeğinin Güvenirliliği**

Güvenirlilik; bir ölçme aracının hatalardan arınık olarak ölçme yapabilme yeterliğidir. Bu anlamda güvenirlilik katsayısı, ölçmelerdeki hatayı değil, hatasızlığı belirtir (Erkuş, 2003: 74). İç tutarlık katsayısı, testteki soruların tümünün aynı temel özelliği ölçtüğü varsayımından hareketle; sorular-maddeler arası korelasyona bakılmasını içermektedir (Balcı, 2004: 101).

Tablo 3.4 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeğine İlişkin Güvenirlilik Test Sonuçları

Faktör Boyutları / Değişkenler	Alpha (α)	Madde-Toplam Korelasyonu
Faktör 1: Yetenek Geliştirme	,883	
S6 - Boş zaman faaliyetleri neleri yapabileceğimi görmemi sağlar.		,899
S5 - Boş zaman faaliyetleri tamamladığımda bir şeyleri başardığım hissini verir.		,900
S4 - Boş zaman faaliyetleri yeteneklerimi geliştirmemi sağlar.		,900
S8 - Boş zaman faaliyetleri bana heyecan verir.		,899
S7 - Boş zaman faaliyetleriyle yeteneklerimin neler olduğunu öğrenirim.		,900
S10 - Boş zaman faaliyetleri başarı duygumu artırır.		,899
S9 - Boş zaman faaliyetleri doğal ortama daha çabuk alışmamı sağlar.	,900	
Faktör 2: Başarma Hissini Tatma	,867	
S31 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımın fiziksel dayanıklılığımı test etmemi sağlar.		,899
S30 - Boş zaman faaliyetleri neyi ne kadar başarabildiğimi ölçmemi sağlar.		,899
S29 - Boş zaman faaliyetleri bir işi başarabileceğim duygusunu verir.		,900
S28 - Boş zaman faaliyetleri kendime verdiğim değer artmasını sağlar.		,901
S32 - Boş zaman faaliyetleri becerilerime olan güvenimi artırır.	,899	
Faktör 3: Aile Bağlarını Güçlendirme	,829	
S18 - Boş zaman faaliyetleriyle ailemin tamamının içinde olduğu bir deneyim yaşarım.		,902
S19 - Boş zaman faaliyetleri belli bir süre ailemle birlikte hareket etmemi sağlar.		,903
S17 - Boş zaman faaliyetleri ailemle birlikte bir şeyler yapmamı sağlar.	,901	
Faktör 4: Toplumda Kabul Görme	,751	
S2 - Boş zaman faaliyetlerine katılarak başkalarının bana hayranlık duymasını sağlarım.		,909
S1 - Boş zaman faaliyetleri başkaları tarafından övülmemi sağlar.		,909
S3 - Boş zaman faaliyetleri aynı faaliyetlerde bulunan kişilerce tanınmamı sağlar.	,907	
Faktör 5: Özerklik Duygusu	,681	
S15 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımı kimsenin etkisinde kalmadan kendi isteğimle yaparım.		,902
S14 - Boş zaman faaliyetlerim sırasında nerede olacağıma kendim karar veririm.		,902
S16 - Boş zaman faaliyetleriyle olayları kontrol etmek için farklı düşünürüm.	,902	
Faktör 6: Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma	,609	
S25 - Boş zaman faaliyetleriyle kalabalık ortamlardan bir an olsun uzaklaşıyorum.		,904
S24 - Boş zaman faaliyetleriyle geçici olarak aile ortamından uzaklaşıyorum.		,909
S26 - Boş zaman faaliyetleriyle sessizliğin ve etraftaki güzelliklerin tadını çıkarırım.	,902	

Tablo 3.4'te ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları ve faktörlerin güvenilirlikleri belirtilmiştir. Ölçek boyutları için ölçülen Cronbach Alpha değerleri de 0,609 ve üzerindedir. Rekreatyonel Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeğinin güvenilirliği birinci çalışma grubuna katılan 384 kişiden elde edilen veriler üzerinden analizler yapılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin son hali için (24 ifade) hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0,929'dır. Bu değer genel kabul gören kriter değeri olan 0,70'den büyüktür ve iyi bir değer olarak kabul edilir (Hair vd., 2009: 88). Bu değer rekreatyonel deneyim tercihleri ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.5 Rekreatyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	s1	s2	s3	s4	s5	s6	s7	s8	s9	s10	s14	s15	s16	s17	s18	s19	s24	s25	s26	s28	s29	s30	s31	s32
s1	1																							
s2	.644** .000	1																						
s3	.407** .000	.454** .000	1																					
s4	.119** .000	.107* .000	.323** .000	1																				
s5	.092* .044	.095* .038	.227** .077	.609** .262	1																			
s6	.030 .506	-.013 .781	.255** .000	.579** .000	.637** .000	1																		
s7	.112* .014	.067 .141	.232** .000	.451* .025	.528** .000	.652** .000	1																	
s8	.110* .016	.060 .190	.259** .000	.543** .000	.562** .000	.562** .000	.562** .000	1																
s9	.106* .020	.109* .016	.215** .000	.385** .000	.427** .000	.483** .000	.448** .000	.561** .000	1															
s10	.135** .003	.095* .038	.257** .000	.468** .000	.453** .000	.511** .000	.477** .000	.520** .000	.499** .000	1														
s14	.133** .003	.056 .221	.086 .058	.377** .000	.345** .831	.359** .001	.351** .004	.398** .000	.344** .000	.377** .000	1													
s15	.055** .231	.028** .536	.038 .403	.334** .000	.288** .709	.341** .000	.416** .024	.398** .000	.389** .000	.396** .000	.558** .000	1												
s16	.075 .100	.147** .001	.087 .056	.284** .000	.330** .000	.336** .000	.346** .000	.344** .000	.415** .000	.342** .000	.328** .000	.367* .000	1											
s17	-.001 .974	.078 .088	.053 .248	.288** .000	.269** .000	.266** .000	.313* .000	.305* .000	.417** .000	.290** .000	.250** .000	.352** .000	.438** .000	1										
s18	-.035 .437	.079 .082	.152** .001	.251** .000	.248** .000	.313** .000	.260** .000	.325** .000	.437** .000	.279** .000	.156** .001	.220** .000	.375** .000	.662* .000	1									
s19	.029 .525	.111* .015	.157** .001	.234** .000	.252** .000	.297** .000	.228** .000	.303** .000	.333** .000	.294** .000	.206** .000	.187** .000	.317** .000	.558* .000	.632* .000	1								
s24	.220** .000	.165** .000	.085 .062	.085 .063	.053 .248	.067 .145	.041 .373	.087 .056	.049 .287	.111* .015	.070 .128	.088 .055	.067 .141	.003 .942	.056 .216	.077 .093	1							
s25	.098* .032	.034 .463	.108* .017	.236** .000	.183** .000	.234* .000	.185** .036	.217** .000	.237** .000	.227** .000	.283** .000	.227** .000	.256** .000	.247** .000	.210** .000	.180** .000	.391** .000	1						
s26	-.003 .939	-.006 .899	.061 .182	.278** .000	.263** .000	.324** .000	.274** .000	.278** .000	.380** .000	.298** .000	.307** .000	.334** .000	.297** .219	.361** .000	.302** .000	.226** .000	.141** .002	.502** .000	1					
s28	.013 .784	.006 .889	.049 .285	.337** .000	.330** .000	.386** .000	.468** .000	.401** .000	.370** .000	.357** .000	.236** .000	.362** .000	.306** .000	.351** .000	.306** .000	.226** .000	.099* .030	.261** .000	.396** .000	1				
s29	.057 .211	.049 .286	.144** .002	.414** .000	.401** .000	.439** .000	.444** .000	.450** .000	.367** .000	.410** .000	.271** .000	.393** .000	.323** .000	.337* .000	.359** .000	.296** .000	.116* .000	.284** .000	.392** .000	.628** .000	1			
s30	.115* .011	.114* .013	.121** .008	.378** .000	.394** .960	.409** .000	.416** .000	.418** .000	.410** .000	.459** .000	.292** .000	.341** .000	.330** .000	.369** .000	.330** .000	.308** .000	.143** .002	.272** .000	.371** .000	.493** .000	.604* .000	1		
s31	.101* .027	.113* .013	.148** .001	.401** .000	.380** .000	.409** .000	.437** .000	.416** .000	.417** .000	.481** .000	.344** .000	.393** .000	.286** .005	.368** .000	.350** .000	.314** .000	.127** .000	.203** .000	.363** .000	.526** .000	.557* .000	.647* .000	1	
s32	.096* .036	.123** .000	.163** .000	.440** .000	.470** .000	.511** .000	.458** .000	.433** .000	.403** .000	.464** .000	.333** .000	.403** .000	.352** .000	.415** .000	.409** .000	.336** .000	.150** .001	.290** .000	.381** .000	.481** .000	.520** .000	.557* .000	.640* .000	1

Tablo 3.5’de tüm ifadelerle ait ifadeler arası (inter item) korelasyon yer almaktadır. Değerlerin çoğunun 0,01** ve 0,05* anlamlılık seviyesinde korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3.6 Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri

İfadeler	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	Std. Sapma	Varyans
S6 - Boş zaman faaliyetleri neleri yapabileceğimi görmemi sağlar.	384	1	5	3,77	1,01	1,022
S5 - Boş zaman faaliyetleri tamamladığımda bir şeyleri başardığım hissini verir.	384	1	5	3,84	1,02	1,058
S4 - Boş zaman faaliyetleri yeteneklerimi geliştirmemi sağlar.	384	1	5	3,81	1,04	1,083
S8 - Boş zaman faaliyetleri bana heyecan verir.	384	1	5	3,70	1,05	1,113
S7 - Boş zaman faaliyetleriyle yeteneklerimin neler olduğunu öğrenirim.	384	1	5	3,71	1,06	1,125
S10 - Boş zaman faaliyetleri başarı duygumu artırır.	384	1	5	3,62	1,080	1,167
S9 - Boş zaman faaliyetleri doğal ortama daha çabuk alışmamı sağlar.	384	1	5	3,61	1,05	1,107
S31 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımın fiziksel dayanıklılığımı test etmemi sağlar.	384	1	5	3,60	1,03	1,072
S30 - Boş zaman faaliyetleri neyi ne kadar başarabildiğimi ölçmemi sağlar.	384	1	5	3,60	1,05	1,105
S29 - Boş zaman faaliyetleri bir işi başarabileceğim duygusunu verir.	384	1	5	3,74	1,00	1,007
S28 - Boş zaman faaliyetleri kendime verdiğim değerimin artmasını sağlar.	384	1	5	3,77	,990	,999
S32 - Boş zaman faaliyetleri becerilerime olan güvenimi artırır.	384	1	5	3,80	1,02	1,042
S18 - Boş zaman faaliyetleriyle ailemin tamamının içinde olduğu bir deneyim yaşarım.	384	1	5	3,52	1,10	1,225
S19 - Boş zaman faaliyetleri belli bir süre ailemle birlikte hareket etmemi sağlar.	384	1	5	3,51	1,07	1,159
S17 - Boş zaman faaliyetleri ailemle birlikte bir şeyler yapmamı sağlar.	384	1	5	3,53	1,12	1,258
S2 - Boş zaman faaliyetlerine katılarak başkalarının bana hayranlık duymasını sağlarım.	384	1	5	2,47	1,18	1,404
S1 - Boş zaman faaliyetleri başkaları tarafından övülmemi sağlar.	384	1	5	2,45	1,15	1,332
S3 - Boş zaman faaliyetleri aynı faaliyetlerde bulunan kişilerce tanınmamı sağlar.	384	1	5	3,29	1,19	1,417
S15 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımı kimsenin etkisinde kalmadan kendi isteğimle yaparım.	384	1	5	3,70	1,01	1,034
S14 - Boş zaman faaliyetlerim sırasında nerede olacağıma kendim karar veririm.	384	1	5	3,63	1,01	1,024
S16 - Boş zaman faaliyetleriyle olayları kontrol etmek için farklı düşünürüm.	384	1	5	3,48	1,05	1,104
S25 - Boş zaman faaliyetleriyle kalabalık ortamlardan bir an olsun uzaklaşıyorum.	384	1	5	3,46	1,12	1,262
S24 - Boş zaman faaliyetleriyle geçici olarak aile ortamından uzaklaşıyorum.	384	1	5	2,94	1,18	1,405
S26 - Boş zaman faaliyetleriyle sessizliğin ve etraftaki güzelliklerin tadını çıkarırım.	384	1	5	3,86	1,03	1,061

Tablo 3.6’da her bir ifade için en düşük değer, en yüksek değer, ortalama, standart hata, standart sapma ve varyans değerleri görülmektedir. Rekreatif Deneyim Tercihi

ölçeğinde yer alan 24 ifade için tanımlayıcı istatistiklerin değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Ölçekte yer alan 24 ifadenin ortalamalarına bakıldığında üç ün üzerinde olduğu görülmektedir. En düşük ortalama 2,45 ile S1 ifadesine ve en yüksek ortalama 3,86 ile S26 ifadesine aittir.

- **Memnuniyet Ölçeğinin Güvenirliliği**

Güvenirlilik; bir ölçme aracının hatalardan arınık olarak ölçme yapabilme yeterliğidir. Bu anlamda güvenirlilik katsayısı, ölçmelerdeki hatayı değil, hatasızlığı belirtir (Erkuş, 2003: 74).

Tablo 3.7 Memnuniyet Ölçeğine İlişkin Güvenirlilik Test Sonuçları

Faktör Boyutları / Değişkenler	Alpha (α)	Madde-Toplam Korelasyonu
Faktör 1: Memnuniyet		
S1-Özel sektöre ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz	,855	,828
S2-Kamu sektörüne ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz		,816
S3-Alanya'daki boş zaman değerlendirme alanlarından genel olarak duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz		,804
S4-Alanya'daki boş zaman değerlendirme alanlarının çeşitliliğine ilişkin duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz		,814

Tablo 3.7'de ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları ve faktörlerin güvenirlilikleri belirtilmiştir. Ölçek boyutları için ölçülen Cronbach Alpha değerleri de 0,855'dir. Memnuniyet ölçeğinin güvenirliliği birinci çalışma grubuna katılan 384 kişiden elde edilen veriler üzerinden analizler yapılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin son hali için (4 ifade) hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0,855'dir. Bu değer genel kabul gören kriter değeri olan 0,70'den büyüktür ve iyi bir değer olarak kabul edilir (Hair vd., 2009: 88). Bu değer memnuniyet ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.8 Memnuniyet Ölçeği İfadeler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	S1	S2	S3	S4
S1	1			
S2	,643** ,000	1		
S3	,546** ,000	,597** ,000	1	
S4	,547** ,000	,552* ,000	,705** ,000	1

Tablo 3.8’de tüm ifadelerle ait ifadeler arası (inter item) korelasyon yer almaktadır. Değerlerin çoğunun 0,01** ve 0,05* anlamlılık seviyesinde korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3.9 Memnuniyet Ölçeğinin Betimleyici İstatistikleri

İfadeler	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	Std. Sapma	Varyans
S1-Özel sektöre ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz	384	1	5	3,04	1,17	1,390
S2-Kamu sektörüne ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz	384	1	5	3,06	1,08	1,183
S3-Alanya’daki boş zaman değerlendirme alanlarından genel olarak duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz	384	1	5	3,28	1,07	1,162
S4-Alanya’daki boş zaman değerlendirme alanlarının çeşitliliğine ilişkin duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz	384	1	5	3,20	1,21	1,485

Tablo 3.9’da her bir ifade için en düşük değer, en yüksek değer, ortalama, standart hata, standart sapma ve varyans değerleri görülmektedir. Memnuniyet ölçeğinde yer alan dört ifade için tanımlayıcı istatistiklerin de değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Ölçekte yer alan dört ifadenin ortalamalarına bakıldığında üçün üzerinde olduğu görülmektedir. En düşük ortalama 3,04 ile S1 ifadesine ve en yüksek ortalama 3,28 ile S3 ifadesine aittir.

3.3.2.2. Geçerlilik Analizleri

Bir ölçme aracında bulunması istenilen temel yapısal niteliklerden biri de geçerliliktir. Güvenilirlik geçerlilik için gerekli fakat yeterli değildir. Güvenilirlik bir değişkenin bir küme ifadeyi ne kadar etkilediği ile ilgilenirken, geçerlilik bir ölçeğin ölçmesi gerekeni ne kadar iyi ölçtüğünü ortaya koymaktadır (Netemeyer vd., 2003: 11). Geçerlilik çalışmaları, bir ölçek aracının teorik modelle açıklanan bir kavramı gerçekten ölçüp, ölçmediğinin saptanması için yapılmaktadır. Bu amaçla faktör analizi, sosyal bilimlerde önde gelen yöntemlerdendir. Bu analiz sonucunda teorik olarak geliştirilen boyutlarla, gerçek yaşamdaki olgular arasındaki uyumluluk, içerik ve yapı geçerliliği belirlenmektedir (Yahyagil, 2004: 67). Faktör analizi açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilir. Bunlardan açıklayıcı faktör analizi; veri setinin uygunluğunun belirlenmesi, örneklem büyüklüğünün yeterliliği ve faktörlerin elde edilmesi olmak üzere üç bölümden oluşur. Doğrulayıcı faktör analizi ise birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi olarak iki bölümden oluşmaktadır.

Bir ölçme aracının geçerliği, standart koşullarda o ölçme aracı ile elde edilebilecek ölçümlerdeki değişkenliğin (varyansın) ne kadarının, incelenen bireylerin ölçülen özelliğe sahip oluş dereceleri arasındaki gerçek farklardan geldiğini gösterir. Bir ölçme aracının geçerliğinin belirlenmesinde bu düşünceden yararlanılır. Ölçümlerdeki değişkenliğin tümünün bireylerin ilgili özelliğe sahip oluş dereceleri arasındaki gerçek farklardan gelmekte olması demek, ölçeğin başka hiçbir özelliğin etkisinden etkilenmemiş olması ve ölçme hatasının tam olarak sıfıra indirgenmiş bulunması demektir (Özçelik, 2010: 44, Aktaş Alan, 2011: 116).

Geçerliliğin güvenilirliğe bağlı olmasından dolayı bir ölçme aracının geçerliliği, güvenilirliğini garanti ederken yani, ölçme aracının geçerli olması, güvenilir olduğu anlamına gelir. Sadece tesadüfî hatalardan, yani sistematik olmayan hatalardan etkilenen güvenilirlikten farklı olarak, bir testin geçerliği sistematik olmayan tesadüfî hataların yanında sistematik hatalardan da etkilenir. Bu nedenle bir test geçerli olmasa da güvenilir olabilir. Güvenirlik, geçerlik için gerekli koşul olmasına rağmen, yeterli koşul değildir (Atılğan vd., 2006: 115). Güvenilir bir ölçek her zaman geçerli olmayabilir. Hatta bazen, ölçeği güvenilir yapma amacı, ölçeği geçerli kılma amacıyla çatışabilir. Bu nedenle geçerliği yüksek olan ölçme aracının bir dereceye kadar güvenilirliği de yüksektir (Ercan ve Kan, 2004: 214). Fakat güvenilirliğin yüksek olması aracın, geçerliğinin de yüksek olacağı hakkında tam bir bilgi vermez. Ölçüm sonuçlarının ne kadarıyla ölçüm hatasını yansıttığı sorusuna yanıt verebilmek için ölçme aracının geçerliğinin saptanmasına gerek vardır (Nakip, 2006: 150).

Bir ölçüm aracını kullanan kişi, ölçüm aracından elde ettiği bilgilere dayanarak birey ya da bireyler hakkında çeşitli çıkarsamalarda bulunmak ister. Dolayısıyla, ölçek geliştiriciler öncelikle yapacakları çıkarsamaları, ölçme aracının hangi amaçlar, kararlar veya yargılar için kullanacağını açıkça ortaya koymalı ardından uygulamaya geçmelidir. Bu süreç, ölçüm aracının geçerliğinin saptanması olarak ele alınır (Erkuş, 2003: 74). Geçerliliği sağlamanın yollarından hiçbiri kusursuz değildir; ölçmeyi geçerli kılmak için hangi yöntemin seçileceği araştırmanın niteliğine bağlı olmalıdır. Her yöntem sınırlamalar içerdiği için, geçerlilikle ilgili çıkarımların, yalnızca nicel ya da istatistiksel işlemlere dayanılarak yapılamayacağı, nicel ve nitel yöntemleri birleştiren bir geçerlilik stratejisini savunulmaktadır (Aktaş Alan, 2011: 118).

Geçerli bir çıkarım, farklı yöntem bilimsel tarzlar kullanılarak elde edilen bilgiler arasında hiçbir çelişki olmadığında gerçekleşir. Bu görüş, geçerliliği aracın kendisinden ziyade, ölçüm sonuçlarının yorumlanmasıyla ilişkilendirilen anlayışla aynı çizgidedir (Punch, 2005: 98). Bir ölçme aracının geçerliliğini tespit etmek için alan yazınında birkaç yaklaşıma rastlamak mümkündür. Bu yaklaşımlardan her biri, geçerliliğin varlığını belirlemede farklı bir

yol izlemekte ve her bir yaklaşımın etkin olduğu alanlar ayrı ayrıdır. Geçerlilik çeşitlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır (Netemeyer vd., 2003: 72) :

- **Kapsam (translation) Geçerliliği:**

- *Görünüm (face) geçerliliği:* Bir veya birden fazla uzmanın görüşüne başvurularak ölçme aracının kullanılacağı araştırma sorunları için gerekli nitelikte veri toplayacak durumda olup olmadığı yönünde alınan bilgilerdir.
- *İçerik (content) geçerliliği:* Ölçüm aracının elemanlarının, ilgili amaç için hedeflenen kavrama uygun ve kavramın temsilcisi olma derecesini gösterir. Yani ölçme aracının ilgili kavramı mana olarak ne derecede kapsadığı ya da yansıttığıdır. Araştırmacının ilgili kavram ile ilgili uzman ve bilgi sahibi kişilerin görüşlerine başvurması ve/veya konu ile ilgili geniş bir literatür taraması yaparak, mümkün olduğunca ölçme aracını ilgili kavramın bütün yönlerini yansıtacak bir şekilde tasarlamasıdır.

- **Ölçüt/Kriter (criterion-related) Geçerliliği:**

- *Kestirim (Predictive) Geçerliliği:* Daha sonraki, gelecek bir zamandaki kriterleri etkin bir şekilde tahmin etme becerisidir.
- *Eşzamanlı (Concurrent) Geçerlilik:* Geliştirilen ölçüm ile eşzamanlı olarak toplanan bir kriter ölçümü arasındaki korelasyonun bir kanıtıdır.
- *Yakınsama (Convergent) Geçerliliği:* Bir yapıyı oluşturan değişkenlerin veya alt boyutların kendi aralarındaki korelasyonlarının yüksek düzeyde ve uniform olmasıdır. Yakınsama geçerliliğinde temel koşul yapıların açıkladığı varyansın 0.50'den büyük olmasıdır (Bagozzi, 1981: 375-376).
- *Ayrışım (Discriminant) Geçerliliği:* Diskriminant analizi, N adet bireyin veya birimin çok sayıda (p tane) özelliğine göre iki veya daha çok gruba ayrılmasını sağlayan ve buna ilişkin fonksiyonları veren çok değişkenli bir tekniktir. Birimlerin ele alınan özellikleri bakımından minimum hata ile ait oldukları gruplara ayrılmaları için yapılan işlemler topluluğudur (Filiz ve Yaprak, 2009: 198). Diğer bir ifade ile boyutların kendi aralarındaki korelasyonlarının yüksek ancak belli bir düzeyde de düşük ve uniform olmasıdır (Bagozzi, 1981: 375-376).
- *Bilinen Grup (Known-Group) Geçerliliği:* Bir ölçütün, bir özellik üzerinde yüksek ya da düşük değer göstermesi gereken tahmin edilen gruplar arasında farklılaşma gösterme derecesidir (Aktaş Alan, 2011: 118).

- **Nomolojik (Nomological) Geçerlilik:**

Bir ölçütün, teorik kavramlar ve ilgili ölçütler kümesi içerisinde işlevsel olma derecesidir. Son yıllarda yaygın olarak kullanılan geçerlilik tipi yapı geçerliliğidir. Sosyal bilimlerde yapı geçerliliği, gözlenemeyen ancak kuramsal olarak açıklanan bir psikolojik yapıyı ölçmeyi hedefleyen bir ölçü aracının, amacına ne denli ulaştığıdır (Aktaş Alan, 2011: 118).

Yapı geçerliliği analizi, karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Kuramsal olarak varlığı öne sürülen yapının davranışlara ne derece yansıdığı ve ölçü aracının maddelerinin özelliklerinin incelenmesini gerektirir (Kırcaali-İftar, 1999: 16). Yapı geçerliliği, araştırmacı somut bir kriter veya standart yerine belirli bir davranış alanına, kavramsal yapıya veya belirli bir faktöre ilişkin sonuçlar elde etmek istediği zaman uygulanır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen faktörle (veya faktörlerle) yüksek derecede ilişkili olması ve faktörler arasındaki ilişkilerin de kurama uygun düşmesidir (Şencan, 2005: 772).

Bu amaçla kullanılan yöntem ölçeğin uyum indekslerine bakılmasıdır. Doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin tatmin edici düzeyde olması ve her bir faktörü etkileyen soruların faktör ağırlıklarının yüksek ve anlamlı olması gerekmektedir. Yapı geçerliliğinin ölçülmesinde kullanılan yöntemlerden birisi faktörler arası korelasyonların tespitidir. Bu değerlerin 0,60'dan düşük olması faktörlerin birbirlerinden farklı yapılar olduğunu, tersi durum ise birbirine benzer yapılar olduğunu göstermektedir (Şencan, 2005: 778).

- **Kültür Ölçeği Geçerlilik Analizleri**

Kültür ölçeğinin geçerlilik analizinde öncelikle yapı geçerliliği ortaya koyulmuştur. Yapı geçerliliği için ilk olarak birinci çalışma grubu verilerine açıklayıcı faktör analizi daha sonra ise ikinci çalışma grubu verilerine birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Yakınsama geçerliliği madde güvenilirliği, yapı güvenilirliği ve açıklanan ortalama varyans ile hesaplanmıştır. Diskriminant geçerliliği ise farklı yapılar arasındaki ayırma derecesini göstermektedir (Fornell ve Larcker, 1981: 46).

Kültür ölçeğinin yapı geçerliliğini ortaya koyabilmek için ilk olarak açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Çünkü açıklayıcı faktör analizi hangi tür değişkenlerin alınacağına, soruların sayısının ne kadar olması gerektiğine ve bu soruların hangi ölçeklerle ölçülmesi gerektiğine karar vermede son derece önemlidir. Ayrıca faktör analizinde kullanılan verilerin metrik bir ölçekle ölçülmüş olması gerekmektedir (Nakip, 2006: 427).

Doğrulayıcı faktör analizinin en önemli avantajlarından birisi, kuramsal olarak tanımlanan modelin veri seti ile uyumunun değerlendirilmesine yönelik çeşitli türde uyum indeksleri önermesidir (Şekercioğlu vd., 2014: 4). Doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi sonucu faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla

gerçekleştirilir. Bu nedenle uyum indekslerine ve değerlerine bakılır. Bu uyum değerleri açısından model ve gözlenen veri arasında uyum olup olmadığı ve önerilen modelin kabul edilebilir düzeyde uyum gösterip göstermediği anlaşılmaktadır (Şimşek, 2007: 86).

Ölçeğin yapılandırılması aşamasında belirlenen 38 ifade açıklayıcı faktör analizi aracılığıyla analiz edilmiş ve kültüre ait temel faktörler keşfedilmeye çalışılmıştır. Ölçek geliştirmeye ilişkin diğer çalışmalarda da önerildiği gibi faktör sayısına herhangi bir kısıtlama getirilmeden veri setine SPSS 25.0 paket programı kullanılarak temel bileşenler faktör analizi, varimax döndürme yöntemiyle uygulanmıştır (Hinkin, 1995: 94). Açıklayıcı faktör analizinde bir değişkenin faktör yükünün en az 0,40 olması istenmekte, fakat aynı zamanda bir değişkenin 0,40'dan daha yüksek değerle birden fazla faktöre yüklenmesi de arzu edilmemektedir (Hinkin, 1998: 112).

Elde edilen sonuçlar incelenerek 0,40'dan daha düşük faktör yüküne sahip veya 0,40'dan daha yüksek bir değerle birden fazla faktöre yüklenen sorular ölçekten çıkartılmıştır. Bu işlemler gerekli kriterler sağlanıncaya ve yazın taraması yoluyla önceden tahmin edilen boyutlara uygun bir faktör yapısı oluşuncaya kadar birkaç kez tekrar edilmiş ve toplam 18 soru ölçekten çıkartılmıştır. Sonuç olarak 20 sorudan oluşan beş faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır (Tablo 3.13). Ulaşılan son yapının Cronbach Alpha değeri 0,747 olarak hesaplanmıştır. Bu değer iç tutarlılık açısından oldukça iyi bir düzeyi göstermektedir.

Araştırma grubunun faktör analizine uygunluğunu ortaya koymak üzere Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü ve maddeler arasındaki korelasyonun faktör analizine uygunluğunu ortaya koyan bu değer için .60 ve üzeri yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 126; Kline, 1994: 75).

Çalışmada araştırma grubuna ilişkin KMO değeri .779 olarak belirlenmiştir. Dağılımın normallik düzeyinin faktör analizinin koşullarını karşılama durumu Barlett Testi ile incelenmiş (Büyüköztürk, 2002: 126; Kline, 1994: 75) ve 1714,133 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer 0,000 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Faktör analizi sonucu elde edilen 5 faktörün toplam varyansı açıklama oranı da % 50,274'tür. Bu bulgular ölçek geliştirme çalışmaları açısından kabul edilebilir düzeydedir (Hinkin, 1995: 112). Dolayısıyla araştırma grubunun açıklayıcı faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 3.10 Kültür Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör Boyutları / Değişkenler	\bar{X}	Std. Sapma	Faktör Yükleri	Öz Değerler	Varyansın Açıklama Oranı (%)	Alpha (α)
Faktör 1:Erillik–Dişillik	3,75	,69				
S14 - Mutluluk ve huzur, başarı ve güçten daha önemlidir.	3,91	1,21	,713			
S11 - Hayat kalitesi ve diğer insanlara saygı göstermek, başarı, para ve ilerlemeden daha önemlidir.	3,79	1,17	,634			
S23 - Sürekli çaba ve gayret sonuca ulaşmanın en kesin yoludur.	3,87	1,04	,613	3,733	13,341	,678
S13 – İnsan ilişkilerinde kuralcılıktan ve emir vermekten uzak bir anlayış sergilerim.	3,37	1,12	,524			
S24 – Kişilerin düşündükleri ve söyledikleri değil yaptıkları daha önemlidir.	3,91	1,10	,513			
S17 – Duygularımı her ne olursa olsun ifade etmekten zorlanırım.	3,62	1,13	,491			
Faktör 2: Zaman Oryantasyonu	3,00	,96				
S25- Benim için geçmiş ve şu an önemlidir, gelecekle ilgilenmem.	2,99	1,40	,763			
S26- Kazandığım parayı hemen harcarım, geleceğim için yatırım yapmam.	3,04	1,33	,756	2,207	11,129	,714
S34- Tatile daha çok tek başıma gitmeyi tercih ederim.	3,03	1,29	,740			
S31- Sadece kendim ve ailem önemlidir, toplumun diğer kısmı beni ilgilendirmez.	2,95	1,23	,636			
Faktör 3: Güç Mesafesi	3,59	,82				
S3 – Güçlüler belirli ayrıcalıklara sahiptir.	3,50	1,19	,762			
S4 – Bireyin toplum içindeki yerini belirlemede; unvan, statü ve pozisyon önemlidir.	3,62	1,21	,744	1,607	10,376	,658
S5 – Toplum içerisinde insanlar arasında farklı ekonomik ve sosyal katmanlar mevcuttur.	3,82	1,10	,606			
S2 – Güçlüler olduklarından daha güçlü görünmeye çalışmaktadırlar.	3,42	1,20	,552			
Faktör 4: Toplumsalcılık–Bireysellik	3,25	,83				
S28 – Toplumun çıkarları kendi çıkarlarımdan daha önemlidir.	3,06	1,11	,730	1,283	8,108	,603
S30 – İçinde bulunduğum toplum kişiliğimi şekillendirmiştir.	3,22	1,13	,729			
S29 – Genellikle ben değil, bulunduğum toplumu içerisine alan biz duygusuyla hareket ederim.	3,48	1,11	,619			
Faktör 5: Belirsizlikten Kaçınma	3,06	,85				
S8 – Risk almaktan hoşlanmam.	2,95	1,25	,746			
S10 – Toplumun genel yapısı içerisinde kendimi tedirgin hissediyorum.	2,87	1,21	,659	1,225	7,321	,661
S9 – Belirsiz durumlar karşısında kendimi rahatsız hissediyorum.	3,36	1,20	,566			

Güvenilirlik (α): 0.747,Toplam varyansı açıklama oranı (%):50,275, KMO Değeri: 0,779, Bartlett's Değeri: 1714,133,p=0,000

Tablo 3.10'da görüldüğü gibi örneklem yeterlilik testi olan KMO değeri ,779 ve Bartlett's testlerinin (1714,133, p=0,000<0.05) istenen oranlarda çıktığı tespit edildiğinden

ölçeğin örnekleminin iyi olduğu anlaşılmaktadır (Kalaycı, 2010: 321-323). Bununla birlikte kültür grubuna göre faktörler belirlenirken, öz değeri (Eigenvalues) 1'den büyük olanlar değerlendirmeye alınmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan beş faktörün toplam varyansı açıklama oranı %50'dir.

İlk faktör olan “Erillik-Dişillik” boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %13'tür ve altı değişken ile açıklanmaktadır. “Zaman Oryantasyonu”, boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %11'dir ve dört değişken ile açıklanmaktadır. “Güç Mesafesi” boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %10'dur ve dört değişkenle açıklanmaktadır. “Bireyselci–Toplumsalçı” boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %8'dir ve üç değişkenle açıklanmaktadır. “Belirsizlikten Kaçınma” boyutunun ise toplam varyansı açıklama oranı ortalama %7'dir ve üç değişkenle açıklanmaktadır.

Her bir boyutun ortalamalarına bakıldığında: Erillik-Dişillik ($\bar{X}= 3,75$; S.S.=,69), Zaman Oryantasyonu ($\bar{X}= 3,00$; S.S.=,96), Güç Mesafesi ($\bar{X}= 3,59$; S.S.=,82), Bireyselci-Toplumsalçı ($\bar{X}= 3,25$; S.S.=,83) ve Belirsizlikten Kaçınma ($\bar{X}= 3,06$; S.S.=,85) boyutlarının orta düzey bir ortalamaya sahip olduğu söylenebilir (Özdamar, 2003: 32).

Penpeçe (2006: 92), kültürün tüketici davranışları üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada; güç mesafesi boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.67, belirsizlikten kaçınma boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.69, bireyselci-toplumsalçı boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.57 ve erillik-dişillik boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.78 olarak bulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın güvenilirlik değerleriyle Penpeçe (2006: 68)'nin çalışmasındaki güvenilirlik değerlerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Furrer vd., (2000: 355-371) ise kültür ve hizmet kalitesi algısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada güç mesafesi boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.35, belirsizlikten kaçınma boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.17, bireyselci/toplumsalçı boyutunun güvenilirlik değerinin (α) 0.26 ve erillik/dişillik boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.51 olarak tespit etmiştir. Buna göre çalışmanın güvenilirlik değerlerinin ile Furrer vd., (2000)'in çalışmasındaki güvenilirlik değerlerinden oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Son olarak Soares vd., (2000: 282) ise Hofstede'nin kültürel boyutlarının uluslararası pazarlama çalışmaları açısından değerlendirilmesi üzerine gerçekleştirdiği çalışmada güç mesafesi boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.41, belirsizlikten kaçınma boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.22, bireyselci/toplumsalçı boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.27 ve erillik/dişillik boyutunun güvenilirlik değerini (α) 0.72 olarak tespit etmiştir. Bu kapsamda araştırmanın güvenilirlik değerleri, Soares vd. (2000: 282)'in çalışmasında tespit edilen güvenilirlik değerlerinden yüksek olduğu söylenebilir. Rinuastuti vd., (2014) turist

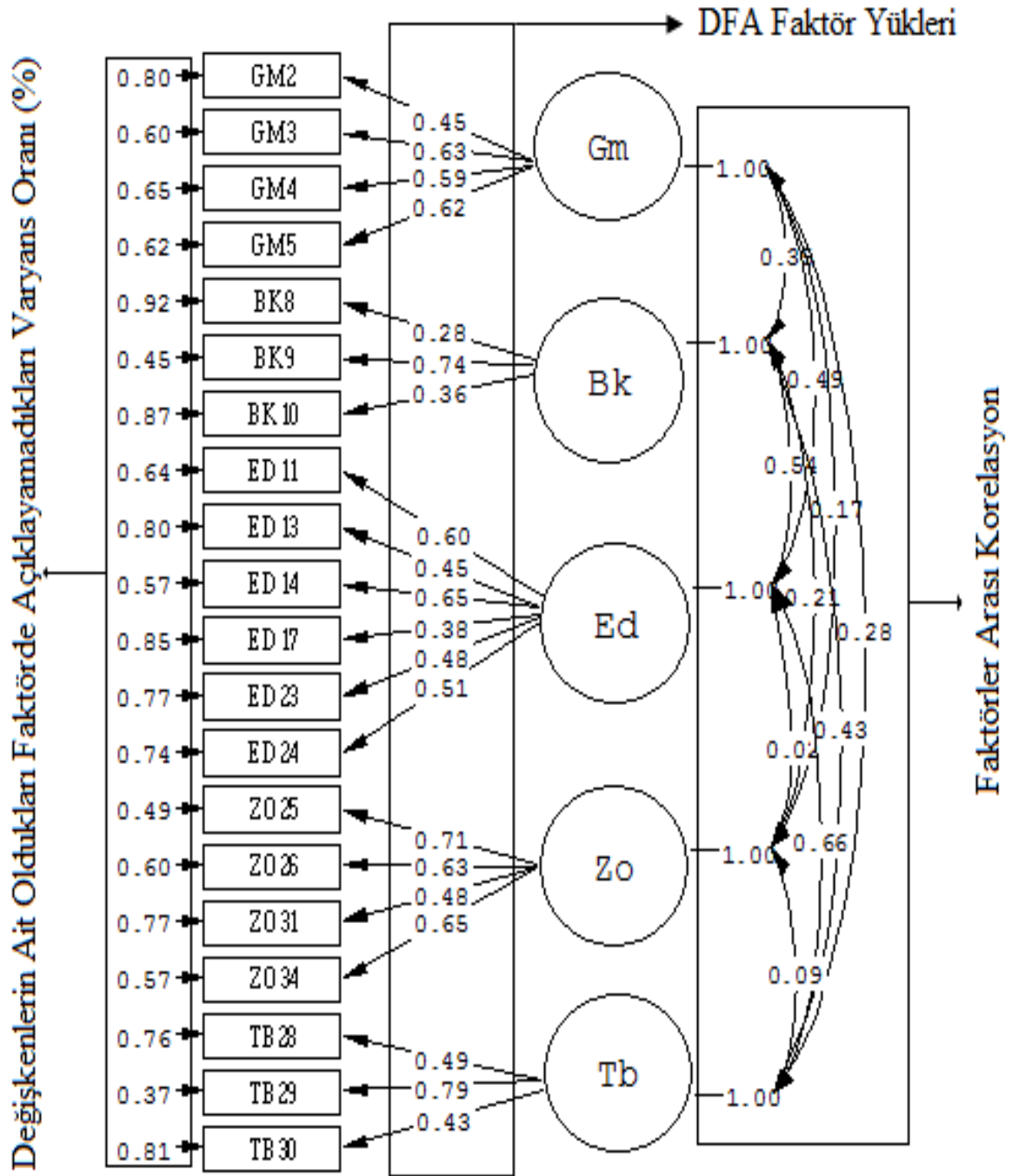
davranışlarına ilişkin araştırmalarında Hofstede (2011: 22)'nin beş kültürel boyutunu kullandıkları görülmektedir.

Açıklayıcı faktör analizi, ortaya çıkan bilgiler paralelinde ölçeğin yapı geçerliliği hakkında bazı bilgiler vermesine rağmen, gözlenen verilerin önerilen modelle ne oranda uyum gösterdiği ve maddelerin görece kalitesi hakkında fazla bilgi sunmamaktadır (Sümer, 2000: 20; Altıntaş, 2010: 102). Bu nedenle Kültür leğine uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonrasında faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ikinci çalışma grubundan toplanan veriler aracılığıyla doğrulamalı faktör analizi geerleştirilmiştir.

Açıklayıcı faktör analizinden sonra beş boyut ve 20 önermeden oluşan kültür leği doğrulamalı faktör analizi ile test edilmiştir. Bu amaçla öncelikle modelin tanımlanması gerekmektedir. Modelin tanımlanması, yapılan analizin kuramsal bir altyapıya dayandırılmasıdır. Bu aşamada modelin tanımlanmasında kültür konusunda geliştirilen kavramsal çerçeveden ve bu ereve temel alınarak geerleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonuçlarından yararlanılmıştır.

Bu sonuçlara uygun olarak açıklayıcı faktör analizi aşamasında belirlenen faktör yapıları path diyagramlarından yararlanılarak lme modeli biçiminde tasarlanmıştır. Bu amaçla kurulan lme modeli Şekil 3.1'de görülmektedir. Modelde yer alan Faktör 1 (Güç Mesafesi), Faktör 2 (Belirsizlikten Kaçınma), Faktör 3 (Erillik-Dişillik) ve Faktör 4 (Zaman Oryantasyonu) ve Faktör 5 (Toplumsalılık-Bireysellik) gibi beş faktör bağımsız (exojen) gizli (latent) değişkenleri ifade etmektedir. Bununla birlikte GM1, BK8, ED11 vb. Şekilde ifade edilen her bağımsız gizli değişkene ait birimler de bağımlı (endojen) gözlenen değişkenleri ifade etmektedir. Şekilde modele ait parametre tahminleri yer almaktadır ve Őekildeki faktör ağırlıkları maksimum olabilirlik metoduna göre standardize edilmiş katsayı tahminleri olarak hesaplanmıştır. Bütün katsayılar 0,05 önem derecesinde anlamlı bulunmuştur. Doğrulamalı faktör analizinde gözlenen değişkenlerinin ait oldukları faktörleri tek başlarına ve tam olarak değil, diğer değişkenlerle birlikte açıkladığı varsayılmaktadır. Bu nedenle her ilişki için bir hata payı da hesaba katılmaktadır (Schumacker ve Lomax, 2004: 61-75).

Modelin sınanmasında, ilk aşamada modelde hiçbir sınırlama ya da yeni bağlantı ekleme yoluna gidilmeden modelin uyum istatistikleri ve modifikasyon indeksi sonuçları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ancak gerek duyulmadığı için herhangi bir iyileştirme yoluna gidilmemiştir.

Şekil 3.1 Kültür Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Şekil 3.1'de Kültür ölçeğine yönelik standartlaştırılmış DFA sonuçları gösterilmektedir. Buna göre önermelere ait faktör yüklerinin 1.00'in altında olduğu tespit edilmiştir. Standartlaştırılmış parametre değerlerinin 1.00'in üzerinde olması durumunda ise modelde ciddi bir sorunun olduğunu ifade etmektedir (Şimşek, 2007: 85). Buradan DFA sonucunda elde edilen faktör yüklerinin gayet uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.11 Kültür Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndexleri

FAKTÖRLER	ÖNERME		FAKTÖR YÜKÜ		T-DEĞERİ		VARYANS (%)	
Gm	GM2		0.45		7.33		0.80	
	GM3		0.63				0.60	
	GM4		0.59		8.77		0.65	
	GM5		0.62		8.91		0.62	
	BK8		0.28				0.92	
Bk	BK9		0.74		4.19		0.45	
	BK10		0.36		4.07		0.87	
	ED11		0.60		10.04		0.64	
Ed	ED13		0.45		7.96		0.80	
	ED14		0.65				0.57	
	ED17		0.38		6.97		0.85	
	ED23		0.48		8.44		0.77	
	ED24		0.51		8.87		0.74	
	ZO25		0.71				0.49	
Zo	ZO 26		0.63		10.12		0.60	
	ZO31		0.48		8.37		0.77	
	ZO34		0.65		10.26		0.57	
Tb	TB28		0.49				0.76	
	TB29		0.79		7.72		0.37	
	TB30		0.43		6.66		0.81	
İndexler	Ki-Kare (χ^2)	x^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	317.19 P=0.00	1,98	0.045	0.94	0.92	0.94	0.070	0.050
Durum	Kat Sayı Anlamlı	İyi Bir Uyum İyiliği	İyi Bir Fit Değeri	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 3.11’de birinci düzey DFA sonuçlarının sağlıklı olup olmadığına ilişkin değerler sunulmaktadır. DFA sonucunda uyum indeksleri incelenmiş ve elde edilen Ki-kare değerinin ($\chi^2=317.19$, Serbestlik derecesi (sd) = 160, $\chi^2/sd = 1,98$; ve $p=0,00<0,05$) anlamlı olduğu görülmüştür.

Çalışmada uygun bir modelin geliştirilmesi amaçlandığından, elde edilen Ki-kare değerinin anlamlı olmaması istenmektedir. Ancak Ki-kare değeri örneklem büyüklüğünden etkilenmektedir; büyük örneklem modellerinde, önemsiz farklılıklar sırf örneklem büyüklüğünden dolayı anlamlı çıkmaktadır. Bu nedenle modele bakmak için örneklem büyüklüğünü en aza indiren ya da ortadan kaldıran çok sayıda uyum değerleri geliştirilmiştir (Yıldız, 2016: 253).

Elde edilen t değerlerine bakıldığında 0.05 hata payında anlamlı olduğu görülmektedir ($t \geq 1.96$). Tüm t değerlerinin anlamlı olması, söz konusu modelin doğru veya kabul edilebilir bir model olarak kabul edilebilmesi için gerekli ancak yeterli değildir. Dolayısıyla ölçme modelinin bir bütün olarak kabul edilebilir bir model olup olmadığına bir ölçütü olarak uyum iyiliği istatistiklerinin de kabul edilebilir olması gerekir (Şimşek, 2007: 10).

Uyum değerleri incelendiğinde ise Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü - (Root Mean Square Error of Approximation = RMSEA) = (0.045), İyilik Uyum İndeksi – (Goodness of Fit Index = GFI) = (0.94), Ortalama Hataların Karekökü – (Root Mean Square Residual = RMR) = 0.070, Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) = (0.92), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi – (Comparative Fit Index = CFI) = (0.94) ve Standardize Edilmiş Kök Ortalama Kare Artık (Standardize Root Mean Square Residual = SRMR) = (0.050) değerleri ile χ^2/df (1,98) genel uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Bu uyum değerleri açısından model ve gözlenen veri arasında uyum olduğu ve önerilen modelin kabul edilebilir bir düzeyde uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen diğer parametrelerden biri iyi uyum iyiliğine (χ^2/df), beş tanesi kabul edilebilir seviye (GFI, AGFI, CFI, RMR, SRMR), bir tanesi iyi bir fit değerine sahiptir (RMSEA). Sonuç olarak DFA modelinin ve faktörlerden önermelere doğru olan yolların kabul edilebilir bir uyum indeksine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yakınsama geçerliliği madde güvenilirliği, yapı güvenilirliği ve açıklanan ortalama varyans ile hesaplanmıştır. Ölçme modellerinde yapının birleşik/yapı güvenilirliği kullanılan başlıca ölçümlerendir ve genellikle 0.70'den yüksek değerler kabul edilebilirdir. Yakınsama geçerliliğinin göstergelerindendir diğeri açıklanan ortalama varyans (AOV) hesabıdır. Bu değer 0.50'ye eşit veya bu değerden yüksek olması beklenir (Fornell ve Larcker, 1981: 46).

Tablo 3.12 Kültür Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE Değerleri

Boyutlar	Yapı Güvenirliliği	AOV (AVE)
Güç Mesafesi	0,76	0,45
Belirsizlikten Kaçınma	0,69	0,43
Eril-Dişil	0,73	0,36
Zaman Oryantasyonu	0,81	0,52
Toplumsalcılık/Bireyselcilik	0,73	0,48

Tablo 3.12'de görüldüğü gibi kültür ölçeği boyutları için AOV değeri hesaplanmış ve bir boyut (zaman oryantasyonu) dışında kalan tüm boyutların 0.50'nin altında kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca birleşik güvenilirliği yüksek olan boyutlar “erillik-dişillik, zaman oryantasyonu, güç mesafesi ve toplumsalcılık/bireyselcilik,” iken düşük olan boyut ise “belirsizlikten kaçınma”dır.

Tablo 3.13 Kültür Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5
1.Gm	1				
2.Bk	.197** ,000	1			
3.Ed	.335** ,000	.285** ,000	1		
4.Zo	.133* ,033	.097* ,033	.043 ,349	1	
5.Tb	.210** ,000	.205** ,000	.406** ,000	.086 ,058	1

Tablo 3.13’de görüldüğü gibi güç mesafesi ile belirsizlikten kaçınma ($r=,197$; $p=0,00<0,05$). Güç mesafesi ile eril dişil ($r=,335$; $p=0,00<0,05$), zaman oryantasyonu ($r=,133$; $p=0,03<0,05$) ve toplumsalcılık bireyselcilik ($r=,210$; $p=0,00<0,05$) boyutları arasında ayrı ayrı pozitif yönlü ama zayıf ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca belirsizlikten kaçınma ile eril dişil ($r=,285$; $p=0,00<0,05$), zaman oryantasyonu ($r=,097$; $p=0,033<0,03$) ve toplumsalcılık bireyselcilik ($r=,205$; $p=0,00<0,05$) boyutları arasında ayrı ayrı pozitif yönlü ama zayıf ilişki tespit edilmiştir. Son olarak eril dişil ile toplumsalcılık bireyselcilik ($r=,406$; $p=0,00<0,05$) boyutları arasında pozitif yönlü ama zayıf ilişki tespit edilmiştir.

Diskriminant geçerliliği farklı yapılar arasındaki ayrışma derecesini göstermektedir. Ayrışma geçerliliği için Fornell ve Larcker (1981: 46)’in önerdiği metodoloji kullanılmıştır. Buna göre, bir yapıya ait açıklanan ortalama varyansın o yapının diğer yapılarla arasındaki korelasyon katsayısının karesinden büyük olması (Ortalama açıklanan varyans $>$ Kor.²) gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.14 Kültür Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon ve AOV Değerleri

Değişkenler	AOV	1	2	3	4	5
1.Gm	0,45	1				
2.Bk	0,43	.03	1			
3.Ed	0,36	.11	.081	1		
4.Zo	0,52	.01	.009	.184	1	
5.Tb	0,48	.21	.042	.164	.007	1

Tablo 3.14’te görülen korelasyon ve AOV değerlerine göre tüm faktörler için ayrıştırma geçerliliğinin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

- ***Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Geçerlilik Analizi***

Bu çalışmanın temel amacı Driver (1983: 1-10) tarafından geliştirilen Rekreasyon Deneyim Tercihleri (RDT) ölçeğinin kapsam geçerliliğini ölçmek olduğu için rekreasyonun farklı boyutlarını temsil eden ve birbiriyle ilişkili olmayan faktörleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Katılımcıları rekreatif etkinliklere motive eden unsurları belirlemek amacıyla 32 önerme faktör analizine tabi tutulmuştur. Bu aşamada RDT'nin elde edilebilmesi adına Temel Bileşenler Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi kullanılan önceki çalışmalarda olduğu gibi birbirleriyle ilişkili faktörlerden kaçınmak için varimaks döndürme yöntemi tercih edilmiştir.

Ancak analiz sonuçlarında RDT'nin özgün formu ile çeviri formunun faktör yapıları karşılaştırıldığında, özgün formdaki on faktörlü yapının korunmadığı görülmüştür. Bu nedenle faktör yük değeri düşük, binişik ve faktör isimlendirilmesinde sorun yaratan maddeler araçtan çıkartılmıştır. Buna göre orijinal ölçekteki; “Bana heyecan vermesi”, “Doğal ortama daha çabuk alışmamı sağlaması”, “Başarı duygumu arttırması” ve “Başkaları tarafından bilinmemi sağlaması”, “Beni kızgınlık hislerinden uzaklaştırması”, “Zihinsel olarak dinlenmeme katkı sağlaması”, “Hava sıcaklığının az olduğu ortamlarda bulunmamı sağlaması” ve “Katlanılabilir sıcaklık derecelerinde bulunmamı sağlaması” önermeleri faktör yük değeri düşük, binişik ve faktör isimlendirmesinde sorun yaratan maddeler olduğundan analizden çıkartılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi sonucu ise RDT'nin 32 önermeden 24 önermeye düştüğü ve RDT'nin altı boyutta toplanan sonuçlar verdiği görülmüştür. Ancak kalan önermeler ait oldukları boyutların altında toplandığı için isimlendirmede farklılığa gidilmemiştir. Ayrıca ölçeğin özgün formunun İngilizce olması aynı anketin Türkçe, Almanca ve Rusça olarak uygulanması farklı kültürlerde aynı sonuçları vereceği anlamına gelmediğinden istatistiksel anlamda ortaya çıkan sonuçlar da bu gerçeği desteklemektedir.

Orijinal ölçekte; yetenek geliştirme, başarıma hissini tatma, aile bağlarını güçlendirme, toplumda kabul görme, özerklik duygusu, geçici olarak aile ortamından uzaklaşma, zihinsel olarak rahatlama, heyecan duygusu, fiziksel sağlığı iyileştirme ve serin ortamlarda bulunma boyutları yer almaktadır. Ancak açıklayıcı faktör analizi sonucunda orijinal ölçekteki zihinsel olarak rahatlama, heyecan duygusu, fiziksel sağlığı iyileştirme ve serin ortamlarda bulunma boyutları ölçekten ayrılmıştır.

Tablo 3.15 Rekreatyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Boyutları / Değişkenler	\bar{X}	Std. Sapma	Faktör Yükleri	Öz Değerler	VaryansınA çıkılama Oranı (%)	Alpha (α)
Faktör 1: Yetenek Geliştirme	3,72	,80				
S6 - Boş zaman faaliyetleri neleri yapabileceğimi görmemi sağlar.	3,77	1,01	,800			
S5 - Boş zaman faaliyetleri tamamladığımda bir şeyleri başardığım hissini verir.	3,84	1,02	,771			
S4 - Boş zaman faaliyetleri yeteneklerimi geliştirmemi sağlar.	3,81	1,04	,730	8,367	34,862	,883
S8 - Boş zaman faaliyetleri bana heyecan verir.	3,70	1,05	,694			
S7 - Boş zaman faaliyetleriyle yeteneklerimin neler olduğunu öğrenirim.	3,71	1,06	,641			
S10 - Boş zaman faaliyetleri başarı duygumu artırır.	3,62	1,08	,548			
S9 - Boş zaman faaliyetleri doğal ortama daha çabuk alışmamı sağlar.	3,61	1,05	,478			
Faktör 2: Başarma Hissini Tatma	3,77	,82				
S31 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımın fiziksel dayanıklılığımı test etmemi sağlar.	3,60	1,03	,758			
S30 - Boş zaman faaliyetleri neyi ne kadar başarabildiğimi ölçmemi sağlar.	3,60	1,05	,741			
S29 - Boş zaman faaliyetleri bir işi başarabileceğim duygusunu verir.	3,74	1,00	,737	2,056	8,556	,867
S28 - Boş zaman faaliyetleri kendime verdiğim değerim artmasını sağlar.	3,77	,99	,730			
S32 - Boş zaman faaliyetleri becerilerime olan güvenimi artırır.	3,80	1,02	,613			
Faktör 3: Aile Bağlarını Güçlendirme	3,53	,96				
S18 - Boş zaman faaliyetleriyle ailemin tamamının içinde olduğu bir deneyim yaşarım.	2,47	1,18	,848			
S19 - Boş zaman faaliyetleri belli bir süre ailemle birlikte hareket etmemi sağlar.	2,45	1,15	,791	1,683	7,011	,829
S17 - Boş zaman faaliyetleri ailemle birlikte bir şeyler yapmamı sağlar.	3,29	1,19	,776			
Faktör 4: Toplumda Kabul Görme	2,74	,96				
S2 - Boş zaman faaliyetlerine katılarak başkalarının bana hayranlık duymasını sağlarım.	2,47	1,18	,881			
S1 - Boş zaman faaliyetleri başkaları tarafından övülmemi sağlar.	2,45	1,15	,854	1,460	6,083	,751
S3 - Boş zaman faaliyetleri aynı faaliyetlerde bulunan kişilerce tanınmamı sağlar.	3,29	1,19	,637			
Faktör 5: Özerklik Duygusu	3,60	,80				
S15 - Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımı kimsenin etkisinde kalmadan kendi isteğimle yaparım.	3,70	1,01	,769			
S14 - Boş zaman faaliyetlerim sırasında nerede olacağıma kendim karar veririm.	3,63	1,01	,747	1,196	4,984	,681
S16 - Boş zaman faaliyetleriyle olayları kontrol etmek için farklı düşünürüm.	3,48	1,05	,460			
Faktör 6: Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma	3,42	,83				
S25 - Boş zaman faaliyetleriyle kalabalık ortamlardan bir an olsun uzaklaşıyorum.	3,46	1,12	,829			
S24 - Boş zaman faaliyetleriyle geçici olarak aile ortamından uzaklaşıyorum.	2,94	1,18	,736	1,040	4,334	,609
S26 - Boş zaman faaliyetleriyle sessizliğin ve etraftaki güzelliklerin tadını çıkarırım.	3,86	1,03	,517			

Güvenilirlik (α): 0.929, Toplam varyansı açıklama oranı (%):65,841, KMO Değeri: 0,911, Bartlett's Değeri: 5302,444, p=0,000

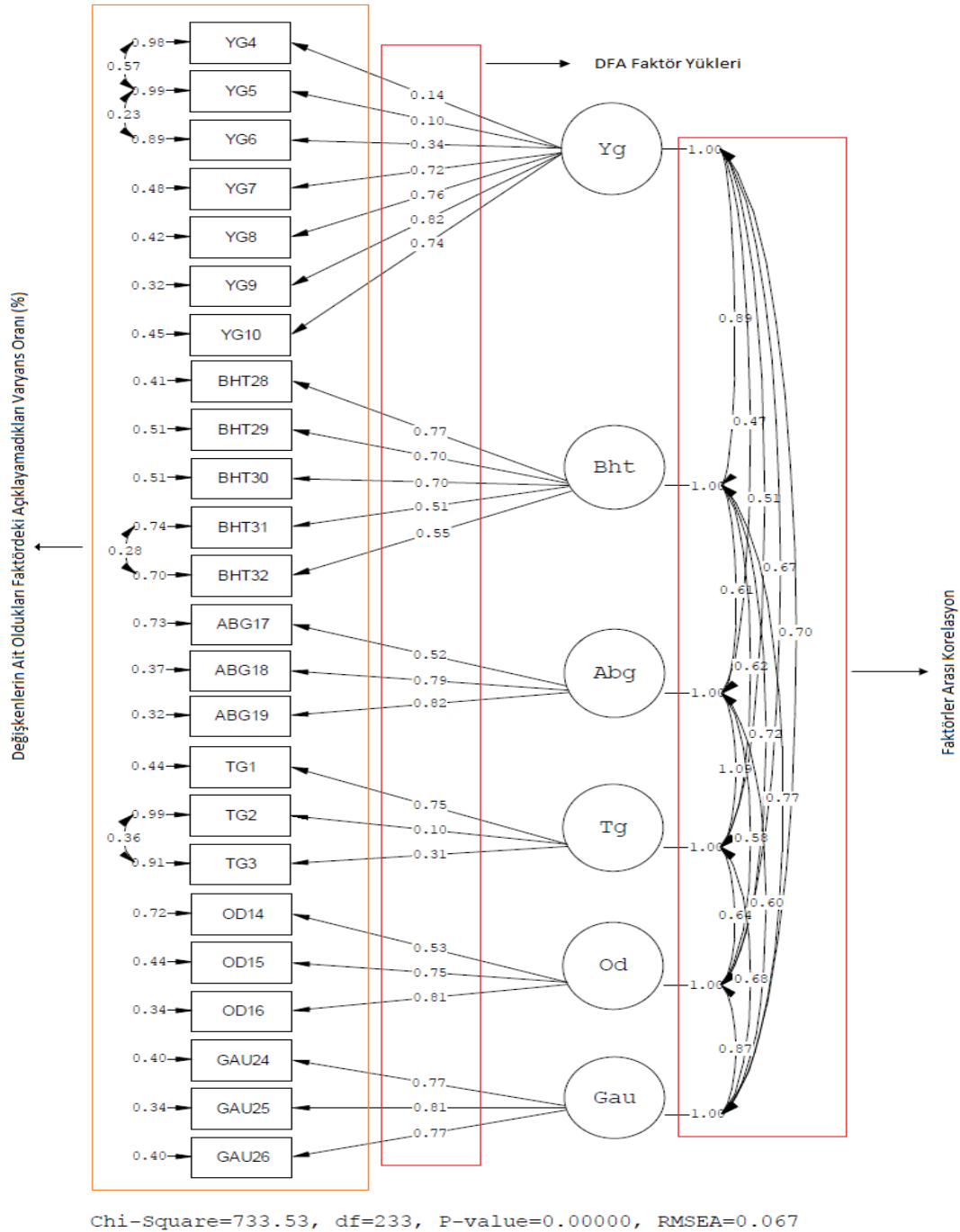
Tablo 3.15’de görüldüğü gibi örneklem yeterlilik testi olan KMO değeri 0.911 ve Bartlett’s testi (5302,444; $p=0,000<0.05$) istenen oranlarda çıktığı için ölçeğin örnekleminin çok iyi olduğu anlaşılmaktadır (Kalaycı, 2010: 321-323). Bununla birlikte rekreatif deneyimlere ilişkin faktörler belirlenirken, öz değeri (Eigenvalues) 1’den büyük olanlar değerlendirilmeye alınmıştır. Faktör analizi sonucu ortaya çıkan altı faktörün toplam varyansı açıklama oranı %65’dir. Sosyal bilimlerde varyansın %60’ın üzerinde olması tatmin edici bir düzey olarak kabul edilir (Nakip, 2006: 432). Bununla birlikte RDT’nin genel güvenilirlik değeri (α) 0.929 olarak tespit edilmiştir ve ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı, 2010: 403-404).

İlk faktör olan yetenek geliştirme boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %34 ve yedi değişken ile açıklanmaktadır. Başarma hissini tatma boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %8 ve beş değişken ile açıklanmaktadır. Aile bağlarını güçlendirme boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %7 ve üç değişkenle açıklanmaktadır. Toplumda kabul görme boyutunun toplam varyansı açıklama oranı ortalama %6 ve üç değişkenle açıklanmaktadır. Özerklik duygusu boyutunun ise toplam varyansı açıklama oranı ortalama %4 ve üç değişkenle açıklanmaktadır. Geçici olarak aile ortamından uzaklaşma boyutunun ise toplam varyansı açıklama oranı ortalama %4 ve üç değişkenle açıklanmaktadır.

Her bir boyutun ortalamalarına bakıldığında; Yetenek Geliştirme ($\bar{X}= 3,72$; S.S.=,80), Başarma Hissini Tatma ($\bar{X}= 3,77$; S.S.=,82), Aile Bağlarını Güçlendirme ($\bar{X}= 3,53$; S.S.=,96), Özerklik Duygusu ($\bar{X}= 3,60$; S.S.=,80), Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma ($\bar{X}= 3,42$; S.S.=,83) ve Toplumda Kabul Görme ($\bar{X}= 2,74$; S.S.=,96) boyutların ortalamalarının orta düzey bir ortalamaya sahip olduğu söylenebilir (Özdamar, 2003: 32).

Açıklayıcı faktör analizi ortaya çıkan bilgiler paralelinde ölçeğin yapı geçerliliği hakkında bazı bilgiler vermesine rağmen, gözlenen verilerin önerilen modelle ne oranda uyum gösterdiği ve maddelerin görece kalitesi hakkında fazla bilgi vermemektedir (Sümer, 2000: 74-79, Altunışık vd., 2010: 102). RDT’ye uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonrasında faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla aynı örneklem grubundan ancak farklı kişilerden elde edilen ikinci çalışma grubu verileri aracılığıyla birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir.

Rekreasyonel Deneyim Tercihleri ölçeğine gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonucunda altı faktör elde edilmiştir. Elde edilen faktörlerin doğruluğunu ve bir model olarak geçerliliğini test etmek amacıyla birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Analiz şekil 3.2’de verilmiştir.

Şekil 3.2 Rekreasyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

İlk analiz sonucunda başta Ki Kare ve GFI değerleri olmak üzere uyum indekslerinin bir kısmı modelin yetersiz olduğunu göstermiştir. Modelin verilerle uyumuyla ilgili temel göstergelerin incelenmesinin ardından modelde bir değişiklik gerekip gerekmediğine karar verilmiştir. Bu amaçla modifikasyon indekslerinden yararlanılmıştır (Schumacker ve Lomax, 2004: 71). Elde edilen modifikasyon indeks değerleri incelendiğinde bazı maddelerin hataları arasında yüksek düzeyde korelasyon olduğu görülmektedir.

Modifikasyon indekslerine ait değerler, ait oldukları değişkenin modelden çıkarılması veya yerinin değiştirilmesi durumunda χ^2 değerinde meydana gelecek katsayı değişimlerini de vermektedir. Ancak modelde yapılacak değişikliklerin ölçüm modelinin kuramsal yapısıyla da mantıksal bir ilişki içerisinde bulunması gerekmektedir (Schumacker ve Lomax, 2004: 72). Bu aşamada RDT ölçüm modelinde 8 madde (YG4-YG5, YG5-YG6, BHT31-BHT32, TG2-TG3) arasında aynı boyutta yer alan maddeler arasında dört farklı modifikasyon yapılarak parametre tahminleri tekrar hesaplanmıştır.

Şekil 3.2’de görüldüğü gibi analizler sırasında düzeltme indekslerinde bazı düzeltmelerin modelde iyileşme sağlayabileceği görülmüştür. Bunlardan x^2 değerinde en fazla düşüşe yol açacak olan beş değişiklik tanımlanmış ve uygulanmıştır. Bu kapsamda YG4-YG5 (0.57), YG5-YG6 (0.23), BHT31-BHT32 (0.28) ve TG2-TG3 (0.36) değişkenlerinin hataları arasında kovaryans tanımlaması yapılarak χ^2 değerinde önemli oranda düşüş sağlanmıştır.

LISREL programı bir maddeyi olduğu alt boyuttan başka bir alt boyuta taşımanın faydalı olacağını önerirse, taşınacak bu maddenin yeni alt boyuta uygun olması gerekir (Çapık, 2014: 201). Ancak önermelerine ilişkin düzeltmeler aynı boyutta olduğu için teorik olarak herhangi bir açıklamaya gidilmemektedir. Ayrıca şekil 3.5’te “Rekreasyonel Deneyim Tercihleri” ne yönelik standartlaştırılmış birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir. Buna göre önermelere ait faktör yüklerinin 1.00’in altında olduğu görülmektedir. Standartlaştırılmış parametre değerlerinin 1.00’in üzerinde olması modelde ciddi bir sorunun olduğunu ifade etmektedir (Şimşek, 2007: 85). Buradan birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yüklerinin gayet uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada uygun bir modelin geliştirilmesi amaçlandığından, elde edilen Ki-kare değerinin anlamlı olmaması istenmektedir. Ancak Ki-kare değeri örneklem büyüklüğünden etkilenmektedir. Büyük örneklem modellerinde, önemsiz farklılıklar sırf örneklem büyüklüğünden dolayı anlamlı çıkmaktadır. Bu nedenle modele bakmak için örneklem büyüklüğünü en aza indiren ya da ortadan kaldıran çok sayıda uyum değerleri geliştirilmiştir (Yıldız, 2016: 253).

Elde edilen t değerlerine bakıldığında ise 0.05 hata payında anlamlı olduğu görülmektedir ($t \geq 1.96$). Ancak tüm t değerlerinin anlamlı olması, söz konusu modelin doğru veya kabul edilebilir bir model olarak kabul edilebilmesi için gerekli ancak yeterli değildir. Dolayısıyla ölçme modelinin bir bütün olarak kabul edilebilir bir model olup olmadığının bir ölçütü olarak uyum iyiliği istatistiklerinin de kabul edilebilir olması gerekir (Şimşek, 2007: 10).

Tablo 3.16 Rekreatyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndeksleri

FAKTÖRLER	ÖNERME	FAKTÖR YÜKÜ	t-DEĞERİ	VARYANS (%)				
Yg	YG4	0.14	2.90	0.99				
	YG5	0.10	2.11	0.98				
	YG6	0.34	7.01	0.89				
	YG7	0.72	15.16	0.40				
	YG8	0.76	-	0.42				
	YG9	0.82	18.10	0.32				
	YG10	0.74	16.21	0.45				
Bht	BHT28	0.77	-	0.41				
	BHT29	0.70	15.29	0.51				
	BHT30	0.70	15.31	0.51				
	BHT31	0.51	10.88	0.74				
	BHT32	0.55	11.61	0.70				
Abg	ABG17	0.52	-	0.73				
	ABG18	0.79	11.19	0.37				
	ABG19	0.82	11.37	0.32				
Tg	TG1	0.75	-	0.44				
	TG2	0.10	2,18	0.99				
	TG3	0.35	6,72	0.91				
Od	OD14	0.53	-	0.72				
	OD15	0.75	10.83	0.44				
	OD16	0.81	9.68	0.34				
Gau	GAU24	0.77	-	0.40				
	GAU25	0.81	17.96	0.34				
	GAU26	0.77	17.04	0.40				
İndexler	Ki-Kare (χ^2)	x2/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	733.53 (P=0.000)	3,14	0.067	0.89	0.85	0.97	0.081	0.068
Durum	Kat Sayı Anlamlı	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Düşük Uyum	Düşük Uyum	İyi Bir Uyum İyiliği	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 3.16'da birinci düzey birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının sağlıklı olup olmadığına ilişkin diğer değerler sunulmaktadır. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri incelenmiş ve elde edilen Ki-kare değerinin ($\chi^2=733,53$, Serbestlik derecesi (sd) = 232, $\chi^2/sd = 3,14$, $p=0,00<0,05$) anlamlı olduğu görülmüştür.

Analiz sonucunda elde edilen uyum değerleri incelendiğinde ise Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü - (Root Mean Square Error of Approximation = RMSEA) = (0.067), İyilik Uyum İndeksi - (Goodness of Fit Index = GFI) = (0.89), Ortalama Hataların Karekökü - (Root Mean Square Residual = RMR) = 0.081, Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) = (0.85), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi - (Comparative Fit Index = CFI) = (0.97) ve Standardize Edilmiş Kök Ortalama Kare Artık (Standardize Root Mean Square Residual = SRMR) = (0.068) değerleri ile χ^2/df (3,14) genel uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Bu uyum değerleri açısından model ve gözlenen veri arasında uyum olduğu ve önerilen modelin kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen diğer parametrelerden dördü kabul edilebilir seviyede (χ^2/df , RMSEA, RMR ve SRMR), ikisi düşük seviyede (GFI ve AGFI) ve birisi iyi seviyededir (CFI). Sonuç olarak DFA modelinin ve faktörlerden önermelere doğru olan yolların kabul edilebilir bir uyum indeksine sahip olduğu ortaya koyulmaktadır.

Yakınsama geçerliliği madde güvenirliliği, yapı güvenirliliği ve açıklanan ortalama varyans ile hesaplanmıştır. Ölçme modellerinde yapının birleşik/yapı güvenirliliği kullanılan başlıca ölçümlerendir ve genellikle 0.70'den yüksek değerler kabul edilebilirdir. Yakınsama geçerliliğinin göstergelerinden biri de ortalama açıklanan varyans (AOV) hesabıdır. Bu değer 0.50'ye eşit veya bu değerden yüksek olması beklenendir (Fornell ve Larcker, 1981: 46).

Tablo 3.17 Rekreatyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE/AOV Değerleri

Boyutlar	Yapı Güvenirliliği	AVE/AOV
Yetenek Geliştirme	0,85	0,45
Başarma Hissini Tatma	0,83	0,50
Aile Bağlarını Güçlendirme	0,86	0,67
Toplumdan Kabul Görme	0,83	0,63
Özerklik Duygusu	0,70	0,45
Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma	0,75	0,50

Tablo 3.17'de her bir boyut için hesaplanan birleşik güvenirlilikler (yapı güvenirliliği) görülmektedir. Bütün boyutların birleşik güvenirliliği 0,70'den büyüktür. Ayrıca rekreatyon boyutları için AOV değeri hesaplanmış ve yetenek geliştirme boyutu ile özerklik duygusu boyutu dışında kalan tüm boyutların 0.50 ve üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.18 Rekreatyonel Deneyim Tercihleri Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1.Yg	1					
2.Bht	.673** ,000	1				
3.Abg	.447** ,000	.485** ,000	1			
4.Tb	.229* ,033	.144** ,033	.099* ,030	1		
5.Od	.597** ,000	.524** ,000	.414** ,000	.123** ,007	1	
6.Gau	.331** ,000	.413** ,000	.288** ,000	.143** ,002	.370** ,000	1

Tablo 3.18’de görüldüğü gibi yetenek geliştirme boyutu ile başarıma hissini tatma ($r=,673$; $p=0,00<0,05$) aile bağlarını güçlendirme ($r=,447$; $p=0,00<0,05$) deneyimi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca yetenek geliştirme boyutu ile toplumdaki kabul görme ($r=,229$; $p=0,00<0,05$), özerklik duygusu ($r=,673$; $p=0,00<0,05$) ve geçici olarak aile ortamından uzaklaşma ($r=,331$; $p=0,00<0,05$) deneyimi arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Başarıma hissini tatma boyutu ile aile bağlarını güçlendirme ($r=,485$; $p=0,00<0,05$), toplumdaki kabul görme ($r=,144$; $p=0,03<0,05$) deneyimleri arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bununla birlikte başarıma hissini tatma deneyimi ile özerklik duygusu ($r=,524$; $p=0,00<0,05$) ve geçici olarak aile ortamından uzaklaşma ($r=,413$; $p=0,00<0,05$) boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Aile bağlarını güçlendirme boyutu ile toplumdaki kabul görme ($r=,099$; $p=0,03<0,05$), özerklik duygusu ($r=,141$; $p=0,00<0,05$) ve geçici olarak aile ortamından uzaklaşma ($r=,288$; $p=0,00<0,05$) deneyimi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Toplumdan kabul görme boyutu ile özerklik duygusu ($r=,123$; $p=0,00<0,05$) ve geçici olarak aile ortamından uzaklaşma boyutu arasında ($r=,143$; $p=0,00<0,05$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Son olarak özerklik duygusu ile geçici olarak aile ortamından uzaklaşma boyutu arasında ($r=,370$; $p=0,00<0,05$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Diskriminant geçerliliği farklı yapılar arasındaki ayrışma derecesini göstermektedir. Ayrışma geçerliliği için Fornell ve Larcker (1981: 46)’in önerdiği metodoloji kullanılmıştır. Buna göre, bir yapıya ait ortalama açıklanan varyansın o yapının diğer yapılarla arasındaki korelasyon katsayısının karesinden büyük olması ($\text{Ortalama açıklanan varyans} > \text{Kor.}^2$) gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.19 Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon ve AOV Değerleri

Değişkenler	AOV	1	2	3	4	5	6
1.Yg	0,45	1					
2.Bht	0,50	.44**	1				
3.Abg	0,67	.19**	.23**	1			
4.Tb	0,63	.05*	.02**	.00*	1		
5.Od	0,45	.35**	.27**	.17**	.01**	1	
6.Gau	0,50	.10**	.17**	.08**	.02**	.13**	1

** 0.01 düzeyinde anlamlı.

* 0.05 düzeyinde anlamlı.

Tablo 3.19’da görülmekte olan korelasyon ve AVE/AOV değerlerine göre tüm faktörler için ayrıştırma geçerliliğinin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

- **Memnuniyet Ölçeği Geçerlilik Analizi**

Sanayi devrimi ile birlikte boş zaman toplum üyelerinin zamanlarını daha iyi geçirmeleri için olması gereken bir hak olarak görülmektedir. Benzer bir ifadeyle endüstri devrimi ile birlikte iş ve boş zaman arasındaki fark gözle görülür bir hal almıştır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 26). Dolayısıyla insanların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyabilmeleri için bir boş zaman anlayışına sahip olmaları gerekir. Bu nedenle yöneticilerin, politika belirleyicilerin ve karar alıcıların insanların yaşam memnuniyetini tadarak yaşamaları için daha çok boş zaman etkinliğine yer vermelidir (Wang, 2008: 7-8).

Yerel yönetimlerin boş zaman ve rekreasyon hizmetleri amacıyla yerel parklar ve rekreasyon alanı oluşturma istekleri temelde rekreasyonun yaşam kalitesine olan olumlu katkısına dayanmaktadır. Bir çok araştırmacı rekreasyon hizmetleri ve programlarının toplumların yaşam kalitesini yükseltmede önemli olduğunu savunmaktadır (Baker ve Palmer, 2006: 396).

Ön test sonucunda soruların anlam bütünlüğünü koruduğu tespit edildiği için herhangi bir önermenin ölçekten çıkarılmasına gidilmemiştir. Bununla birlikte memnuniyet ölçeğinin özgün formu ile çeviri formunun faktör yapıları karşılaştırıldığında, özgün formdaki yapının korunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.20 Memnuniyet Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör Boyutları / Değişkenler	\bar{X}	Std. Sapma	Faktör Yükleri	Öz Değerler	VaryansınA açıklama Oranı (%)	Alpha (α)
Faktör 1: Alanlardan Duyulan Memnuniyet	3,14	,95				
S1 – Özel sektöre ait alanlar duyulan memnuniyet	3,04	1,17	,855			
S2 – Kamu Sektörüne ait alanlar duyulan memnuniyet	3,06	1,08	,840	2,796	69,895	,885
S3 – Genel olarak duyulan memnuniyet	3,28	1,07	,834			
S4 – Alanların çeşitliliğinden duyulan memnuniyet	3,20	1,21	,814			

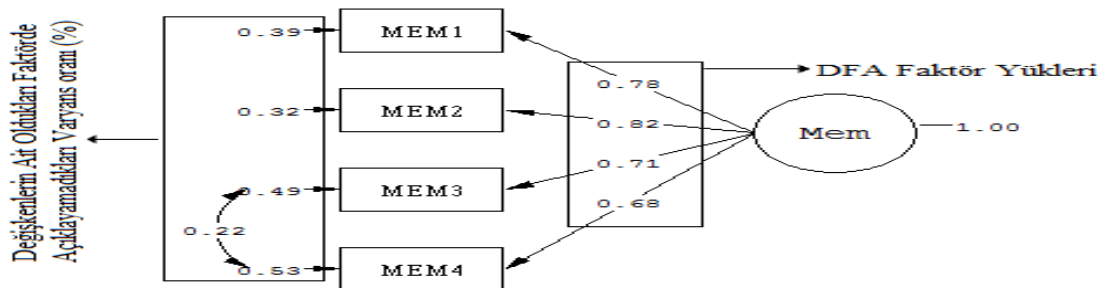
Güvenilirlik (α): 0.885, Toplam varyansı açıklama oranı (%):69,895, KMO Değeri: 0,784, Bartlett’s Değeri: 872,377, p=0,000

Tablo 3.20’de görüldüğü gibi katılımcıların rekreatif alanlardan duydukları memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulan memnuniyet ölçeğine ilişkin önermeler faktör analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucu KMO değeri 0,784 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, örneklem yeterliliğinin bu tür bir analiz için iyi olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2008: 322). Memnuniyet grubuna ilişkin olarak öz değeri

(Eigenvalues) 1'den büyük olan tek faktör değerlendirilmeye alınmıştır. Katılımcıların Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulan dört sorulu ölçeğin genel güvenilirlik değeri (α) 0.885 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kayış, 2010: 404-405).

Katılımcılara yöneltilen dört sorunun tamamı analize girmiş ve tek faktörde toplanmıştır. Bu faktörün toplam varyansı açıklama oranı %69'dır. Sosyal bilimlerde varyansın %60'ın üzerinde olması sosyal alanlarda tatmin edici bir düzey olarak kabul edilir (Nakip, 2006: 432). Ayrıca faktörün Cronbach's Alfa değerleri 0,885 ve toplam varyansı açıklama oranı ortalama %69 ve dört değişken ile açıklanmaktadır. Bu boyutun ortalamasına bakıldığında; ($\bar{X} = 3,14$; S.S.=,95) olduğu ve orta düzey bir ortalamaya sahip olduğu söylenebilir (Özdamar, 2003: 32).

Memnuniyet ölçeğine gerçekleştirilen AFA sonucunda tek faktör elde edilmiştir. Elde edilen faktörün doğruluğunu ve bir model olarak geçerliliğini test etmek amacıyla ikinci çalığa grubu verileri aracılığıyla birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucuna ilişkin veriler şekil 3.63de gösterilmektedir. Analizler sırasında düzeltme indekslerinde bazı düzeltmelerin modelde iyileşme sağlayabileceği görülmüştür. Bunlardan χ^2 değerinde en fazla düşüşe yol açacak olan bir düzeltme tanımlanmış ve uygulanmıştır. Bu kapsamda MEM3-MEM4 (0.22) değişkenlerinin hataları arasında kovaryans tanımlaması yapılarak χ^2 değerinde önemli oranda düşüş sağlanmıştır.

Chi-Square=2.15, df=1, P-value=0.14303, RMSEA=0.049

Şekil 3.3 Memnuniyet Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Şekil 3.3'de Rekreatif Alanlardan Duyulan Memnuniyet ölçeğine yönelik standartlaştırılmış doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları görülmektedir. Önermelere ait faktör yüklerinin 1.00'in altında olduğu tespit edilmiştir. Standartlaştırılmış parametre değerlerinin 1.00'in üzerinde olması durumunda ise modelde ciddi bir sorunun olduğunu ifade etmektedir (Şimşek, 2007: 85). Buradan DFA sonucunda elde edilen faktör yüklerinin gayet uygun olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3.21 Memnuiyet Ölçeği t-Değerleri, Faktör Yükleri ve Uyum İndeksleri

FAKTÖRLER	ÖNERME		FAKTÖR YÜKÜ		T-DEĞERİ		VARYANS (%)	
MEM	MEM1		0.79		-		0.48	
	MEM2		0.73		14.19		0.44	
	MEM3		0.88		16.08		0.32	
	MEM4		0.76		15.74		0.36	
İndexler	<i>Ki-Kare</i> (χ^2)	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	2,15 (P=0.14303)	2,15	0.049	0.99	0.98	0.97	0.0093	0.0069
Durum	Kat Sayı Anlamlı Değil	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Bir Fit Değeri	İyi Bir Uyum İyiliği	İyi Bir Uyum İyiliği	İyi Bir Uyum İyiliği	İyi Bir Fit Değeri	İyi Bir Fit Değeri

Tablo 3.21’de birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının sağlıklı olup olmadığına ilişkin diğer değerler sunulmaktadır. Çalışmada uygun bir modelin geliştirilmesi amaçlandığından, elde edilen Ki-kare değerinin anlamlı olmaması istenmektedir. Bununla birlikte modele bakmak için örneklem büyüklüğünü en aza indiren ya da ortadan kaldıran çok sayıda uyum değerleri geliştirilmiştir (Yıldız, 2016: 253). Dolayısıyla doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri incelenmiş ve elde edilen Ki-kare değerinin ($\chi^2=2,15$, Serbestlik derecesi (sd) = 1, $\chi^2/sd = 2,15$, $p=0,14$) anlamlı olmadığı görülmüştür.

Elde edilen t değerlerine bakıldığında ise 0.05 hata payında anlamlı olduğu görülmektedir ($t \geq 1.96$). Ancak tüm t değerlerinin anlamlı olması söz konusu modelin doğru veya kabul edilebilir bir model olarak kabul edilebilmesi için gerekli ancak yeterli değildir. Dolayısıyla ölçme modelinin bir bütün olarak kabul edilebilir bir model olup olmadığının bir ölçütü olarak uyum iyiliği istatistiklerinin de kabul edilebilir olması gerekir (Şimşek, 2007: 10).

Analiz sonucunda elde edilen uyum değerleri incelendiğinde ise Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü - (Root Mean Square Error of Approximation = RMSEA) = (0.049), İyilik Uyum İndeksi - (Goodness of Fit Index = GFI) = (1,00), Ortalama Hataların Karekökü - (Root Mean Square Residual = RMR) = 0.0093, Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) = (0.98), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi - (Comparative Fit Index = CFI) = (1.00) ve Standardize Edilmiş Kök Ortalama Kare Artık (Standardize Root Mean Square Residual = SRMR) = (0.0069) değerleri ile χ^2/df (2,15) genel uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Bu uyum değerleri açısından model ve gözlenen veri arasında uyum olduğu ve önerilen modelin kabul edilebilir bir düzeyde uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda

araştırmada elde edilen diğer parametrelerden biri kabul edilebilir seviyede (χ^2/df) ve bir tanesi (RMSEA) iyi bir uyum değerine ve diğerleri (RMR, SRMR, GFI, AGFI ve CFI) iyi bir uyum iyiliğine sahip. Sonuç olarak DFA modelinin ve faktörlerden önermelere doğru olan yolların iyi bir uyum indeksine sahip olduğu ortaya koyulmaktadır.

Yakınsama geçerliliği madde güvenilirliği, yapı güvenilirliği ve açıklanan ortalama varyans ile hesaplanmıştır. Ölçme modellerinde yapının birleşik/yapı güvenilirliği kullanılan başlıca ölçümlerdendir ve genellikle 0.70'den yüksek değerler kabul edilebilirdir. Yakınsama geçerliliğinin göstergelerinden biri de ortalama açıklanan varyans (AOV) hesabıdır. Bu değer 0.50'ye eşit veya bu değerden yüksek olması beklenir (Fornell ve Larcker, 1981: 46).

Tablo 3.22 Memnuniyet Ölçeği Yapı Güvenirliliği ve AVE/AOV Değerleri

Boyutlar	Yapı Güvenirliği	AVE/AOV
Memnuniyet	0,90	0,69

Tablo 3.22'de her memnuniyet boyutu için hesaplanan birleşik güvenilirlik (yapı güvenilirliği) görülmektedir. Memnuniyet boyutunun birleşik güvenilirliği 0,70'den büyüktür. Ayrıca memnuniyet boyutu için AOV değeri hesaplanmış 0.50 ve üstünde olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Kültür, Rekreatyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişkilere Ait Yapısal Denklem Modeli

Yapısal Eşitlik modeli (YEM) çalışmalarının tamamen teoriye dayalı olmaları onların en temel özelliklerini oluşturmaktadır. Farklı bir ifadeyle yapısal eşitlik modeli çalışmaları hemen her araştırmada olduğu gibi araştırmacının kafasında oluşturduğu teorik temel çerçevesinde yapılan bir sorgulamadır. Dolayısıyla araştırmacının veri toplamaya başlamadan önce mutlaka kafasında teorik bir çerçeve oluşturması gerekir. Böylece araştırmacı önceden belirlediği bu ilişki örüntülerinin veri seti tarafından doğrulanıp doğrulanmadığını ortaya koymaktadır (Şimşek, 2007: 1-2).

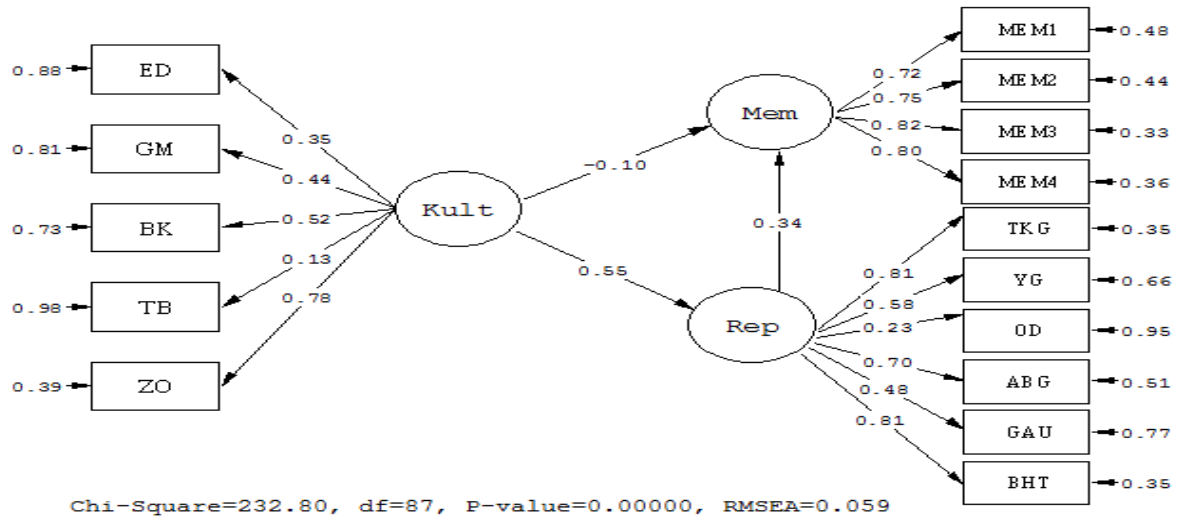
Bu araştırmada oluşturulan modelin daha sağlıklı sonuçlar vermesi amacıyla ölçekleri oluşturan önermeler öncelikli olarak birinci çalışma grubundan toplanan veriler AFA'ya sonrasında ise ikinci çalışma grubundan toplanan veriler birinci ve ikinci düzey DFA'ya tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilen faktör analizleri neticesinde elde edilen boyutlar daha sonra YEM' de kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmında ihtiyaç duyulan veriler üç ölçek (Kültür Ölçeği, Rekreatyon Deneyim Tercihi Ölçeği ve Memnuniyet Ölçeği) aracılığıyla elde edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizleri sonrasında Kültür ölçeğine ait beş boyut (toplam 20 önerme) ve Rekreatyonel Deneyim Tercihleri ölçeğine ait altı boyut (toplam 24 önerme) ve

Rekreasyonel Alanlardan Duyulan Memnuniyet ölçeğine ait bir boyut (dört önerme) elde edilmiştir. Teorik alt yapı ile oluşturulan bu nedensel ilişkiler, yol diyagramları aracılığıyla yapısal modeli oluşturan bir dizi yapısal denkleme dönüştürülmüştür.

Araştırmada ölçüm modelinin anlamlılığı saptandıktan sonra kurulan hipotezler doğrultusunda oluşturulan model test edilmiştir. Modellerin yorumlanmasındaki önemli bir ölçüt her bir gözlenen değişken için açıklanan varyansı ifade ederek, gözlenen değişkenin gizil değişkendeki değişimin ne kadarını açıklayabildiğini ortaya koyan R^2 değeridir (Şimşek, 2007: 86). Yapısal eşitlik modelinde gizil değişkenleri gözlenen değişkenlere bağlayan standardize edilmiş değerler λ_x (Lambda-x) olarak adlandırılmakta ve ilgili gözlenen değişkenin gizil değişken açısından önemini ortaya koymaktadırlar (Şimşek, 2007: 85).

Yapısal denklem çalışmalarında modele ilişkin tüm ilişkiler, beklentiler doğrultusunda çaksa bile, modele ilişkin son değerlendirmeyi yapabilmek için uyum iyiliği istatistikleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bazı bağımsız değerlendirme ölçütlerine bakmak gerekmektedir. Bu değerler, her bir modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilir bir düzeyde desteklenip desteklenmediğine ilişkin yargıya ulaşmamıza olanak tanır (Şimşek, 2007: 13). Uyum iyiliği istatistikleri, modelin kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin bir takım kabul edilebilir sınır değerler kullanılarak yorumlanmaktadır. Yani analizler sonucunda üretilen uyum istatistiklerinin belli değerlerin üzerinde veya altında olması istenir.

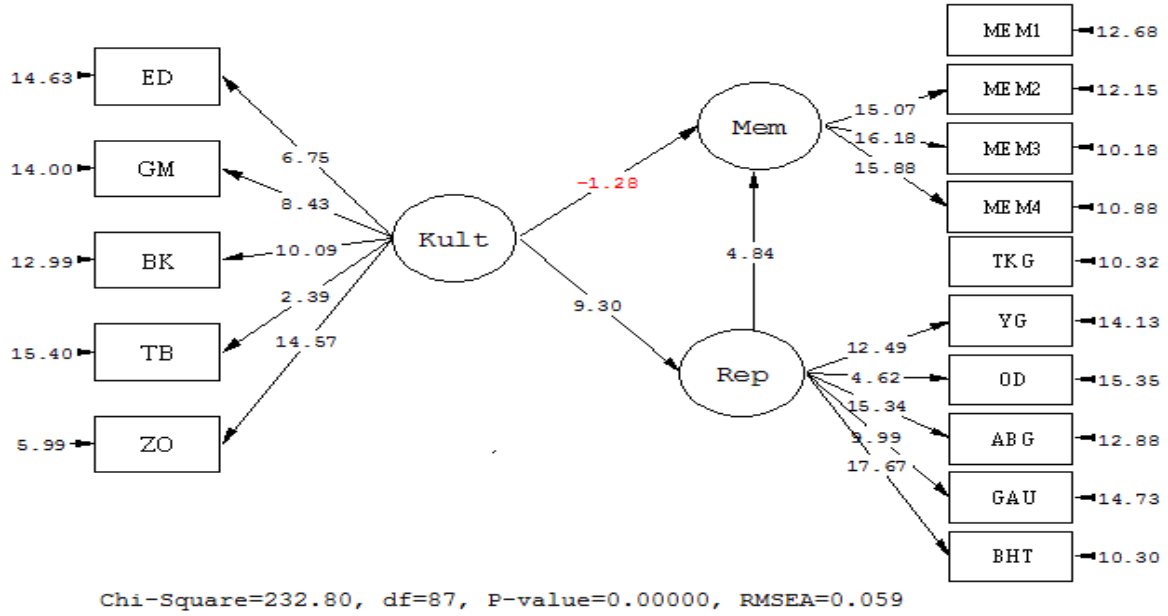
Bu çalışmada kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkilere ait şekil 3.8.'de gösterilen önceki kavramsal ve teorik ilişkilerin test edilmesi ve bir değişkenin diğeri üzerindeki etkisini göstermek amacıyla yapısal denklem modellemesinden (YEM) yararlanılmıştır. YEM çalışmalarında her bir ölçeği oluşturan önerme sayısının fazla olması bazı gösterim sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle analiz boyutlar (gizil değişkenler) üzerinden yapılmıştır. Ayrıca gizil değişkenler üzerinden yürütülen YEM çalışmaları klasik yolla veya faktörleri oluşturan önermeler (gözlenen değişkenler) aracılığıyla gerçekleştirilen YEM çalışmalarına oranla çok daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Şimşek, 2007: 44).

Şekil 3.4 Kültür, Rekreatif Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki Modeline İlişkin Standardize Edilmiş Değerlerin Diyagram Gösterimi

Araştırma kapsamında elde edilen model Şekil 3.4’de verilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere analiz sonucunda üç yol elde edilmiştir. Bununla birlikte elde edilen katsayıya göre Kültür Ölçeği (Kult) ve Rekreatif Deneyim Tercihleri Ölçeği (RDT) arasında bir ilişki bulunmuştur (0.55). Buna göre Kult ve RDT arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir ($\gamma=0.55$; $t=9,30 > 1.96$). Ayrıca RDT ve Memnuniyet (Mem) arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\gamma=0.34$; $t=4,84 < 1.96$).

Şekil 3.8.’deki modele ilişkin λ , t ve R^2 değerleri incelendiğinde kültür ölçümüne en yüksek katkıyı erillik-dişillik boyutunun, en düşük katkıyı ise zaman oryantasyonu boyutunun sağladığı görülmektedir. Rekreatif Deneyim Tercihleri ölçeğinin boyutlarına en yüksek katkıyı başarıma hissini tatma boyutunun, en düşük katkıyı ise toplumdaki kabul görme boyutunun sağladığı görülmektedir. Son olarak rekreatif alanlardan duyulan memnuniyet boyutuna üçüncü maddenin en yüksek katkıyı, birinci maddenin ise en düşük katkıyı sağladığı tespit edilmiştir.

Şekil 3.5 Kültür, Rekreasyon ve Memnuniyet İlişki Modeline İlişkin t Değerlerin Diyagram Gösterimi

Şekil 3.5’deki bu değerler incelendiğinde tüm gözlenen değişkenlerin gizil değişkenin ölçümüne olumlu yönde katkı sağladığı görülmektedir. Elde edilen t değerleri ise her bir gözlenen değişkenin gizil değişken tarafından ne derece anlamlı yordandığını ortaya koymaktadır. .05 anlamlılık düzeyi için eşik t değeri 1.96, .01 anlamlılık düzeyi için ise 2.576’dır (Şimşek, 2007: 86). Yapısal modeldeki ölçeklerin gözlenen değişkenleri ve birbirleriyle aralarındaki ilişkinin anlamlılığı ise “ t ” değerleri ile gösterilmiştir. Modele ilişkin t değerleri incelendiğinde tüm gözlenen değişkenlerin gizil değişken tarafından .01’lik anlamlılık düzeyinde yordanabildiği görülmektedir.

Tablo 3.23 Katılımcılara İlişkin Araştırma Modeli Uyum İndeksleri

İndeksler	Ki-Kare (χ^2)	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	RMR	SRMR
Değerler	232,80 (P=0.000)	2,67	0.059	0.94	0.92	0.95	0.057	0.058
Durum	Kat Sayı Anlamlı	Model Kabul Edilebilir	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Bir Uyum İyiliği	Kabul Edilebilir Uyum	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 3.23’de kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet ilişki modeline ait uyum indeksleri gösterilmektedir. Modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, χ^2/df değerinin 2,67 düzeyinde olduğu görülmektedir. Alan yazında bu değerın sıfır ile iki arasında olduğu modeller iyi uyum olarak nitelendirilmektedir (Şimşek, 2007: 14; Sümer, 2000: 59-60).

Öte yandan model uyumunun önemli bir göstergesi olan ve kabul edilebilir bir model için .90 seviyesinde değer göstermesi beklenen (Hair vd., 2009: 657) GFI değeri, .94 olarak bulunmuştur. Bulunan GFI değeri, eşik değer üzerinde olması modelin kabulünü önerir ve bu da verinin modele uyumunun genel derecesini gösterir (Kline, 2005:145). Modelin AGFI değerinin uygunluk için beklenen düzey olan .90 ve üzeri olma, RMSEA ise .08'in altında olma (Hair vd., 2009: 660) koşullarını sağlamaktadır. Sonuç olarak diğer parametreler göz önünde tutulduğunda modelin kabul edilebilir bir uyum indeksine sahip olduğu ortaya koyulmaktadır. Elde edilen bu değerler araştırma hipotezlerinin aşağıdaki şekilde yorumlanmasını sağlamaktadır :

Yapısal eşitlik modeli analizlerinde, model ile veri uygunluğu test edildikten sonra, değişkenler arasındaki ilişkiler incelenir. Bu incelemede bir değişkenin bir başka değişken veya değişkenler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri araştırılır. Değişkenler arasındaki var olan bu ilişkileri ortaya koymak için regresyon analizi kullanılır. Regresyon analizi ile bir veya birden fazla bağımsız değişkenin bağımlı bir değişkeni ne oranda etkilediği incelenir. Analiz ile bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi gösteren bir denklem elde edilir. Araştırma modeli için LISREL paket programı yardımıyla iki ayrı denklem elde edilmiştir.

H₁: Kültür ile rekreasyon deneyim tercihleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bununla ilgili olarak YEM çalışması sonucunda elde edilen regresyon denklemi ve yorumu aşağıdaki gibidir.

$$RDT = 0.55 * Kult, Errorvar. 0.74, R^2 = 0.56$$

Regresyon formülünde görüldüğü kültürün rekreasyonel deneyimler üzerinde %56'lık olumlu bir etkiye sahip ve bu etki 0.05 hata payı düzeyinde anlamlıdır ($\beta=0.55$; $t=9,30 > 1.96$, $R^2=0.56$). Bu durum bireylerin ait oldukları kültür grubuna yönelik gerçekleştirilecek etkinliklerdeki bir birimlik yükselmenin, rekreatif deneyimler üzerinde olumlu yönde %56'lık bir değişim meydana getireceğini ortaya koymaktadır. Hipotez 1: KABUL kültür rekreasyonel deneyim tercihleri üzerinde %56 etkilidir.

H₂: Rekreasyonel deneyim tercihleri, rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bununla ilgili olarak YEM çalışması sonucunda elde edilen regresyon denklemi ve yorumu aşağıdaki gibidir.

$$Mem = 0.34 * RDT, Errorvar. 0.54, R^2 = 0.29$$

Regresyon formülünde görüldüğü üzere katılımcıların rekreasyonel deneyim tercihleri rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyetleri üzerinde %29'luk olumlu bir etkiye sahip ve bu etki 0.05 hata payı düzeyinde anlamlıdır ($\beta=0.34$; $t=4,84>1.96$, $R^2=0.29$).

Bu durum bireylerin rekreasyonel deneyimlerindeki bir birimlik yükselmenin, rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyetleri üzerinde olumlu yönde %29'luk bir değişim meydana getireceğini ortaya koymaktadır. Benzer bir ifadeyle rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet üzerinde rekreasyonel deneyim tercihleri olumlu bir etkiye sahiptir.

Yol diyagramında elde edilen değer 0.34' olduğu tespit edilmiştir. Hipotez 2: KABUL rekreasyonel deneyim tercihleri rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet üzerinde %29 etkilidir.

3.5. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Araştırma kapsamında anket yöntemi ile elde edilen verilerin çeşitli istatistiki analizlere tabi tutulması sonucu elde edilen bulgular aşağıdaki kısımlarda verilmiştir. İlk olarak katılımcılara ait demografik özellikler daha sonra ise çoklu cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

3.5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

İnsanları boş zaman aktivitelerine motive eden biyolojik, psikolojik, duygusal, sosyolojik ve kültürel faktörler vardır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 50). Ancak halkın boş zamanları değerlendirme tarzı, her şeyden önce onların bazı kişisel karakteristikleriyle yakından ilişkilidir. Bu yüzden örneklem grubuna giren katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek, eğitim durumu ve gelirine ilişkin veriler bu başlık altında irdelenmektedir. Ayrıca katılımcıların Alanya'daki ikamet süreleri, milliyetleri ve haftalık boş zamanlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 3.24 Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%	Medeni Durum	N	%
Kadın	228	47,4	Bekâr	208	43,2
Erkek	253	52,6	Evli	273	56,8
Toplam	481	100	Toplam	481	100
Yaş	N	%	Meslek	N	%
18-24	90	18,7	Memur	78	16,2
25-34	155	32,2	Kendi işi	95	19,8
35-44	118	24,5	İşçi	173	36,0
45-54	49	10,2	Emekli	74	15,4
55 ve üzeri	69	14,3	Diğer	61	12,7
Toplam	481	100	Toplam	481	100
Gelir (TL)	N	%	Milliyet	N	%
1500'den az	128	26,6	Türk	220	45,7
1500-2500	187	38,9	Alman	69	14,3
2501-3500	49	10,2	Rus	77	16,0
3501-4500	63	13,1	İngiliz	75	15,6
4501 ve üzeri	54	11,2	İskandinav	40	8,3
Toplam	481	100	Toplam	481	100
Alanya Yaşam Süresi (Yıl)	N	%	Eğitim	N	%
1 yıldan az	73	15,2	İlköğretim	58	12,1
1-3 yıl	103	21,4	Lise	138	28,7
4-6 yıl	78	16,2	Üniversite	223	46,4
6 yıldan fazla	227	47,2	Lisansüstü	62	12,9
Toplam	481	100	Toplam	481	100
Haftalık Boş Zaman Değerlendirme (saat)	N	%	İkamet Tipi	N	%
5 saatten az	166	34,5	Yerel Halk	220	45,7
5-10	178	37,0	Yerleşik Yabancı	261	54,3
11-15	61	12,7	Toplam	481	100
15 saatten fazla	76	15,8			
Toplam	481	100			

Tablo 3.24'de görüldüğü gibi katılımcıların %47,4 (n=228)'ü kadınlardan ve %52,6 (n=253)'sı erkeklerden oluşmaktadır. Bekâr olanlar araştırmanın %43,2 (n=208)'sini, evliler ise %56,8 (n=273)'ini temsil etmektedir. Yaş aralığına bakıldığında %32,2 (n=155)'si 25-34, %24,5 (n=118)'i 35-44, %18,7 (n=90)'si 18-24, %10,2 (n=49)'si 45-54, %14,3 (n=69)'ü 55 ve üzeri yaş gruplarından oluşmaktadır.

Katılımcıların %36 (n=173)'sı işçi, %19,8 (n=95)'i kendi işini yapanlar, %16,2 (n=78)'si memur, %15,4 (n=74)'ü emekli ve %12,7 (n=61)'si ise işsiz, yarı zamanlı ve çalışmayanlardan oluşan diğer seçeneğini temsil etmektedir.

Gelir grubuna ilişkin dağılıma bakıldığında en yüksek oranın %38,9 (n=187) ile 1500-2500TL aylık geliri olanlardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların aylık gelir dağılımına bakıldığında 1500TL'den az olanlar %26,6 (n=128), 3501-4500TL olanlar

%13,1 (n=63), 2501-3500TL olanlar %10,2 (n=49) ve %11,2 (n=54)'sinin ise 4501TL ve üzeri olduğu tespit edilmiştir.

Milliyet grubuna ilişkin dağılıma bakıldığında katılımcıların %45,7 (n=220)'si Türk, %15,6 (n=75)'si İngiliz, %16 (n=77)'si Rus, %14,3 (n=69)'ü Alman ve %8,3 (n=40)'ü İskandinav ülke vatandaşlarından oluşmaktadır. İskandinav ülkeleri; Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İzlanda'dan oluşan Kuzey Avrupa ülkeleridir.

Katılımcıların ne kadar süredir Alanya'da kaldıklarına bakıldığında 6 yıldan fazla bölgede yaşayanların %47,2 (n=227) ile en yüksek oranı sahip olduğu görülmektedir. Destinasyonda 1-3 yıl arası yaşayanların oranı %21,4 (n=103), 4-6 yıl arası yaşayanların oranı %16,2 (n=78) ve 1 yıldan az yaşayanların oranı %15,2 (n=73) olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılanların eğitim durumuna bakıldığında en yüksek oranı %46,4 (n=223) ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. Lise mezunu olanlar %28,7 (n=138), lisansüstü mezunları %12,9 (n=62) ve ilköğretim mezunları %12,1 (n=58) olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların haftalık kaç saat boş zaman değerlendirme aktivitelerine katıldığına ilişkin soruya en yüksek oranı %37 (n=178) ile 5-10 saat arası katılım düzeyi göstermektedir. Haftada 5 saatten az rekreatif faaliyetlere katılım gösterenlerin oranı %34,5 (n=166), 11-15 saat %12,7 (n=61) ve 15 saatten fazla olanların oranı ise %15,8 (n=76) olarak tespit edilmiştir. Son olarak araştırmaya katılanların %45,7 (n=220)'sini yerel halk ve %54,3 (n=261)'ünü de yerleşik yabancılar oluşturmaktadır.

3.5.2. Çoklu Cevaplara İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu kısmında ankete cevap verenlerin rekreasyon kelimesinden ne anladıkları, genel olarak boş zaman faaliyetlerine katılım yerleri, kimlerle birlikte hoşça vakit geçirdikleri ve daha çok hangi tür boş zaman değerlendirme aktivitelerine katıldıklarına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Ayrıca yerel yönetimlere tavsiyelerde bulunmak amacıyla halkın boş zaman değerlendirmesini kısıtlayan nedenlere ve yerel yönetimlerden beklentilere ilişkin bulgular bulunmaktadır. Bu bağlamda çoklu cevaplara ilişkin elde edilen bulgular, hem katılımcı hem de katılımcıların işaretledikleri cevap sayısı üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 3.25 Rekreasyon Kelimesinin Anlamına İlişkin Çoklu Cevaplar

Rekreasyon	Cevaplar (n=621)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Boş zaman değerlendirme	231	37,2	48,0
Eğlence hoşça vakit geçirme	188	30,3	39,1
Tepkime	83	13,4	17,3
Diğer	56	9,0	11,6
Regresyon	34	5,5	7,1
Reaksiyon	29	4,7	6,0
Toplam	621	100	129,1

Tablo 3.25’de araştırmaya katılan 481 kişinin rekreasyon kelimesinden ne anlıyorsunuz sorusuna birden çok cevap verdiği ve toplam 621 işaretleme yaptığı görülmektedir. Buna göre katılımcıların %48 (n=231)’i rekreasyon kelimesinin tam karşılığı olan boş zaman değerlendirme ve %39,1 (n=188)’i ise eğlence hoşça vakit geçirme kavramlarını işaretlemişlerdir. Katılımcıların %17,3 (n=83)’ünün ise tepkime kelimesini işaretlediği görülmektedir. Ankete katılanların %11,6 (n=56)’sı diğer seçeneğini işaretlemiştir. Bununla birlikte katılımcıların %7,1 (n=34)’i regresyon ve %6 (n=29)’sı reaksiyon kelimeleriyle rekreasyon terimini ayırt edememektedir.

Araştırmaya katılanların verdiği cevapların %37,2 (n=231)’sinin boş zaman değerlendirme ve %30,3 (n=188)’ünün ise eğlence hoşça vakit geçirme olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %13,4 (n=83)’ü tepkime, %5,5 (n=34)’i regresyon ve %4,7 (n=29)’sinin reaksiyon kavramı ile rekreasyon kelimesini karıştırdığı görülmektedir. Son olarak katılımcıların %9 (n=56)’unun anketteki diğer seçeneğinin işaretlediği tespit edilmiştir. Bunlar rekreasyon kavramını daha önce hiç duymayanlar, bilmiyorum ve yeniden yaratma olarak ifade edenlerden oluşmaktadır.

Tablo 3.26 Rekreasyonel Faaliyetlere Katılım Yerlerine İlişkin Çoklu Cevaplar

Rekreasyonel Alanlar	Cevaplar (n=736)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Açık alanlar	291	39,5	60,5
Ev	261	35,5	54,3
Spor tesisi	103	14,0	21,4
Kapalı alanlar	67	9,1	13,9
Diğer	14	1,9	2,9
Toplam	736	100	150,3

Tablo 3.26’e göre katılımcıların %60,5 (n=291)’i boş zamanlarını açık alan rekreasyon merkezlerinde, %54,3 (n=261)’ü ise boş zamanlarını daha çok evde geçirmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %21,4 (n=103)’ü spor tesislerini, %13,9 (n=67)’u kapalı alanları ve %2,9 (n=14)’u diğer rekreatif alanları tercih etmektedir.

Benzer bir biçimde toplam cevapların %39,5 (n=291)'i açık alan, %35,5 (n=261)'i evde boş zaman geçirildiğini göstermektedir. Ayrıca toplam cevapların %14 (n=103)'üne göre spor tesislerinde, %9,1 (n=67)'ine göre ise boş zamanlar kapalı alanlarda geçirilmektedir. Bununla birlikte toplam cevapların %1,9 (n=14)'ü ise restoran, aktif olarak spor faaliyetlerine katılma, ait olduğu inanca ilişkin yerlere gitme, dans etme ve doğum günü partilerine katılma gibi diğer rekreatif alanlarda boş zamanların geçirildiğini göstermektedir.

Tablo 3.27 Rekreatiyonel Faaliyetlere Katılım Durumuna İlişkin Çoklu Cevaplar

Faaliyetlere Katılım Durumu	Cevaplar (n=692)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Ailem	284	41,0	59,0
Arkadaşlarım	268	38,7	55,7
Yalnız	130	18,8	27,0
Diğer	10	1,4	2,1
Toplam	692	100	143,9

Tablo 3.27'e göre katılımcıların %59 (n=284)'ü boş zamanlarını ailesiyle ve %55,7 (n=261)'si arkadaşlarıyla birlikte ve %27 (n=130)'si yalnız geçirmektedir. Katılımcıların %2,1 (n=10)'i diğer seçeneğini işaretlemiştir. Benzer bir biçimde toplam cevapların %41 (n=284)'i katılımcıların boş zamanlarını aileleriyle, %38,7 (n=261)'si ise arkadaşlarıyla birlikte hoşça vakit geçirildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte cevapların %18,8 (n=130)'i kişilerin rekreatif faaliyetlere yalnız katıldığına ilişkindir. Diğer seçeneğinin ise toplam cevaplar içindeki oranın %1,4 (n=10) olduğu görülmektedir. Diğer seçeneği sevgili, akraba ve mesai arkadaşlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.28 Rekreatiyonel Faaliyetlere İlişkin Çoklu Cevaplar

Faaliyetler	Cevaplar (n=2333)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Arkadaş ziyaretlerine gitme	237	10,2	49,3
Kitap okuma	223	9,6	46,4
Televizyon izleme	216	9,3	44,9
Müzik dinleme	205	8,8	42,6
İnternette vakit geçirme	198	8,5	41,2
Yüzme	194	8,3	40,3
Spor yapma	194	8,3	40,3
Kafe / Kahvehaneye gitme	189	8,1	39,3
Pikniğe gitme	179	7,7	37,2
Sinema / Tiyatroya gitme	151	6,5	31,4
Gazete ve dergi okuma	134	5,7	27,9
Bahçe işleri ile vakit geçirme	101	4,3	21,0
Spor müsabakası izlemeye gitme	90	3,9	18,7
Diğer	22	0,9	4,6
Toplam	2333	100	485,0

Tablo 3.28’de görüldüğü gibi ankete cevap verenlerin %49,3 (n=237)’ü boş zamanını arkadaş ziyaretiyle, %46,4 (n=223)’ü kitap okuma, %44,9 (n=216)’u televizyon izleme, %42,6 (n=205)’sı müzik dinleme ve %41,2 (n=198)’si internette vakit geçirerek değerlendirmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %27,9 (n=134)’u gazete dergi okuma, %21 (n=101)’i bahçe işleri ile uğraşma ve %18,7 (n=90)’si boş zamanlarını spor müsabakası izleyerek geçirmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların %4,6 (n=22)’sı diğer seçeceğini işaretlemiştir.

Benzer bir biçimde toplam verilen cevaplara bakıldığında yanıtların %10,2 (n=237)’si arkadaş ziyaretlerine gidildiğini, %9,6 (n=223)’sı kitap okunduğunu, %9,3 (n=216)’ü televizyon izlendiğini, %8,8 (n=205)’i müzik dinlendiğini ve %8,5 (n=198)’i de internette vakit geçirildiğini göstermektedir. Ayrıca toplam cevapların %5,7 (n=134)’si gazete okunduğunu, %4,3 (n=101)’ünün bahçe işleri ile uğraşıldığını ve %3,9 (n=90)’unun spor müsabakası izlemeye gidildiğini göstermektedir. Bununla birlikte verilen cevapların %0,9 (n=22)’u diğer seçeceğinin işaretlendiğini göstermektedir. Diğer seçeneği spor yapma, yürüyüş, halı saha futbol müsabakaları, park alanlarında vakit geçirme, aynı gün içinde veya farklı zamanlarda bağımsız gezmeler olduğu görülmektedir.

Tablo 3.29 Rekreatif Faaliyetlere Katılımı Kısıtlayıcılara İlişkin Çoklu Cevaplar

Faaliyetlere Katılımı Kısıtlayıcılara	Cevaplar (n=1130)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Boş zaman yetersizliği	229	20,3	47,6
Maddi imkânsızlık	175	15,5	36,4
Ulaşım sorunu	94	8,3	19,5
Faaliyetlerle ilgili bilgi eksikliği	78	6,9	16,2
Alanlara gelen diğer kişilerin davranışı	78	6,9	16,2
WC, çeşme, lavabo, gibi ihtiyaçların kirliliği	74	6,5	15,4
İlgisizlik	72	6,4	15,0
Alanların sağlıklı olmaması	57	5,0	11,9
Akşam aydınlatma elemanlarının yetersizliği	56	5,0	11,6
Sağlık durumunun engel olması	44	3,9	9,1
Fiziksel uzaklık	43	3,8	8,9
Kişisel güvenlik sorunu	41	3,6	8,5
Çevredeki mobilya ve ekipmanların yetersizliği	41	3,6	8,5
Acil durumda ilk yardıma ilişkin eksiklikler	26	2,3	5,4
Diğer	22	1,9	4,6
Toplam	1130	100	234,9

Tablo 3.29’e göre katılımcıların rekreatif faaliyetlere bulunmalarını engelleyen en önemli nedenlerin %47,6 (n=229)’sı boş zaman yetersizliğinden, %36,4 (n=175)’ü maddi imkânsızlık ve %19,5 (n=94)’i ulaşım sorunu olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya

katılanların %8,5 (n=41)'i rekreatif faaliyetlere katılmayı en az kısıtlayıcı neden olarak çevredeki mobilya ve ekipmanların yetersizliği, %5,6 (n=26)'sı acil durumda ilk yardıma ilişkin eksiklikler ve %4,6 (n=22)'sının ise diğer seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Benzer biçimde toplam cevapların %20,3 (n=229)'ü boş zaman yetersizliğini, %15,5 (n=175)'i maddi imkânsızlık ve %8,3 (n=94)'ü ise ulaşım sorununu rekreatif faaliyetlere katılımı kısıtlayıcı en önemli nedenler olarak göstermektedir. Bununla birlikte toplam cevapların %3,6 (n=41)'sı rekreatif faaliyetlere katılmayı en az kısıtlayıcı neden olarak çevredeki mobilya ve ekipmanların yetersizliği, %2,3 (n=26)'ü acil durumda ilk yardıma ilişkin eksiklikler ve %1,9 (n=22)' unun ise diğer seçeneğini en az kısıtlayıcı neden olarak göstermektedir.

Tablo 3.30 Yerel Yönetimlerden Beklentilere İlişkin Çoklu Cevaplar

Yerel Yönetimlerden Beklentilere	Cevaplar (n=1335)		Genel Yüzde (%) (n=481)
	N	%	
Alanların temizliği	247	18,5	51,4
Yeni alanların yapılması	230	17,2	47,8
Kültürel içerikli etkinliklerin düzenli yapılması	186	13,9	38,7
Olanaklardan herkesin faydalanması	183	13,7	38,0
Sanatsal değeri olan etkinliklerin yapılması	170	12,7	35,3
Denetimlerin düzenli yapılması	158	11,8	32,8
Mobilya ve spor aletlerinin bakımı	142	10,6	29,5
Diğer	19	1,4	4,0
Toplam	1335	100	277,5

Tablo 3.30'a göre katılımcıların rekreatif faaliyetlere ilişkin en önemli beklentilerini %51,4 (n=247) ile rekreatif alanların temizliği, %47,8 (n=230) ile yeni alanların yapılması ve %38,7 (n=186) ile de kültürel içerikli etkinliklerin düzenli olarak yapılması oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %32,8 (n=158)'i rekreatif alanlardaki denetimlerin düzenli olarak yapılmasını, %29,5 (n=142)'i rekreatif alanlardaki mobilya ve spor aletlerinin bakımının sağlanmasını ve %4 (n=19)'ü de diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Benzer bir şekilde katılımcıların yaptıkları işaretlemelerin %18,5 (n=247)'ini alanların temizliği, %17,2 (n=230)'sini yeni alanların yapılması ve %13,9 (n=186)'ükültürel içerikli etkinliklerin düzenli olarak yapılmasından oluşmaktadır. Benzer bir şekilde toplam cevapların %11,8 (n=158)'i denetimlerin düzenli olarak yapılmasını, %10,6 (n=142)'sı mobilya ve spor aletlerinin bakımını ve %1,4 (n=19)'ü de diğer seçeneğinin işaretlendiğini göstermektedir.

3.5.3. T-Testi Sonuçları

Araştırma kapsamında elde edilen faktörlere ait ortalamalarda katılımcıların demografik değişkenlerine göre herhangi bir farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla t-testi kullanılmıştır. (Altunışık vd., 2010: 186). İkamet tipi değişkenine göre araştırmaya katılan yerel halk; Türkleri, yerleşik yabancılar ise Avrupalıları (Alman, İngiliz, Rus ve İskandinav) temsil etmektedir.

Tablo 3.31 Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Göre t-testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	İkamet Tipi	N	\bar{X} .	S.S.	t	p
Güç Mesafesi	Yerel	220	3,67	,90	1,997	,046
	Yerleşik	261	3,52	,75		
Zaman Oryantasyonu	Yerel	220	3,28	,97	6,032	,000
	Yerleşik	261	2,77	,89		
Yetenek Geliştirme	Yerel	220	3,61	,86	-2,819	,005
	Yerleşik	261	3,82	,73		
Başarma Hissini Tatma	Yerel	220	3,62	,91	-2,056	,040
	Yerleşik	261	3,77	,73		
Toplumdan Kabul Görme	Yerel	220	2,41	,90	-7,169	,000
	Yerleşik	261	3,01	,92		
Özerklik Duygusu	Yerel	220	3,51	,83	-2,374	,018
	Yerleşik	261	3,68	,76		
Memnuniyet	Yerel	220	2,71	,94	-10,074	,000
	Yerleşik	261	3,51	,79		
Bağımlı Değişken	Medeni Durum	N	\bar{X} .	S.S.	t	p
Aile Bağlarını Güçlendirme (ABG)	Bekâr	208	3,38	,98	-2,842	,005
	Evli	273	3,63	,93		

Tablo 3.31’de görüldüğü gibi katılımcıların ikamet tipi ile güç mesafesi boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t=1,997$; $p=0,046<0,05$). Buna göre yerel halk ($\bar{X}=3,67$, $S.S.=,90$), yerleşik yabancılar ($\bar{X}=3,52$, $S.S.=,75$) oranla daha yüksek bir düzeyde geniş güç mesafesi yönelimlidir. Ayrıca ankete cevap verenlerin ikamet tipleri ile zaman oryantasyonu yönelimleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=6,032$; $p=0,000<0,05$). Buna göre yerel halk ($\bar{X}=3,28$, $S.S.=,97$), yerleşik yabancılar ($\bar{X}=2,77$, $S.S.=,89$) oranla daha fazla kısa dönem yönelişi sahiptir.

Araştırmaya katılanların ikamet tipleri ile yetenek geliştirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-2,819$; $p=0,005<0,05$). Elde edilen bulgulara göre yetenek geliştirme boyutu, Türklere ($\bar{X}=3,61$, $S.S.=,86$) oranla Avrupalılara ($\bar{X}=3,82$, $S.S.=,73$) daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılıma ilişkin motivasyon sağlamaktadır.

Bununla birlikte ikamet tipleri ile başarıma hissini tatma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-2,056$; $p=0,040<0,05$). Elde edilen bulgulara göre başarıma hissini tatma boyutu, Türklere ($\bar{X}=3,62$, S.S.=91) oranla Avrupalılara ($\bar{X}=3,77$, S.S.=,73) daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılıma ilişkin motivasyon sağlamaktadır.

Katılımcıların ikamet tipleri ile toplumdan kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-7,169$; $p=0,000<0,05$). Elde edilen bulgulara göre toplumdan kabul görme boyutu, Türklere ($\bar{X}=2,41$, S.S.=90) oranla Avrupalılara ($\bar{X}=3,01$, S.S.=,92) daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılıma ilişkin motivasyon sağlamaktadır.

Araştırmaya katılanların ikamet tipleri ile özerklik duygusu ($t=-2,374$; $p=0,018<0,05$) boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan analizlere göre özerklik duygusu boyutu, Türklere ($\bar{X}=3,51$, S.S.=83) oranla Avrupalılara ($\bar{X}=3,68$, S.S.=,76) daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılıma ilişkin motivasyon sağlamaktadır.

Rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet düzeyi ile ikamet tipi arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($t=-10,74$; $p=0,000<0,05$). Elde edilen bulgulara göre Avrupalılar ($\bar{X}=3,51$, S.S.=,79), Türklere ($\bar{X}=2,71$, S.S.=94) oranla rekreasyonel alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır.

Son olarak katılımcıların medeni durumları ile aile bağlarını güçlendirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-2,842$; $p=0,005<0,05$). Buna göre evlilerin ($\bar{X}=3,63$, S.S.=93), bekârlara ($\bar{X}=3,38$, S.S.=,98) oranla daha fazla aile bağlarını güçlendirme deneyimine önem verdiği söylenebilir.

3.5.4. Varyans Analizi (ANOVA veya F Testi) Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik değişkenlere göre varyans analizi bulguları verilmektedir. Ayrıca gruplar arası farklılıkların tespit edildiği post hoc testi aynı tabloda yer almaktadır (Altunışık vd., 2010: 199).

Tablo 3.32 Gelir Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Gelir	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P	Ortalama Farkı (O.F.)			
Memnuniyet (MEM)	1500'den az	128	2,99	1,04	2,468	,044	1500'den az			
	1500-2500	187	3,12	,95						
	2501-3500	49	3,13	,91				Gelir	I-J	p.
	3501-4500	63	3,37	,95				1500-2500	-,1321	,225
	4501 ve üzeri	54	3,35	,65				2501-3500	-,1455	,361
	Toplam	481	3,14	,95				3501-4500	-,3848	,009*
					4501 ve üzeri	-,3642	,018*			

Tablo 3.32'de görüldüğü gibi katılımcıların gelir grupları ile Alanya'daki rekreasyon alanlarından duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=2,468$; $p=0,044<0,05$). Buna göre geliri 4501 ve üzeri ($\bar{X}=3,35$, S.S.=,65) olanlar, geliri 1500'den az

(\bar{X} =2,99, S.S.=1,04), 1500-2500 (\bar{X} =3,12, S.S.=,95), 2501-3500 (\bar{X} =3,13, S.S.=,91) ve 3501-4500 (\bar{X} =3,37, S.S.=,95) olanlara göre Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın geliri 1500'den az ile 3501-4500 ile 4501TL ve üzeri arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre geliri 1500 TL'den az olanlar, geliri 3501-4500TL arasında olanlara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3848 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3848; p=0,009<0,05). Bununla birlikte geliri 1500 TL'den az olanlar, geliri 4501TL ve üzeri olanlara göre Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3642 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3642; p=0,018<0,05).

Tablo 3.33 Yaş Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yaş	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P				
Yetenek Geliştirme (YG)	18-24	90	4,04	,71	4,977	,001	18-24	Ortalama Farkı (O.F.)		
	25-34	155	3,63	,79				Yaş	I-J	p.
	35-44	118	3,59	,84				25-34	,4091	,000*
	45-54	49	3,75	,68				35-44	,4479	,000*
	55 ve üzeri	69	3,73	,84				45-54	,2938	,037*
	Toplam	481	3,72	,80				55 ve üzeri	,3110	,014*
Aile Bağlarını Güçlendirme (ABG)	18-24	90	3,69	,99	2,618	,034	55 ve üzeri	Ortalama Farkı (O.F.)		
	25-34	155	3,56	,89				Yaş	I-J	p.
	35-44	118	3,45	,92				18-24	-,4365	,005*
	45-54	49	3,68	,85				25-34	-,3117	,025*
	55 ve üzeri	69	3,25	1,14				35-44	-,2015	,166
	Toplam	481	3,53	,96				45-54	-,4310	,016*
Toplumdan Kabul Görme (TG)	18-24	90	2,94	1,00	3,251	,012	18-24	Ortalama Farkı (O.F.)		
	25-34	155	2,60	1,01				Yaş	I-J	p.
	35-44	118	2,61	,81				25-34	,3342	,008*
	45-54	49	2,83	,95				35-44	,3305	,013*
	55 ve üzeri	69	2,94	,93				45-54	,1040	,539
	Toplam	481	2,74	,96				55 ve üzeri	,0061	,968
Memnuniyet (MEM)	18-24	90	3,45	,84	9,909	,000	25-34	Ortalama Farkı (O.F.)		
	25-34	155	2,95	,91				Yaş	I-J	p.
	35-44	118	2,88	,95				18-24	-,5067	,000*
	45-54	49	3,38	,97				35-44	,0702	,532
	55 ve üzeri	69	3,48	,91				45-54	-,4361	,001*
	Toplam	481	3,14	,95				55 ve üzeri	-,5302	,000*

Tablo 3.33'de görüldüğü gibi yaş grupları ile yetenek geliştirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,103; p=0,001<0,05). Buna göre 18-24 (\bar{X} =4,04, S.S.=,71) yaş grubundakiler, 25-34 (\bar{X} =3,63, S.S.=,79), 35-44 (\bar{X} =3,59, S.S.=,84), 45-54 (\bar{X} =3,75, S.S.=,68), 55 ve üzeri (\bar{X} =3,73, S.S.=,84) yaş gruplarına oranla daha fazla yetenek

geliştirme amaçlı rekreatif deneyim yaşama arzusu duymaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 18-24 ile 25-34, 18-24 ile 35-44, 18-24 ile 45-54, 18-24 ile 55 ve üzeri yaş grubu arasında görülmektedir. Bu sonuçlara göre; 18-24 yaş grubu 25-34 yaş grubuna oranla yetenek geliştirme boyutuna daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı, ,4091'dir ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,4091; p=0,000<0,05). 18-24 yaş grubunda olanlar, yaş grubu 35-44 olanlara göre yetenek geliştirme boyutuna daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı, ,4479 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,4479; p=0,000<0,05). Bununla birlikte 18-24 yaş grubunda olanlar, yaş grubu 45-54 olanlara göre yetenek geliştirme boyutuna daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2938 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,2938; p=0,037<0,05). Ayrıca 18-24 yaş grubunda olanlar, yaş grubu 55 ve üzeri olanlara göre yetenek geliştirme boyutuna daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı, ,3110 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3110; p=0,014<0,05).

Katılımcıların yaş grupları ile aile bağlarını güçlendirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=2,401; p=0,034<0,05). Buna göre 18-24 (\bar{X} =3,69, S.S.=,99) yaş grubundakiler, 25-34(\bar{X} =3,56, S.S.=,89), 35-44 (\bar{X} =3,45, S.S.=,92), 45-54 (\bar{X} =3,68, S.S.=,85), 55 ve üzeri (\bar{X} =3,25, S.S.=1,14) yaş gruplarına oranla daha fazla aile bağlarını güçlendirmeye yönelik deneyim yaşama duygusu taşımaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 55 ve üzeri ile 18-24, 55 ve üzeri ile 25-34, 55 ve üzeri ile 45-54 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; 55 ve üzeri yaş grubu olanlar, 18-24 yaş grubuna oranla aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha az önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı-,4365'dir ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,4365; p=0,005<0,05). Bununla birlikte 55 ve üzeri yaş grubu olanlar, yaş grubu 25-34 olanlara göre aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha az önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3157 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3157; p=0,025<0,05). Ayrıca 55 ve üzeri yaş grubunda olanlar, yaş grubu 45-54 olanlara göre aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha az önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,4310 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,4310; p=0,016<0,05).

Katılımcıların yaş grupları ile toplumdaki kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=2,947; p=0,012<0,05). Buna göre 18-24 (\bar{X} =2,94, S.S.=1,00) yaş grubundakiler, 25-34 (\bar{X} =2,60, S.S.=1,01), 35-44 (\bar{X} =2,61, S.S.=,81), 45-54 (\bar{X} =2,83, S.S.=,95), 55 ve üzeri (\bar{X} =2,90, S.S.=,93) yaş gruplarına oranla daha fazla toplumdaki kabul görme duygusu taşımaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 18-24 ile 25-34 ve 18-24 ile 35-44 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; 18-24 yaş grubu, 25-34 yaş grubuna oranla toplumdaki kabul görme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı, ,3342'dir ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3342; p=0,013<0,05). Bununla birlikte 18-24 yaş grubu olanlar, yaş grubu

35-44 olanlara göre toplumdaki kabul görme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı, ,3305 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3305; p=0,013<0,05).

Katılımcıların yaş grupları ile Alanya'daki rekreasyon alanlarından duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=8,356; p=0,000<0,05). Buna göre 55 ve üzeri (\bar{X} =3,45, S.S.=,84) yaş grubundakilerin, 18-24 (\bar{X} =3,45, S.S.=,84), 25-34 (\bar{X} =2,95, S.S.=,91), 35-44 (\bar{X} =2,88, S.S.=,95), 45-54 (\bar{X} =3,38, S.S.=,97) yaş gruplarına oranla memnuniyet düzeyleri daha yüksektir. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 25-34 ile 18-24, 25-34 ile 45-54 ve 25-34 ile 55 ve üzeri yaş grubu arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre 25-34 yaş grubu, 18-24 yaş grubuna oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha az memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,5067'dir ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5067; p=0,000<0,05). Bununla birlikte 25-34 yaş grubu olanlar, yaş grubu 45-54 olanlara göre rekreatif alanlardan daha az memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı, -,4361 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,4361; p=0,001<0,05). Ayrıca 25-34 yaş grubu olanlar, yaş grubu 55 ve üzeri olanlara göre daha az Alanya'daki rekreatif alanlardan memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı-,5302 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5302; p=0,000<0,05).

Tablo 3.34 Meslek Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Meslek	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P				
Toplumdan Kabul Görme (TG)	Memur	78	2,69	1,06	2,766	,027	Emekli	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Kendi işi	95	2,70	,96				Meslek	I-J	p.
	İşçi	173	2,63	,95				Memur	,3709	,017*
	Emekli	74	3,06	,92				Kendi işi	,3658	,014*
	Diğer	61	2,76	,81				İşçi	,4298	,001*
	Toplam	481	2,74	,96				Diğer	,3025	,067
Özerklik Duygusu (OD)	Memur	78	3,79	,69	3,418	,009	Memur	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Kendi işi	95	3,45	,87				Meslek	I-J	p.
	İşçi	173	3,52	,84				Kendi işi	,3352	,006*
	Emekli	74	3,79	,69				İşçi	,2688	,014*
	Diğer	61	3,59	,74				Emekli	-,0024	,985
	Toplam	481	3,60	,80				Diğer	,2047	,133
Memnuniyet (MEM)	Memur	78	2,96	,87	3,873	,004	Emekli	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Kendi işi	95	3,13	,93				Meslek	I-J	p.
	İşçi	173	3,05	,96				Memur	,5318	,001*
	Emekli	74	3,49	,89				Kendi işi	,3571	,015*
	Diğer	61	3,25	1,01				İşçi	,4417	,001*
	Toplam	481	3,14	,95				Diğer	,2466	,131

Tablo 3.34'de görüldüğü gibi katılımcıların meslek grupları ile toplumdaki kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=2,766; p=0,027<0,05). Buna göre emekli (\bar{X} =3,06, S.S.=,92) grubundakiler, memur (\bar{X} =2,69, S.S.=1,06), kendi işi (\bar{X} =2,70,

S.S.=,96), işçi (\bar{X} =2,63, S.S.=,95)ve diğer (\bar{X} =2,76, S.S.=,81) meslek gruplarına oranla daha yüksek bir oranda toplumdaki kabul görme amacıyla rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın emekli ile memur, emekli ile kendi işi, emekli ile işçi arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre emekli grubu, memur grubuna oranla daha fazla toplumdaki kabul görme amacına yönelik rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı,3709 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3709; p=0,017<0,05). Bununla birlikte emekli grubu, kendi işi grubuna oranla daha fazla toplumdaki kabul görme amacına yönelik rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı,3658 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3658; p=0,014<0,05). Ayrıca emekli grubu, işçi grubuna oranla daha fazla toplumdaki kabul görme amacına yönelik rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,4298 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,4298; p=0,001<0,05).

Katılımcıların meslek grupları ile özerklik duygusu boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,418; p=0,009<0,05). Buna göre memur (\bar{X} =3,79, S.S.=,69) grubundakiler, kendi işi (\bar{X} =3,45, S.S.=,87), işçi (\bar{X} =3,52, S.S.=,84), emekli (\bar{X} =3,79, S.S.=,69) ve diğer (\bar{X} =3,59, S.S.=,74) meslek gruplarına oranla daha yüksek bir özerklik duygusu sağlayacak rekreatif faaliyetleri tercih etmektedir. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın memur ile kendi işi ve memur ile işçi arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre memur grubu, kendi işi grubuna oranla daha fazla özerklik duygusuyla rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,3352 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3352; p=0,006<0,05). Bununla birlikte memur grubu, işçi grubuna oranla daha fazla toplumdaki özerklik duygusu kazandıran rekreatif faaliyetlerde bulunmaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2688 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,2688; p=0,014<0,05).

Katılımcıların meslek grupları ile Alanya'daki rekreasyon alanlarından duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,873; p=0,004<0,05). Buna göre emekli (\bar{X} =3,49, S.S.=,89) grubundakiler, memur (\bar{X} =2,96, S.S.=,87), kendi işi (\bar{X} =3,13, S.S.=,93), işçi (\bar{X} =3,05, S.S.=,96) ve diğer (\bar{X} =3,25, S.S.=1,01) meslek gruplarına oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın emekli ile memur, emekli ile kendi işi ve emekli ile işçi arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre emekli grubu, memur grubuna oranla Alanya'daki rekreasyon alanlarından daha yüksek düzeyde bir memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,5318 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,5318; p=0,001<0,05). Bununla birlikte emekli grubu, kendi işi grubuna oranla Alanya'daki rekreasyon alanlarından daha yüksek düzeyde bir memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,3571 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3571; p=0,015<0,05). Ayrıca emekli grubu, işçi grubuna oranla Alanya'daki rekreasyon

alanlarından daha yüksek düzeyde bir memnuniyet duymaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,4417 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,4417; p=0,001<0,05).

Tablo 3.35 Eğitim Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Eğitim	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P				
Yetenek Geliştirme (YG)	İlköğretim	58	3,46	1,07	3,083	,027	İlköğretim	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Lise	138	3,68	,84				Eğitim	I-J	p.
	Üniversite	223	3,80	,64				Lise	-,2162	,084
	Lisansüstü	62	3,79	,87				Üniversite	-,3398	,004*
	Toplam	481	3,72	,80				Lisansüstü	-,3269	,025*
Başarma Hissini Tatma (BHT)	İlköğretim	58	3,54	1,05	3,314	,020	Üniversite	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Lise	138	3,57	,96				Eğitim	I-J	p.
	Üniversite	223	3,81	,65				İlköğretim	,2659	,028*
	Lisansüstü	62	3,78	,73				Lise	,2354	,008*
	Toplam	481	3,70	,82				Lisansüstü	,1177	,819
Toplumdan Kabul Görme (TG)	İlköğretim	58	2,43	1,05	3,719	,012	Lisans üstü	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Lise	138	2,67	,97				Eğitim	I-J	p.
	Üniversite	223	2,79	,88				İlköğretim	,5417	,002*
	Lisansüstü	62	2,97	1,02				Lise	,3021	,039*
	Toplam	481	2,74	,96				Üniversite	-,1817	,185
Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma (GAU)	İlköğretim	58	3,36	,96	2,647	,048	Lise	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Lise	138	3,28	,95				Eğitim	I-J	p.
	Üniversite	223	3,53	,72				İlköğretim	-,0722	,579
	Lisansüstü	62	3,40	,77				Üniversite	-,2452	,007*
	Toplam	481	3,42	,83				Lisansüstü	-,1133	,373

Tablo 3.35'te görüldüğü gibi katılımcıların eğitim durumları ile yetenek geliştirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,083; p=0,027<0,05). Buna göre üniversite (\bar{X} =3,80, S.S.=,64) mezunları, ilköğretim (\bar{X} =3,46, S.S.=1,07), lise(\bar{X} =3,68, S.S.=,84) ve lisansüstü (\bar{X} =3,79, S.S.=,87) mezunlarına oranla daha yüksek bir düzeyde yetenek geliştirme boyutuna yönelik rekreatif deneyimler yaşama arzusundadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın ilköğretim ile üniversite ve ilköğretim ile lisansüstü arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; ilköğretim grubunun, üniversite mezunu grubuna oranla daha az yetenek geliştirme boyutuna önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,2162 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3398; p=0,004<0,05). Bununla birlikte ilköğretim grubunun, lisans üstü grubuna oranla daha az yetenek geliştirme boyutuna yönelik rekreatif etkinliklere önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3269 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3269; p=0,025<0,05).

Katılımcıların eğitim durumu ile başarma hissini tatma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,314; p=0,020<0,05). Buna göre üniversite (\bar{X} =3,81, S.S.=,65)

mezunları, ilköğretim ($\bar{X}=3,54$, S.S.=1,08), lise ($\bar{X}=3,57$, S.S.=,96) ve lisansüstü ($\bar{X}=3,78$, S.S.=,73) mezunlarına oranla daha yüksek bir düzeyde başarıma hissini tatma deneyimi yaşama arzusundadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın üniversite ile ilköğretim ve üniversite ile lise arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; üniversite grubunun, ilköğretim mezunu grubuna oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2659 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,2659; p=0,028<0,05). Bununla birlikte üniversite grubunun, lise grubuna oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2354 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,2354; p=0,008<0,05).

Katılımcıların eğitim durumu ile toplumdan kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=3,719; p=0,012<0,05). Buna göre lisansüstü ($\bar{X}=2,97$, S.S.=1,02) mezunları, ilköğretim ($\bar{X}=2,43$, S.S.=1,05), lise ($\bar{X}=2,67$, S.S.=,97) ve üniversite($\bar{X}=2,79$, S.S.=,88) mezunlarına oranla toplumdan kabul görme duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın lisansüstü ile ilköğretim ve lisansüstü ile lise arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; lisansüstü grubunun, ilköğretim mezunu grubuna oranla toplumdan kabul görme duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,5417 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,5417; p=0,002<0,05). Bununla birlikte lisansüstü grubunun, lise mezunu grubuna oranla toplumdan kabul görme duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,3021 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,3021; p=0,039<0,05).

Katılımcıların eğitim durumu ile geçici olarak aile ortamından uzaklaşma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F=2,647; p=0,048<0,05). Buna göre üniversite ($\bar{X}=3,53$, S.S.=,72) mezunları, ilköğretim ($\bar{X}=3,36$, S.S.=,96), lise ($\bar{X}=3,28$, S.S.=,95) ve lisansüstü ($\bar{X}=3,40$, S.S.=,77) mezunlarına oranla geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın lise ile üniversite arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; lise grubunun, üniversite mezunu grubuna oranla geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu daha düşük bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,2452 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,2452; p=0,007<0,05).

Tablo 3.36 Milliyet Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Milliyet	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P				
Yetenek Geliştirme (YG)	Türk	220	3,61	,86	3,297	,011	Rus	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Alman	69	3,69	,67				Milliyet	I-J	p.
	Rus	77	3,97	,64				Türk	,3595	,001*
	İngiliz	75	3,76	,88				Alman	,2800	,034*
	İskandinav	40	3,86	,68				İngiliz	,2177	,092
	Toplam	481	3,72	,80				İskandinav	,1134	,464
Başarım Hissini Tatma (BHT)	Türk	220	3,62	,91	2,884	,022	Rus	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Alman	69	3,56	,79				Milliyet	I-J	p.
	Rus	77	3,91	,67				Türk	,2880	,008*
	İngiliz	75	3,78	,75				Alman	,3464	,011*
	İskandinav	40	3,87	,66				İngiliz	,1250	,347
	Toplam	481	3,70	,82				İskandinav	,0366	,818
Aile Bağlarını Güçlendirme (ABG)	Türk	220	3,55	,95	3,477	,008	Rus	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Alman	69	3,43	1,01				Milliyet	I-J	p.
	Rus	77	3,84	,71				Türk	,2896	,022*
	İngiliz	75	3,35	1,11				Alman	,4142	,009*
	İskandinav	40	3,30	,90				İngiliz	,4886	,002*
	Toplam	481	3,53	,96				İskandinav	,5358	,004*
Toplumdan Kabul Görme (TG)	Türk	220	2,41	,92	15,015	,000	Türk	Ortalama Farkı (O.F.)		
	Alman	69	2,97	,92				Milliyet	I-J	p.
	Rus	77	2,94	,83				Alman	-,5543	,000*
	İngiliz	75	2,92	,96				Rus	-,5313	,000*
	İskandinav	40	3,39	,83				İngiliz	-,5122	,000*
	Toplam	481	2,74	,96				İskandinav	-,9750	,000*
Memnuniyet (MEM)	Türk	220	2,71	,94	25,747	,000	Türk	Ortalama Farkı		
	Alman	69	3,47	,64				Milliyet	I-J	p.
	Rus	77	3,55	,78				Alman	-,7551	,000*
	İngiliz	75	3,44	,78				Rus	-,8425	,000*
	İskandinav	40	3,64	1,01				İngiliz	-,7274	,000*
	Toplam	481	3,14	,95				İskandinav	-,9278	,000*

Tablo 3.36’da görüldüğü gibi katılımcıların milliyetleri ile yetenek geliştirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=3,297$; $p=0,011<0,05$). Buna göre Ruslar ($\bar{X}=3,97$, S.S.=,64), Alman ($\bar{X}=3,69$, S.S.=,67), Türk ($\bar{X}=3,61$, S.S.=,86), İngiliz ($\bar{X}=3,76$, S.S.=,88) ve İskandinav ($\bar{X}=3,86$, S.S.=,68) grubuna oranla daha fazla yetenek geliştirme boyutuna önem vermektedir. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın Rus ile Türk ve Rus ile Alman arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; Rusların, Türklere oranla yetenek geliştirme boyutuna daha yüksek bir seviyede önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,3595 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır (O.F.= ,3595; $p=0,001<0,05$). Bununla birlikte Rusların, Almanlara oranla yetenek geliştirme boyutuna daha yüksek bir seviyede önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2800 ve anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır (O.F.= ,2800; $p=0,034<0,05$).

Katılımcıların milliyetleri ile başarıma hissini tatma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=2,884$; $p=0,022<0,05$). Buna göre Ruslar ($\bar{X}=3,91$, $S.S.=,67$), Alman ($\bar{X}=3,56$, $S.S.=,79$), Türk ($\bar{X}=3,62$, $S.S.=,91$), İngiliz ($\bar{X}=3,78$, $S.S.=,75$) ve İskandinav ($\bar{X}=3,87$, $S.S.=,66$) grubuna oranla daha yüksek bir düzeyde başarıma hissini tatma deneyimi yaşama arzusunda. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın Türk ile Alman arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; Rusların, Türklere oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2880 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,2880$; $p=0,008<0,05$). Bununla birlikte Rusların, Almanlara oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,3464 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,3464$; $p=0,008<0,05$).

Katılımcıların milliyetleri ile aile bağlarını güçlendirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=3,477$; $p=0,008<0,05$). Buna göre Ruslar ($\bar{X}=3,84$, $S.S.=,71$), Alman ($\bar{X}=3,43$, $S.S.=1,01$), Türk ($\bar{X}=3,55$, $S.S.=,95$), İngiliz ($\bar{X}=3,35$, $S.S.=1,11$) ve İskandinav ($\bar{X}=3,30$, $S.S.=,90$) grubuna oranla daha fazla aile bağlarını güçlendirmeye yönelik deneyim yaşama duygusu taşımaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın Türk ile Alman, Türk ile Rus, Türk ile İngiliz ve Türk ile İskandinav arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; Ruslar, Türklere oranla aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,2896 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,2896$; $p=0,022<0,05$). Bununla birlikte Ruslar, Almanlara oranla aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı,4142 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,4142$; $p=0,022<0,05$). Ayrıca Ruslar, İngilizlere oranla aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,4886 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,4886$; $p=0,002<0,05$). Son olarak Ruslar, İskandinavlara oranla aile bağlarını güçlendirme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Gruplar arasındaki ortalama farkı,5358 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır ($O.F.= ,5358$; $p=0,004<0,05$).

Katılımcıların milliyetleri ile toplumdan kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=15,015$; $p=0,000<0,05$). Buna göre İskandinavlar ($\bar{X}=3,39$, $S.S.=,83$), Alman ($\bar{X}=2,97$, $S.S.=,92$), Türk ($\bar{X}=2,41$, $S.S.=,92$), İngiliz ($\bar{X}=2,92$, $S.S.=,96$) ve Rus ($\bar{X}=2,94$, $S.S.=,83$) grubuna oranla toplumdan kabul görme duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın Türk ile Alman, Türk ile Rus, Türk ile İngiliz ve Türk ile İskandinav arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; toplumdan kabul görme duygusu Almanlara oranla Türklere daha düşük bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,5543 ve anlamlılık

düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5543; $p=0,000<0,05$). Bununla birlikte; Türklere, Ruslara oranla toplumdaki kabul görme duygusu daha düşük bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,5315 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5315; $p=0,000<0,05$). Ayrıca Türklere, İngilizlere oranla toplumdaki kabul görme duygusu daha düşük bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,5122 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5122; $p=0,000<0,05$). Son olarak Türklere, İskandinavlara oranla toplumdaki kabul görme duygusu daha düşük bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,9750 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,9750; $p=0,000<0,05$).

Katılımcıların milliyetleri ile Alanya'daki rekreasyon alanlarından duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=25,747$; $p=0,000<0,05$). Buna göre İskandinavlar ($\bar{X}=3,64$, S.S.=,78), Alman ($\bar{X}=3,47$, S.S.=,64), Türk ($\bar{X}=2,71$, S.S.=,94), İngiliz ($\bar{X}=3,44$, S.S.=,78) ve Rus ($\bar{X}=3,55$, S.S.=,78) grubuna oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın Türk ile Alman, Türk ile Rus, Türk ile İngiliz ve Türk ile İskandinav arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; Türklerin, Almanlara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,7551 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,7551; $p=0,000<0,05$). Bununla birlikte Türklerin, Ruslara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,8425 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,8425; $p=0,000<0,05$). Ayrıca Türklerin, İngilizlere oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,7274 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,7274; $p=0,000<0,05$). Son olarak Türklerin, İskandinavlara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,9278 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,9278; $p=0,000<0,05$).

Tablo 3.37 İkamet Durumu Değişkenine Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	İkamet Durumu	N	\bar{X}	S.S.	ANOVA		LSD Testi Bulguları			
					F	P				
Yetenek Geliştirme (YG)	1 yıldan az	73	3,82	,87	4,307	,005	6 yıl üstü	Ortalama Farkı (O.F.)		
	1-3 yıl	103	3,90	,76				İkamet	I-J	p.
	4-6 yıl	78	3,79	,57				1 yıldan az	-,2292	,033*
	6 yıl üstü	227	3,59	,84				1-3 yıl	-,3063	,001*
	Toplam	481	3,72	,80				4-6 yıl	-,2019	,053
Başarma Hissini Tatma (BHT)	1 yıldan az	73	3,73	,76	3,762	,011	1-3 yıl	Ortalama Farkı (O.F.)		
	1-3 yıl	103	3,93	,78				İkamet	I-J	p.
	4-6 yıl	78	3,67	,67				1 yıldan az	,1950	,120
	6 yıl üstü	227	3,60	,89				4-6 yıl	,0651	,035*
	Toplam	481	3,70	,82				6 yıl üstü	,1281	,001*
Toplumdan Kabul Görme (TG)	1 yıldan az	73	2,88	,88	10,900	,000	6 yıl üstü	Ortalama Farkı (O.F.)		
	1-3 yıl	103	3,08	,91				İkamet	I-J	p.
	4-6 yıl	78	2,87	,90				1 yıldan az	-,3895	,002*
	6 yıl üstü	227	2,49	,96				1-3 yıl	-,5845	,000*
	Toplam	481	2,74	,96				4-6 yıl	-,3797	,002*
Geçici Olarak Aile Ortamından Uzaklaşma (GAU)	1 yıldan az	73	3,34	,80	2,962	,032	6 yıl üstü	Ortalama Farkı (O.F.)		
	1-3 yıl	103	3,55	,79				İkamet	I-J	p.
	4-6 yıl	78	3,59	,79				1 yıldan az	-,0032	,977
	6 yıl üstü	227	3,33	,76				1-3 yıl	-,2109	,033*
	Toplam	481	3,42	,73				4-6 yıl	-,2590	,018*
Memnuniyet (MEM)	1 yıldan az	73	3,48	,75	7,543	,000	6 yıl üstü	Ortalama Farkı (O.F.)		
	1-3 yıl	103	3,33	,90				İkamet	I-J	p.
	4-6 yıl	78	3,14	,94				1 yıldan az	-,5248	,000*
	6 yıl üstü	227	2,96	,99				1-3 yıl	-,3710	,001*
	Toplam	481	3,14	,95				4-6 yıl	-,1795	,144

Tablo 3.37’de katılımcıların ikamet durumu ile yetenek geliştirme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=4,307$; $p=0,005<0,05$). Buna göre bölgede 1-3 yıl yaşayanlar ($\bar{X}=3,90$, $S.S.=,76$), 1 yıldan az ($\bar{X}=3,82$, $S.S.=,87$), 4-6 yıl ($\bar{X}=3,79$, $S.S.=,57$) ve 6 yıl üstü ($\bar{X}=3,59$, $S.S.=,84$) yaşayan grubu oranla daha fazla uzun dönem oryantasyon boyutuna önem vermektedir. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 6 yıl üstü ile 1 yıldan az ve 6 yıl ile 1-3 yıl yaşayanlar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; bölgede 6 yıl üstü yaşayanlar, 1 yıldan az yaşayanlara oranla yetenek geliştirme boyutuna daha az bir seviyede önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı $-,2292$ ve anlamlılık düzeyi $0,05$ ’in altındadır ($O.F.= -,2292$; $p=0,033<0,05$). Bununla birlikte bölgede 6 yıl üstü yaşayanlar, 1-3 yıl yaşayanlara oranla yetenek geliştirme boyutuna daha az bir seviyede önem verdikleri söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı $-,3063$ ve anlamlılık düzeyi $0,05$ ’in altındadır ($O.F.= -,3063$; $p=0,001<0,05$).

Katılımcıların ikamet durumu ile başarma hissini tatma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=3,792$; $p=0,011<0,05$). Buna göre bölgede 1-3 yıl yaşayanlar ($\bar{X}=3,93$, $S.S.=,78$), 1 yıldan az ($\bar{X}=3,73$, $S.S.=,76$), 4-6 yıl ($\bar{X}=3,67$, $S.S.=,67$), ve 6 yıl üstü

($\bar{X}=3,60$, S.S.=,89) yaşıyan grubuna oranla daha yüksek bir düzeyde başarıma hissini tatma deneyimi yaşama arzusundadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 1-3 yıl ile 4-6 yıl ve 1-3 yıl ile 6 yıl üstü yaşıyanlar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; bölgede 1-3 yıl yaşıyanlar, 4-6 yıl yaşıyanlara oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,0651 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,0651; $p=0,008<0,05$). Bununla birlikte bölgede 1-3 yıl yaşıyanlar, 6 yıl üstü yaşıyanlara oranla daha fazla başarıma duygusunu tatmaya ilişkin deneyim yaşama arzusunda olduğu söylenebilir. Gruplar arasındaki ortalama farkı ,1280 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= ,1281; $p=0,001<0,05$).

Katılımcıların ikamet durumu ile toplumdan kabul görme boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=10,900$; $p=0,000<0,05$). Buna göre bölgede 1-3 yıl yaşıyanlar ($\bar{X}=3,08$, S.S.=,91), 1 yıldan az ($\bar{X}=2,88$, S.S.=,88), 4-6 yıl ($\bar{X}=2,87$, S.S.=,90), ve 6 yıl üstü ($\bar{X}=2,49$, S.S.=,96) yaşıyan grubuna oranla toplumdan kabul görme duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 6 yıl üstü ile 1 yıldan az, 6 yıl üstü ile 1-3 yıl ve 6 yıl üstü ile 4-6 yıl yaşıyanlar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; bölgede 6 yıl üstü yaşıyanlar, 1 yıldan az yaşıyanlara oranla toplumdan kabul görme duygusu daha az motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3895 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3895; $p=0,002<0,05$). Bununla birlikte; bölgede 6 yıl üstü yaşıyanların, 1-3 yıl yaşıyanlara oranla daha düşük bir düzeyde toplumdan kabul görme duygusu motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,5845 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,5845; $p=0,000<0,05$). Ayrıca bölgede 6 yıl üstü yaşıyanların, 4-6 yıl yaşıyanlara oranla daha düşük bir düzeyde toplumdan kabul görme duygusu motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,3895 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,3797; $p=0,002<0,05$).

Katılımcıların ikamet durumu ile geçici olarak aile ortamından uzaklaşma boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=2,962$; $p=0,032<0,05$). Buna göre bölgede 4-6 yıl ($\bar{X}=3,59$, S.S.=,79) yaşıyanların, 1 yıldan az ($\bar{X}=3,34$, S.S.=,80), 1-3 yıl ($\bar{X}=3,55$, S.S.=,79) ve 6 yıl üstü ($\bar{X}=3,33$, S.S.=,76) yaşıyan gruba oranla geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 6 yıl üstü ile 1-3 yıl ve 6 yıl üstü ile 4-6 yıl yaşıyanlar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; bölgede 6 yıl üstü yaşıyanların, 1-3 yıl yaşıyanlara oranla daha düşük bir düzeyde geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı -,0032 ve anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır (O.F.= -,0032; $p=0,033<0,05$). Ayrıca bölgede 6 yıl üstü yaşıyanların, 4-6 yıl

yaşayanlara oranla daha düşük bir düzeyde geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu motivasyon sağlamaktadır. Gruplar arasındaki ortalama farkı $-,2590$ ve anlamlılık düzeyi $0,05$ 'in altındadır (O.F.= $-,2590$; $p=0,018<0,05$).

Katılımcıların ikamet durumu ile Alanya'daki rekreasyon alanlarından duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=7,543$; $p=0,000<0,05$). Buna göre bölgede 1 yıldan az yaşayanlar ($\bar{X}=3,48$, S.S.=,75), 1-3 ($\bar{X}=3,33$, S.S.=,90), 4-6 yıl ($\bar{X}=3,14$, S.S.=,94), ve 6 yıl üstü ($\bar{X}=2,96$, S.S.=,99) yaşayan gruba oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Grup ortalamalarına bakıldığında ise farklılığın 6 yıl üstü ile 1 yıldan az ve 6 yıl üstü ile 1-3 yıl yaşayanlar arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; bölgede 6 yıl üstü yaşayanların, 1 yıldan az yaşayanlara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı $-,5248$ ve anlamlılık düzeyi $0,05$ 'in altındadır (O.F.= $-,5248$; $p=0,000<0,05$). Ayrıca bölgede 6 yıl üstü yaşayanların, 1-3 yıl yaşayanlara oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan duydukları memnuniyetin daha az olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama farkı $-,3710$ ve anlamlılık düzeyi $0,05$ 'in altındadır (O.F.= $-,3710$; $p=0,018<0,05$).

SONUÇ

Bu çalışmada, Antalya ilinin önemli turistik bölgelerinden biri olan Alanya ilçesinde yaşayan yerel halk ve yerleşik yabancılardan oluşan örneklemin kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri ve rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki yapısal eşitlik modeli aracılığıyla test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yazın taraması sonucunda oluşturulan modelin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Sağcan (1986: 1-2)'a göre rekreasyonel aktiviteler, kişilerin boş zamanlarında özgürce seçtikleri faaliyetlerdir. Dolayısıyla bireylerin boş zaman faaliyetleri yaşadıkları toplumlardan veya kültürlerden soyutlanamaz.

Kültür, rekreasyonel deneyim tercihleri üzerinde %56'lık bir etkiye sahiptir. Araştırmanın H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Bu çalışmada kurulan ilişki içindeki standardize edilmiş β katsayısı 0.55 olarak hesaplanmıştır. Yerel halkın ve yerleşik yabancıların kültürel değerlerine ilişkin aktivitelerin rekreasyonel deneyim tercihleri üzerinde ayırt edici bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca rekreasyonel deneyim tercihleri, rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet üzerinde %29'luk bir etkiye sahiptir. H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Kurulan ilişki içindeki standardize edilmiş β katsayısı 0.34 olarak hesaplanmıştır. Araştırma grubunu oluşturan örneklemin rekreasyonel deneyim tercihlerinin memnuniyet üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tüm bunlar dikkate alındığında araştırmada kullanılan değişkenlerin dışında rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet üzerinde başka rekreasyonel deneyim tercihlerinin olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle araştırma daha geniş örneklem gruplarına ve daha fazla rekreasyonel deneyim tercihleri boyutunun katıldığı çalışmalara temel oluşturabilir.

Kelly ve Freysinger (2000: 68)'e göre boş zaman meşguliyetlerinin farklılığı cinsiyet, ırk, meslek, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi değişkenlerle gösterilmektedir. Buna ise 'Sosyal Kararlılık Modeli' denilmektedir. Dolayısıyla gruplar arasındaki farklılıklara geçmeden önce katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler vermekte fayda vardır. Demografik sonuçlara ilişkin araştırma bulguları ve öneriler şu şekilde sıralanmaktadır :

- Demografik değişkenlere ilişkin yapılan analize göre en yüksek grubu erkekler (%52,6), 25-34 yaş (%32,2), evli (%56,8), işçi (%36), 1500-2500TL gelir (%38,9), Türk (%45,7) ve üniversite (%46,4) mezunlarından oluşmaktadır. Kılbaş (2010: 91)'a göre eğitim imkânlarının değişmesiyle daha fazla çocuk, genç ve yetişkin, artan eğitim olanaklarından yararlanmaktadır. Bu durum milyonlarca insanın boş zamanı değerlendirme ve kültürel etkinliklerden yararlanacağı anlamına gelmektedir. Yerel

yönetimlerin rekreasyon alan planlamasında farklı demografik özellikleri göz önünde bulundurması gerekir.

- Rekreasyon kelimesi, katılımcıların %48'i tarafından boş zaman değerlendirme ve %39,1'i tarafından ise eğlence-hoşça vakit geçirme olarak tanımlanmaktadır. Kurar ve Baltacı (2014: 46)'nın çalışmasında; araştırmaya katılanların %47'sinin boş zamanı değerlendirme ve %22'sinin eğlence-boş zaman-psikolojik rahatlama olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Araştırma bulguları alan yazınla benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.
- Araştırmaya katılanların %60,5'i boş zamanlarını açık hava rekreasyon merkezlerinde ve %54,3 ise boş zamanlarını daha çok evde geçirmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %21,4'ü spor tesislerini, %13,9'u kapalı alanları ve %2,9'u diğer rekreatif alanları tercih etmektedir. Yerel yönetimlerin rekreasyonel alanların hem hedeflerini hem de görevlerini tam olarak yerine getirmelerine ilişkin kararlar alması gerekir. Örneğin bu alanlara ulaşım ve faaliyetlerin sürdürülebilirliği sağlanabilir.
- Araştırmaya katılanların %49,3'ü boş zamanını arkadaş ziyaretiyle, %46,4'ü kitap okuma, %44,9'u televizyon izleme, %42,6'sı müzik dinleme ve %41,2'si internette vakit geçirerek değerlendirmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %27,9'u gazete dergi okuma, %21'i bahçe işleri ile uğraşma ve %18,7'si boş zamanlarını spor müsabakası izleyerek değerlendirmektedir. Araştırma bulguları White ve Bustam (2010: 2)'in çalışmalarına benzerlik göstermektedir. Yerel yönetimlerin hayvanat bahçesi, doğal manzarayı izleme alanları, fotoğraf çekme ve doğa yürüyüş parkurlarına yönelik çalışmalar yapmalıdır.
- Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların %47,6'sı boş zaman yetersizliği, %36,4'ü maddi imkânsızlık, %19,5'i ulaşım sorunu ve %16,2'si ise faaliyetlerle ilgili bilgi eksikliği gibi yüksek dereceli yapısal kısıtlardan (Johnson vd., 2001: 127) dolayı boş zaman değerlendirme aktivitelerinde bulunmamaktadır. Yerel yöneticilerin alanlara ilişkin yüksek dereceli yapısal kısıtların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmelidir.
- Rekreasyonistlerin faaliyetlere ilişkin en önemli beklentilerini %51,4 ile rekreatif alanların temizliği, %47,8 ile yeni alanların yapılması ve %38,7 ile de kültürel içerikli etkinliklerin düzenli olarak yapılması oluşturmaktadır. Bu yönüyle yerel yönetimlerin rekreasyonel alan planlamalarını doğal çevrenin, kültürel mirasın, çevre sakinlerinin, yerel halkın ve mülk sahiplerinin çıkarlarına saygı duyacak şekilde gerçekleştirmesi gerekir.

- Yapılan analizlere göre rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyetin orta düzey bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Arslan ve Türkmen (2012: 45)' e göre boş zaman ve rekreasyon etkinliklerinin şehir hayatındaki bir çok problemin çözülmesinde, hatta problemlerin ortaya çıkmasının önlenmesinde önemli yeri bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin rekreasyonel aktivitelere yönelik planlamaları kentsel alanlardaki yaşam koşullarına iyileşmesine (temiz hava, temiz su, rahatlık, sessizlik ve alanların çeşitliliği gibi çevre kalitesiyle ilgili) katkılar sunacaktır.
- Araştırma sonuçlarına göre kadınlar erkeklere oranla katıldıkları aktivitelerde daha fazla özgürlük hissi duyma arzusundadır. Ayrıca kadınlar rekreatif aktivitelere nerede katılacağına ilişkin olarak da kimsenin etkisinde kalmadan karar verme eğilimindedirler.
- Yapılan analizlere göre evliler aile bağlarına güçlendirme deneyimine daha fazla önem vermektedir. Mahon vd., (2000: 25-34) boş zamanın aile ile paylaşılmasının kişisel ve toplumsal gelişmeyi etkilediğini belirtmektedir. Bölgeye kazandırılacak rekreasyon merkezlerine ilişkin olarak ailelerin birlikte vakit geçirebileceği alanlara ilişkin planlamalara yer verilmesi gerekir.
- Araştırmaya katılan 18-24 yaş grubunun aile bağlarını güçlendirme deneyimi yaşama arzusundadır. Karaküçük ve Gürbüz (2007: 48)'ün yaptığı araştırma sonuçlarına göre açık veya kapalı alan rekreasyon alanlarında aile ile birlikte boş zaman faaliyetlerine katılmak veya yapmak aile bağlarının kuvvetlenmesi açısından oldukça faydalı bulunmuştur. Yerel yönetimlerin rekreasyonel alan planlamalarında aile ile birlikte vakit geçirebilecek yerleri göz önünde tutması gerekir.
- Araştırmanın yaş gruplarına ilişkin bulgularından bir diğeri ise yetişkin rekreasyon davranışlarının geliştiği dönem olarak görülen 18-24 yaş grubunun yetenek geliştirme deneyimine daha fazla önem vermesidir. Köktaş (2004: 83-86)'a göre alışkanlık, tutum ve davranışlar bu dönemde önemli derecede gelişmektedir. Ayrıca bu dönemde bireysel sporlar, kulüpler, müzik, tiyatro, hobiler, aile içi aktiviteler ve kamu kurumları tarafından düzenlenen etkinliklere katılım oldukça yüksektir. Yerel yönetimlerin destinasyonda gençlerin yeteneklerini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenlemesi ve bu tür alanların sayısının artmasına katkıda bulunması gerekir.
- Toplumdan kabul görme duygusuna 18-24 yaş grubu daha fazla önem vermektedir. Rekreatif etkinliklerin toplum üyelerine sağlayacağı yaşam deneyimleri, çocuk ve gençlerin içinde buldukları sorunları çözmelerine ve toplumla bütünleşmelerinde önemli fırsatlar sunmaktadır.

- 55 ve üzeri yaşta kişiler rekreasyonel alanlardan diğer gruplara oranla daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Bölgedeki rekreasyonel alanlardan orta düzeyde bir memnuniyet duyulurken, üçüncü yaş grubunun daha yüksek bir memnuniyet duyması fiziki şartlar ve sosyal dezavantajlar nedeniyle katıldığı boş zaman aktivitelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimlerin üçüncü yaş grubunun fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyabilecekleri yeni yerler yapması son derece önemli görülmektedir.
- Toplumdan kabul görme motivasyonu emeklileri rekreasyonel aktivitelere daha fazla yönlendirmektedir. Emeklilik yaşının ülkeden ülkeye değişmesi üçüncü yaş turizmi açısından turizm ve rekreasyon işletmeciliği ile uğraşanların dikkatini çekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 6). Bu nedenle pek çok hava yolu şirketi tarafından kısa mesafeli uçuşlar düzenlemesi seyahat kulüplerinin artmasını olumlu yönde etkilemektedir (Mclean ve Hurt, 2012: 2).
- Araştırmaya katılan memurların özerklik duygusu sağlayacak rekreatif etkinlikleri tercih ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca memurlar rekreatif aktivitelere nerede katılacağına ilişkin olarak da kimsenin etkisinde kalmadan karar verme eğilimindedirler.
- Emekliler rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Karaküçük ve Gürbüz (2006: 28)'e göre emeklilik döneminde daha fazla boş zamanı olan insanların, emekliliğe adapte olmak ve emekliliği güzel yaşamak için seyahate çıkmayı tercih etmektedir. Destinasyonun sahip olduğu doğal güzellikleri ve özellikle 3. yaş turizmine uygun iklim koşulları tercih edilirliliğini arttırmaktadır. Yerel yönetimlerin bölgenin sahip olduğu değerleri koruyucu önlemler alması gerekir.
- Araştırmanın en yüksek gelir grubunun rekreasyonel alanlardan diğerlerine oranla daha yüksek düzeyde bir memnuniyet duyduğu tespit edilmiştir. Karaküçük ve Gürbüz (2007: 27)'e göre gelir seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda rekreasyonel etkinliklere talep daha yoğun olmaktadır. Bu yönüyle araştırma bulgularıyla literatür bulgularının benzer olduğu söylenebilir. Demir ve Çevirgen (2006: 6) ise insanların refah düzeyi arttıkça daha fazla çalışma dışı zamanı arzuladığını belirtmektedir. Araştırmadaki asgari ücretin altındaki gelir grubunun memnuniyet düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin rekreasyonel alan planlamalarında maddi imkânsızlık gibi yapısal kısıtları göz önünde bulundurması gerekir.
- Elde edilen bulgulara göre üniversite mezunları yetenek geliştirme boyutuna yönelik rekreatif deneyimler yaşama arzusundadır. Karaküçük ve Gürbüz (2007: 49)'e göre

bireylerin kendini keşfetmesi ve ne tür becerilere sahip olduğunun anlaşılması ancak kişinin severek ve isteyerek yaptığı işi yapmasına bağlıdır. Bu nedenle hem yetişkinlerin hem de çocukların ilgi ve yeteneğinin erken dönemlerde belirlenmesi ve eğitime yön verilmesinin en önemli yollarından birisi de rekreatif etkinliklere katılmaktır.

- Analiz sonuçlarına göre üniversite mezunlarının yüksek bir düzeyde başarıma hissini tatma deneyimi yaşama arzusunda olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunlarının boş zaman faaliyetlerine daha çok bir işi başarabileceği duygusuyla, fiziksel dayanıklılığı test etmek amacıyla ve kendine verdiği değeri arttırmak amacıyla katıldığı söylenebilir.
- Yapılan analizlerde geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu, üniversite mezunlarına yüksek düzeyde bir motivasyon sağlamaktadır. Karaküçük ve Gürbüz (2010: 49) kişilerin olumsuz durumları ortadan kaldırmak için bireysel ya da grupsal olarak rekreasyonel aktivitelere katılım gösterdiğini ifade etmektedir. Yerel yönetimlerin rekreasyonel alan planlamalarında; bölgeye yorulma ve streslenme gibi olumsuz psikolojik rahatsızlıkları ortadan kaldıracak yeni tesisler kazandırması gerekir.
- Yapılan analiz sonuçlarına göre Türklerin daha fazla kısa dönem yönelişe sahip olduğu tespit edilmiştir. Hofstede (2011: 13)' e göre Türkler kısa dönem yönelimlidir ve geçmiş ve şimdiki zamanla daha fazla ilgilenmektedir. Ayrıca geleceğe ilişkin bir yatırım yapmak yerine kazançlarını hemen harcama eğiliminde oldukları söylenebilir.
- Araştırma bulgularına göre Ruslar, yetenek geliştirme deneyimine yönelik aktiviteler tercih etmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak; Rusların neleri yapabileceğini görmek isteme ve doğal ortamlara daha çabuk alışmak amacıyla rekreasyonel deneyim yaşama arzusunda olduğunu söylenebilir.
- Yapılan analizlerde Ruslar aile bağlarını güçlendirmeye yönelik deneyim yaşama duygusu taşımaktadır. Rusların çocuklarının kendilerinden istediklerini gerçekleştirme eğiliminde oldukları, ailesiyle birlikte bir şeyler yapma duygusuna sahip olduğu ve ailesinin tamamının içinde bulunduğu etkinliklere önem verdiği söylenebilir. Stokowski (2002: 368) aileleriyle sıkı bağları olan bireylerin boş zaman aktivitelerini de aile üyeleriyle birlikte yapmaya meyilli olduklarını öne sürmüştür.
- Yapılan analizlerde toplumdan kabul görme duygusu, İskandinavlara daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılım motivasyonu sağlamaktadır. Karaküçük ve Gürbüz (2010: 51)'e göre toplumsal anlamda rekreasyonel ihtiyacın oluşmasındaki

temel neden her kesimden olan insanların birbirlerini tanımalarına dostluklar kurmalarına ortak amaçlar etrafında çalışmalarına imkân vermesidir.

- Araştırma bulgularına göre İskandinavlar diğer milletlere oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Bu durumun en önemli nedeni olarak fiziki şartlar ve sosyal dezavantajlar nedeniyle insanların katıldığı boş zaman aktivitelerinin diğer insanlardan tamamen farklı olması gösterilebilir.
- Araştırma bölgesinde üç yıldan daha az bulunanların diğerlerine oranla daha yüksek bir düzeyde başarıma hissini tatma deneyimi yaşama arzusunda olduğu tespit edilmiştir. Bu kişiler boş zaman faaliyetlerine daha çok bir işi başarabileceği duygusuyla, fiziksel dayanıklılığı test etmek ve kendine verdiği değeri arttırmak amacıyla katılmaktadır.
- Toplumdan kabul görme duygusu, bölgede üç yıldan az yaşayanlara daha yüksek bir düzeyde motivasyon sağlamaktadır. Araştırmaya katılanların rekreatif faaliyetlerde bulunurken başkaları tarafından kendilerine hayranlık duyulması, tanınma veya övülme beklentisi içinde olduğu söylenebilir. Kılbaş (2010: 91)'a göre boş zaman değerlendirme toplumsal bütünleşmenin ve toplumsal değişimin önemli bir aracıdır.
- Geçici olarak aile ortamından uzaklaşma duygusu bölgede 4-6 yıl yaşayanlara daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılım motivasyonu sağlamaktadır. Katılımcılar gündelik hayata yeni şeyler ekleme, sessizliğin ve doğanın tadını çıkarmak için geçici olarak aile ortamından uzaklaşma deneyimi yaşama arzusunda olmadığı söylenebilir.
- Bir yıldan daha yaşayanlar diğerlerine oranla Alanya'daki rekreatif alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Bu durumun en önemli nedeni olarak fiziki şartlar ve sosyal dezavantajlar nedeniyle insanların katıldığı boş zaman aktivitelerinin diğer insanlardan tamamen farklı olmasından kaynaklanabilir. Bir başka önemli neden ise insanların birçoğunun yalnızlıktan, can sıkıntısından ve boş zamanlarının planlanmamış oluşundan ve ne yapacaklarını bilememekten kaynaklandığı söylenebilir.
- Araştırma bulgularına göre Türklerin, Avrupalılara oranla daha yüksek bir düzeyde geniş güç mesafesi yönelimli olduğu tespit edilmiştir. Hofstede (1984: 123)'in yaptığı çalışmada Türkiye geniş güç aralığına sahip ülkeler arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular alan yazınla benzerlik taşımaktadır.

- Türkler, Avrupalılara oranla daha fazla kısa dönem yönelişe sahiptir. Hofstede (2011: 3-26) araştırmasında Türklerin kısa dönem yönelimli olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgular alan yazınla benzerlik taşımaktadır.
- Özerklik duygusu, toplumdan kabul görme, başarıya hissini tatma ve yetenek geliştirme boyutları, Türklere oranla Avrupalılara daha yüksek bir düzeyde rekreasyonel aktivitelere katılıma ilişkin motivasyon sağlamaktadır.

Yer merkezli nesnel ölçütler; şehir parkları, spor tesisleri, yüzme havuzları, bisiklet ve yürüyüş yolları, göletler ve şehir kulüpleri gibi tüm yaştaki sakinlere hitap eden boş zaman etkinliği kaynaklarının bulunmasıdır (Lloyd ve Auld, 2002: 43-47). Bölgedeki yerleşik yabancıların yerel halka oranla bu tip rekreasyonel alanlardan daha yüksek bir düzeyde memnuniyet duymaktadır. Yine araştırma bulgularına göre kamuya ait rekreasyonel alanlardan duyulan memnuniyet düzeyinin özel sektör rekreasyon alanlarından duyulan memnuniyet düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedenleri olarak maddi imkânsızlık, ulaşım ve faaliyetlerle ilgili bilgi eksikliği gibi yüksek dereceli yapısal kısıtlardan dolayı rekreasyonel aktivitelere katılım gösterilemediğidir.

Üçüncü yaş ve emekli grubuna ilişkin elde edilen bulgular, bölgedeki rekreasyonel alanlardan oldukça memnun olduklarını göstermektedir. Üçüncü yaş grubunun daha yüksek bir memnuniyet duyması fiziki şartlar ve sosyal dezavantajlar nedeniyle katıldığı boş zaman aktivitelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Emeklilik döneminde ise daha fazla boş zamanı olan insanların, emekliliğe adapte olmak ve emekliliği güzel yaşamak için seyahate çıkmayı tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Destinasyonun sahip olduğu doğal güzellikleri ve özellikle 3. yaş turizmüne uygun iklim koşulları tercih edilirliliğini arttırmaktadır.

Yerel yönetimlerce yer merkezli beklentilere ilişkin bölgeye kazandırabilecek yeni rekreasyon alanları ve aktivitelere katılımı engelleyen yapısal kısıtların ortadan kaldırılması bölge halkının yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunacaktır. Çünkü rekreasyon ve boş zamanlarda insanlar farklılıklardan çok eğlenceyle meşguldür. Dolayısıyla insanların kültürel değerlerini paylaşım imkânı veren rekreasyonel etkinlikler toplulukların gücünü arttırmaktadır. Yer merkezli beklentilere ilişkin bölgeye kazandırabilecek yeni rekreasyon alanlarına ilişkin tavsiyeler şunlardır :

- Devasa Alanya yazısı, muz veya meyve tabağı, bal veya su kabağı ve ipek böceği kozası gibi Alanya'nın simgesi olabilecek bir değer,
- Seyirlik bir tepeye teleferikle çıkış ve farklı aktivitelerle iniş,
- Su içinde kayarak inmek isteyenler için Dim Çayı boyunca dünyanın en büyük su kayağı kanalı,

- Seyir tepesinden paten kayarak inmek isteyenler için uygun eğimli ince asfalt yol veya şehri seyrederek ve yürüyerek inmek isteyenler için yürüyüş yolu,
- Bölgenin çekiciliğini arttırmak amacıyla kaya içine oyularak cami, kilise ve havra yapılması,
- Suni çim kayağı,
- Sahil bandına yapılacak büyük açılır-kapanır özellikli şemsiyeler,
- Atatürk caddesinin bir kısmına nostaljik görünümlü tramvay ve
- Deniz dibine cam tünel döşenmesi (Kızıl Kule-Tersane arasına) bölgenin yer merkezli çekiciliğinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Son olarak alan araştırmacılarına tavsiyeler:

- Rekreatyoneel yarar, rekreatyoneel deneyim tercihleri, yer merkezli memnuniyet ve rekreatyoneel alanlara tekrar ziyaret eğilimi gibi değişkenlerin bir model olarak çalışılması alan yazınına önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2014). *Etkili Zaman Yönetimi Zamanı Akıllıca Değerlendirme Klavuzu*. (Çev. Ömer Çolakoğlu), Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul.
- Adler, N. J. ve Gundersen, A. (2007). *International Dimensions of Organizational Behavior*. Cengage Learning.
- Ak, B. (2010). "Parametrik Hipotez Testleri". Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım, Ankara, s. 73-84.
- Akatay, A. (2003). "Örgütlerde Zaman Yönetimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10): 281-300.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, A. S. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Aksu, A. ve Ehtiyar R. (2007). *Turizm İşletmelerinde Çağdaş Yönetim Teknikleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Alan Aktaş, A. (2011). *Amaç Karşıtı İş Davranışları ile Kişilik ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Altay, H. (2004). "Güç Mesafesi, Erkeklik-Dişilik ve Belirsizlikten Kaçınma Özellikleri ile Başarı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(1): 303.
- Altıntaş, V. (2010). *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- American Heart Association. (2002). *2001 Heart and Stroke Statistical Update*. American Heart Association Dallas, USA.
- American Hiking Society. (2004). *A Step in the Right Direction: The Health Benefits of Hiking and Trails*. American Hiking Society, USA.
- American Recreation Coalition. (1999). *Outdoor Recreation in America 1999: The family and the Environment*. Washington, D.C.
- Ana Britannica. (1989). *Kültür*. (14): 175. İlke Kitabevi, İstanbul.
- Ap, J. (1986) "Recreation Trends and Implications for Government". R. Castle, D. Lewis ve J. Mangan (Ed.). *Work, Leisure and Technology*. Melbourne, Longman Cheshire, s. 167-83.

- Argyle, M. (1996). *The Social Psychology of Leisure*. Penguin Books, UK.
- Arslan, S. ve Türkmen, M. (2012). "Effects of Recreation Services Offered By Local Government On Quality Of Life: A Factor Analysis Application", *TOJRAS: The Online Journal of Recreation and Sport*, 1(1): 46-52.
- Ateca-Amestoya, V., Serrano-del-Rosala, R. ve Vera-Toscano, E. (2008). "The Leisure Experience". *Journal of Socio-Economics*, 37(1): 64-78.
- Atılğan, H., Kan, A. ve Doğan, N. (2006). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Australian Council for Health (ACHPER), Physical Education and Recreation/Royal Australian Institute of Parks and Recreation. (1980). Recreation Working Paper, Adelaide: ACHPER Publications.
- Aydoğan, F. (2000). *Medya ve Serbest Zaman*. Om Yayınları, İstanbul.
- Aytaç, Ö. (2005). "Kapitalizm ve Boş Zaman". *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1): 1-22.
- Aytaç, Ö. (2012). "Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1): 231-260.
- Bahar, H. İ. (2005). *Sosyoloji*, Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Baker, D. W. ve Palmer, R. J. (2006). "Examining the Effects of Perceptions of Community and Recreation Participation on Quality of Life". *Social Indicators Research*, 75(3): 395-418.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Balcı V. ve İlhan A. (2006). "Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi", *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1) : 11-18.
- Baligh, H. H. (1998). "The Fit Between the Organization Structure and Its Cultural Setting: Aspects of Islamic Cultures". *International Business Review* 7(1): 39-49.
- Barrick, M.R. ve M.K. Mount, M.K. (1991) "The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis." *Personel Psychology*, (44): 1-26.
- Basım, N. (2000). "Belirsizlikten Kaçınma ve Güç Mesafesi Kültürel Boyutları Bağlamında Asker Yöneticiler Üzerine Görgül Bir Araştırma", *KHO Bilim Dergisi*, 10(2): 33-53.
- Baud-Bovy, M. ve Lawson, F. (2002). *Tourism and Recreation: Handbook of Planning and Design*. Architectural Press, United Kingdom.

- Beard, J. G. ve Ragheb, M. G. (1980). Measuring Leisure Satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12(1): 20-33.
- Beard, J. ve Ragheb, M. (1983). "Measuring Leisure Motivation". *Journal of Leisure Research*, (15): 219-228.
- Berberoğlu, G. (1991). *Karşılaştırmalı Yönetim – Kültürel Özelliklerin Yönetime Etkisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Bingöl, C. (2010). *Kültürlerarası İletişim Sürecinde Kültür, Kültürel Kimlikler ve Çeviri İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bond, M. H. (1988). "Finding Universal Dimensions of Individual Variation in Multi-Cultural Studies of Value". *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 1009–1015.
- Booth, F. W. ve Chakravarthy, M. V. (2002). "Cost and Consequences of Sedentary Living: New Battleground for an Old Enemy". *President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest*, 3(16): 1-8.
- Booth, K. ve Edginton, M. (2008). "Challenges of Adopting the Outcomes Approach: New Zealand's Department of Conservation". B. L. Driver (Ed.). *Managing to Optimize the Beneficial Outcomes of Recreation*. Venture State College, PA, s. 157-168.
- Borrie, W. T. ve J. W. Roggenbuck (2001) "The Dynamic, Emergent, and Multi-Phasic Nature of on-site Wilderness Experiences." *Journal of Leisure Research*, 33 (2) : 202-228.
- Bostancı, N. (2002). *Toplum ve Kültür*. İçinde İ. Sezal (Ed.), *Sosyolojiye Giriş* (s. 129-159). Martı Yayınları: Ankara.
- Boyd, J. ve Zimbardo, P.G. (1997). "Constructing Time After Death: The Transcendental Future Time Perspective". *Time & Society*, (6): 35-54.
- Brey, E. T. ve Lehto, X. Y. (2007). "The Relationship Between Daily And Vacation Activities". *Annals of Tourism Research*, 34(1): 160-180.
- Bricker, K. S. ve Kerstetter, D. L. (2000). "Level of Specialization and Place Attachment: An Exploratory Study of Whitewater Recreationists". *Leisure Sciences*, 22 (4): 233-257.
- Brightbill, C. K. (1960). *The Challenge of Leisure*. Englewood Cliff s, Prentice-Hall, NJ.
- Brislin, R. W., Kim, E. S. (2003). "Cultural Diversity in People's Understanding and Uses of Time". *Applied Psychology*, 52(3): 363-382.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*, GBR Roudledge, London.

- Brooks, I. (2009). *Organizational Behaviour: Individuals, Groups and Organisation*. Financial Times/Prentice Hall, London.
- Brown, P. J. ve Haas, G. E. (1980). "Wilderness Recreation Experience: The Rawah Case". *Journal of Leisure Research*, 12(3): 229-241.
- Buchanan, D. ve Huczynski. A. (1997). *Organizational Behaviour, An Introductory Text*. Prentice Hall, London.
- Busser, J. ve Norwalk, M.S. (2001). "A Case Study of the Willingness to Volunteer for a Public Leisure Service Organization". *The cyber Journal of Applied Leisure & Recreation Research*. 1(1): 1-12.
- Butler, G. (1968). *An Introduction to Community Recreation*. London.
- Butler, S. (Ed.). (2013). *Macquarie Dictionary*. Macquarie Dictionary Publishers, Australia
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- California Outdoor Recreation Planning Program [CORP] (2005). *An Element of the California Outdoor Recreation Planning Program*. The Health and Social Benefits of Recreation State of California Resources Agency, California.
- Can, H. (1994). *Organizasyon ve Yönetim*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Carpenter, G. M. ve Howe, C. Z. (1985). *Programming Leisure Experiences: A Cyclical Approach*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Carr, N. (2002). "The Tourism-Leisure Behavioral Continuum". *Annals of Tourism Research*, (29): 972-986.
- Cerit, Y. (2014). "Sınıf Öğretmenlerinin İş Doyumunun Örgütsel Kolektivizm ve Bireysellik ile İlişkisi". *Eğitim ve Bilim*, 39 (173): 56.
- Çakır, V. ve Çakır, V. (2007). "Televizyon Reklamlarının Algılanan Değeri ve Reklam Tutumu İlişkisi: Bir Yapısal Eşitlik Modeli". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 30 (1) : 37-59.
- Chang, S. (2009). *A Relationship Between Active Leisure And Active Vacations*. A Dissertation Presented To The Graduate School Of The University Of Florida In Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree Of Doctor Of Philosophy, University Of Florida.
- Chau, P. Y. K (1997). "Reexamining a Model for Evaluating Information Center Success Using a Structural Equation Modeling Approach", *Decision Sciences*, 28 (2): 309-335.
- Chen, C. N. (2003). "Older People's Leisure and Quality of Life in Taiwan". *Journal of Population*, 26: 96-136.

- Chen, Y. C., Li, R. H. ve Chen, S. H. (2013). "Relationships Among Adolescents' Leisure Motivation, Leisure Involvement, and Leisure Satisfaction: A Structural Equation Model". *Social Indicators Research*, 110 (3): 1187-1199.
- Clawson, M. ve Knetsch, J. L. (1974). "Leisure in Modern America". J. F. Murphy (Ed.). *Concepts of Leisure*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ, s. 78-90.
- Cohen, E. (1974). "Who is a Tourist? A Conceptual Clarification." *Sociological Review*, 22(4): 527-55.
- Collingwood, T. R., Sunderlin, J., Reynolds, R. et al. (2000). "Physical Training as a Substance Abuse Prevention Intervention for Youth". *Journal of Drug Education* 30 (4) : 435-451.
- Colton, C. (1987). "Leisure, Recreation, Tourism: A Symbolic Interactionism View". *Annals of Tourism Research*, (14): 345-360.
- Cooper, W. (1999). *Some Philosophical Aspects Of Leisure Theory*. (Çev. E. L. Jackson ve T. L. Burton), Leisure Studies: Prospects for the Twenty-First Century, Venture Publishing Inc., State College, PA, s. 3-15.
- Cordell, H. K., Betz, C. J. ve Green, G. T. (2002). "Recreation and the Environment as Cultural Dimensions in Contemporary American Society". *Leisure Sciences*, (24): 13-41.
- Cordes, K. A. ve İbrahim, H.M. (1999). *Applications in Recreation & Leisure: for today and future*. McGraw-Hill Companies.
- Cotte, J. ve Ratneshwar, S. (2001). "Timestyle and Leisure Decisions". *Journal of Leisure Research*, 33: 396-409.
- Countryside Recreation Research Advisory Group (CRRAG). (1970). *Countryside Recreation Glossary*, Cheltenham. Countryside Commission, UK.
- Covas, V. L. (2000). "Temporal Perspective, Purpose in Life, and Optimism as Factors of Resiliency in At-risk Male Adolescents". *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering*, 60(11b): 5822.
- Crandall, R. (1979). "Social Interaction, Affect and Leisure". *Journal of Leisure Research*, 11: 165: 181.
- Crandall, R. (1980). "Motivation For Leisure". *Journal of Leisure Research*, 12: 45-54.
- Cranz, G. ve Boland, M. (2004). "Defining the Sustainable Park: A Fifth Model for Urban Parks," *Landscape Journal*, 23(2): 102-140.
- Crespo, C. (2000). "Encouraging Physical Activities in Minorities: Eliminating Disparities by 2010". *The Physician and Sportsmedicine*, 28: 1-12.

- Crompton, J. (1979). "Motivations for Pleasure Vacations". *Annals of Tourism Research*, (6): 408-424.
- Cushman, G. ve Laidler, A. (1990). "Recreation, Leisure and Social Policy". *Dept of Parks, Recreation & Tourism*. 4: 2-10.
- Cüceloğlu, D. (1997). *Yeniden İnsan İnsana*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Çapık, C. (2014). "Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı". *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3): 196-205.
- Çarıkçı, İ. H. ve Atilla, G. (2009). "Erillik/Dışillik Boyutunun Empatik Beceri ile İlişkisi". *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2): 52-63.
- Çavdarıcı, M. (2002). *Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşılması ve Kültür Sömürgeciliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çelik, V. (1993) "Eğitim Yönetiminde Örgütsel Kültür ve Önemi". *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (2): 135-145.
- Çukur, C. Ş. (2007). "Kültürel Süreçleri Nitelemek, Ölçmek ve İlişkilendirmek: Karşılaştırmalı Kültürel Yaklaşımlar". R. Erdem ve C.Ş. Çukur (Ed.). *Kültürel Bağlamda Yönetmel-Örgütsel Davranış*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 33-87.
- Darley, J. M., Glucksberg, S., ve Kinchala, R. (1991). *Psychology*. 5th Edition,. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ.
- De Grazia, S. (1962). *Of Time, Work, and Leisure*. Twentieth Century Fund, New York.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Çevre Yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Demirel, H. G. ve Kışman, Z. A. (2014). "Kültürler Arası Liderlik, Turkish Studies - International Periodical for the Languages", *Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 9 (5): 689-705.
- Ditton, R., Loomis, D. ve Choi, S. (1992). "Recreation Specialization: Re-Conceptualization from a Social Worlds Perspective". *Journal of Leisure Research*, 24 (1): 33-40.
- Doğan, İ. (1994). "Bir Altkültür Olarak Ankara Yükseller Caddesi Gençliği". *Alan Araştırması*, 1 (1): 110.
- Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Driver, B. L. (1976). "Toward a Better Understanding of the Social Benefits of Outdoor Recreation Participation". *General Technical RDTort SE-9*, Asheville, North Carolina, 163-189.

- Driver, B. L. (1983). *Master List of Items for Recreation Experience Preference Scales and Domains. Unpublished Document*. Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, USDA Forest Service, Fort Collins, CO.
- Driver, B. L. ve Brown, P. J. (1975). "A Sociopsychological Definition of Recreation Demand, with Implications for Recreation Resource Planning". *In Assessing Demand for Outdoor Recreation*. Academy of Sciences, Washington.
- Driver, B. L. ve Brown, P. J. (1978). "The Opportunity Spectrum Concept and Behavioral Information In Outdoor Recreation Resource Supply Inventories: A Rationale." *In Integrated Inventories of Renewable Natural Resources: Proceedings of the Workshop*. USDA Forest Service
- Driver, B. L. ve Knopf, R. C. (1977). "Personality, outdoor recreation and expected consequences". *Environment and Behavior*, 9(2): 169-193
- Driver, B. L. ve Tocher, S. R. (1970). "Toward a Behavioral Interpretation of Recreation Engagements with Implications For Planning." In B.L. Driver (Ed.), *Elements of Outdoor Recreation Planning*. Ann Arbor, MI: University Microfilms Mich.
- Driver, B. L., Brown, P. J., Gregoire, T. G. ve Stankey, G. H. (1987). "The ROS Planning System: Evolution and Basic Concepts." *Leisure Sciences*, 9: 203-214.
- Driver, B. L., Tinsley, H. E. ve Manfredi, M. J. (1991). "The Paragraphs About Leisure and Recreation Experience Preference Scales: Results From Two Inventories Designed to Assess the Breadth of the Perceived Psychological Benefits of Leisure". B. L. Driver, P. J. Brown ve G. L. Peterson (Ed.). *Benefits of Leisure*. Venture, State College, PA, s. 263-287.
- Dumazedier, J. (1960). "Current Problems of the Sociology of Leisure". *International Social Science Journal*, 4(4): 522-531.
- Dumazedier, J. (1967). *Toward a Society of Leisure*. Free Press, New York.
- Dumazedier, J. (1974). "Leisure and the Social System". J. F. Murphy (Ed.). *Concepts of Leisure*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, s. 133-145.
- Dursun, İ. T. (2013). "Örgüt Kültürü ve Strateji İlişkisi: Hofstede'nin Boyutları Açısından Bir Değerlendirme". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1 (4): 43-56.
- Dyck, C., Schneider, I., Thompson, M. ve Virden, R. (2003). "Specialization Among Mountaineers and its Relationship to Environmental Attitudes". *Journal of Park and Recreation Administration*, 21(2): 44-62.

- Eagly, A. H. ve Chaiken, S. (2005). "Attitude Research in the 21st Century: The Current State of Knowledge". D. Albarracin, B. Johnson ve M. Zanna (Ed.). *The Handbook of Attitudes*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, 743-767.
- Elizur, D. (1991). "Work and Nonwork Relations: The Conical Structure of Work and Home Life Relationship". *Journal of Organizational Behavior*, 12(4): 313-322.
- Emre, S. (2007). *Girişimcilik Kültürü: Hofstede'in Kültür Boyutlarının Malatya Uygulaması*. Yayınlanmamış YL Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Engin, İ. (1990). "Süpürge Zanaatçısı Örneğinde İki Kültürel Süreç: Kültürleme ve Kültürlenme". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1 (33): 165-169.
- Ercan, G. ve Kan, G. (2004). "Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlilik", *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30 (3) : 211-216.
- Erdem, R. ve Kaya, S. (1998). "Zaman Yönetimi". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7(2): 98-120
- Erdem, R., Pirinççi, E. ve Dikmetaş, E. (2005). "Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı ile İkişikisi". *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14): 67-77.
- Erdemir, E. (2007). *İşe Almada Aday Odaklılık: Kavramsal Çerçeve ve Ölçek Geliştirme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdoğan, İ. (1994). *İşletmelerde Davranış*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (1997). *İşletmelerde Davranış*. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Erkenekli, M. (2013). "Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi". *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12 (1): 147-172.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri Üzerine Yazılar*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış Bilimleri*. Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ, İstanbul.
- Ersöz, G. ve Çınarlı, S. (2012). "Cultural Organization Perceptions of the Employees Who Work in Izmir Youth and Sports Provincial Directorate", *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 3 (3): 1-19.
- Estes, C. ve Henderson, K. (2003). "Enjoyment and the Good Life." *Parks and Recreation*, 38 (2), 22-31.
- Ezzel, C. (2002). "Clocking Cultures". *Scientific American*, 287: 74-75.
- Fairchild, H. (ed.) (1970) *Dictionary of Sociology*, Greenwood Press, Westport, CN.

- Fedler, A. (1987). "Introduction: Are Leisure, Recreation and Tourism Interrelated". *Annals of Tourism Research*, (14): 311-314.
- Fındıkçı, İ. (1996). "Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme". *Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları*, (1): 87-88.
- Fırat, N. (2007). *Örgüt Kültürü ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Flaherty, M. G. ve Fine, G. A. (2001). "Present, Past and Future: Conjugating George Herbert Mead's Perspective on Time". *Time and Society*, 10(2/3): 147-161.
- Fornell, C. ve Larcker, D.F. (1981). "Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error", *Journal of Marketing Research*, 18 (1) : 39- 50.
- Funk, D. C., Ridinger, L. L. ve Moorman, A. M. (2004). "Exploring the Origins on Involvement: Understanding the Relationship Between Consumer Motives and Involvement with Professional Sport Teams". *Leisure Sciences*, 26: 35-61.
- Furrer, O., Liu, B. S. C. ve Sudharshan, D. (2000). "The Relationships Between Culture and Service Quality Perceptions Basis for Cross-Cultural Market Segmentation and Resource Allocation". *Journal of Service Research*, 2(4): 355-371.
- Gibson, H. J. ve Yiannakis, A. (2002). "Tourist Roles: Needs and the Adult Life Course". *Annals of Tourism Research*, (2): 358–383.
- Giddens, A. (1964). "Notes on the Concepts of Play and Leisure". *The Sociological Review*, 12(1): 73-89.
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gist, N. P. ve Fava, S. F. (1964). *Urban Society*. Crowell, New York.
- Gnoth, J. (1997). "Tourism Motivation and Expectation Formation". *Annals of Tourism Research*, 24(2): 283–304.
- Gobster, P. H. (2002). "Managing Urban Parks for a Racially and Ethnically Diverse Clientele". *Leisure Sciences*, 24: 143–159.
- Godbey, G. (1999). *Leisure in Your Life: Ane Explanation*. 2nd edition. Venture Publishing Inc., Pennsylvania.
- Goodwin, R (1999). *Personal Relationships Across Cultures*, GBR: Routledge, London
- Goeldner, C. R. ve Ritchie, J. R. B. (2009). *Tourism, Practices, Philosophies*. John Wiley & Sons, New Jersey.
- Goodale, T. and Witt, P. (1980). *Recreation and Leisure: Issue in an Era of Change.*: Venture Publishing Inc., Pennsylvania.

- Gorman, M., ve Heslop, A. (2002). "Poverty, Policy, Reciprocity and Older People in the South." *Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association*, 14 (8) : 1143-1151.
- Gove, P. B. (1961). *Webster's Third New International Dictionary*. Riverside Press in Cambridge, Massachusetts.
- Göçer, A. (2012). "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine". *Türk Dili*, 729: 50-57.
- Graefe, A. R., Ditton, R. B., Roggenbuck, J. W. ve Schreyer, R. (1981). "Notes on the Stability of the Factor Structure of Leisure Meanings". *Leisure Sciences*, 4(1): 51-65.
- Green, E. G. T., Deschamps, J. C. ve Páez, D. (2005). "Variation of Individualism and Collectivism Within and Between 20 Countriesa Typological Analysis". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(3): 321-339.
- Griffith, D. A., M. Y. Hu ve Ryans Jr. J. K. (2000). "Process Standardization Across Intra-and Inter-Cultural Relationships". *Journal of International Business Studies*, (1): 303-324.
- Giuliani, M. V. ve Feldman, R. (1993). "Place Attachment in a Developmental and Cultural Context Human Behavior and Environment". *Advances in Theory and Research*, Vol. 12: 269-270.
- Gül, T. (2014). "Rekreasyon Olgusuna Genel Yaklaşım". A. Yaylı (Ed.). *Rekreasyona Giriş*. Detay Yayıncılık, Ankara, s. 1-62.
- Gülmez, Ü. (2013). *2010-2012 Döneminde Imdb'de En Yüksek Beğeniye Kazanan İlk 10 Çizgi-Animasyon Filme Ait Afişin Hofstede'in Kültürel Değerler Kuramı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gün, N. (2008). *Zaman Yönetimi*. Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- Gürbüz, M. ve Aydın, A. H. (2012). "Zaman Kavramı ve Yönetimi". *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2): 1-20.
- Gürbüz, S. ve Bingöl. D. (2007). "Çeşitli Örgüt Yöneticilerinin Güç Mesafesi, Belirsizlikten Kaçınma, Eril-Dişil ve Bireyci-Toplulukçu Kültür Boyutlarına Yönelik Eğilimleri Üzerine Görgül Bir Araştırma". *Savunma Bilimleri Dergisi*, 6 (2): 68-87.
- Güven, M. ve Yeşil, S. (2015). "İşletmelerde Zaman Yönetimi.", İ. Bakan (Ed.). *Çağdaş Yönetim Yaklaşımları: İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar*. Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş, İstanbul, s. 69-99.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2015). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi: Örnek Animasyon Uygulamaları*. Detay Yayıncılık, Ankara.

- Haennel, R. G. ve Lemire, F. (2002). "Physical Activity to Prevent Cardiovascular Disease". *Canadian Family Physician Family Physician* 48: 65-71.
- Hair, J., Anderson R. E., Tahtam R. L. ve Black W. C. (2009). *Multivariate Data Analysis*. Prentice Hall.
- Hall, P. A. (2002). "Examining the Role of Time Perspective in the Promotion of Healthy Behavioral Practices". *The Sciences & Engineering*, 62(12b): 5949.
- Hamilton, E. S. (2003). "Research on the Benefits of Physical Activity". *National Recreation and Park Association*.
- Hamilton-Smith, E. (1987). "Four Kinds of Tourism". *Annals of Tourism Research*, (14): 322-344.
- Hammit, W. E., Backlund, E. A. ve Bixler, R. D. (2006). "Experience Use History, Place Bonding and Resource Substitution of Trout Anglers During Recreation Engagements". *Journal of Leisure Research*, (36): 356-378.
- Hatch, M. J. (1997) *Organization Theory Modern, Symbolic and Postmodern Perspectives*, United Kingdom: Oxford University Press.
- Haviland, W. A., Prins, H. E., Walrath, D., ve McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (Çev. İ. D. E. Sarıoğlu). Kaknüs Antropoloji, İstanbul.
- Havitz, M. ve Dimanche, F. (1997). "Leisure Involvement Revisited: Conceptual Conundrums and Measurement Advances". *Journal of Leisure Research*, 29: 245-278.
- Haynes, E. M. (1999). *Kişisel Zaman Yönetimi*. (Çev. Y. Bülbül) Alfa Yayınları, İstanbul.
- Haywood, L., Kew, F. ve Bramham, P. (1989). *Understanding Leisure*. Nelson Thornes.
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Health and Human Services, U.S. [HHS] (1999). "Mental Health: A RDTort of the Surgeon General-Executive Summary". *Pittsburgh, MD*, 1-18.
- Herridge, K., Susan, S. ve Mannell, R. C. (2003). An Exploration of Woman's Leisure within Heterosexual Romantic Relationship. *Journal of Leisure Research* 32 (3) : 274-291.
- Helgo, S. ve Drake, B. (2001). "Physical Activity and Mental Health". *International Sport Medicine Journal*, 2(3): 1-9.
- Hellmich, N. (2003). *Walking of Secret Flab: Exercise Can Cut Deep Belly Fat*. USA.
- Hibbler, D. K. ve Shinew, K. J. (2002). "Interracial Couples Experience of Leisure: A Social Construction of a Racialized Other". *Journal of Leisure Research*, 34: 135-156.
- Hinkin, T. R. (1995). "A Review of Scale Development Practices in the Study of Organizations", *Journal of Management*, 21 (5) : 967-988.

- Hinkin, T. R. (1998). "A Brief Tutorial on Development of Measures for Use in Survey Questionnaires", *Organizational Research Methods*, 1 (1) : 104-121.
- Ho, C. H., Payne, L., Orsega-Smith, E. ve Godbey, G. (2003). "Parks, Recreation and Public Health". *Parks & Recreation*, (4): 18-27.
- Hofstede, G. (2018). "Örgütsel Kültür Boyutları". <https://www.hofstede-insights.com/models/organisational-culture/> (erişim tarihi: 24.12.2018).
- Hofstede, G. (1980). "Motivation, Leadership and Organization: Do American Theorises Apply Abroad ?". *Organizational Dynamics, American Management Associations*, (1): 42-63.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*. Sage Publications, London.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*. Sage Publications, London.
- Hofstede, G. (1994). *Cultures and Organizations. Software of the Mind*. Harper Collins, London.
- Hofstede, G. (2001), *Culture's Consequences – Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organizations across Nations*, Sage Publications, London.
- Hofstede, G. (2011). *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1): 1-26.
- Hofstede, G. ve Bond, M. (1988). "The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth, *Organizational Dynamics*, 16(4): 5-21.
- Hofstede, G., Hofstede, G. J. ve Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind. Revised and Expanded*. McGraw-Hill, New York.
- Howard, J. A. ve Sheth, J. N. (1969). *The Theory Of Buyer Behavior*. John Wiley & Sons, Inc: New York.
- Huang, X. ve Van de Vliert, E. (2004). "Job Level and National Culture as Joint Roots of Job Satisfaction". *Applied Psychology: An International Review*, 53 (3): 329-348.
- Hui, C. H. ve Yee, C. (1994). "The Shortened Individualism-Collectivism Scale: Its Relationship to Demographic and Work-Related Variables". *Journal of Research in Personality*, (28): 409-424.
- Hungerford, H. R. ve Volk, T. L. (1990). "Changing Learner Behavior Through Environmental Education". *Journal of Environmental Educaiton*, 21 (3) : 8-22.
- Hvenegaard, G. T. (2002). "Birder Specialization Differences in Conservation Involvement, Demographics, and Motivations". *Human Dimensions of Wildlife*, 7(1): 21-36.

- Irwin, P. N., Gartner, W. C. ve Phelps, C. C. (1990). "Mexican-American Recreation Activities: A RDTly to McMillen". *Journal of Leisure Research*, 16: 344-349.
- Iso-Ahola, S. (1979). "Basic Dimensions of Definitions of Leisure". *Journal of Leisure Research*, 11(1): 28-39.
- Iso-Ahola, S. (1982). "Toward a Social Psychological Theory of Tourism Motivation: A Rejoinder". *Annals of Tourism Research*, (9): 256-262.
- Iso-Ahola, S. (1983). "Towards a Social Psychology of Recreational Travel". *Leisure Studies*, (2): 45-56.
- Iso-Ahola, S. E. (1999). "Motivational Foundations of Leisure". E. L. Jackson ve T. L. Burton (Ed.). *Leisure Studies: Prospects for the Twenty-First Century*. Venture Publishing, State College, PA, s. 35-51.
- Iwasaki, Y. (2007). "Leisure and Quality of Life in an International and Multicultural Context: What are Major Pathways Linking Leisure to Quality of Life?". *Social Indicators Research*, 82: 233-264.
- Iwasaki, Y. ve Havitz, M. E., (2004). "Examining relationships between leisure involvement, psychological commitment and loyalty to a recreation agency". *Journal of Leisure Research*, 36: 45-72.
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye Giriş*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- İşçi, M. (1998). *Genel Olarak ve Türkiye 'de Siyasal Değişme*. Der Yayınları, İstanbul.
- İyem, C. (2012). *Kramponlu İşçiler: Bir Boş Zaman Çalışanı Olarak Futbolcular*. On İki Levha Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- Jackson, E. L. (1993). "Recognizing Patterns of Leisure Constraints: Results from Alternative Analyses". *Journal of Leisure Research*, 25 (2): 129-149.
- Jackson, E. L. Crawford, D.W. ve Godbay, G. (1993). "Negotiation leisure constraints". *Leisure Sciences*, 15 (1): 1-11.
- Jafari, J. (2000). *Encyclopedia of Tourism*. Routledge, London.
- James, K. (2000). "You Can Feel Them Looking at You": The Experiences of Adolescent Girls at Swimming Pools. *Journal of Leisure Research*, 32 (2) : 262-280.
- Jandt, F. E. (2013). *An Introduction to Intercultural Communication: Identities in a Global Community*. Sage Publication, London.
- Jensen, C. R. (1995). *Outdoor Recreation in America*. Fifth Edition, Human, Kinetics, USA.
- Johnson J., Bourke M. ve Morrison D. (2000) *Advanced Leisure and Recreation*. 1st edition. Oxford University Press, Cambridge.

- Johnson, C. Y. Bowker, J. M. ve Corden, I. K. (2001) "Outdoor Recreation Constraints: An Examination of Race, Gender, and Rural Dwelling". *Southern Rural Sociology*, (17): 111-133.
- Jones, K. (2000). *Zamanı Kullanma Sanatı*. (Çev. A. C. Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Judge, T. A., Thoresen, C. J., Bono, J. E. ve Patton, G. K. (2001). "The Job Satisfaction–Job Performance Relationship: A Qualitative and Quantitative Review". *Psychological Bulletin*, 127 (3): 376.
- Kalaycı, Ş. (2010). "Faktör Analizi". Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım, Ankara, s. 321-331.
- Kaufman, J. E. (1988). "Leisure and Anxiety: A Study of Retirees". *Activities, Adaptation & Aging*, 11 (1) : 1-10.
- Kaplan, M. (1975). *Leisure: Theory and Practice*. John Wiley, New York.
- Karaçar, E. (2014). "Boş zaman ve Rekreasyonun Tarihsel Gelişim Süreci". A. Yaylı (Ed.). *Rekreasyona Giriş*. Detay Yayıncılık, Ankara, 69-82.
- Karadağ, K. (2013). "Zaman Yönetimi ve Yöneticiler". *İdarecinin Sesi Dergisi*, 155: 99-103.
- Karaküçük S. (2005). *Rekreasyon Bos Zamanları Değerlendirme*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve Kent(li)leşme*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Katzenmeyer, C. (1997). "Choices for Seniors". *Parks & Recreation Magazine*, 32 (10) : 62-66.
- Kaya, Z. A. ve Sepetçi, T. (2015). "Polislik Mesleğinin Hofstede'in Kültürel Boyutlarına Göre Değerlendirilmesi: Antalya Emniyet Teşkilatı Örneği", *Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8 (15): 257-277.
- Kayış, A. (2010). "Güvenilirlik Analizi". Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 403-429.
- Kazakina, E. (1999). "Time Perspective of Older Adults: Relationships to Attachment Style, Psychological Wellbeing, and Psychological Distress". *The Sciences & Engineering*, 60(1b): 36-60.
- Kelly, J. R. (1987). *Leisure Identities and Interactions*. MA: Allen, Ltd., Winchester,
- Kelly, J. R. ve Freysinger, V. J. (2000). *21st century leisure: Current issues*. Allyn & Bacon.
- Kemp, K. ve Pearson, S. (1997). *Leisure and tourism*. Longman Press, Great Britain.
- Keough, K. A., Zimbardo, P. G. ve Boyd, J. N. (2001). "Who's Smoking, Drinking and Using Drugs? Time Perspective as a Predictor of Substance Use". *Basic and Applied Social Psychology*, (29): 31-64.

- Kılbaş, Ş. (2010) *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kırcaali-İftar, G. (1999). "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri İçinde 'Ölçme'". *Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın, Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir, 11-22.
- Kibler, A. M. ve Smith, R. W. (2000). "Leisure Needs and Leisure Satisfaction Levels of Adult Males with HIV and AIDS". *Therapeutic Recreation Journal*, 200(34): 120-140.
- Kim, S., Scott, D. ve Crompton, J. (1997). "An Exploration of the Relationships Among Social Psychological Involvement, Behavioral Involvement, Commitment and Future Intentions in the Context of Bird Watching". *Journal of Leisure Research*, 29(3): 320-341.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Press, New York.
- Kline, P. (1994). *An Esay Guide to Factor Analysis*. Routledge Press. New York.
- Kluckhohn, F. R. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Greenwood Press, Westport, CT.
- Knopf, R. C., Driver, B. L. ve Bassett, J. R. (1973). "Motivations for Fishing". *In Transactions of the 28th North American Wildlife and Natural Resources Conference*, Wash DC: Wildlife Management Institute, 191-204.
- Koç, N. (2011). "Kültür ve Medeniyet Kavramları Etrafındaki Tartışmalar ve Atatürk'ün Düşünceleri". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7 (13): 103-122.
- Kolata, G. (2002). "Cancer Risk of Hormones May Linger", *New York Times*, 24.
- Kottak, C. P. (2001). *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Kouthouris, C. (2009). "An Examination of the Relationships Between Motivation, Involvement and Intention to Continuing Participation Among Recreational Skiers". *International Journal of Sport Management, Recreation & Tourism*, 4: 1-19.
- Kozlu, M. C. (1986). *Kurumsal Kültür*. Define Yayıncılık, İstanbul.
- Köse, S. ve Ünal, A. (2000). "Türk Yönetim Kültürü Tarihi Açısından Çağdaş Türk İşletmelerinde Yönetim Değerleri". *Erciyes Üniversitesi Yönetim Değerleri*, 8: 15-17.
- Köse, S., Tetik, S. ve Ercan, C. (2001). "Örgüt Kültürünü Oluşturan Faktörler". *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1): 219-242.
- Köktaş, Ş. (2004). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kraus, R. (1978) *Recreation and Leisure in Modern Society*. Santa Monica, CA.
- Kraus, R. G. (1994). *Leisure in a Changing America: Multicultural Perspectives*. Macmillan College, New York.

- Kraus, R. G. (1998). *Leisure in a changing America: Multicultural perspectives*. Macmillan College, New York.
- Krebs, W. A. (Ed.). (1981). *Collins Australian Pocket English Dictionary*, HarperCollins Publishers Ltd, Collins.Co.Uk.
- Kriska, A. (1997). "Physical Activity and the Prevention of Type II (Non-Insulin Dependent) Diabetes". *Presidents Council for Physical Fitness & Sports Research Digest*, 2(10): 1-12.
- Kubat, U. (2013). *Çift Kültürlülerde Kültürleşme, Kültürel Açıdan Simgesel Markalar ve Marka Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesinde Reklam Dilinin Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kurar, İ. ve Baltacı, F. (2014). "Halkın Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları: Alanya Örneği". *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 2: 39-52.
- Küçük, M. (2010). *Zamanı Doğru Kullanmak: Zaman Yönetimi*. Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Kyle, G. T., Absher, J. D., Hammitt, W. E. ve Cavin, J. (2006). "An Examination of the Motivation - Involvement Relationship". *Leisure Sciences*, 28(5): 467-485.
- Kyle, G. T., Graefe, A. ve Manning, R. (2005). "Testing the Dimensionality of Place Attachment in Recreational Settings". *Environment & Behavior*, (37): 153-177.
- Landers, D.M. (1997). "The Influence of Exercise on Mental Health". *President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest*, 2(12): 339-357.
- Lažnjak, J. (2011). "Dimensions of National Innovation Culture in Croatia: Content Validity of Hofstede's Dimensions", *Istraživanja/Journal for General Social Issues*, 20(4(114)): 1015-1038.
- Lee, I-M. (1995). "Physical Activity and Cancer". *Presidents Council for Physical Fitness & Sports Research Digest*, 2(2): 1-8
- Lee, K., Scandura, T. A. ve Sharif, M. M. (2014). "Cultures Have Consequences: A Configural Approach to Leadership Across Two Cultures". *The Leadership Quarterly*, 25(4): 692-710.
- Leitner, M. J. ve Leitner, S. F. (1996). *Leisure Enhancement*. 2nd edition. Haworth Press, New York.
- Lewis, D. (2000). "The Usefulness of Organizational Culture Concept: A Response to Geert Tan Hofstede's Comments". *Strategic Change*, 9: 139-141.

- Long, B. C. ve Haney, C. J. (1986). "Enhancing Physical Activity in Sedentary Woman: Information, Locus of Control, and Attitudes". *Journal of Sport Psychology*, 8: 8-24.
- Long, P. T. ve Perdue, R.R. (1990). "The Economic Impact of Rural Festivals and Special Events, Assessing the Special Distribution of Expenditures". *Journal of Travel Research*, 28(4): 10-14.
- Lounsbury, J.W. ve Hoopes, L. (1988). "Five Year Stability of Leisure Activity and Motivation Factors". *Journal of Leisure Research*, 20(2): 118-134.
- Lovaglia, M. J. (2000). *Knowing People: The Personal Use of Social Psychology*. Dubuque, IA: McGraw-Hill Higher Education.
- Lloyd, K. ve Auld, C. (2002). "Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary", *Journal for Quality-of-Life Measurement*. 57 (1) : 43-71.
- Lu, L. ve Hu, C. H. (2005). "Personality, Leisure Experiences and Happiness". *Journal of Happiness Studies*, 6 (3): 325-342.
- Lukwago, S. N., Kreuter, M. W., Bucholtz, D. C., Holt, C. L., Clark, E. M. (2001). "Development and Validation Of Brief Scales To Measure Collectivism, Religiosity, Racial Pride and Time Orientation In Urban African American Women". *Family Community Health*, 24 (3): 63-71.
- Lundberg, G., Komarovsky, M. ve McInnery, M. A. (1934). *Leisure-A Suburban Study*. Columbia University Press, New York.
- Macit, G. (2010) *İletişim Tarzları Üzerinde Kültürel Değerlerin Etkisi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Mackenzie, R. A. (1989). *Zaman Tuzağı*. (Çev. Y. Güneri), Alner Ofset, İstanbul.
- Madow, P. (ed.). (1965). *Recreation in America*, H.W Wilson, New York.
- Mahon, M.J., Mactavish, J., Bockstael, E., O'Dell, I. ve Siegenthaler, K.L. (2000). "Social Integration, Leisure and Individuals with Intellectual Disability". *Parks & Recreation*, 35(4): 25-34.
- Malhotra, N. and Birks, D. (2007) *Marketing Research: An Applied Approach*. Prentice Hall.
- Manfredo, M. J. (1984). "The Comparability of Onsite and Offsite Measures of Recreation Needs". *Journal of Leisure Research*, 16(3): 245-249.
- Manfredo, M. J., Driver, B. L. ve Brown, P. J. (1983). "A Test of Concepts Inherent in Experience Based Setting Management for Outdoor Recreation Areas". *Journal of Leisure Research*, 15: 263- 283.

- Manfredo, M. J., Driver, B. L. ve Tarrant, M. A. (1996). "Measuring Leisure Motivation: A Meta-Analysis of the Recreation Experience Preference Scales". *Journal of Leisure Research*, (28): 188-213.
- Mann, L. ve Hensley, E. (2002). *Education and the Environment: Strategic Initiatives for Enhancing Education in California*. California Department of Education Press. Sacramento, California, s. 2-48.
- Mannell, R. C. ve Kleiber, D. A. (1997). *A Social Psychology of Leisure*. State College, PA: Venture.
- Mannell, R. ve Iso-Ahola, S. (1987). "Psychological Nature of Leisure and Tourism Experience". *Annals of Tourism Research*, (14): 314-331.
- Mannell, R.C. ve Reid, L. (1999). "Work and Leisure". E. L. Jackson ve T. L. Burton (Ed.). *Leisure studies: Prospects for the Twentyfirst Century*. State College, PA: Venture, s. 349-369.
- Mansuroğlu, S. (2002). "Determination of Leisure Characteristics and Outdoor Recreation Tendencies for Students of Akdeniz University". *Akdeniz University Journal of Faculty of Agriculture*, 15(2): 53-62.
- Marieke, D. M. ve Hofstede, G. (2002) "Convergence and Divergence in Consumer Behavior: Implications for International Retailing". *Journal of Retailing*, 78(1): 61-69.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. Harper and Row, New York.
- Mattingly, M. J. ve Bianchi, S. M. (2003). "Gender Differences in the Quantity and Quality of Free Time: The U.S. Experience". *Social Forces*, 81: 999-1030.
- McCarthy, L. (2002). 10,000 Steps a Day to a Healthy Heart. *Better Nutrition*, 64(2): 3-4.
- McDonald, M. A., Miline, R. G. ve Hong J. B. (2002). Motivational Factors for Evaluating Sport Spectator and Participant Markets. *Sport Marketing Quarterly*, 11(2): 100-113.
- McDonough, M. H. ve Crocker, P. R. E. (2007). "Testing Self-Determined Motivation as a Mediator of the Relationship Between Psychological Needs and Affective and Behavioral Outcomes". *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29(5): 645-663.
- McFarlane, B. L. (1994). "Specialization and Motivations of Birdwatchers". *Wildlife Society Bulletin*, (22): 361-370.
- McIntyre, N. ve Pigram, J. J. (1992). "Recreation Specialization Re-Examined: The Case Vehicle-Based Campers". *Leisure Sciences*, 14(1): 3-15.
- McKechnie, G. E. (1975). *Manual for the Leisure Activities Blank*. Consulting Psychologists Press, Palo Alto, CA.

- McClean, D. ve Hurt, A. (2012). *Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society*. Ninth Edition, Jones & Bartlett Publishers.
- McClean, D. ve Hurt, A. (2015). *Kraus' Recreation and Leisure In Modern Society*. Tenth Edition, Jones & Bartlett Publishers.
- Mendenhall, M., Punnett, B. J. ve Ricks, D. (1995). *Global Management*. Blackwell Pub, Oxford.
- Merdan, E. (2013). "Beş Faktör Kişilik Kuramı ile İş Değerleri İlişkisinin İncelenmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 1(7): 140-159.
- Mieczkowski, Z. (1990). *World Trend in Tourism and Recreation*. New York: Peter Lang Publishing.
- Ministry of Social Development [MSD]. (2010). *Leisure and Recreation*, The Social RDTort, New Zealand.
- Minkov, M. (2007). *What Makes us Different and Similar: A New Interpretation of the World Values and Other Cross-Cultural Data*. Klasika Stil Publishing House, Bulgaria.
- Morden, T., (1999), "Models of National Culture-A Management Review". *Cross Cultural Management: An International Journal*, 16(1): 19-40.
- Mucuk, İ. (2010). *Pazarlama İlkeleri*. Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- Mutlu, E. (2000). *Uluslararası İşletmecilik*. Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikleri ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*. Seçkin Kitabevi, Ankara.
- Nar, M. Ş. (2015). "Küreselleşmenin Tüketim Kültürü Üzerindeki Etkisi: Teknoloji Tüketimi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37): 941-954.
- Netemeyer, R.G., Bearden, W.O. ve Sharma, S. (2003). *Scaling Procedures: Issues and Applications*. Sage Publications, U.S.A.
- Neulinger, J. (1974). *The Psychology of Leisure*. Charles Thomas, Springfield, IL.
- Neumeyer, M. H. ve Neumeyer, E. S. (1958). *Leisure and Recreation*. Ronald Press, New York.
- New Forest National Park Authority (NFNPA). (2010). *New Forest National Park Recreation Management Strategy 2010-2030*, Designed and Published by the New Forest National Park Authority, Lymington, Hampshire.
- Nieman, D. C. (2001). "Does Exercise Alter Immune Function and Respiratory Infections?" *Presidents Council for Physical Fitness & Sports Research Digest*, 3(13): 2-11

- Noordin, F. ve Jusoff, K. (2010). "Individualism-Collectivism and Job Satisfaction Between Malaysia and Australia". *International Journal of Educational Management*, 24(2): 159-174.
- Oh, C. ve Ditton, R. B. (2008). "Using Recreation Specialization to Understand Conservation Support". *Journal of Leisure Research*, 40(4): 556-573.
- Oner, B. (2002). "Self Monitoring and Future Time Orientation in Romantic Relationships". *The Journal of Psychology*, 136 (4): 420-424.
- Orthner, D. K. (1976). "Patterns of Leisure and Marital Interaction". *Journal of Leisure Research*, 8(2): 98-111.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. (2002). "Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses". *Psychological Bulletin*, (128): 3-72.
- Özbey S. ve Çelebi M. (2003). *Spor Bilimlerine Giriş: Rekreasyon*. Bağırğan Yayımevi, Ankara.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özgür, T. (2007). *Kültürel Farklılıklar ve Yönetimi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Özçelik, D.A. (2010). *Ölçme ve Değerlendirme*. Pegem Akademi, Ankara.
- Özkalp, E. (1995). *Örgütlerde Davranış*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Özlem, D. (2012). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. Notos Yayınevi, İstanbul.
- Paffenbarger, R. S., Hyde, R. T. ve Dow, A. (1991). "Health Benefits of Physical Activity." In B. L. Driver, P. J. Brown ve G. L. Peterson (Edt.), *Benefit of Leisure* (49 57). State College, PA: Venture Publishing.
- Parker, S. R. (1976). *The Sociology of Leisure*. Allen & Unwin, London.
- Parr, M. G. ve Lashua, B. D. (2004). "What is Leisure? The Perceptions of Recreation Practitioners and Others". *Leisure Sciences*, 26(1): 1-17.
- Patmore, A. J. (1983). *Recreation and Resources*. Blackwell, Oxford.
- Payne, L. L., Mowen, A. J. ve Orsega-Smith, E. (2002). "An Examination of Park Preferences and Behaviors Among Urban Residents: The Role of Residential Location, Race and Age" *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 24(2): 181-198.
- Pearce, P. L. ve Caltabiano, M. L. (1983). "Inferring Travel Motivation from Travelers' Experiences". *Journal of Travel Research*, 22(2): 16-20.
- Pearce, P. L. ve Lee, U. (2005). "Developing the Travel Career Approach to Tourist Motivation". *Journal of Travel Research*, 43(3): 226-237.

- Pearce, P. L.(1982). *The Social Psychology of Tourist Behavior*. Pergamon, New York.
- Penpeçe, D. (2006). *Tüketici Davranışlarını Belirleyen Etmenler: Kültürün Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış YL Tezi, Sütcü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Phatak, V. A. (2000). *Uluslararası Yönetim*. (Çev. A. Baransel), Jön Ajans, Sivas.
- Phillip, S. F. (2000). "Race And The Pursuit of Happiness". *Journal of Leisure Research*, 32 : 121–124.
- Pieper, J. (1963). *Leisure, The Basis of Culture*. Mentor-Omega, New York:
- Plog, S. C. (1974). "Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity". *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 14 (4): 55-58.
- Pressey, A. D. ve Selassie, H. G. (2002) "Are Cultural Differences Overrated? Examining the Influence of National Culture on International Buyer-Seller Relationships". *Journal of Consumer Behaviour*, 1 (2) : 354–368.
- Pohl, S. L., Borrie, W. T. ve Patterson, M. E. (2000). "Women, Wilderness, and Everyday Life: A Documentation of the Connection Between Wilderness Recreation and Women's Everyday Lives." *Journal of Leisure Research*, 32 (4) : 415-434.
- Raffoni, M. (2006). *Managing Time*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Ragheb, M. G. (1980). "Interrelationship Among Leisure Participation, Leisure Satisfaction, and Leisure Attitudes". *Journal of Leisure Research*, 12 (2): 138-149.
- Rammert, W. (2002). "The Cultural Shaping of Technologies and the Politics of Technodiversity". Sorensen and R. Williams (Ed.). *Shaping Technology, Guiding Policy. Concepts, Spaces and Tools*, Edward Elgar, Berlin, s. 173-194.
- Rinschede, G. (1992). "Forms of Religious Tourism". *Annals of Tourism Research*, 19 (1): 51-67.
- Robert, C. ve Wasti, S. A. (2002). "Organizational Individualism and Collectivism: Theoretical Development and an Empirical Test of a Measure". *Journal of Management*, 28 (4): 544-566.
- Roberts, K. (1979). *Contemporary Society and the Growth of Leisure*. Longman, London.
- Rodrigues, C. A. (1998). "Cultural Classifications of Societies and How They Affect Cross-Cultural Management". *Cross Cultural Management: An International Journal*, 5(3): 31-41.
- Rogers, T. (2003). *Conferences and Conventions: A Global Industry*. Butterworth-heinemann, Oxford.

- Rusbult, C. A. ve Arriaga, X. B., (1997). *Interdependence Theory-Handbook of Personal Relationships*. Wiley: Chichester.
- Ryan, C. (1994). "Leisure and tourism: The Application of Leisure Concepts to Tourist Behavior: A Proposed Model". A. Seaton, (Ed.). *Tourism, the State of the Art*. Chichester: Wiley, 294-307.
- Ryan, C. ve Cave, J. (2005). "Structuring Destination Image: A Qualitative Approach". *Journal of Travel Research*, 44 (2): 143-150.
- Ryan, C. ve Glendon, A. I. (1998). "Tourist Motives: An Application of the Leisure Motivation Scale to UK Tourists". *Annals of Tourism Research*, 25: 169-184.
- Ryan, C. ve Glendon, A. I. (1998). "Tourist Motives: An Application of the Leisure Motivation Scale to UK Tourists." *Annals of Tourism Research*, 25: 169-184.
- Sabuncuoğlu, Z., Paşa, M., ve Kaymaz, K. (2010). *Zaman Yönetimi*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Sabuncuoğlu, Z., ve Tüz, M. (2001). *Örgütsel Psikoloji*. Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Saçcan, M. (1986). *Rekreasyon ve Turizm*. Cumhuriyet Basımevi, İzmir.
- Sargut, S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*. İmge Kitabevi: Amkara.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. Taylor & Francis, New Jersey.
- Scott, D. (1993). *Zamanı Değerlendirmek*. (Çev. N. Ağırlioğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Scott, D. ve Jackson, S. (1996). "Sexual Skirmishes and Feminist Factions: Twenty-Five Years of Debate On Woman And Sexuality". In S. Jackson and Scott (Eds.), *Feminism and Sexuality*. Columbia University Press: New York.
- Scott, D. ve Shafer, C. S. (2001). "Recreational Specialization: A Critical Look at the Construct". *Journal of Leisure Research*, 33(3): 319-343.
- Sezgin, M. ve Bulut, B. (2013). "Örgüt Kültürü ve Halkla İlişkiler". *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 182-194.
- Shaw, S. ve K. Henderson. (2005). "Gender Analysis and Leisure Constraints: An Uneasy Alliance". In *Constraints to Leisure*, edited by E. Jackson, 23–34.
- Shaw, J. ve Snow, C. (1995). "Osteoporosis and Physical Activity". *Presidents Council for Physical Fitness & Sports Research Digest*, 2(3): 521-528.
- Shaw, S. M. (1984). "The Measurement of Leisure: A Quality of Life Issue". *Society and Leisure*, (7): 91-107.

- Shell, D. F. ve Husman, J. (2001). "The Multivariate Dimensionality of Personal Control And Future Time Perspective Beliefs in Achievement And Selfregulation". *Contemporary Educational Psychology*, (26): 481-506.
- Shores, K. A. (2005). *The Relationship of Time Perspective to Time Allocation, Recreation Experience Preferences, And Wellness*. Doctor of Philosophy, Submitted to the Office of Graduate Studies of Texas A&M University.
- Shores, K. A., Scott, D. ve Floyd, M. F. (2007). "Constraints to Outdoor Recreation: A Multiple Hierarchy Stratification Perspective". *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 29 (3): 227-246.
- Sığrı, Ü. ve Tığlı, M. (2006). "Hofstede'nin Belirsizlikten Kaçınma Kültürel Boyutunun Yönetmel-Örgütsel Süreçlerde ve Pazarlama Açısından Tüketici Davranışlarına Etkisi". *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1): 327-342.
- Sivan, A. ve Ruskin, H. (2000). *Leisure Education, Community Development and Populations with Special Needs*. CAB Publishing, UK.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ekinoks Yayıncılık, Ankara.
- Smith, J. W. ve Moore, R. L. (2012). "Social-Psychological Factors Influencing Recreation Demand: Evidence From Two Recreational Rivers". *Environment and Behavior*, 20 (10): 1-30.
- Smith, J. W., Burr, S. W. ve Reiter, D. K. (2010). "Specialization Among Off-Highway Vehicle Owners and Its Relationship to Environmental Worldviews and Motivations". *Journal of Park and Recreation Administration*, 28 (2): 57-73.
- Soares, A. M., Farhangmehr, M. ve Shoham, A. (2000). "Hofstede's Dimensions of Culture in International Marketing Studies". *Journal of Business Research*, 60: 277-284.
- Stanley, P. (1976). *The Sociology of Leisure*. George Allen and Unwin, London.
- Stebbins, R. A. (2005). "Choice and Experiential Definitions of Leisure", *Leisure Sciences*, 27: 349-352.
- Stemmler, T. (2000). *Futbolun Kısa Tarihi*. (Çev.N. Aça), Dost Yayınevi, Ankara.
- Stodolska, M. (1998). "Assimilation and Leisure Constraints: Dynamics of Constraints on Leisure in Immigrant Populations". *Journal of Leisure Research*, 30 (4): 521-551.
- Stodolska, M. ve Yi-Kook, J. (2005). "Ethnicity, Immigration and Constraints". E. L. Jackson (Ed.). *Constraints to leisure*, State College, PA: Venture Publishing, s. 55-73.
- Stokowski, P. (2002). "Languages of Place and Discourses of Power: Constructing New Senses of Place". *Journal of Leisure Research*, (34): 368-382.

- Sümer, N. (2000). "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar". *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6): 74-79.
- Swaidan, Z. ve Hayes, L.H. (2005). "Hofstede Theory and Cross Cultural Ethics Conceptualization, Review and Researchagenda". *Journal of American Academy of Business*. 6(2): 10-16.
- Şekercioğlu, G., Bayat, N. ve Bakır, S. (2014). "Fen Maddelerini Anlama Testinin Psikometrik Niteliklerinin Belirlenmesi". *Eğitim ve Bilim*, 39(176): 447-455.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Şenel, F. (2008) "Biyolojik Saat". *Bilim ve Teknik*, 493: 58-67.
- Şimşek, M. Ş., Akgemici, T. ve Çelik, A. (2001) *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş*. Temel İlkeler ve LİSREL Uygulamaları. Ekinoks, Ankara.
- Şişman, M. (2007). *Örgütler ve Kültürler*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Tengilimoğlu, D., Altınöz, M., Başpınar, N.Ö. ve Erdönmez, C. (2011). "Zaman Yönetimi". H. Tutar (Ed.). *Zaman Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1-24.
- Testa, R. M. (2009). "National Culture, Leadership and Citizenship: Implications for Cross-Cultural Management". *International Journal of Hospitality Management*, 28 (1): 78-85.
- Tezcan, M. (2008). *Kültürel Antropoloji*, Maya Akademi, Ankara.
- Tezcan, M. (2007). *Kültür ve Kişilik-Psikolojik Antropoloji*. Bilim Yayınları, Ankara
- Thapa, B., Graefe, A. R. ve Meyer, L. A. (2006). "Specialization and Marine Based Environmental Behaviors Among SCUBA Divers". *Journal of Leisure Research*, 38 (4): 601-615.
- The Canadian Parks & Recreation Association [CPRA]. (1992). *The Many Benefits of Recreation, The Canadian Parks & Recreation Association*. Bonanza Printing & Copying Centre Inc., Canada.
- Tinsley, H. E. A. ve Kass, R. A. (1978). "Leisure Activities and Need Satisfaction: A Rdtlication And Extension". *Journal of Leisure Research*, (10): 191-202.
- Tinsley, H. E. A. ve Tinsley, D. J. (1986). "A Theory of The Attributes Benefits, And Causes of Leisure Experience". *Leisure Sciences*, (8): 1-45.
- Tinsley, H. E. A., Barrett, T. C. ve Kass, R. A. (1977). "Leisure Activities and Need Satisfaction". *Journal of Leisure Research*, (9): 110-120.

- Tokmak, M. (2014) "Bolu İli ve Mudurnu İlçesinde Yaşayan Gençlerin Dezavantajlılık Halleri (Genel Durumları, Sorunları ve Umutları)". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(4): 138-154.
- Torkildsen, G. (1986). *Leisure and Recreation Management*. E. & F. N. Spon, London.
- Torkildsen, G. (1990). *Leisure and Recreation Managements*. Cambridge University, London.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and Recreation Management*. Routledge, Glasgow.
- Trice, H. M. ve Beyer, J. M. (1984). "Studying Organizational Cultures Through Rites and Ceremonials". *Academy of Management Review*, 9(4): 653-669.
- Tunç, A. ve Saç, F. (1998). *Genel Turizm*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Turan, S., Durceylan, B. ve Şişman, M. (2005). "Üniversite Yöneticilerinin Benimsedikleri İdarî ve Kültürel Değerler". *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, (13): 181-202.
- Trompenaars, F. (1993). *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business*. Economist Books, London.
- Türkdoğan, O. (1988). *Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- Uğur, A. (2000). "Çalışma Hayatında Zaman Yönetimi". *Kalkınmada Anahtar Dergisi*, 143: 18-30.
- Uluçınar Türkel, A. (1992). "İşletme Yöneticilerinin Davranışlarına Yön Veren Hâkim Kişilik Faktörleriyle Yönetimsel Davranış Arasındaki İlişkiler ve Uygulama." *Marmara Üniversitesi İİBF*, 534 (394), 1-27.
- Uslu, O. ve Ardiç, K. (2013). "Güç Mesafesi Örgütsel Güveni Etkiler mi?". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 15(2): 313-338.
- Uzun, Ö. ve Tamimi. Y. (2007). "Örgüt Kültüründe Güç Mesafesi Boyutunun Metaforlarla Analizi (Tekstil Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletme Örneği)". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1): 1-26.
- Ünlü Bayramlı, Ü. (2009). *Zaman Yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Veal, A. J. (1992) "Definitions of Leisure and Recreation". *Australian Journal of Leisure and Recreation*, 2(4): 44-48.
- Veblen, T. (1918). *The Theory of The Leisure Class*. Macmillan, New York:
- Walker, G. J. ve Virden, R. J. (2005). "Constraints On Outdoor Recreation". E.L. Jackson (Ed.). *In Constraints to Leisure*. Venture Publishing, Penna, 201–219.
- Wang, C. C. (2008). *Leisure Participation, Leisure Motivation, And Life Satisfaction For Elders in Public Senior Resident Homes in Taiwan*. University of the Incarnate Word

- in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, San Antonio & Alamo Heights, Texas, US.
- Welk, G. ve Blair, S. (2000). "Physical Activity Protects Against The Health Risks of Obesity". *President's Council on Physical Fitness & Sport Research Digest* 3 (12): 1-11.
- Wells, C. (1971). *Sosyal Antopoloji Açısından İnsan ve Dünyası*. (Çev. B. Güvenç), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- West, P. C. (1989). "Urban Region Parks and Black Minorities: Subculture, Marginality and Interracial Relations in Park Use in The Detroit Metropolitan Area". *Leisure Sciences*, 11(1): 11-28.
- Weston, A. S. (1996). *Commercial Recreation and Tourism: An Introduction to Business Oriented Recreation*. Times Mirror Higher Education Group, Inc., USA.
- White, H. R. ve Bustam, T. D. (2010) *Using Leisure Constraints Research To Inform Outdoor Recreation Research and Natural Resource Management Decisions*. The George Wright Society, Michigan, U. S.
- Wichasin, P. (2007). *A Study of Thai Women As Health Tour Participant in Relation to Lifestyle and Leisure Practice*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements of Bournemouth University for The Degreee of Doctor Of Philosophy. England.
- Wieland, T. (2006, March). *Innovation Culture, Technology Policy and The Uses Of History*. In *International Proact Conference*, Innovation Pressure, 15-17.
- Woodard, M. D. (1988). "Class, Regionality, And Leisure Among Urban Black Americans: The Post-Civil Rights Era". *Journal of Leisure Research*, 20: 87-105.
- Yahyagil, M. Y. (2004). "Denison Örgüt Kültürü Ölçme Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Ampirik Bir Uygulama". *Yönetim: İÜ İİBF Dergisi*, 15(47): 53-76.
- Yeşil, S. (2013). "Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44): 52-81.
- Yıldız, G. (2010). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarıları, Bilinçüstü Stratejileri, Düşünme Stilleri ve Matematik Öz Kavramları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, M. A. (2016). "Ergenler İçin Öfke Düzenleme Ölçeği'nin (EİÖDÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29: 247-258.

- Yiannakis, A. ve Gibson, H. J. (1992). "Roles Tourists Play". *Annals of Tourism Research*, 19 (2): 287-303.
- Yoon, Y. ve Uysal, M. (2005). "An Examination of the Effects of Motivation and Satisfaction on Destination Loyalty: A Structural Model". *Tourism Management*, 26(1): 45-56.
- Yukic, T. S. (1970). *Fundamentals of Recreation*. 2nd edition, Harper & Row, New York.
- Yüncü, D. (2013) "Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler". (M. Argan (Ed.). *Rekreasyon Yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir.
- Zhang, Y. ve Begley, T. M. (2011). "Power Distance and Its Moderating Impact On Empowerment And Team Participation". *The International Journal of Human Resource Management*, 22(17): 3601-3617.
- Zeybek, N. K. (1999). *Türk Olmak*. Ocak Yayınları, Ankara.
- Zimbardo, P. G. (2002). "Time to Take Our Time". *Psychology Today*, 1: 62-72.
- Zimbardo, P. G. ve Boyd, J. N. (1999). "Putting Time in Perspective: A Valid, Reliable Individual Differences Metric". *Journal of Personality & Social Psychology*, 77: 1271-1288.

EK 1- ARAŞTIRMA ANKETİ – TÜRKÇE

Sayın Katılımcı,

Bu anket Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı “*Kültür, Rekreasyon Deneyim Tercihi ve Memnuniyet Arasındaki İlişki: Alanya Örneği*” isimli Doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır. Kimlik bilgileriniz saklı kalmak kaydıyla sorulara vereceğiniz cevapların samimi olmasını diler ankete katıldığınız için teşekkür ederim.

* Lütfen size en doğru gelen ifadenin karşısına (X) işaret koyunuz

İhsan KURAR
Akdeniz üniversitesi
Sosyal Bilimler enstitüsü
Doktora Öğrencisi

- 1. Cinsiyet**
 Kadın Erkek
- 2. Medeni Durum**
 Bekâr Evli
- 3. Yaşınız**
 18-24 25-34 35-44 45-54 55 ve üzeri
- 4. Meslek**
 Memur Kendi işi İşçi Emekli Diğer...
- 5. Aylık kişisel Geliriniz (₺)**
 1500'den az 1500-2500 2501-3500 3501-4500 4501 ve üzeri
- 6. Eğitim Durumu**
 İlköğretim Lise Üniversite. Lisansüstü
- 7. Milliyetiniz**
 Türk Alman Rus İngiliz İskandinav Diğer...
- 8. Ne kadar süredir Alanya'da yaşıyorsunuz?**
 1 yıldan az 1-3 yıl 4-6 yıl 6 yıldan fazla
- 9. Rekreasyon kelimesinden ne anlıyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)**
 Reaksiyon Tepkime Boş zaman değerlendirme faaliyetleri
 Regresyon Eğlence/Hoşça vakit geçirme Diğer...
- 10. Haftada kaç saat boş zaman faaliyetlerinde bulunuyorsunuz?**
 5 saatten az 5-10 saat 11-15 saat 15 saatten fazla
- 11. Genel olarak boş zaman faaliyetlerine katılım yeriniz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)**
 Spor tesisi Evde Açık alanda Kapalı alanda Diğer...
- 12. Boş zaman faaliyetlerine genel olarak kimlerle katılırsınız? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)**
 Yalnız Ailemle Arkadaşlarımla Diğer...
- 13. Daha çok hangi tür boş zaman faaliyetlerinde bulunursunuz?(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)**
 Sinema-tiyatroya gitme Gazete ve dergi okuma
 Müzik dinleme Kafe/Kahvehaneye gitme
 Yüzme İnternette vakit geçirme
 Televizyon izleme Bahçe işleri ile uğraşma
 Kitap okuma Spor müsabakası izlemeye gitme
 Pikniğe gitme Spor yapma
 Arkadaş ziyaretlerine gitme Diğer (Lütfen yazınız) ...
- 14. Boş zaman faaliyetlerine katılmanızı kısıtlayıcı nedenler nelerdir? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)**
 Maddi imkânsızlık Çevredeki mobilya ve oturma alanlarının yetersiz olması
 Ulaşım sorunu Boş zaman geçirilecek alanlara gelenlerin davranışları
 İlgisizlik WC, Çeşme, lavabo gibi ihtiyaçların eksikliği/yetersizliği/kirliliği
 Kişisel güvenlik sorunu Boş zaman geçirilecek alanlarının sağlıklı olmaması
 Boş zaman yetersizliği Akşam aydınlatma ekipmanlarının eksikliği/yetersizliği
 Faaliyetlerle ilgili bilgi eksikliği Sağlık sorunuyla karşılaşıldığında ilk yardıma ilişkin eksiklikler
 Sağlık durumunun engel olması Fiziksel uzaklık
 Diğer (Lütfen yazınız) ...
- 15. Yerel yönetimlerden faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlara ilişkin beklentileriniz nelerdir? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)**
 Boş zaman değerlendirecek yeni alanların tesisi
 Alanlardaki mobilya ve spor aletlerinin bakımının düzenli yapılması
 Boş zaman geçirilecek alanların temizlik ve hijyeni
 Boş zaman alanlarındaki denetimlerin düzenli olarak yapılması
 Olanaklardan herkesin faydalanmasının sağlanması
 Sanatsal değeri olan etkinliklerin düzenli olarak yapılması
 Kültürel içerikli etkinliklerin düzenli olarak yapılması
 Diğer...

<p style="text-align: center;">Aşağıdaki kültürel faktörlere katılım düzeyinizi belirtiniz.</p> <p style="text-align: center;">‘1’- Kesinlikle katılmıyorum, ‘2’- Katılmıyorum, ‘3’- Ne katılıyorum ne katılmıyorum, ‘4’- Katılıyorum, ‘5’- Kesinlikle katılıyorum</p>		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
S1	Güçlü olan insanlar güçlerini bir baskı aracı olarak kullanmak yerine, daha az güçlü görünmeye çalışmaktadırlar.					
S2	Güçlüler olduklarından daha güçlü görünmeye çalışmaktadır.					
S3	Güçlüler belirli ayrıcalıklara sahiptirler.					
S4	Bireyin toplum içindeki yerini belirlemede; unvan, statü ve pozisyon önemlidir.					
S5	Toplum içerisinde insanlar arasında farklı ekonomik ve sosyal katmanlar mevcuttur.					
S6	Toplumda çok az kişi özgürdür.					
S7	Farklılıklara/değişikliklere karşı tepki gösteririm.					
S8	Risk almaktan hoşlanmam.					
S9	Belirsiz durumlar karşısında kendimi rahatsız hissederim.					
S10	Toplumun genel yapısı içerisinde kendimi tedirgin hissediyorum.					
S11	Hayat kalitesi ve diğer insanlara saygı göstermek, başarı, para ve ilerlemeden daha önemlidir.					
S12	İşimde ilerlemek için çocuk sahibi olmayı erteleyebilirim.					
S13	İnsan ilişkilerimde kuralcılıktan ve emir vermekten uzak bir anlayış sergilerim.					
S14	Mutluluk ve huzur, başarı ve güçten daha önemlidir.					
S15	Kariyer paradan önemlidir.					
S16	Toplum içerisinde kurallara bağlı yaşarım.					
S17	Duygularımı her ne olursa olsun ifade etmekte zorlanmam.					
S18	Kişilerin başarısızlıkları yalnızca çevresel faktörlerin sonucudur.					
S19	Beni başarıya götüreceğine inandığım bilgiye ulaşmak için, başkalarına ihtiyaç duymadan kendi irademle bilgiye ulaşmaya çalışırım.					
S20	Boş zaman aktivitelerini önemserim.					
S21	Hayatımdaki pozitif duyguları daha fazla hatırlarım.					
S22	Yaşadığım sorunlar elimde olmayan nedenlerden kaynaklanmaktadır.					
S23	Benim için öncelikli olan konuşma özgürlüğüdür.					
S24	Kişilerin düşündükleri ve söyledikleri değil, yaptıkları daha önemlidir.					
S25	Benim için geçmiş ve şu an önemlidir, gelecekle ilgilenmem.					
S26	Kazandığım parayı hemen harcarım, geleceğim için yatırım yapmam.					
S27	Sonucunu merak ile beklediğim bir durumun bir an evvel çözülmesini isterim.					
S28	Toplumun çıkarları kendi çıkarlarımdan daha önemlidir.					
S29	Genellikle “ben” değil, bulunduğum toplumu içine alan, “biz” duygusuyla hareket ederim.					
S30	İçinde bulunduğum toplum kişiliğimi şekillendirmiştir.					
S31	Sadece kendim ve ailem önemlidir, toplumun diğer kısmı beni ilgilendirmez.					
S32	Kendi işimi kendim yapma eğilimim vardır.					
S33	Ailemdeki pek çok kişide kendi işini kendi yapma eğilimi vardır.					
S34	Tatile daha çok tek başıma gitmeyi tercih ederim.					
S35	Her zaman ailemle beraber tatil yapmayı tercih ederim.					
S36	İyi arkadaşlarımla yakın yaşamayı severim.					
S37	İnsan sosyal davranışlarını kişisel ihtiyaçlarına göre belirlemelidir.					
S38	Başarı, fayda ve maliyet faktörlerini önde tutan hesaplamalara bağlıdır.					

Aşağıdaki boş zaman faaliyetlerine ilişkin yargılara katılım düzeyinizi belirtiniz. '1'- Kesinlikle katılmıyorum, '2'- Katılmıyorum, '3'- Ne katılıyorum ne katılmıyorum, '4'- Katılıyorum, '5'- Kesinlikle katılıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
S1	Boş zaman faaliyetleri başkaları tarafından övülmemi sağlar.					
S2	Boş zaman faaliyetlerine katılarak başkalarının bana hayranlık duymasını sağlarım.					
S3	Boş zaman faaliyetleri aynı faaliyetlerde bulunan kişilerce tanınmamı sağlar.					
S4	Boş zaman faaliyetleri yeteneklerimi geliştirmemi sağlar.					
S5	Boş zaman faaliyetleri tamamladığımda bir şeyleri başardığım hissini verir.					
S6	Boş zaman faaliyetleri neleri yapabileceğimi görmemi sağlar.					
S7	Boş zaman faaliyetleriyle yeteneklerimin neler olduğunu öğrenirim.					
S8	Boş zaman faaliyetleri bana heyecan verir.					
S9	Boş zaman faaliyetleri doğal ortama daha çabuk alışmamı sağlar.					
S10	Boş zaman faaliyetleri başarı duygumu artırır.					
S11	Boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere bulunduğum yerlerin başkaları tarafından bilinmesini sağlarım.					
S12	Boş zaman faaliyetleri bana bağımsız olduğum duygusunu verir.					
S13	Boş zaman faaliyetlerim esnasında kontrolcü davranışlar ortaya koyarım.					
S14	Boş zaman faaliyetlerim sırasında nerede olacağıma kendim karar veririm.					
S15	Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımı kimsenin etkisinde kalmadan kendi isteğimle yaparım.					
S16	Boş zaman faaliyetleriyle olayları kontrol etmek için farklı düşünürüm.					
S17	Boş zaman faaliyetleri ailemle birlikte bir şeyler yapmamı sağlar.					
S18	Boş zaman faaliyetleriyle ailemin tamamının içinde olduğu bir deneyim yaşarım.					
S19	Boş zaman faaliyetleri belli bir süre ailemle birlikte hareket etmemi sağlar.					
S20	Boş zaman faaliyetleri beni kızgınlık hislerinden uzaklaştırır.					
S21	Boş zaman faaliyetleri vücut olarak dinlenmeye katkı sağlar.					
S22	Boş zaman faaliyetleri zihinsel olarak dinlenmeye katkıda bulunur.					
S23	Boş zaman faaliyetleri kolay bir şekilde fiziksel görünüm kazanmama katkıda bulunur.					
S24	Boş zaman faaliyetleriyle geçici olarak aile ortamından uzaklaşıyorum.					
S25	Boş zaman faaliyetleriyle kalabalık ortamlardan bir an olsun uzaklaşıyorum.					
S26	Boş zaman faaliyetleriyle sessizliğin ve etraftaki güzelliklerin tadını çıkarırım.					
S27	Boş zaman faaliyetleri gündelik hayata yeni şeyler eklemeye katkıda bulunur.					
S28	Boş zaman faaliyetleri kendime verdiğim değer artmasını sağlar.					
S29	Boş zaman faaliyetleri bir işi başarabileceğim duygusunu verir.					
S30	Boş zaman faaliyetleri neyi ne kadar başarabildiğimi ölçmemi sağlar.					
S31	Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarımın fiziksel dayanıklılığımı test etmemi sağlar.					
S32	Boş zaman faaliyetleri becerilerime olan güvenimi artırır.					

Alanya'daki boş zaman geçirilecek alanlara ilişkin memnuniyet düzeyinizi belirtiniz. '1'- Hiç Memnun Değilim, '2' Memnun değilim, '3' Ne memnunum ne memnun değilim, '4' Memnunum, '5' Çok Memnunum		Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Ne memnunum ne memnun değilim	Memnunum	Çok Memnunum
		1	2	3	4	5
S1	Özel sektöre ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz					
S2	Kamu sektörüne ait boş zaman değerlendirme alanlarına ilişkin memnuniyet düzeyiniz					
S3	Alanya'daki boş zaman değerlendirme alanlardan genel olarak duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz					
S4	Alanya'daki boş zaman değerlendirme alanlarının çeşitliliğine ilişkin duyduğunuz memnuniyet düzeyiniz					

Anketimiz bitmiştir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

EK 2- ARAŞTIRMA ANKETİ – İNGİLİZCE

Dear participant,

This questionnaire has been designed to be utilized data collection process of the PhD dissertation entitled “Relationship Between Culture, Recreation Experience Preference and Satisfaction: The Case of Alanya” to be submitted to Akdeniz University, Institute of Social Sciences, Department of Tourism Management. Please note that your personal information will be kept confidential. I believe that you will answer the questions sincerely. Thank you for your contribution.

* Please, put (x) near the statement that is familiar to you.

Research Assistant İhsan KURAR
PHD student
Akdeniz University
Institute of Social Sciences

- 1. Gender**
 Female Male
- 2. Marital Status**
 Single Married
- 3. Age**
 18-24 25-34 35-44 45-54 55 or over 55
- 4. Meslek**
 Civil Servant Own Job Worker Retired Other...
- 5. Personal monthly income (₺)**
 Less than 1500 1500-2500 2501-3500 3501-4500 More than 4501
- 6. Education status**
 Secondary school High school University Master's degree
- 7. Nationality?**
 Turkish German Russian English İskandinav Other..
- 8. How long have you been living in Alanya?**
 Less than 1 year 1-3 years 4-6 years More than 6 years
- 9. What do you understand from the word "recreation"?** (You can tick more than one.)
 Recreation Reaction Free time activities
 Regression Entertainment/ Having fun Other (Please write down) ...
- 10. How many hours do you spend with free time activities?**
 Less than 5 hours 5-10 hours 11-15 hours More than 15 hours
- 11. Where do you do your free time activities?** (You can tick more than one)
 Sports places At home Open area Closed area Other...
- 12. Who do you do free time activities with?** (You can tick more than one.)
 Alone With my family With my friends Other (Please write down) ...
- 13. What kind of free activities do you do?** (You can tick more than one.)
 Going to the cinema/ theatre Reading newspaper/ magazines
 Listening to the music Going to a cafe
 Swimming Surfing on the internet
 Watching TV Working in the garden/ Doing gardening
 Reading books Watching sports events
 Going to the picnic Doing sports
 Visiting your/ my friends Other (Please write down) ...
- 14. What are the reasons of not being able to attend to the free time activities?** (You can tick more than one.)
 Financial issues The inadequacy of the furniture or sitting areas around
 Transportation problems The behaviours of the ones who come to that areas
 Not being interested in The inadequacy/ contamination of WC, fountain, washbasin
 Personal security issues The places' being inappropriate/ un sanitary
 Not having enough time The lack/ inadequacy of the illumination in the evening
 Not having enough knowledge related to the activities The deficiencies related to first aid when being come across with health
 Health problems problems Physical distance Other (Please write down) ...
- 15. What are your expectations from local authorities related to the places of the free time activities?** (You can tick more than one.)
 Enactment of new places that free time activities can be done
 Renewing the sports devices and furniture regularly
 The hygiene of the places of free time activities
 Controlling the places of free time activities regularly
 Making guaranteed of the facilities that everybody can make use of them
 Doing the activities regularly that have artistic worth
 Doing the activities regularly that have cultural content
 Other (Please write down) ...

Please specify to what extent you agree with the cultural factors below '1'- Strongly Disagree, '2'- Disagree, '3'- Undecided, '4'- Agree, '5'- Strongly Agree		Strongly Disagree	Disagree	Undecided	Agree	Strongly Agree
		1	2	3	4	5
Q1	Strong people try to seem less strong instead of using their power as a tool of force.					
Q2	The strong people try to look more strong than they are.					
Q3	Strong people have particular privileges.					
Q4	Title, status and position (department) are important in determining the place of a person in society.					
Q5	There are economical and social layers between people in society.					
Q6	A few people are free in society.					
Q7	I react to differences/ changes.					
Q8	I don't like taking risks.					
Q9	I feel bothered in ambiguous occasions.					
Q10	I feel uneasy with society's general structure.					
Q11	The quality of life and respect to the other people are more important than success, money and improvement.					
Q12	I can postpone having a child to progress in my job.					
Q13	I RDPresent an attitude of avoiding commanding and being a ruler in relationships.					
Q14	Happiness and peace are more important than success and power.					
Q15	Career is more important than money.					
Q16	I live with the rules in society.					
Q17	I don't have difficulty in expressing/ showing my feelings whatever they are.					
Q18	People's failures are just the results of environmental issues.					
Q19	I try to reach the information that I believe it will take me to the success without needing someone on my own.					
Q20	I give importance to liesure activities.					
Q21	I remember positive feelings more in my life					
Q22	Problems I have are because of reasons that are not eliminated.					
Q23	Freedom of speech is my priority.					
Q24	He important thing is what people do, not what they say.					
Q25	The past and now are important for me, I don't care about future.					
Q26	I immediately spend my money, I do not invest.					
Q27	I want a situation that I wonder to be solved immediately.					
Q28	The society's benefits are more important than my own benefits.					
Q29	Generally, I move with the feeling of "we" that comprises the society instead of "I".					
Q30	The society I am in has shaped my personality.					
Q31	Only my family and I are important, I don't care the rest of the society.					
Q32	I tend to do everything on my own.					
Q33	Most people in my family tend to do everything on their own.					
Q34	I prefer going on holiday on my own.					
Q35	I always prefer going on holidays with my family.					
Q36	I like living close to my good friends.					
Q37	People's social behaviours should be determined according to their needs.					
Q38	Success depends on the calculations that lead the factors of cost and profit.					

Please state how much you agree or disagree with the following statements related to free time activities. '1' - Strongly Disagree, '2' - Disagree, '3' - Undecided, '4' - Agree, '5' - Strongly Agree		Strongly Disagree	Disagree	Undecided	Agree	Strongly Agree
		1	2	3	4	5
Q1	Free time activities make me praised by other people.					
Q2	I ensure people to admire by joining free time activities.					
Q3	Free time activities make me be known by the other people doing the same activities.					
Q4	Free time activities make me improve my talents.					
Q5	When completed, free time activities give the sense of feeling that I achieved something.					
Q6	Free time activities make me see what I can do.					
Q7	I can learn what my talents are with free time activities.					
Q8	Free time activities make me feel excited.					
Q9	Free time activities make me get accustomed to the natural environment more quickly.					
Q10	Free time activities increase my sense of feeling about success.					
Q11	I inform the others about the places I go to do/participate free time activities.					
Q12	Free time activities give the sense of feeling that I am independent.					
Q13	I exhibit controlled behaviours during free time activities.					
Q14	I decide the place where I am going to be during free time activities.					
Q15	I do the free time activities (alışkanlık)without any pressure of someone.					
Q16	I think differently to control the things with free time activities.					
Q17	Free time activities make me do something with my family.					
Q18	I have an experience that all my family in it with free time activities.					
Q19	Free time activities make me act with my family for a while.					
Q20	Free time activities make me go far from the feeling of being angry.					
Q21	Free time activities contribute me to relax physically.					
Q22	Free time activities contribute me to relax mentally.					
Q23	Free time activities contribute me to be in shape easily.					
Q24	I am far away from my family permanently with free time activities.					
Q25	I am far away from the crowded places with free time activities for a while.					
Q26	I enjoy the silence and the beauty around me with free time activities.					
Q27	Free time activities contribute me to add something new to my life.					
Q28	Free time activities make the value that I give to myself increase.					
Q29	Free time activities give the feeling that I can achieve something.					
Q30	Free time activities make me measure how much I can be successful in what I do.					
Q31	Free time activities make me test my physical strength.					
Q32	Free time activities increase my confidence on my talents.					

Please state your contentment related to the places in you can spend your free time. ‘1’ - Very dissatisfied, ‘2’ - Dissatisfied, ‘3’ - Neither, ‘4’ Satisfied, ‘5’ - Very satisfied		Very dissatisfied	Dissatisfied	Neither	Satisfied	Very satisfied
		1	2	3	4	5
Q1	Your contentment related to the areas of free tme activities that belong to the private sector.					
Q2	Your contentment related to the areas of free tme activities that belong to the public.					
Q3	Your general contentment about the areas of free time activities in Alanya.					
Q4	Your contentment related to the diversity of the areas of free time activities in Alanya.					

The questionnaire has finished. Thank you for your support and cooperation.

EK 3- ARAŞTIRMA ANKETİ – ALMANCA

Liebe(r) Teilnehmer(in),

diese anonyme Befragung wurde im Studiumfach Tourismus und Hotelwesen am Institut für Sozialwissenschaft an der Akdeniz Universität für die Doktorarbeit **“Beziehung zwischen Kultur, Freizeiterlebnisppräferenzen und Zufriedenheit”** konzipiert. Ihre Meinung ist für uns sehr wichtig. Für Ihre Teilnahme möchten wir uns bei Ihnen im Voraus bedanken.

* Lütfen size en doğru gelen ifadenin karşısına (X) işaret koyunuz.

İhsan KURAR
Akdeniz Üniversitesi
Institut für Sozialwissenschaft
Doktorand

1. Geschlecht

Weiblich Männlich

2. Familienstand

Ledig Verheiratet

3. Alter

18-24 25-34 35-44 45-54 55 und älter

4. Beruf

Beamte/Beamtin Selbstständig Arbeiter/in Rentner/in Andere...

5. Monatseinkommen (€)

Weniger als 1500 1500-2500 2501-3500 3501-4500 4501 und oberhalb

6. Bildungsstand

Grundschule Gymnasium Universität Magisterniveau

7. Nationalität

Türke/Türkin Deutsch Russe/Russin Engländer/in Skandinavisch Andere...

8. Wie lange leben Sie bereits in Alanya?

weniger als 1 Jahr 1-3 Jahre 4-6 Jahre mehr als 6 Jahre

9. Was verstehen sie unter dem Wort Rekreation?(Mehrere Antworten möglich)

Reaktion Kettenreaktion Freizeitgestaltung
 Regression Vergnügung/Unterhaltung Andere (Bitte schreiben)...

10. Wie viel Zeit haben Sie für Freizeitaktivitäten in der Woche?

weniger als 5 Stunden 5-10 Stunden 11-15 Stunden mehr als 15 Stunden

11. Wo verbringen Sie Ihre Freizeitaktivitäten?(Mehrere Antworten möglich)

In der Sportanlage Zu Hause draußen im Freien draußen auf geschlossenen Plätzen Andere...

12. Mit wem verbringen Sie Ihre Freizeitaktivitäten?(Mehrere Antworten möglich)

allein mit meiner Familie mit meinen Freunden Andere (Bitte schreiben)...

13. Welche Freizeitaktivitäten tätigen Sie am meisten?(Mehrere Antworten möglich)

Ins Kino/Theater gehen Zeitung/Zeitschrift lesen
 Musik hören Ins Cafe gehen
 Schwimmen Im Internet surfen
 fernsehen Im Garten arbeiten
 Bücher lesen Sportliche Wettspiele anschauen
 Picknik machen Sport betreiben
 Freunde besuchen Andere (Bitte schreiben)...

14. Welche Gründe hindern Sie an den Freizeitaktivitäten teilzunehmen?(Mehrere Antworten möglich)

Mangel an Geld Mangel an Sitzflächen in der Gegend
 Ungünstige Verkehrsverbindungen Das Verhalten anderer auf dem Platz
 Desinteresse Mangel bzw. Schmutz an WC, Brunnen und Waschbecken
 Bedenken an persönliche Sicherheit Schlechter Zustand der Freizeitsplätze
 Mangel an Freizeit Mangel an Beleuchtung der Freizeitplätze
 Mangel an Wissen über die Freizeitaktivitäten Mangel an erste Hilfe
 Behinderung der Gesundheit Zu große Entfernung
 Andere (Bitte schreiben)...

15. Was erwarten Sie von der Kommunalverwaltung bezüglich der Freizeitplätze?(Mehrere Antworten möglich)

Bau von neuen Freizeitplätzen
 Regelmäßige Wartung und Instandhaltung der Sportgeräte
 Ausreichende Hygiene an Freizeitplätzen
 Regelmäßige Aufsicht auf den Freizeitplätzen
 Gewährleistung der Zugänglichkeit und Nutzbarkeit
 Regelmäßige Organisation von künstlerischen Aktivitäten
 Regelmäßige Organisation von kulturellen Aktivitäten
 Andere (Bitte schreiben)...

Wählen Sie zwischen den angegebenen Beurteilungen in Hinblick auf die u.a. kulturellen Faktoren '1'- Ich stimme absolut nicht zu, '2'- Ich stimme nicht zu '3'- Weder stimme ich nicht zu, noch stimme ich zu '4'- Ich stimme zu, '5'- Ich stimme absolut zu		Ich stimme absolut nicht zu	Ich stimme nicht zu	Weder stimme ich nicht zu	Ich stimme zu	Ich stimme absolut zu
		1	2	3	4	5
F1	Mächtige Menschen streben nach weniger Stärke, anstatt ihre Macht als Druckmittel verwenden zu wollen.					
F2	Die Mächtigen neigen dazu mehr Macht zu erlangen, als sie bereits haben.					
F3	Die Mächtigen haben bestimmte Sonderrechte.					
F4	Bei der Bestimmung des Platzes in der Gesellschaft des Individuums sind Titel, Statut und Position wichtig.					
F5	Zwischen den Menschen innerhalb der Gesellschaft herrschen unterschiedliche wirtschaftliche und soziale Schichten.					
F6	In der Gesellschaft sind sehr wenige Personen frei.					
F7	Ich positioniere mich gegen die Unterschiede.					
F8	Ich nehme lieber kein Risiko.					
F9	In unbekanntem Situationen fühle ich mich unwohl.					
F10	In der allgemeinen Gesellschaftsstruktur fühle ich mich verunsichert.					
F11	Die Lebensqualität und anderen Menschen Respekt zu zeigen sind wichtiger als Erfolg, Geld und Fortschritt.					
F12	Um Karriere zu machen, kann ich das Kinderkriegen aufschieben.					
F13	In zwischenmenschlichen Beziehungen agiere ich informell und gebe keine Befehle.					
F14	Glück und Zufriedenheit sind wichtiger als Macht.					
F15	Karriere ist wichtiger als das Geld.					
F16	In der Gesellschaft halte ich mich an Regeln.					
F17	Meine Gefühle kann ich auf jeden Fall ausdrücken.					
F18	Der Misserfolg ist nur das Ergebnis der Umgebungsfaktoren.					
F19	Das Wissen, das mich zum Erfolg bringt, eigne ich mir mit meinem eigenen Willen an, ohne die Hilfe anderer.					
F20	Ich lege großen Wert auf die Freizeitaktivitäten.					
F21	Für mich sind nur die positiven Gefühle im Leben Erinnerungswert.					
F22	Die Probleme, die ich erlebe (habe) sind nicht selbstverschuldet.					
F23	Für mich hat (nur) die Redefreiheit eine Priorität.					
F24	Taten sind wichtiger als Gedanken und Aussagen.					
F25	Für mich sind die Vergangenheit und die Gegenwart wichtiger als die Zukunft.					
F26	Mein verdienstes Geld gebe ich schnell aus. Für die Zukunft lege ich es nicht an.					
F27	Ich möchte sofort eine Lösung haben, wenn eine Situation unklar ist.					
F28	Gesellschaftliche Interessen sind wichtiger als meine eigenen Interessen.					
F29	Ich handle im Allgemeinen mit "wir" Gefühl und nicht mit "ich" Gefühl.					
F30	Die Gesellschaft, in der ich mich befinde, prägt meine Persönlichkeit.					
F31	Mir ist nur meine Familie und ich selbst sehr wichtig. Andere Bestandteile der Gesellschaft interessieren mich nicht.					
F32	Ich neige dazu meine Arbeit selbst zu erledigen.					
F33	Viele Mitglieder meiner Familie neigen dazu ihre Arbeit selbst zu erledigen.					
F34	Meistens bevorzuge ich alleine in den Urlaub zu fahren.					
F35	Mit meiner Familie Urlaub zu machen, ziehe ich immer vor.					
F36	Ich mag es meinen guten Freunden nah zu sein.					
F37	Der Mensch soll sein soziales Verhalten nach persönlichen Bedürfnisse bestimmen.					
F38	Der Erfolg hängt von der Berechnung des Kosten- und Nutzenfaktors ab.					

<p style="text-align: center;">Wählen Sie zwischen den angegebenen Beurteilungen in Hinblick auf die u.a. Freizeitaktivitäten</p> <p style="text-align: center;">‘1’- Ich stimme absolut nicht zu, ‘2’- Ich stimme nicht zu ‘3’- Weder stimme ich nicht zu, noch stimme ich zu ‘4’- Ich stimme zu, ‘5’- Ich stimme absolut zu</p>		Ich stimme absolut nicht zu	Ich stimme nicht zu	Weder stimme ich nicht zu	Ich stimme zu	Ich stimme absolut zu
		1	2	3	4	5
F1	Freizeitaktivitäten führen dazu, dass ich von anderen gelobt werde.					
F2	Ich Sorge durch die Teilnahme an Freizeitaktivitäten dafür, dass sich die anderen für mich faszinieren.					
F3	Freizeitaktivitäten führen dazu, dass ich unter den, an den gleichen Aktivitäten teilnehmenden Mitmenschen bekannt werde.					
F4	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich meine Fähigkeiten ausbauen kann.					
F5	Freizeitaktivitäten geben mir das Gefühl, dass ich etwas erfolgreich durchführen kann.					
F6	Freizeitaktivitäten zeigen mir was ich erreichen kann.					
F7	Durch Freizeitaktivitäten erfahre ich, welche Fähigkeiten ich habe.					
F8	Freizeitaktivitäten geben mir hinreißendes Gefühl.					
F9	Durch Freizeitaktivitäten gewöhne ich mich schneller an die natürlichen Gegebenheiten.					
F10	Freizeitaktivitäten fördern mein Erfolgsgefühl.					
F11	Durch Freizeitaktivitäten Sorge ich dafür, dass die Orte der Freizeitaktivitäten auch für andere bekannt werden.					
F12	Freizeitaktivitäten geben mir ein Unabhängigkeitsgefühl.					
F13	Während der Freizeitaktivitäten zeige ich ein kontrolliertes Verhalten.					
F14	Während der Freizeitaktivitäten bestimme ich selbst wo ich sein werde.					
F15	Die Gewohnheiten der Freizeitaktivitäten führe ich selbst aus, ohne von anderen beeinflusst zu werden.					
F16	Durch Freizeitaktivitäten denke ich anders darüber, Geschehenes zu kontrollieren.					
F17	Freizeitaktivitäten ermöglichen mir Unternehmungen mit meiner Familie.					
F18	Durch Freizeitaktivitäten erlebe ich eine Erfahrung, an der alle meine Familienmitglieder teilhaben.					
F19	Freizeitaktivitäten sorgen dafür, dass ich in einer bestimmten Zeit mit meiner Familie zusammen agiere.					
F20	Freizeitaktivitäten befreien mich von Aggressionsgefühlen.					
F21	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass mein Körper sich ausruht.					
F22	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich mich geistig ausruhe.					
F23	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich in ganz einfacher Weise an physischer Attraktivität gewinne.					
F24	Durch Freizeitaktivitäten komme ich von der familiären Atmosphäre vorübergehend weg.					
F25	Durch Freizeitaktivitäten komme ich von der Menschenmenge für einen Moment weg.					
F26	Durch Freizeitaktivitäten genieße ich die Ruhe und die Schönheit der Umgebung.					
F27	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich dem täglichen Leben etwas Neues hinzufüge.					
F28	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass mein Eigenwert wächst.					
F29	Durch Freizeitaktivitäten bekomme ich das Gefühl, dass ich eine Arbeit erfolgreich durchführen kann.					
F30	Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich messen kann, was ich und wie ich es erfolgreich durchführen kann.					
F31	Die Gewohnheiten der Freizeitaktivitäten tragen dazu bei, dass ich meine physische Ausdauer austeste.					
F32	Freizeitaktivitäten erhöhen das Vertrauen bezüglich meiner eigenen Fähigkeiten.					

Bestimmen Sie Ihr Zufriedenheitsniveau in Hinblick auf die Plätze der Freizeitaktivitäten in Alanya '1' - bin absolut nicht zufrieden, '2' bin nicht zufrieden, '3' bin weder nicht zufrieden noch zufrieden, '4' bin zufrieden, '5' bin sehr zufrieden		bin absolut nicht zufrieden	bin nicht zufrieden	bin weder nicht zufrieden noch zufrieden	bin zufrieden	bin sehr zufrieden
		1	2	3	4	5
F1	Ihr Zufriedenheitsniveau bezüglich privater Plätze für Freizeitaktivitäten					
F2	Ihr Zufriedenheitsniveau bezüglich öffentlicher Plätze für Freizeitaktivitäten					
F3	Ihr Zufriedenheitsniveau im Allgemeinen bezüglich der Plätze für Freizeitaktivitäten					
F4	Ihr Zufriedenheitsniveau bezüglich der Verschiedenheit der Plätze für Freizeitaktivitäten					

EK 4- ARAŞTIRMA ANKETİ – RUSÇA

Уважаемый Участник,

Эта анкета подготовлена Средиземноморским университетом Института социальных наук и туризма Отдела управления Гостиниц " Взаимосвязь между культурой, предпочтениями рекреационного опыта и удовлетворенностью: Анкета подготовлена для защиты докторской диссертации. Заполняя учетные данные искренне желаю, чтобы ответы на вопросы были искренними и хочу заранее поблагодарить Вас за участие в опросе.Ваши личные данные останутся конфиденциальными.

* Пожалуйста,наиболее точно подходящие Вам ответы выделяйте знаком (X)

Исследов.Ихсан КУРАП
аспирант факультета
университета кафедры международной торговли и бизнеса,
Институт социальных наук

1.Пол

Женщина Мужчина

2.Положение

холост женат/замужем

3.Возраст

18-24 25-34 35-44 45-54 55 и выше

4. Профессия

Гос служащий Свой бизнес Рабочий Пенсионер Другое...впишите

5.Ежемесячный доход на человека (₺)

Менее 1500 1500-2500 2501-3500 3501-4500 4501 и выше

6.Образование

Средняя школа. Лицей. Университет. Аспирантура

7. Национальность

Турок. Немец Русский Англичанин. скандинавский Другое...

8.Время проживания в Алании

меньше года. 1-3лет. 4-6лет. больше 6 лет

9.Что вы понимаете под словом отдых?(можно отметить несколько колонок)

Реакция. Отношение Свободное время препровождение
 Регрессия Развлечение Другое (впишите пожалуйста)

10.Сколько часов в неделю вы посвящаете свободному время препровождению?

меньше 5 часов 5-10часов 11-15часов больше 15часо

11.Какие места вы посещаете в свободное время?

Спортивные места Дома На улице Закрытые помещения Другое...

12.С кем вы проводите св.время?

Один С семьей С друзьями Другое...

13.Какое время препровождения вы больше всего предпочитаете? (можно отметить несколько колонок)

ходить в театр и кино читать газеты и журналы
 плавание кафе/ходить в кафе
 слушать музыку проводить время в интернете
 смотреть телевизор садоводчество
 читать книгу ходить смотреть спортивные состязания
 делать пикник заниматься спортом
 навещать друзей другое (впишите пож.)

14.Что препятствует вашему свободному время препровождению? (можно отметить несколько колонок)

материальное положение нехватка мебели в помещении
 трудность добирания до места. отношение окружающих в этом месте
 невниманье недостаток туалета,и прилегающих к месту помещений
 личностное невниманье. антисанитарное состояние помещения
 нехватка св.времени плохое вечернее освещение
 недостаток информации недостаточность оказания первой помощи
 нехватка здоровья физическая недостаточность
 другое(впишите пож.)

15.Каковы ваши ожидания от управленческих организаций в отношении проведения свободного времени? (можно отметить несколько колонок)

Места время препровождения
 Организация мебели и спортивных снаряжений
 Чистота и гигиена
 Контроль мест св.время препровождения
 Всеобщая доступность
 Организация мероприятий по искусству
 Организация культурный мероприятий
 Другое (впишите пожалуйста)

<p>Определите по культурному фактору нижеследующее</p> <p>'1' – полностью не согласен '2'- не согласен '3'- неопределенно '4'- согласен '5'- полностью согласен</p>		полностью не согласен	не согласен	неопределенно	согласен	полностью согласен
		1	2	3	4	5
S1	Сильные люди не используют свою силу для давления,наоборот стараются казаться слабее					
S2	Сильный старается казаться еще сильнее.					
S3	Сильные имеют свои особенные способности.					
S4	Статус ,позиция являются важным фактором определения себя в обществе					
S5	Существует различие между людьми в обществе по социальному и экономическому статусу.					
S6	В обществе существует очень мало независимых людей.					
S7	Я против изменений.					
S8	Не люблю рисковать					
S9	Я чувствую себя неудобно в неопределенной ситуации					
S10	Я отношусь с пожозрением киобществу в целом					
S11	Качество жизни и уважение к людям важнее денег,успеха и повышена					
S12	Саморазвитие важнее заведения ребенка					
S13	Я не придерживаюсь правил и отдавания приказов					
S14	Счастье и спокойствие важнее успеха и силы					
S15	Карьера важнее денег					
S16	Я живу в обществе,придерживаясь правил.					
S17	Какие бы чувства я ни испытывал,я не затрудняюсь высказать их					
S18	Личностная несостоятельность зависит от внешних факторов					
S19	Чем добиваться изучения путей к успеху,я без чье либо помощи буду идти к изучению успеха					
S20	Успехичеловека проявляется в его личностных качествах и поступках					
S21	Какое бы дело я ни делал,мне всегда нужна помощь извне					
S22	Если не хватает денег для того что я хочу иметь,я буду копить чтобы взять это					
S23	Попытка и упорство –пути к достижению цели					
S24	Важно что делают люди,а не что говорят и думают					
S25	Для меня важно прошлое и настоящее,а не будущее					
S26	Я сразу трачу заработанные деньги,не откладывая для будущего					
S27	Я. хочу незамедлительного разрешения ситуации, которая меня интересует					
S28	Общая прибыль важнее собственной					
S29	Обычно я действую по принципу 'мы' а не 'я'					
S30	Мои человеческие качестваформируются в обществе в котором я нахожусь					
S31	Для меня важно только я и моя семья,а не все люди в целом					
S32	Свое дело делаю сам					
S33	В семье принято, что кажды й сам делает за себя					
S34	Я предпочитаю ехать в отпуск один					
S35	Я всегда еду в отпуск с семьей					
S36	Я люблю жить рядом сос своими друзьями					
S37	Человеческие социальные качества должны зависеть от человеческих потребностей					
S38	Факторы успеха,доход и польза зависят от расчета					

<p>Просьба указать свой уровень АКТИВНОСТИ в следующих видах досуга.</p> <p>'1' – полностью не согласен '2'- не согласен '3'- неопределенно '4'- согласен '5'- полностью согласен</p>		полностью не согласен	не согласен	неопределенно	согласен	полностью согласен
		1	2	3	4	5
S1	Проведение свободного времени зависит от других людей					
S2	Я принимаю участие в развлекательных мероприятиях только чтобы другие люди восхищались мной					
S3	Одинаковое проведение свободного времени позволяет людям познакомиться и сдружиться					
S4	Активный отдых позволяет развиваться мне еще больше					
S5	При активном отдыхе появляется чувство занятости чем то					
S6	Активный отдых позволяет мне видеть то, что я могу сделать					
S7	В свободное время я узнаю свои возможности					
S8	Проводя свободно время я рад					
S9	Активный отдых сближает меня с природой					
S10	Активный отдых увеличивает чувство успеха					
S11	Если я собираюсь где то провести свободное время, другие тоже об этом узнают					
S12	Активный отдых дает мне ощущение независимости					
S13	Я ставлю на одно место проведение свободного времени и управленческие возможности					
S14	Я сам решаю где мне проводить свое свободное время					
S15	Я всегда провожу свободное время как я того хочу а не пожеланию других					
S16	В свободное время провождение я наблюдаю за чем то думаю по другому					
S17	Свободное времяпровождение с семьей приводит меня к совершению каких либо поступков					
S18	Свободное время я провожу с семьей.					
S19	Проведение свободного времени с семье после какого то времени заставляет меня двигаться					
S20	Активный отдых отдаляет меня от плохих мыслей					
S21	Активный отдых способствует расслаблению и отдыху всего тела					
S22	Активный отдых способствует отдыху головного мозга					
S23	Активный отдых не сказывается положительно на внешнем виде физического состояния					
S24	В свободное время я ненадолго отдаляюсь от семьи					
S25	В свободное время я отдаляюсь от шума и суматохи					
S26	В свободное время я наслаждаюсь тишиной и красотой					
S27	Проведение свободного времени не приносит никакой пользы или изменений в повседневную жизнь					
S28	Проведение свободного времени увеличивает уважение к себе					
S29	Свободное время помогает мыслям об успехе и о том что все можно сделать					
S30	Свободное время помогает мне определить что и сколько я могу сделать					
S31	Свободное время позволяет мне проверить привычки и физическую выносливость					
S32	Свободное время помогает мне увеличить мои возможности					

<p>Укажите пожалуйста свой уровень удовлетворенности в отношении площадей проведения свободного времени в Алании.</p> <p>'1' Совсем неудовлетворен '2' не удовлетворен '3' не определенно '4' Я доволен '5' Очень доволен</p>		Совсем неудовлетворен	не удовлетворен	не определенно	Я доволен	Очень доволен
		1	2	3	4	5
S1	Ваш уровень удовлетворенности в отношении зоны отдыха частного сектора					
S2	Ваш уровень удовлетворенности в отношении зоны отдыха государственного сектора					
S3	Что вы слышали об общем уровне удовлетворенности отдыха в Алании					
S4	Ваш уровень удовлетворенности, что вы слышите о разнообразии зоны отдыха в Алании. Укажите.					

Анкетирование окончено. Большое спасибо

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	İhsan KURAR
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, K.Maraş, 2000
Lisans Diploması	Mersin Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Mersin, 2006
Ön Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Önlisans Bölümü, Eskişehir, 2009
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, 2011
Yüksek Lisans Diploması	Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya, 2010
Yüksek Lisans Tez Konusu	Türkiye Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Türev Araçları Risk Yönetimi: Vadeli İşlem Piyasası Risk Yönetimi Uygulaması
Doktora Diploması:	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Antalya, 2018
Doktora Tez Konusu	Kültür, Rekreasyonel Deneyim Tercihleri ve Memnuniyet Arasındaki İlişki: Alanya Örneği
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurar, İhsan ve Çetin, Ali Cüneyt. (2016). “Türev Araçlarının Risk Yönetim Fonksiyonu Vadeli İşlem Piyasası Risk Yönetimi Üzerine Bir Araştırma”. <i>SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi</i>, 21(2): 403-425. 2. Kurar, İhsan., Akbaba, Atilla ve İnal, Mehmet Emin. (2015). “A Qualitative Study on Situation Analysis of Faith Tourism The Case of Tarsus”. <i>Turizm Akademik Dergisi</i>, 2(1): 61-76. 3. Çavuş, Özgür Hakan ve Kurar, İhsan (2015). “Turizm Sektöründe Çalışanların Hukuki Haklarına İlişkin Farkındalıkları Konaklama ve Yiyecek İçecek İşletmeleri Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”. <i>Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>, 17(2): 147-174.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kurar, İhsan., Durna, Ufuk ve İnal, Mehmet Emin. (2015). “Yerli Bir Otel Zincirinin Uluslararasılaşmasına İlişkin Nitel Bir Araştırma: Rixos Hotel Grubu Örneği”. <i>Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi</i>, 7(1): 133-148. 5. Arbatlı, Mehmed Said ve Kurar, İhsan. (2015). “Türk Dizilerinin Kazak Türk Kültürel Etkileşimine ve Türkçenin Yaygınlaşmasına Etkisi”. <i>Journal of Turkish Studies</i>, 10 (2): 31-31. 6. Okutmuş, Ercüment., Kurar, İhsan ve Kahveci, Ata. (2014). “Çağdaş Maliyet Yöntemlerinin Ortaya Çıkışına İlişkin Nitel Bir Araştırma”. <i>AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>, 14(3): 51-78. 7. Baltacı, Furkan., Kavacık, Mustafa., Şentürk, Faruk Kerem ve Kurar, İhsan. (2014). “Yöneticilerin Liderlik Özelliklerinin Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi Alanya da Bulunan 4 ve 5 Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”. <i>AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>, 14(2): 59-86. 8. Kurar, İhsan ve Baltacı, Furkan. (2014). “Halkın boş zaman değerlendirme alışkanlıkları: Alanya Örneği”. <i>International journal of Science Culture and Sport</i>, 2(6): 39-39.
<p>Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurar, İhsan ve Baltacı, Furkan (2014). “Halkın Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları: Alanya Örneği”. <i>I. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Kongresi. (Tam Bildiri).</i> 2. Durna, Ufuk., İnal, Mehmet Emin ve Kurar, İhsan. (2013). “Ulusal Otel Zincirinin Büyüme Başarısına İlişkin Bir Değerlendirme: Rixos Otel Zinciri”. <i>International Conference On Eurasian Economies (Tam Metin Bildiri).</i> 3. Kurar, İhsan ve Akbaba Atilla (2012). “Tarsus’un İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi”. <i>International Conference on Religious Tourism And Tolerance (Tam Metin Bildiri).</i>

Ulusal/Uluslararası Kitaplar Veya Kitaplardaki Bölümler	1. Kurar, İhsan., Zafer Kavacık, Saadet ve İnal, Mehmet Emin .(2016). “The Effect of Religious Affiliation on Nation/Place Image”. N. K. Malhotra ve A. Bayraktar (Ed.). <i>Strategic Place Branding Methodologies and Theory for Tourist Attraction</i> . IGI Global, United States of America: 245-268.
Projelerde Yaptığı Görevler	1. 1. Alanya Sağlık Turizmi Zirvesi, Diğer kamu kuruluşları (Yükseköğretim Kurumları hariç), Araştırmacı, Kurar, İhsan. 19/03/2016-19/03/2016 (ULUSAL)
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı, Araştırma Görevlisi, 2013-2017 İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Araştırma Görevlisi, 2012-2013
E-Posta	ihsankurar@hotmail.com